

แนวทางในการนำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้กับการกระทำความผิดโดย
เด็กในประเทศไทย

นาย กฤษ จิรภาสพงศา

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE MEASURES ON COMMUNITY CORRECTION SYSTEM APPLICATION FOR
JUVENILE DELINQUENCY IN THAILAND

Mr. Krisa Jirabhasongsa

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2009

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

แนวทางในการนำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดใน
ชุมชนมาใช้ในการกระทำความผิดโดยเด็กในประเทศไทย

โดย

นาย กฤศ จิรภาสพงศา

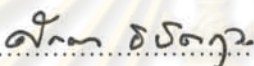
สาขาวิชา

นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ศาสตราจารย์ วีระพงษ์ บุญโญภาส

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ ธนิตกุล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ศาสตราจารย์ วีระพงษ์ บุญโญภาส)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ชนิษฐนันท์ อภิหรรษากร)

นาย กฤศ จิรภาสพงศา : แนวทางในการนำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้กับการ
 กระทำความผิดโดยเด็กในประเทศไทย (THE MEASURES ON COMMUNITY CORRECTION
 SYSTEM APPLICATION FOR JUVENILE DELINQUENCY IN THAILAND) อ.ที่ปรึกษา
 วิทยานิพนธ์หลัก : ศ.วีระพงษ์ บุญโญภาส, 260 หน้า.

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กนั้นมีจุดมุ่งหมายในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำผิดให้กลับคนเป็นพลเมืองดีและ
 สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุขมากกว่าที่จะมุ่งการลงโทษ ดังนั้น หากเด็กได้กระทำความผิดในคดีที่ไม่รุนแรง ได้
 กระทำความผิดเป็นครั้งแรก ได้กระทำความผิดโดยมีสาเหตุอันน่าเห็นใจ หรือกระทำความผิดไปด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เด็ก
 เหล่านี้�าจยังสามารถแก้ไขฟื้นฟูให้เป็นกลับตัวเป็นพลเมืองดีในสังคมได้ การลงโทษด้วยการส่งเข้าสถานพินิจหรือสถานควบคุม
 อาจเกิดผลเสียที่กระทบทั้งตัวเด็กผู้กระทำความผิดเองและสังคมมากกว่าผลดีที่จะได้รับ

ในต่างประเทศ มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นมาตรการหนึ่งซึ่งนำมาปรับใช้กับเด็กที่กระทำความผิดอย่าง
 แพร่หลายและประสบผลสำเร็จที่น่าพอใจ ช่วยลดผลกระทบในทางลบรอบมลทินต่อตัวเด็ก และลดการกระทำความผิดซ้ำ

จากการศึกษาพบว่า แนวทางในการนำมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดมาใช้กับการกระทำความผิดโดยเด็กในประเทศไทย
 ไทย ในขั้นแรกสุด ควรส่งเสริมให้มีการบังคับใช้หรือประยุกต์ใช้กฎหมายที่มีอยู่แล้วในปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพและจริงจัง
 มากกว่าเดิม เพื่อนำเอามาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนบางอย่าง เช่น การใช้คุลยพินิจสั่งไม่ฟ้องของอัยการตามมาตรา
 63 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 การให้รอการลงโทษโดยมี
 เงื่อนไขการคุมประพฤติแบบปกติ (Basic Probation) การทำงานบริการสังคม (Community Service) การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยา
 เสพติดในระบบบังคับรักษา (Compulsory Treatment) และการพักการลงโทษ (Parole) มาใช้กับการกระทำความผิดโดยเด็กไป
 พลังก่อน เนื่องจากสามารถกระทำได้ทันที ไม่ต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการนานในการแก้ไขหรือร่างกฎหมายใหม่ และมีความ
 เหมาะสมกับสภาพบริบทของสังคมไทย ส่วนในขั้นต้นต่อมา จึงค่อยพัฒนามาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน
 รูปแบบอื่นๆ เช่น มาตรการกักขังในที่พักอาศัย (House Arrest) การควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring)
 การคุมประพฤติแบบเข้มงวด (Intensive Probation) การใช้ศูนย์เสี่ยงโทษจำคุก (Probation Diversion Center) การควบคุมใน
 วันหยุดหรือควบคุมเป็นระยะๆ (Periodic Detention) ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมประพฤติ (Probation Detention Centre) การควบคุม
 ประพฤติแบบฝึกค่ายทหาร (Boot Camp Program) ขึ้นมา ทั้งนี้ เนื่องจากมาตรการเหล่านี้ ถือว่าเป็นเรื่องใหม่สำหรับสังคมไทย
 และสภาพบริบทของสังคมไทยยังไม่พร้อมในการนำมาตรการเหล่านี้มาใช้ นอกจากนี้ยังไม่มืบทบัญญัติของกฎหมายที่รองรับ
 หรือกำหนดรายละเอียด ขั้นตอนต่างๆของมาตรการเหล่านี้อย่างชัดเจน ทำให้การดำเนินการอาจเกิดปัญหาในด้านต่างๆ

สาขาวิชา.....นิติศาสตร์.....ลายมือชื่อนิติศ.....
 ปีการศึกษา.....2552.....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษา.....

4986205534 : MAJOR LAW

KEYWORDS : COMMUNITY/ CORRECTION/ JUVENILE/ DELIQUENCY/

KRISA JIRABHASPONGSA: THE MEASURES ON COMMUNITY CORRECTION SYSTEM APPLICATION FOR JUVENILE DELINQUENCY IN THAILAND. THESIS ADVISOR: PROF. VIRAPHONG BOONYOBHAS, 260 pp.

The juvenile judicial process aims to restore a juvenile delinquent to be a decent citizen and return to live normally in the society rather than to punish him or her. Therefore, if children have committed misdemeanors or lesser offenses, found guilty for the first time, committed the offense out of a sympathetic cause or found benighted in the commission of the offense, these juvenile delinquents may be reversible to be good citizens of the society. Punishment of exclusion to observation institutes or detention facilities may result in negative effect against both the children who commit the crimes and the society rather than to be beneficial. In foreign countries, the offender's rehabilitation measure is a measure that is widely applied to juvenile delinquents and satisfactorily successful, reducing the negative impact by moderating stigmatization against the children and minimizing risk of recidivism.

The study found that approaches to introduce measures for rehabilitating offenders into the juvenile delinquents in Thailand, at the first step, should encourage enforcement or application of currently existing law in a more efficient and serious manner for provisionally introducing some rehabilitation and restoration measures, such as the Public Attorney's discretion of not to prosecute under Section 63 of the Juvenile and Youth Court Establishment and Procedure for Juvenile and Family Case Act of 2534 B.E., Basic Probation, Community Service, Compulsory drug addicts Treatment and Parole to the juvenile delinquency because they can be implemented immediately with no need of time for a long process of amending an existing or drafting a new law and they are also suitable for the context of Thai society. At the next step, the approaches should gradually turn to development of other forms of rehabilitation and restoration measure for the delinquent in community, for example, House Arrest, Electronic Monitoring, Intensive Probation, Probation Diversion Center, Periodic Detention, Probation Detention Centre and Boot Camp Program. Thus, because these measures are considered new to Thai society and the context of Thai society is not ready to introduce these measures into use. In addition, there are no provisions of law that support or specify the details of processes of these measures expressly therefore the introduction may probably constitute problems in some aspects.

Field of Study : ..... Law ..... Student's Signature Krisa
Academic Year : ..... 2009 ..... Advisor's Signature V. Boonyobhas

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาและอนุเคราะห์อย่างยิ่งของคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ที่ได้ร่วมพิจารณาและกรุณาให้คำแนะนำและชี้แนะแนวทางในการเขียน ตรวจสอบเนื้อหา และความถูกต้องอย่างละเอียดถี่ถ้วน ตลอดจนให้ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ครบถ้วนถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ วีระพงษ์ บุญโญภาส ที่ได้สละเวลาอันมีค่าอย่างยิ่งให้เกิดริเริ่มแก่ผู้เขียนรับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยตลอดเวลาในการศึกษา ท่านได้ให้ความเมตตาชี้แนะแนวทาง ให้คำปรึกษาและข้อคิดเห็นทางวิชาการอย่างละเอียดถี่ถ้วน อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าอย่างยิ่งให้เกิดริเริ่มเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ โดยได้ให้ข้อเสนอแนะที่สำคัญอันเป็นประโยชน์ต่อผู้เขียน และขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์ และท่านอาจารย์ ขนิษฐนันท์ อภิหรรษากร ที่ได้สละเวลาอันมีค่าอย่างยิ่งให้เกิดริเริ่มเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดา นายสุภาพ ลายนอก(ถึงแก่กรรม)และมารดา นางสุภาวดี จิรภาสพงศา ที่ได้อบรมเลี้ยงดู ส่งเสริมและสนับสนุนในด้านการศึกษาล่าเรียน เป็นกำลังใจและให้ความช่วยเหลือผู้เขียนในทุกด้านเป็นอย่างดีตลอดมา ผู้เขียนหวังว่า ท่านจะสามารถรับรู้ได้และร่วมยินดีกับความสำเร็จของผู้เขียนในวันนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ วีระพงษ์ บุญโญภาส ที่ได้ให้ความเมตตาเลี้ยงดูและให้คำปรึกษาเสมือนเป็นลูกคนหนึ่งของท่าน คุณสุพัตรา แผนวิจิต และเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ นิตินาสตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอีกหลายท่านที่ได้เอ่ยนามที่ได้ให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เขียนด้วยดีตลอดเวลาในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี ผู้เขียนขอขอบพระคุณทุกท่านอย่างมาก และสุดท้าย ขอขอบคุณ คุณ คิม แท ขอน ที่เป็นกำลังใจอันสำคัญและอยู่คอยเคียงข้างกันเสมอมาในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีประโยชน์ทางวิชาการอยู่บ้าง ผู้เขียนขอมอบความดีดังกล่าวแก่ บิดา มารดา และคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้เขียนทั้งหมด

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
.	
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 สมมติฐานของการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	4
1.5 วิธีการศึกษาวิจัย.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและกฎหมายที่เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก...	6
2.1 การกระทำผิดโดยเด็ก.....	6
2.1.1 ความหมายของคำว่า “เด็กกระทำผิด”.....	7
2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็ก.....	14
2.1.3 สาเหตุการกระทำผิดของเด็ก.....	16
2.2 หลักปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิดและการแก้ไขฟื้นฟูเด็กกระทำผิด.....	23
2.2.1 การปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิดในกระบวนการยุติธรรม.....	24
2.2.2 แนวคิดและทฤษฎีในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กกระทำผิด.....	39
2.2.3 รูปแบบและวิธีการที่ใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กกระทำผิด.....	48
2.3 หลักกฎหมายสากลที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด.....	50
2.3.1 กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงาน ยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง).....	50
2.4 สาระสำคัญของกฎหมายและบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูเด็ก ในชุมชนของประเทศไทย.....	52
2.4.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับที่ 18 พ.ศ. 2550.....	52

2.4.2 ประมวลกฎหมายอาญา.....	54
2.4.3 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ.2534.....	59
2.4.4 พระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมความประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522.....	64
2.4.5 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479.....	67
2.4.6 พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545.....	68
2.4.7 กฎกระทรวงกำหนดเด็กที่อยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองสวัสดิ ภาพ พ.ศ. 2549 ออกตามความในมาตรา 40 (3) พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546.....	74
บทที่ 3 การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน.....	75
3.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน.....	75
3.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิด.....	75
3.1.2 แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	81
3.1.3 แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.....	84
3.2 หลักการและความสำคัญของการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชน.....	88
3.2.1 ความหมายและขอบเขตของการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชน.....	89
3.2.2 ความเป็นมาของการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชน.....	90
3.2.3 ข้อสนับสนุนของมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชน.....	94
3.3 รูปแบบของมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชน.....	99
3.3.1 การรอกการลงโทษโดยการคุมประพฤติแบบปกติ.....	99
3.3.2 การทำงานบริการสังคม.....	102
3.3.3 การกักขังที่บ้านและการควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์.....	103
3.3.4 การคุมความประพฤติแบบเข้มงวด.....	104
3.3.5 การใช้ศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก.....	105
3.3.6 การควบคุมในวันหยุดหรือควบคุมเป็นระยะ ๆ.....	107
3.3.7 ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมประพฤติ.....	109
3.3.8 การคุมประพฤติแบบค่ายฝึกทหาร.....	109
3.3.9 การพักการลงโทษ.....	110

3.4 การแก้ไขผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กในชุมชน.....	113
3.5 บทบาทและความสำคัญของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก.....	115
3.6 แนวทางและมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนของต่างประเทศ.....	117
3.6.1 ประเทศแคนาดา.....	117
3.6.1.1 ภาพรวมของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กในชุมชนของประเทศแคนาดา.....	117
3.6.1.2 บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กในชุมชนของประเทศแคนาดา.....	118
3.6.1.3 แนวทางและรูปแบบของการนำมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้กับกระทำความผิดโดยเด็กของประเทศแคนาดา.....	120
3.6.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	128
3.6.2.1 ภาพรวมของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กในชุมชนของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	128
3.6.2.2 บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กในชุมชนของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	132
3.6.2.2.1 มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนแบบจำกัด.....	135
3.6.2.2.2 คณะกรรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนแห่งชาติ.....	137
3.6.2.3 แนวทางและรูปแบบของการนำมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้กับกระทำความผิดโดยเด็กของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	137
3.6.3 ประเทศสิงคโปร์.....	156
3.6.3.1 ภาพรวมของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กในชุมชนของประเทศสิงคโปร์.....	156
3.6.3.2 บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กในชุมชนของประเทศสิงคโปร์.....	156
3.6.3.3 แนวทางและรูปแบบของการนำมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้กับกระทำความผิดโดยเด็กของประเทศสิงคโปร์.....	158
3.7 มาตรฐานต่างประเทศและระดับสากลที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชน.....	164
3.7.1 มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติสำหรับมาตรการไม่ควบคุมตัว.....	164

3.7.2	สาระสำคัญของกฎแห่งยุโรปว่าด้วยมาตรการในชุมชน.....	175
3.7.3	มาตรฐานแห่งชาติสำหรับการสอดส่องดูแลผู้กระทำผิดในชุมชน ประเทศ สหราชอาณาจักร (อังกฤษและเวลส์) จัดทำปี ค.ศ.2002.....	179
บทที่ 4	วิเคราะห์แนวทางการนำมาตรการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชนมาใช้ในการกระทำ ความผิดโดยเด็กในประเทศไทย.....	182
4.1	เหตุผลและความจำเป็น.....	182
4.2	วิเคราะห์มาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนที่สามารถนำมาปรับใช้กับ การกระทำความผิด โดยเด็กโดยอาศัยบทบัญญัติหรือกฎหมายของประเทศไทย ในปัจจุบัน.....	184
4.2.1	การใช้ดุลยพินิจสั่งไม่ฟ้องของอัยการตามมาตรา 63 พระราชบัญญัติจัดตั้ง ศาลเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534...	185
4.2.2	การให้รอการลงโทษ โดยมีเงื่อนไขการคุมประพฤติแบบปกติ.....	187
4.2.3	การทำงานบริการสังคม.....	189
4.2.4	การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับรักษา.....	191
4.2.5	การพักการลงโทษ.....	193
4.3	วิเคราะห์มาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนของต่างประเทศที่สามารถนำมาปรับใช้ กับการกระทำความผิดโดยเด็กในประเทศไทย.....	195
4.3.1	การกักขังในที่พักอาศัย.....	195
4.3.2	การควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์.....	196
4.3.3	การคุมประพฤติแบบเข้มงวด.....	198
4.3.4	การใช้ศูนย์เลี้ยง โทษจำคุก.....	200
4.3.5	การควบคุมในวันหยุดหรือควบคุมเป็นระยะๆ.....	202
4.3.6	ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมประพฤติ.....	203
4.3.7	การควบคุมประพฤติแบบฝึกค่ายทหาร.....	204
4.4	ปัญหาและอุปสรรคในการนำมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้ กับการกระทำความผิดโดยเด็กในประเทศไทย.....	204
4.4.1	ปัญหาด้านการบังคับใช้.....	204
4.4.2	ปัญหาด้านกฎหมาย.....	210

4.4.3 ปัญหาด้านองค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.....	211
4.3.3.1 โครงสร้าง การบริการ ขององค์กรที่เกี่ยวข้อง.....	212
4.4.3.2 งบประมาณ.....	212
4.4.4 ปัญหาด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.....	213
4.4.5 ปัญหาอันเกิดจากทัศนคติของสังคมและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง	
ต่อเด็กผู้กระทำความผิด.....	213
4.5 วิเคราะห์แนวทางการนำมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้กับการ	
กระทำความผิดโดยเด็กในประเทศไทย.....	214
4.5.1 ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย.....	216
4.5.1.1 การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง.....	216
4.5.1.2 ร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้อง.....	218
4.5.2 ข้อเสนอแนะด้านบริหาร.....	234
4.5.3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ.....	236
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	237
5.1 บทสรุป.....	237
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	247
รายการอ้างอิง.....	251
ประวัติผู้เขียน.....	260

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก วิธีการคุมประพฤติและสถานฝึกอบรมหรือสถานพินิจ ถือเป็นมาตรการสำคัญในการแก้ไขฟื้นฟู ให้การศึกษาอบรม ฝึกอาชีพรวมถึงอบรมขัดเกลาให้เด็กที่กระทำผิดมีโอกาสรับพฤติกรรม กลับตัวเป็นคนดีเพื่อกลับคืนสู่สังคมต่อไป แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปมาตรการเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นผลกระทบทางลบทั้งต่อตัวผู้กระทำความผิดเอง และต่อสังคมโดยรวมในหลายประการ เช่น เกิดรอยมลทินตราบาปติดตัวเด็กหลังจากพ้นโทษ การได้รับการถ่ายทอดพฤติกรรมกระทำความผิดจากเด็กอื่นที่ถูกควบคุมตัวอยู่ด้วยกัน ก่อให้เกิดการหวนมากกระทำผิดซ้ำอีกของเด็ก และแนวโน้มของอาชญากรรมในเด็กที่นับวันจะเพิ่มระดับความรุนแรงและจำนวนมากขึ้น โดยสามารถดูจากตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1.1 จำนวนคดีที่เด็กและเยาวชนถูกจับกุมส่งสถานพินิจทั่วประเทศจำแนกตามฐานความผิด พ.ศ. 2543-2551

ตารางที่ 1.1 จำนวนคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจทั่วประเทศ จำแนกตามฐานความผิด ตั้งแต่ปี พ.ศ.2543-2551									
หน่วย : คดี									
ฐานความผิด	ปี พ.ศ.								
	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550	2551
รวม	35,439	31,448	35,285	29,915	33,308	36,080	48,218	51,128	46,981
ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน	7,719	7,374	7,949	8,886	10,496	10,733	14,314	14,764	12,658
ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย	1,946	2,175	3,054	4,843	5,969	6,112	8,284	7,784	6,661
ความผิดเกี่ยวกับเพศ	961	1,026	1,479	1,735	2,416	2,680	3,652	2,154	1,916
ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุข เสรีภาพ ชื่อเสียงและการปกครอง	482	397	681	1,016	1,149	1,271	1,731	3,247	2,989
ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ	20,103	16,563	16,723	5,897	5,310	6,542	8,803	10,279	11,207
ความผิดเกี่ยวกับอาวุธและวัตถุระเบิด	900	933	1,380	1,957	2,031	2,404	3,414	3,650	3,251
ความผิดอื่นๆ	3,328	2,980	4,019	5,581	5,937	6,338	8,020	9,250	8,299
หมายเหตุ : * ข้อมูลตั้งแต่ปี 2550 ได้มีการปรับเปลี่ยนให้ฐานความผิดเกี่ยวกับการพรากผู้เยาว์ซึ่งเป็นฐานความผิดย่อยที่เดิมเคยรวมอยู่ในฐานความผิดหลัก คือ ฐาน ความผิดเกี่ยวกับเพศ จำนวน 1,593 คดีมารวมอยู่ในฐานความผิดเกี่ยวกับความสงบสุข เสรีภาพ ชื่อเสียง และการปกครอง ส่งผลให้จำนวนคดีในฐานความผิดเกี่ยวกับ ความสงบสุข เสรีภาพ ชื่อเสียงและการปกครองมีจำนวนสูงขึ้นกว่าปีก่อน									
ที่มา : กลุ่มงานข้อมูลและสารสนเทศ สำนักพัฒนาระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน									

จากสถิติข้างต้น พบว่า ปริมาณคดีที่เด็กกระทำผิดมากที่สุด คือ ฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน รองลงมา คือ ฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ และฐานความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายตามลำดับ โดยเฉพาะในปี พ.ศ.2549 ปริมาณคดีทุกฐานความผิดมีปริมาณมากกว่าปีก่อนๆ อย่างเห็นได้ชัดเจน นั่นหมายถึง จำนวนของเด็กที่กระทำความผิดย่อมมีมากขึ้นด้วยเช่นกัน และส่วนหนึ่งของเด็กเหล่านี้ คือ ผู้ที่เคยกระทำผิดมาแล้วมากกว่า 1 ครั้ง หรือที่เรียกว่า “กระทำผิดซ้ำ” (Recidivism) นั่นเอง

จุดมุ่งหมายของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กนั้นมุ่งให้ความสำคัญกับการแก้ไขฟื้นฟูตัวเด็กผู้กระทำความผิด ซึ่งภายหลังต้องออกมาใช้ชีวิตร่วมกับคนอื่นๆ ในสังคมต่อไป เด็กที่กระทำความผิดจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่กระทำความผิดบางประเภท เช่น ผู้กระทำความผิดครั้งแรกหรือเป็นความผิดเล็กน้อย ไม่รุนแรงอัตราโทษไม่สูง หรือผู้ที่กระทำความผิดโดยพลั้งพลาดซึ่งไม่มีสันดานเป็นผู้ร้ายหรือ โหดเหี้ยมนั้นอาจต้องเกิดรอยมลทินและได้ผลกระทบทางลบจากสถานคุมประพฤติ สถานฝึกอบรม เมื่อพ้นโทษไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ถูกรังเกียจ และได้รับความลำบากในการกลับคืนสู่สังคม ซึ่งเป็นการบีบบังคับในทางอ้อมให้เด็กเหล่านั้นหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

ในต่างประเทศนั้นแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ได้ถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย และสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการกระทำความผิดโดยเด็กได้ดีเช่นกัน จึงเป็นที่มาของแนวคิดเรื่องการใช้ชุมชนเป็นฐานในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำ (Community Correction หรือ Community-Based Correction) ซึ่งหลายๆ ประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย อังกฤษ ได้นำมาใช้ในคดีที่เด็กได้กระทำความผิดเป็นครั้งแรกหรือเป็นความผิดเล็กน้อย ไม่รุนแรง อัตราโทษไม่สูง ทำให้อัตราการกระทำความผิดซ้ำของเด็กลดลง ประหยัดงบประมาณในการดำเนินคดี ช่วยลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่ศาลเยาวชน เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม รวมทั้งทำให้ชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อเด็กและยอมรับให้เด็กกลับคืนสู่สังคมได้อย่างเป็นปกติสุข

ดังนั้น การนำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน (Community-Based Correction) มาใช้กับการกระทำความผิดโดยเด็ก (Juvenile Delinquency) ในประเทศไทยจะมีประโยชน์ต่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทย โดยถือเป็นแนวทางเลือกใหม่ที่เปิดโอกาสให้ภาคชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีบทบาทในการร่วมวางแผนหรือใช้ทรัพยากรของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำความผิด โดยเฉพาะความร่วมมือจากชุมชนและครอบครัว ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานแก้ไขและพัฒนาพฤติกรรมของเด็กที่กระทำความผิดประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากขึ้น กล่าวคือ ทำให้เด็กไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข ส่งผล

ทางบวกต่อปัญหาอาชญากรรมเด็กและเยาวชนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการลดอัตราการเกิดของอาชญากรรม การยับยั้งอาชญากรรม การตัดโอกาสในการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ลดภาระหน้าที่และงบประมาณของภาครัฐ ตลอดจนสอดคล้องกับหลักการสากลเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำความผิดอีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและวิธีการแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำความผิด ตลอดจนวิเคราะห์กฎหมายหรือบทบัญญัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งใช้บังคับอยู่ในประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาถึงสถานการณ์และสภาพปัญหาของการกระทำความผิดโดยเด็กของประเทศไทยในปัจจุบัน

3. เพื่อศึกษาถึงแนวคิดและหลักการของมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน รวมทั้งรูปแบบและลักษณะของมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน ตลอดจนแนวทางในการนำมาตรการมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำความผิดของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศแคนาดา สหรัฐอเมริกา และสิงคโปร์ รวมทั้งหลักมาตรฐานสากลหรือหลักกฎหมายสากลที่เกี่ยวข้อง

4. เพื่อแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้รองรับการนำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้กับการกระทำความผิดโดยเด็ก รวมทั้งอุปสรรคสำคัญในด้านต่างๆ ที่ทำให้เกิดปัญหาในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำความผิดในชุมชนของประเทศไทย

1.3 สมมุติฐานของการวิจัย

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กในปัจจุบันไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ การลงโทษด้วยการส่งเข้าสถานพินิจหรือสถานควบคุม อาจเกิดผลเสียที่กระทบทั้งตัวเด็กผู้กระทำความผิดเองและสังคมมากกว่าผลดีที่จะได้รับ ดังนั้นหากมีมาตรการในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำความผิดซึ่งอาศัยการมีส่วนร่วมและได้ปฏิบัติในชุมชน โดยนำเอาแนวคิดและรูปแบบของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน (Community Based Correction) มาปรับใช้ จะทำให้เด็กรู้สำนึกผิดและแสดงความรับผิดชอบในการกระทำผิดของตนมากขึ้น เป็นการลดรอยมลทินและผลกระทบทางลบต่อตัวเด็ก รวมถึงเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำความผิดให้สามารถกลับคืนสู่สังคมปกติได้อย่างเป็นปกติสุข โดยไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีกในอนาคต

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยนี้มุ่งศึกษาสภาพปัญหา หลักทฤษฎี กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ พัฒนาการ หลักปฏิบัติสากลและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กกระทำผิดและการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด รวมทั้งหลักเกณฑ์ ความหมายและวิธีการของมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน (Community-Based Correction) โดยศึกษาถึงรูปแบบและแนวทางของมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศแคนาดา สหรัฐอเมริกา และสิงคโปร์ ทั้งในประเด็นปัญหาทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาอันจะนำไปสู่การปรับปรุงกฎหมายให้รองรับการนำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนมาใช้กับการกระทำความผิดโดยเด็กในประเทศไทยอย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก โดยศึกษาวิจัย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับที่ 18 พ.ศ. 2550 ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุ้มครองความประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 กฎกระทรวงกำหนดเด็กที่อยู่ในสภาพที่จำต้องได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพ พ.ศ. 2549 ออกตามความในมาตรา 40 (3) พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับ เด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง) และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยการค้นคว้าและรวบรวมจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ตำบทยุทธศาสตร์ วิชานวัตกรรม บทความ รายงานการสัมมนาและข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวความคิดเกี่ยวกับการกระทำของเด็กและการแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำความผิด กฎหมายหรือบทบัญญัติต่างๆ หลักสากลและมาตรฐานระหว่างประเทศอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

2. ทำให้ทราบถึงสถานการณ์และสภาพปัญหาของการกระทำความผิด โดยเด็กของประเทศไทยในปัจจุบัน

3. ทำให้ทราบถึงแนวคิดและหลักการของมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน รวมทั้งรูปแบบและลักษณะของมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน ตลอดจนแนวทางการนำมาตรการมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำความผิดของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศแคนาดา สหรัฐอเมริกา และสิงคโปร์ รวมทั้งหลักมาตรฐานสากลหรือหลักกฎหมายสากลที่เกี่ยวข้อง

4. ทำให้ทราบถึงแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้รองรับการนำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้กับการกระทำความผิดโดยเด็ก รวมทั้งอุปสรรคสำคัญในด้านต่างๆที่ทำให้เกิดปัญหาในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กกระทำความผิดในชุมชนของประเทศไทย รวมถึงแนวทางและนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำความผิด

5. การนำแนวคิดหลักการและรูปแบบของมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้กับการกระทำความผิดโดยเด็กจะทำให้เด็กได้รับการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูอย่างแท้จริงสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข โดยไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี กฎหมายและหลักการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำผิด

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก มีจุดมุ่งหมายในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำผิดให้กลับตนเป็นพลเมืองดีและสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข โดยมีศาลเด็กและเยาวชนเข้ามาบำบัดแก้ไขด้วยความเมตตา ห่วงใย เสมือนที่บิดามารดาควรจะหยิบยื่นให้แก่เขาตามหลัก Parent Partriae ซึ่งในบทนี้จะได้ทำการศึกษาถึงแนวคิดและหลักปฏิบัติต่อเด็กดังกล่าว รวมทั้งความก้าวหน้าของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กในปัจจุบัน ในการส่งเสริมให้ชุมชน ผู้กระทำผิดและผู้เสียหายได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กกระทำผิด โดยจะเริ่มทำการศึกษารวมเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กก่อน

2.1 การกระทำผิดของเด็ก

ปัญหาเด็กกระทำความผิดเป็นปัญหาที่ทุกฝ่ายในสังคมต้องร่วมกันพิจารณาหาทางแก้ไขกันอย่างจริงจังและเร่งด่วนเพราะหากปล่อยไว้ การกระทำผิดก็จะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ตามอายุและประสบการณ์ ทำให้เด็กอาจกลายเป็นอาชญากรในอนาคตเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่

จากสถิติกองวิชาการ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม ได้แสดงจำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกจับกุมและส่งตัวมายังสถานพินิจทั่วประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543–2551 มีจำนวน 35,439 คน, 31,448 คน, 35,285 คน, 29,915 คน, 33,308 คน, 36,080 คน, 48,218 คน, 51,128 คน, 46,981 คน ตามลำดับ และจากสถิติพบว่าเด็กกระทำความผิดฐานลักทรัพย์มากที่สุด¹ และเป็นที่น่าวิตกกังวลอย่างยิ่งว่า การก่ออาชญากรรมที่รุนแรงในปัจจุบัน เช่น กรณีนักเรียนอาชีวะยกพวกทำร้ายกัน โดยใช้อาวุธร้ายแรงและทำให้ประชาชนผู้บริสุทธิ์ต้องบาดเจ็บถึงขนาดพิการหรือเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก การดูแลเด็กนักเรียนหรือนักศึกษาหญิงอย่างอุกอาจต่อหน้าบุคคลทั่วไป เพื่อนำไปรุมข่มขืนสร้างตราบาปแก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมดังกล่าวไปตลอดชีวิต และสร้าง

---

¹กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, “รายงานประจำปี พ.ศ. 2552,” แหล่งที่มา :

ความสะเทือนใจแก่บิดามารดา ญาติพี่น้องของบุคคลดังกล่าว ตลอดจนสาธารณชนที่ทราบข่าวเรื่องนี้ หรือการมาผู้บริสุทธิ์เพียงเพราะต้องการชิงทรัพย์โทรศัพท์มือถือราคาไม่กี่พันบาท เป็นต้น อายุของเด็กที่ก่ออาชญากรรมรุนแรงดังกล่าวนี้้นลดต่ำลงเรื่อย ๆ หลายคนอายุเพียง 14 – 15 ปี ก็ก่อเหตุรุนแรงขึ้นแล้ว แสดงให้เห็นว่า ในปัจจุบันปัญหาการกระทำความผิดของเด็กได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น ทั้งในแง่ลักษณะของการกระทำความผิดและจำนวนผู้กระทำความผิด รวมทั้งอายุของผู้กระทำความผิด ซึ่งในการศึกษาภาพรวมเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็ก ผู้เขียนขอเริ่มต้นจากการให้ความหมายของคำว่าเด็กกระทำความผิดก่อน แล้วจึงทำการศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและสาเหตุของการกระทำของเด็กตามลำดับ

2.1.1 ความหมายของคำว่า“เด็กกระทำความผิด”

คำว่า “เด็กกระทำความผิด” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “children in conflict with the law”² ซึ่งในปัจจุบันในเวทีระดับโลกได้ยอมรับให้ใช้คำว่า “children involved in juvenile justice system”³ ด้วย โดยในการให้ความหมายของคำว่าเด็กกระทำความผิดนั้น ผู้เขียนขอกล่าวถึงการจำกัดความในแง่กฎหมายซึ่งถือเกณฑ์อายุและเกณฑ์การกระทำความผิดเป็นสำคัญ อันจะมีประโยชน์ต่อการศึกษาถึงความรับผิดชอบทางอาญาของเด็ก ซึ่งต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงเรื่องวุฒิภาวะทางอารมณ์ จิตใจปัญญาและสภาพทางกายภาพของผู้กระทำความผิดประกอบด้วย ดังนี้

ก. เกณฑ์อายุ

แยกพิจารณาเป็น 2 ประการ คือ อายุขั้นต่ำที่ควรให้เริ่มมีความรับผิดชอบทางอาญา ควรเริ่มตั้งแต่อายุเท่าใด และอายุขั้นสูงที่จะใช้วิธีการสำหรับเด็กได้ โดยไม่ลงโทษอย่างผู้ใหญ่ ควรจะถือเกณฑ์อย่างสูงเท่าใด ในเรื่องนี้ ในแต่ละประเทศก็มีความเห็นแตกต่างกันไปตามลักษณะความ

²UNICEF Innocenti Research Centre, International Criminal Justice and Children, Rome, September 2002, p.53.

³UNICEF, Implementation of Handbook for the Convention on the Rights of the Child, Geneva, January 1998, p.533.

เป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม และทัศนคติของแต่ละประเทศ⁴ ตัวอย่างของการกำหนดอายุขั้นต่ำ เช่น ประเทศไทย ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 บัญญัติว่า “เด็กอายุยังไม่เกินเจ็ดปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ” ส่วนประเทศอื่น ๆ เช่น อินเดียอายุ 7 ปี ลงมา ยังไม่มีความรับผิดชอบอาญา สหรัฐอเมริกาอายุ 7 ปี ลงมา ไม่มีความรับผิดชอบทางอาญา ส่วนอังกฤษอายุ 10 ปี ลงมา ยังไม่มีความรับผิดชอบทางอาญา ส่วนการกำหนดอายุขั้นต่ำสูง เช่น ไทยถืออายุ 18 ปี ตามที่ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ได้บัญญัติว่า “เด็ก หมายความว่า บุคคลอายุเกินเจ็ดปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกินสิบสี่ปีบริบูรณ์” และ “เยาวชน หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบสี่ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์” สิงคโปร์ถืออายุ 16 ปี อังกฤษถืออายุ 17 ปี สหรัฐอเมริกาในมลรัฐส่วนมากถืออายุ 18 ปี⁵ อย่างไรก็ตาม นานาประเทศส่วนใหญ่ถืออายุระหว่าง 14 ถึง 16 ปี⁶

ข. เกณฑ์การกระทำผิด

การกระทำผิดของเด็กมิได้มีความหมายเฉพาะการกระทำผิดกฎหมายอาญาเท่านั้น แต่ได้หมายรวมไปถึงการประพฤติที่ไม่สมควรกับวัยของเด็กด้วย ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม โดยพิจารณาจากแนวทาง 2 ประการ ดังต่อไปนี้

แนวทางที่ 1 การจำแนกเด็กกระทำผิดออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) เด็กที่กระทำความผิดกฎหมายอาญา หมายความว่า การที่เด็กกระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด ต้องถือว่าเป็นผิดกฎหมายด้วย คือ ถือว่าเป็นการกระทำความผิดของเด็กด้วย เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ เป็นต้น

2) เด็กที่ปรับตัวเข้ากับบรรทัดฐานทางสังคมไม่ได้ (Socially maladjusted) หมายถึง การกระทำของเด็กผิดไปจากเกณฑ์ปกติของความรู้สึกในวัยของเด็กที่สังคมยอมรับ⁷ ซึ่งความผิด

⁴สง่า ลีนะสมิต, กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2517), หน้า 8.

⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

⁶UNICEF International Child Development Centre, “Juvenile Justice,” Innocenti Digest 3 (January 1998) : 5.

⁷พลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา, กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญกิจ, 2525), หน้า 6.

ดังกล่าวเรียกว่า “Status Offence” หมายถึง ความผิดที่หากผู้ใหญ่กระทำแล้ว ไม่ถือว่าเป็นความผิด แต่หากเด็กกระทำจะถือว่าเป็นความผิด จึงไม่ใช่ความผิดเพราะเหตุที่ได้กระทำผิดกฎหมายอาญา แต่เป็นความผิดเพราะเหตุที่ได้ประพฤติตัวไม่เหมาะสมหรือไม่สมควรแก่วัย เช่น การหลบหนีออกจากบ้าน การหนีโรงเรียน การไม่เชื่อฟังบิดามารดา เป็นต้น⁸

3) เด็กที่จำเป็นต้องได้รับการสงเคราะห์และคุ้มครอง (In need of care and protection) หมายถึง เด็กที่ไม่ได้กระทำผิด หรือเด็กที่มีความประพฤติอาจไม่เสียหาย แต่มีข้อพิจารณาในแง่สวัสดิภาพของเด็ก เช่น เด็กที่มีความเป็นอยู่ที่ตกอยู่ในภาวะอันตรายต่อศีลธรรม ได้แก่ เด็กอนาถา เด็กจรจัด ไม่มีที่อยู่อาศัย เด็กที่บิดามารดาทอดทิ้ง ซึ่งบรรดาเด็กเหล่านี้ ถ้าหากไม่ได้รับการสงเคราะห์ช่วยเหลืออาจจะกลายเป็นเด็กกระทำผิดได้

แนวทางที่ 2 การจำแนกการกระทำผิดของเด็กว่าเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนบรรทัดฐาน (Norms) ข้อใดข้อหนึ่งต่อไปนี้

1) เอาบรรทัดฐานความผิดตามกฎหมายอาญา (Crime norms) กล่าวคือ การกระทำของเด็กนั้นเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายอย่างไรหรือไม่

2) วัดจากบรรทัดฐานทางสวัสดิภาพ (Child welfare norms) หมายถึง การพิจารณาจากการกระทำของเด็กว่า กระทำฝ่าฝืนบรรทัดฐานหรือเกณฑ์ปกติในด้านความเป็นอยู่ของเด็กในวัยเดียวกันหรือไม่

3) วัดจากบรรทัดฐานทางการศึกษา (Education norms) หมายถึง การพิจารณาจากการกระทำของเด็กในวัยเรียนว่า ได้กระทำฝ่าฝืนเกณฑ์ปกติในวัยเรียน หรือสภาพของนักเรียนเพียงไร

จากแนวทางทั้งสองประการดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การกระทำผิดกฎหมายอาญาจัดว่าเข้าข่ายเป็นการกระทำผิดของเด็กเสมอ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในนานาประเทศ ส่วนการกระทำผิดที่เรียกว่า “Status Offence” จะเข้าข่ายเป็นการกระทำผิดของเด็กหรือไม่นั้น ยังมีความเห็นแตกต่างกันอยู่ ซึ่งในการประชุมระหว่างประเทศที่กรุงลอนดอนเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม

---

⁸ประธาน วัฒนาวาณิชย์, กฎหมายเกี่ยวกับความผิดของเด็กและกระบวนการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชน, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์ประกายพรึก, 2530), หน้า 9.

และการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด เมื่อ ค.ศ. 1960 ได้แนะนำว่า การกระทำผิดของเด็กควรหมายถึงเฉพาะ การกระทำผิดตามกฎหมายอาญาเท่านั้น⁹

ผู้ที่เห็นด้วยในทางนี้มักต้องการให้แยกปฏิบัติระหว่างเด็กกระทำผิดกับเด็กประพฤติ ผิดพลออกจากกัน แต่ก็มีหลายประเทศที่รวมเด็กประพฤติผิดไว้ในความหมายอย่างกว้างขวาง ของคำว่าเด็กกระทำผิดด้วย เช่น ประเทศที่มีระบบกฎหมายเป็นแบบ Common Law ได้กำหนดวิธี ปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิดโดยใช้ระบบเดี่ยว (Single System) กล่าวคือ เด็กกระทำผิดจะหมายรวมทั้ง เด็กที่กระทำผิดกฎหมาย (Illegal Criminal Acts) และเด็กกระทำผิดเพราะเหตุอายุอ่อน หรือประพฤติ ตนไม่สมควรแก่วัย (Status Offences)

ดังนั้น เด็กทั้งสองประเภทจะต้องอยู่ในอำนาจการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนทั้งหมด ต่างจากระบบคู่ (Dual System) ที่แยกเด็กกระทำผิดกฎหมายออกจากเด็กกระทำผิดที่เรียกว่า “Status Offence” โดยเด็กที่กระทำผิดกฎหมายจะอยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลเยาวชน ส่วนที่เด็กที่กระทำ ผิดเพราะเหตุที่ประพฤติตนไม่สมควรแก่วัย จะให้อยู่ในอำนาจคุ้มครองดูแลของฝ่ายบริหาร

สำหรับประเทศไทยใช้ระบบคู่ (Dual System) โดยมีพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546* ที่ให้อำนาจฝ่ายบริหารคุ้มครองเด็กกลุ่มนี้โดยแยกต่างหากจากเด็กที่กระทำผิดกฎหมาย¹⁰ และได้ นิยามความหมายของเด็กประเภทนี้ว่าเป็นเด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำผิด ดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ว่า “เด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำผิด หมายความว่า เด็กที่ประพฤติตนไม่สมควร เด็กที่ประกอบอาชีพ หรือคบหาสมาคมกับบุคคลที่น่าจะชักนำไปในทางกระทำผิดกฎหมายหรือขัดต่อศีลธรรมอันดีหรือ อยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสถานที่ที่น่าจะชักนำไปในทางกระทำผิดกฎหมายหรือขัดต่อศีลธรรมอันดี หรืออยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสถานที่อันอาจชักนำไปในทางเสียหาย ทั้งนี้ ตามที่กำหนดใน กฎกระทรวง” และได้ให้คำจำกัดความว่า “เด็กหมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า สิบแปดปี

⁹สง่า ลินะสมิต, กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน, หน้า 13.

* ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2546 โดยยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 294 เรื่อง เด็กซึ่งประพฤติตนไม่สมควรแก่วัย และประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 132 เรื่อง การ ส่งเสริมความประพฤตินักเรียนและนักศึกษา

¹⁰วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, รายงานวิจัยการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมเยาวชน และครอบครัว : เพื่อตอบสนองการคุ้มครองเด็กเยาวชนและครอบครัว (กรุงเทพมหานคร:องค์การ ยูนิเซฟประจำประเทศไทย, 2545), หน้า 86.

บริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะนิติภาวะด้วยการสมรส” ส่วนเด็กที่กระทำผิดกฎหมาย พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ได้ให้ความคุ้มครองไว้อยู่แล้ว

นอกจากการนิยามความหมายของคำว่าเด็กกระทำผิด ตามเกณฑ์อายุและเกณฑ์การกระทำผิดแล้ว อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (Convention on the Rights of the Child)¹¹ ยังได้ให้คำนิยามดังกล่าวไว้ในข้อ 1 ว่า “เด็ก หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่อายุต่ำกว่าสิบแปดปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น”¹² ซึ่งถึงแม้ว่าอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กจะไม่ได้ให้คำนิยามของคำว่า “เด็กกระทำผิด” ไว้โดยตรง แต่เมื่อพิจารณาตามนัยของบทนิยามดังกล่าวแล้ว คำว่า “เด็กกระทำผิด” จึงหมายถึง บุคคลทุกคนที่อายุต่ำกว่าสิบแปดปี และได้กระทำผิดกฎหมาย ซึ่งจะได้รับความคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กด้วย

ส่วนหลักสากลหรือมาตรฐานระหว่างประเทศในเรื่องสิทธิเด็กอื่น ๆ ได้ให้คำนิยามคำว่า “เด็กกระทำผิด” ไว้ดังนี้

กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชนหรือกฎแห่งกรุงปักกิ่ง ค.ศ. 1985 (United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice : The Beijing Rules)¹³ ได้ให้ความหมายของเด็กกระทำผิดไว้ว่า หมายถึง เด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดกฎหมายหรือถูกพบว่ากระทำผิดกฎหมาย ซึ่งอาจถูกดำเนินคดีสำหรับความผิดด้วยวิธีการที่แตกต่างไปจากของผู้ใหญ่ ตามที่ข้อ 2.2 ได้บัญญัติว่า “ตาม

¹¹องค์การสหประชาชาติ คณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชน, อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, พิมพ์ครั้งที่ 6 แปลโดย กระทรวงการต่างประเทศ จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ โดยได้รับการอนุเคราะห์ค่าจัดพิมพ์จากองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงเทียนการพิมพ์, 2542), หน้า 3.

¹²ArtI of Convention of the Rights of the child said “For the purposes of the present convention, a child means every human being below the age of eighteen years unless, under the law applicable to the child, majority is attained earlier”

¹³องค์การสหประชาชาติ คณะกรรมาธิการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม, “กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง),” แปลโดย ศูนย์เครือข่ายสิทธิเด็กเอเชียเนืท บทบัญญัติ 53, ตอน 4 (ธันวาคม 2540):126-127.

กฎระเบียบนี้ รัฐภาคีควรปรับใช้คำนิยามต่อไปนี้ให้เข้ากับระบบกฎหมายและความคิดรวบยอดของแต่ละประเทศ”

(ก) เด็กและเยาวชน (Juvenile) คือ เด็กและเยาวชน ซึ่งตามระบบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อาจถูกดำเนินคดีสำหรับความผิดด้วยวิธีการที่แตกต่างไปจากของผู้ใหญ่

(ข) ความผิด (Offence) คือ พฤติกรรมใดๆ (การกระทำหรือละเว้นกระทำ) ที่ต้องรับโทษจากกฎหมายตามระบบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

(ค) ผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน (Juvenile Offender) คือ เด็กและเยาวชนซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดกฎหมายหรือถูกพบว่ากระทำผิดกฎหมาย”¹⁴

นอกจากนี้กฎของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ ค.ศ. 1990 (United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty)¹⁵ ข้อ 11 (ก) บัญญัติว่า “เด็กและเยาวชน คือ บุคคลทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี อายุที่จำกัดให้ต่ำกว่านี้ ซึ่งไม่ควรยินยอมให้ถูกลิดรอนเสรีภาพ ควรกำหนดไว้ในกฎหมาย”¹⁶

¹⁴Rule 2.2 of the Beijing Rules said “For purposes of these Rules, the following definitions shall be applied by Member States in a manner which is compatible with their respective legal systems and concepts :

(a) A juvenile is a child or young person who, under the respective legal systems, may be dealt with for an offence in a manner which is different from an adult;

(b) An offence is any behaviour (act or omission) that is punishable by law under the respective legal systems;

(c) A juvenile offender is a child or young person who is alleged to have committed or who has been found to have committed an offence.”

¹⁵องค์การสหประชาชาติ คณะกรรมาธิการการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม, “กฎของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ,” แปลโดย สูดจิต เชน นพกาญจน์ ตรวจสอบแก้ไขโดย วิชา มหาคุณ เอกสารในการสัมมนา เรื่อง อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กฎเกณฑ์และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายสำหรับเด็ก จัดโดยสำนักงานอัยการสูงสุด โดยการสนับสนุนจากคณะกรรมาธิการยุโรปแห่งสหภาพยุโรป เสนอที่โรงแรมแมนดาริน ถนนพระราม 4 กรุงเทพมหานคร 1-2 พฤศจิกายน 2538. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ข้อเสนอแนะว่าด้วยการปฏิบัติต่อเด็กในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือ ข้อเสนอแนะแห่งกรุงเวียนนา ค.ศ. 1997 (Guidelines for Action of Children in the Criminal Justice System : The Vienna Guidelines)¹⁷ ได้ให้ความหมายไว้ในข้อ 14 (ค) ว่า “จะไม่มีเด็กคนใดผู้ซึ่งอายุต่ำกว่าเกณฑ์ความรับผิดชอบทางอาญาจะต้องถูกดำเนินคดีอาญา”¹⁸

ส่วนเด็กที่มีแนวโน้มว่าจะกระทำความผิดหรือเสี่ยงต่อการกระทำความผิด ข้อเสนอแนะของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน หรือ ข้อเสนอแนะแห่งกรุงริยาด ค.ศ. 1990 (United Nations Guidelines for the Prevention of Juveniles Delinquency : The Riyadh Guidelines)¹⁹ ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะที่บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองเด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำผิดโดยเฉพาะและสร้างมาตรการต่าง ๆ ในการป้องกันมิให้เด็กเหล่านั้นกระทำความผิด ได้กล่าวถึงเด็กดังกล่าวไว้ว่าเป็นเด็กผู้ซึ่งถูกตราหน้าในฐานะที่เป็น “ผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน” “ผู้มีความประพฤติเหลวไหล” หรือ “เริ่มมีพฤติกรรมที่เหลวไหล” ซึ่งเป็นความประพฤติที่ไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อการพัฒนาของเด็ก และไม่เป็นอันตรายต่อผู้อื่น โดยถือว่า เด็กดังกล่าวอยู่ในภาวะอันตรายหรืออยู่ในสภาพสังคมที่เสี่ยง และมีความจำเป็นต้องได้รับการดูแลและให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษ²⁰ ซึ่ง

---

¹⁶ Art 11 (a) of United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty said “A juvenile is every person under the age of 18. The age limit below which it should not be permitted to deprive a child of his or her liberty should be determined by law.”

¹⁷ United Nations The Economic and Social Council resolution 1997/30 of 21 July 1997 on the administration of juvenile justice, annex.

¹⁸ Art 14 (c) of the Vienna Guidelines said “No child who is under the legal age of criminal responsibility should be subject to criminal charges.”

¹⁹ องค์การสหประชาชาติ คณะกรรมการสิทธิการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม, “ข้อเสนอแนะของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (ข้อเสนอแนะแห่งกรุงริยาด),” แปลโดย สุดจิต เจนนพกาญจน์ ตรวจสอบแก้ไขโดย วิชา มหาคุณ เอกสารในการสัมมนาเรื่อง กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก จัดโดยคณะกรรมการการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน วุฒิสภา เสนอที่อาคารรัฐสภา 2 กรุงเทพมหานคร 18 มีนาคม 2546, (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

²⁰ ดูข้อเสนอแนะแห่งกรุงริยาด ข้อ 5

ลักษณะของความผิดดังกล่าวเรียกว่า “Status Offence” นั่นเอง ส่วนเด็กที่กระทำผิดตามกฎหมาย
 ข้อเสนอแนะกรรณียาติเพียงแต่บัญญัติหลักการเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำเท่านั้น*

ดังนั้น จากบทนิยามดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า “เด็กกระทำผิด” หมายถึง
 มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี ได้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด* หรือได้
 ประพฤติตัวที่ไม่เหมาะสมแก่วัย* ซึ่งการที่เด็กกระทำผิดได้มีนักอาชญาวิทยาให้ความสนใจที่จะ
 ทำการศึกษาและมีแนวคิดเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กไว้แตกต่างกันไป โดยอาศัยความรู้สึกทาง
 อารมณ์ มาตรฐานทางศีลธรรมและกฎหมาย

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็ก

สมคิด ศรีสังคม ได้กล่าวถึงการกระทำผิดของเด็กไว้ว่า ในขณะที่การกระทำผิดของ
 ผู้ใหญ่อันเป็นการละเมิดกฎหมายอาญาของบ้านเมืองถือว่าเป็นอาชญากรรม (Crime) และผู้กระทำ
 เป็นอาชญากร (Criminal) สำหรับเด็กและเยาวชน (Juvenile) ไม่ได้ถือเช่นนั้น แต่ถือว่าเป็นเพียงการ

---

*บทบัญญัติดังกล่าวได้แก่ ข้อ 52-59 ซึ่งอยู่ในหมวดที่ 6 ว่าด้วยการออกกฎหมายและ
 การบริหารงานยุติธรรมในคดีเด็กและเยาวชน ของข้อเสนอแนะแห่งกรรณียาติ

*การกระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด หมายถึง การกระทำที่เป็น
 ความผิดทางอาญา ได้แก่ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา หรือตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่ได้
 กำหนดฐานความผิดทางอาญาไว้ ซึ่งต้องเป็นการกระทำที่ครบองค์ประกอบของฐานความผิดทาง
 อาญา และเป็นการกระทำโดยเจตนาหรือประมาทตามมาตรา 59 แห่งประมวลกฎหมายอาญา
 รวมทั้งเป็นการกระทำขณะที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดและกำหนดโทษ
 ไว้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540
 มาตรา 32

*พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายของเด็กดังกล่าว
 ว่าเป็นเด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำผิด เช่น เด็กที่มั่วสุมและก่อความเดือดร้อนรำคาญอย่างหนึ่งอย่างใด
 แสดงกิริยาจาหรือกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดที่ไม่สุภาพ เล่นการพนัน สูบบุหรี่ สูบกัญชา หรือเสพ
 สุรายาเสพติดหรือของมีเมาอย่างอื่นมีวัตถุระเบิดหรืออาวุธติดตัวหรือซ่อนเร้นไว้เพื่อการ
 ประทุษร้าย ประพฤติตนทำนองชั่วสาว เข้าไปสถานบริการ หรือสถานค้าประเวณี หลบหนีโรงเรียน
 เด็กที่เกี่ยวข้องกลางคืน เป็นต้น

กระทำซึ่งกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด โดยได้กระทำขึ้นเพราะความคึกคะนอง หรือความเกะกะ เกรตามวิสัยของเด็ก หรือความไม่สันตติชนในการปรับปรุงตัวให้เข้ากับระบอบสังคม²¹

สุพจน์ สุโรจน์ ได้กล่าวถึงการกระทำผิดของเด็กไว้ว่า หมายถึง การกระทำการอัน กฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ซึ่งเป็นการกระทำผิดทางอาญา แต่เนื่องจากผู้กระทำผิดเป็นเด็กหรือ เยาวชน กฎหมายยังไม่ลงโทษแต่ใช้วิธีการพิเศษซึ่งต่างไปจากผู้ใหญ่ที่กระทำผิดกฎหมาย²²

เสริน ปุณณะหิตานนท์ ได้กล่าวถึง การกระทำผิดของเด็กไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมบาง รูปแบบที่ขัดแย้ง หรือต่อต้านสังคม ทำให้เกิดการเสียดสีเหยียด ทั้งในสังคมและตัวบุคคล และมีนัย ความครอบคลุมไปถึงผลการใช้คำนิยามวินิจฉัยความประพฤติว่าเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาหรือไม่พึง ปรารถนา ภายในกรอบของบรรทัดฐานและกฎหมายของสังคม²³

Albert K. Cohen ผู้คิดค้นทฤษฎีวิวัฒนธรรมรอง (The Subculture Theory) ได้พูดถึง พฤติกรรมแห่งการกระทำผิดของเด็กโดยตรงว่า การกระทำผิดของเด็กเกิดจากการถ่ายทอดทาง วิวัฒนธรรม เด็กจะมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่แยกย่อยไปจากวัฒนธรรมของคน ทั่วไป เช่น สำนวนการสนทนา การแต่งกาย การไว้ทรงผม หรือการแสดงดนตรี เป็นต้น กลุ่มเด็กจึง หันเข้ามารวมกลุ่มกัน โดยสร้างแบบแผนพฤติกรรมของตนขึ้นมาและมุ่งแสดงให้กลุ่มเด็กด้วยกัน เห็นว่า ตนนั้นเป็นคนเก่ง หรือเป็นหัวหน้าแก๊งและมีฉายาเรียก ซึ่งเป็นที่รู้จักในหมู่ของพวกเขา กลุ่ม เด็กพวกนี้อาจจะมีความรักใคร่กลมเกลียว รักษาผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน เพื่อต่อสู้กับเด็กกลุ่มอื่น ที่มีค่านิยมต่างกัน²⁴ พฤติกรรมดังกล่าวมีลักษณะที่ฝ่าฝืนระเบียบแบบแผนของสังคมส่วนใหญ่และ สามารถนำเด็กไปสู่การกระทำผิดได้โดยง่าย

²¹ สมคิด ศรีสังคม, วิชาอาชญาวิทยา เรื่อง การคุมประพฤติเด็ก (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ส. ศิลปการพิมพ์, 2504), หน้า 33.

²² สุพจน์ สุโรจน์, “พฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย,” วารสาร สุนัขวิทยุธรรมราช 3 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2523) : 62.

²³ เสริน ปุณณะหิตานนท์, การกระทำผิดในสังคม: สังคมวิทยาอาชญากรรมและ พฤติกรรมเบี่ยงเบน (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 94.

²⁴ อรัญ สุวรรณบุปผา, หลักอาชญาวิทยา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2518) หน้า 121-122.

Hirschi อธิบายถึงการกระทำผิดของเด็กโดยเน้นประเด็นของการควบคุมสังคม เด็กมีอิสระที่จะกระทำผิดได้ เมื่อความผูกพันต่อระเบียบแบบแผนของสังคมขาดสะบั้นลง การกระทำผิดนั้นมักจะกระทำในสิ่งที่ตื่นเต้นหรือกระทำสิ่งที่สะดวกสบาย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอันพึงประสงค์ ข้อผูกมัดหรือพันธกรรมเป็นสิ่งที่บุคคลจะต้องมีต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

Shields ได้กล่าวว่า เด็กกระทำผิดนั้นอยู่ภายใต้ความรู้สึกที่ว่า ตนมีความผิดอยู่เสมอ จึงพยายามที่จะหาวิธีป้องกันตนเอง โดยใช้วิธีการต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้เอง เด็กกระทำผิดจึงหาทางออกด้วยการกระทำที่ต่อต้านสังคมและได้รับโทษจากผู้ใหญ่อยู่เสมอ บางครั้งเด็กกระทำผิดเพราะต้องการความช่วยเหลือและเรียกร้องความสนใจ เด็กกำลังมีความหวัง เด็กต้องการให้ผู้ใหญ่เข้าใจตน

จากแนวคิดเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กดังกล่าว ย่อมแสดงให้เห็นว่าเด็กมีความสามารถที่จะกระทำผิดได้ไม่แตกต่างจากผู้ใหญ่ ซึ่งปัจจุบันนี้จำนวนเด็กกระทำผิดมีแนวโน้มสูงขึ้นกว่าเดิมและลักษณะของการกระทำผิดก็รุนแรงกว่าสมัยก่อน รวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำผิดก็มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาถึงสาเหตุแห่งการกระทำผิดดังกล่าว เพื่อการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูและตอบสนองความต้องการของเด็กที่กระทำผิดได้อย่างตรงจุด

2.1.3 สาเหตุของการกระทำผิดของเด็ก

การที่จะเข้าใจสาเหตุของการกระทำผิดของเด็กนั้น จะต้องศึกษาถึงองค์ประกอบทางสังคม พัฒนาการของบุคลิกภาพ อุปนิสัย ความเชื่อ แรงจูงใจ และอื่น ๆ ควบคู่กันไปด้วย อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวถึงสาเหตุของการกระทำผิดได้ดังนี้

- 1) สาเหตุจากตัวผู้กระทำผิด²⁵

---

²⁵ ประภาส อวยชัย, “บทบาทศาลคดีเด็กและเยาวชนกับความมั่นคงของชาติ,” ใน เอกสารวิจัยส่วนบุคคลในลักษณะวิชาสังคมวิทยา (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517), หน้า 5.

1.1) พันธุกรรมหรือสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดจากพ่อแม่ ทำให้เด็กที่เกิดมาเป็นโรคปัญญาอ่อน จิตใจบกพร่อง ซึ่งเป็นผลร้ายต่อเด็ก เพราะจะทำให้เด็กไม่สามารถใช้สติปัญญาได้โดยตรง ชับยั้ง หรือหักห้ามใจต่อต้านกับสิ่งยั่วยุต่าง ๆ ได้

1.2) ความพิการหรือโรคภัยไข้เจ็บ การที่เด็กมีร่างกายพิการหรือไม่สมประกอบ ซึ่งอาจเป็นมาแต่กำเนิดหรือประสบเคราะห์กรรมขึ้นภายหลัง ในทางจิตวิทยา เด็กพวกนี้จะเกิดความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ มักมองโลกในแง่ร้าย เห็นผู้อื่นเป็นศัตรูหรือเข้าใจผิดคิดว่าถูกดูหมิ่นเหยียดหยามทำให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนอง โดยเกิดความรู้สึกจะแสดงฤทธิ์เดชในทางชั่วร้าย และต้องการหาทางชดเชยโดยทำให้ตนเด่นหรือทำให้ตนเป็นที่ยอมรับในสังคม ซึ่งบางครั้งเป็นการกระทำที่เด่นในทางที่ผิด

1.3) ภาวะแห่งจิต วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจรวดเร็ว จนทำให้มักเป็นคนที่มีอารมณ์รุนแรง ขุนเฉียว และมักชอบแสดงพฤติกรรม ในลักษณะที่เป็นอันตรายต่อผู้อื่นได้ในบางโอกาส แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของร่างกายและจิตใจ ตลอดจนสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลที่จะเป็นตัวเสริมสร้างให้แต่ละบุคคลมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกันไป

1.4) สติปัญญาและการศึกษา โดยที่มนุษย์มีสติปัญญาและความเฉลียวฉลาดไม่เท่าเทียมกัน ในคนที่มีความทึบ เล่าเรียนอะไรก็ไม่รู้เรื่อง ความจำไม่ดี เรียนไม่ทันเพื่อน เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน ผลสุดท้ายก็เลยคิดหนีโรงเรียน ไปเที่ยวล่าสัตว์ และกลายเป็นเหยื่อแห่งความชั่วร้าย โดยอาจถูกชักจูงให้เห็นผิดเป็นชอบ และกลายเป็นผู้กระทำผิดไปในที่สุด ซึ่งเด็กที่มีสติปัญญาดำ มักจะถูกจูงใจให้กระทำผิดได้ง่าย

2) สาเหตุทางครอบครัว

ครอบครัวนับว่าเป็นสถาบันแห่งแรกและสำคัญที่สุดในการให้การศึกษาอบรมให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ โดยมีบิดามารดา ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุดเป็นเสมือนครูคนแรกของเด็ก ดังนั้น ถ้าบิดามารดา สั่งสอน เอาใจใส่ต่อเด็ก ย่อมจะทำให้เด็กเจริญเติบโตเป็นคนดีของสังคม แต่ถ้าครอบครัวใดเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีแก่เด็ก บิดามารดาหย่าร้าง หรือบิดามารดาไม่เอาใจใส่เท่าที่ควร เด็กจะขาดความอบอุ่นในครอบครัว ส่งผลกระทบทั้งทางตรงและโดยอ้อมให้เด็กและเยาวชนกระทำผิดเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากปัญหาครอบครัวดังกล่าว ทำให้เด็กมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากเหตุที่เด็กไร้ระเบียบวินัย ขาดการฝึกอบรมในเรื่องของการระงับอารมณ์หรือความก้าวร้าวรุนแรง ดังนั้น ครอบครัวจึงมีบทบาทอย่างสำคัญในการชี้ว่า ชีวิตของเด็กจะเดินไปสู่ความดี หรือความเลว

หรือในการกำหนดชะตาชีวิตของเด็กให้ผันแปรไปสู่การกระทำผิด จากการศึกษานักจิตแพทย์และนักจิตวิทยาถึงสภาพต่าง ๆ ภายในครอบครัวพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ได้แก่²⁶

2.1) เด็กที่ไม่ได้รับความรักความอบอุ่นจากครอบครัว ถูกทอดทิ้งให้โดดเดี่ยว ไม่ได้รับการเอาใจใส่ทำให้เด็กมองโลกในแง่ร้ายต่อต้านสังคม เก็บตัว ถูกชักจูงได้ง่าย เพราะต้องการความรักจากคนรอบข้าง และมีจิตใจแข็งกระด้าง

2.2) เด็กที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาขาดความรักใคร่กลมเกลียว พ่อแม่ทะเลาะวิวาทกันอยู่ตลอดเวลา พุดจากันด้วยคำหยาบคาย ตบตีกันอยู่เสมอ และใช้ลูกเป็นที่ระบายอารมณ์ จะมีผลทำให้เด็กกลายเป็นคนก้าวร้าวรุนแรง เนื่องจากเลียนแบบความเลวร้ายจากบิดามารดา และเห็นว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่ตนเองต้องทำตาม เด็กและเยาวชนจะไม่มีความรัก ความผูกพันกับครอบครัว ไม่ชอบอยู่บ้าน ไม่ชอบเล่าเรียน หนีโรงเรียน เข้าหาอบายมุขต่าง ๆ ประพฤติตนไม่เหมาะสม

2.3) เด็กที่มีบิดามารดาตาย หย่าร้าง ละทิ้ง จะทำให้เด็กไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ เด็กจะมีความรู้สึกหวาดหวั่น ขาดความรัก ความอบอุ่น ขาดความสุข ซึมเศร้า ไม่ร่าเริง และหาทางชดเชยให้กับสิ่งที่ตนขาดไปในทางที่ผิด และง่ายต่อการถูกชักจูงไปในทางที่ผิดได้

2.4) เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมในครอบครัว มักหนีออกจากบ้านและเข้าร่วมกลุ่มกับเพื่อน ไม่เชื่อว่าจะมีคนที่ไว้วางใจได้ และต่อสู้แย่งชิงเพื่อปกป้องตนเอง มักใช้ความรุนแรงบีบบังคับผู้อื่น

2.5) เด็กที่บิดามารดาอบรมเลี้ยงดูอย่างเข้มงวดเกินไป หรืออยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ระเบียบวินัยจนไม่มีโอกาสเป็นตัวของตัวเอง ไม่สามารถทำอะไรตามที่ตนเองต้องการหรือไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นใด ๆ ไม่กล้าตัดสินใจทำอะไรเพราะกลัวความผิด กลัวการถูกลงโทษ อยู่ลำพังไม่ได้ ขณะที่เด็กที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาเลี้ยงดูด้วยการตามใจหรือปกป้องมากเกินไป อยากได้อะไรหรืออยากทำอะไรก็ได้ตั้งใจ ขาดเหตุผล ทำให้เด็กได้ใจ เอาแต่ใจตัวเอง

---

²⁶ สุรศักดิ์ ศรีรัตนศิริกุล, “ความสำคัญของการพิการทางจิตของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและการคุมประพฤติหลังจากศาลพิพากษา,” ใน คู่มือผู้พิพากษาสมทบศาลจังหวัดปทุมธานีแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว, (ม.ป.ท.,ม.ป.พ.,2542), หน้า 35-36.

กลายเป็นเด็กที่ไม่รู้ว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดควรกระทำหรือไม่ควร เมื่อโตขึ้น เด็กเหล่านี้มีแนวโน้มจะทำ ผิดง่าย ขาดความอดทน ไม่สามารถแก้ปัญหาได้

3) สาเหตุทางเศรษฐกิจ

ซึ่งได้แก่ ภาวะเศรษฐกิจโดยทั่ว ๆ ไปของชุมชนและภาวะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำผิด

3.1) ภาวะทางเศรษฐกิจของชุมชน บุคคลใดอยู่ในชุมชนหรือสังคมที่มีภาวะเศรษฐกิจรุ่งเรือง การกินอยู่และการดำรงชีวิตของชนกลุ่มนั้นก็ย่อมอยู่ในมาตรฐานการครองชีพสูง ประชาชนอยู่ดีกินดี ได้รับแต่ความสะดวกสบาย ไม่มีความเดือดร้อนในค่าครองชีพ ประชาชนมีแต่ความผาสุก จิตใจเบิกบานและอยู่กันอย่างปกติสุข ตรงกันข้ามหากประชาชนของสังคมหรือประเทศนั้นอยู่ในภาวะเศรษฐกิจเสื่อมโทรม เกิดวิกฤตการณ์อันอาจเกิดขึ้นเนื่องจากสาเหตุนานาประการ ทำให้เกิดความแร้นแค้นและอึดอัดขาดแคลน ผลผลิตที่ได้รับไม่พอกำกับความต้องการของประชาชนในการอุปโภคบริโภค ทำให้เกิดสภาวะข้าวยากหมากแพงขึ้น การกระจายรายได้หรือการเก็บภาษีอากรไม่เป็นธรรมแก่สังคม อำนาจการซื้อของเงินตราลดน้อยลง ย่อมมีผลกระทบกระเทือนผู้มีรายได้น้อยและผู้มีรายได้ประจำอย่างมาก มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงฐานะในทางเศรษฐกิจของสังคมอย่างใหญ่หลวง²⁷

3.2) ภาวะเศรษฐกิจของผู้กระทำผิด ในปัจจุบัน บิดามารดาต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน ทำให้ไม่มีเวลาที่จะอบรมดูแลสั่งสอนบุตรของตนได้เพียงพอ ยิ่งเป็นครอบครัวที่ยากจน ต้องออกจากบ้านแต่เช้ากลับบ้านมืดค่ำ และไม่มีปู่ย่าตายายเลี้ยงดูบุตรด้วยแล้ว ก็ยิ่งทำให้เด็กขาดความรัก ความอบอุ่นมากขึ้น ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความยากจน ความอดอยาก ทำให้เกิดความยากจน ความอดอยาก ทำให้เกิดการกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินได้ง่าย

4) สาเหตุจากปัญหาทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

สภาพของสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กมีอิทธิพลต่อความประพฤติของเด็กมาก ดังจะเห็นได้ว่า ชุมชนที่มีความประพฤติและวัฒนธรรมไปในทางใดแล้ว บุคคลในชุมชนนั้นก็มักมีความประพฤติไปในทางเดียวกัน มิฉะนั้นก็จะเข้าอยู่ร่วมกลุ่มกับพวกเขา

²⁷บุญเพราะ แสงเทียน, คำบรรยายกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.), หน้า 10.

ไม่ได้ แต่มีข้อสังเกตว่า สิ่งแวดล้อมนี้มีผลกระทบต่อบุคคลในชุมชนแต่ละคนไม่เท่ากัน สุดแล้วแต่บุคลิกภาพของบุคคลที่ได้รับการหล่อหลอมเป็นสำคัญ²⁸ อย่างไรก็ตาม การที่เด็กได้เกิดมาในชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี จะมีโอกาสรับเอาสิ่งไม่ดีเข้าไปไว้ใส่ตัวได้มาก สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กที่อาจมีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ไม่ดี ได้แก่²⁹

4.1) การศึกษาอบรม โรงเรียนหรือสถานศึกษาจะเป็นสถาบันที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งจะมีความรับผิดชอบในการสั่งสอนอบรม ให้ความรู้ จริยธรรมต่าง ๆ ให้แก่เด็ก เพื่อให้สามารถเจริญเติบโตเป็นพลเมืองดีของสังคมได้ ดังนั้น ถ้าโรงเรียนหรือสถานศึกษาใด ขาดประสิทธิภาพในหน้าที่ดังกล่าว เช่น ครูบาอาจารย์ ไม่ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์ ย่อมจะทำให้ลูกศิษย์ขาดความเคารพ เชื่อฟัง จนอาจพากัน ไปมั่วสุมและก่ออาชญากรรมในที่สุด

4.2) สภาพถิ่นที่อยู่อาศัย ครอบครัวใดมีถิ่นที่อยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมที่เป็นแหล่งมั่วสุมของพวกมิจฉาชีพ เป็นที่รวมของยาเสพติด จะทำให้เด็กเห็นตัวอย่างไม่ดี และทำให้เด็กกระทำผิดได้ง่าย

4.3) สถานเริงรมย์ที่เป็นแหล่งอบายมุขต่างๆ เช่น สถานอบอบนวด ในดัดลับ บ่อน การพนัน ทำให้เด็กคิดใจและทำให้เสียคนง่าย เนื่องจากเด็กจะต้องพยายามหาเงินทองเพื่อนำไปเที่ยวในสถานที่ดังกล่าว จนเป็นเหตุให้หาเงินมาโดยทุจริต เช่น ลักขโมย เป็นต้น

4.4) ผู้ใหญ่กระทำตัวอย่างไม่ดีให้เด็กเห็น เนื่องจากเด็กถือเอาผู้ใหญ่เป็นตัวอย่าง ผู้ใหญ่ทำอะไรก็อยากเจริญรอยตาม ดังนั้นเมื่อผู้ใหญ่ทำไม่ดีซึ่งรวมถึงการกระทำที่ไม่เหมาะสมต่าง ๆ อาทิเช่น เกียจคร้าน ไม่ทำงาน มีกิริยาจาหาหยาบคาย ไม่สุภาพ มีความประพฤติเสื่อมเสีย ชอบดื่มสุราอาละวาด ดินยาเสพติด ลักลอบตั้งบ่อนการพนันหรือช่องโสเภณี หรือคบเพื่อนักเลง อันธพาล เป็นต้น เมื่อเด็กได้พบแต่สิ่งไม่ดีไม่งามตลอดมาก็อาจจดจำเป็นตัวอย่างและไปกระทำการผิดศีลธรรม หรือผิดกฎหมายได้โดยง่าย

4.5) การคบเพื่อน เรื่องการคบเพื่อนก็เป็นสิ่งสำคัญสำหรับเด็ก เพราะถ้าเด็กได้เพื่อนเขามีความประพฤติไม่ดีแล้ว ก็อาจชักจูงให้เด็กนั้นประพฤติเลิหายหรือเสียผู้เสียคนได้ โดยเฉพาะเด็กหมดที่พึ่งทางบ้านโดยพ่อแม่ไม่มีโอกาสอบรมสั่งสอน หรือเด็กที่พ่อแม่ไม่พยายาม

²⁸ สุวิทย์ นิ่มน้อย, กฎหมายอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา (กรุงเทพ

²⁹ ประภาศน์ อวยชัย, “บทบาทศาลคดีเด็กและเยาวชนกับความมั่นคงของชาติ,” ใน เอกสารวิจัยส่วนบุคคลในลักษณะวิชาสังคมวิทยา, หน้า 7.

เข้าใจปัญหาของลูก ย่อมทำให้เด็กต้องหันไปพึ่งนอกร้านแทน และอาจไปได้เพื่อนชั่วที่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย เช่น ชักชวนหนีโรงเรียน เทียวเตรเซเพลในสถานเริงรมย์ซึ่งเป็นแหล่งอบายมุข เล่นการพนัน เสพยาเสพติด ดื่มสุรา เป็นต้น

4.6) การเสพยาเสพติดให้โทษ เมื่อเด็กเสพยาเสพติดให้โทษเข้าสู่ร่างกายแล้ว ย่อมมีผลต่ออารมณ์ และความประพฤติ ทำให้ประสาทหลอน ก่อให้เกิดโทษต่อร่างกายและจิตใจอย่างมาก และเป็นที่ยังเกียจของสังคม สาเหตุที่เด็กติดยาเสพติดมีหลายสาเหตุด้วยกัน เช่น ความอยากรู้อยากทดลอง หรือมีปัญหาทางครอบครัว จึงหาทางออกโดยการเสพยาเสพติด เป็นต้น ซึ่งจะ เป็นสาเหตุสำคัญแห่งการกระทำผิดอื่น เช่น ลักขโมย เป็นต้น

4.7) สื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ มีอิทธิพลต่อความคิดของเด็กเป็นอย่างมากไม่ว่าจะในด้านดีหรือด้านเสีย เช่น การเสนอข่าวของ หนังสือพิมพ์เกี่ยวกับอาชญากรรม ก็อาจจะเป็นแบบอย่างให้เด็กกระทำผิดตาม หนังสือลามกก็อาจ เป็นสิ่งช่วยวนให้เด็กกระทำผิดเกี่ยวกับเพศได้ เป็นต้น

5) สาเหตุจากระบบการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของเด็ก

5.1) สาเหตุจากการออกกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย

มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ได้ให้คำจำกัดความของศาลเยาวชนและครอบครัวไว้ว่า หมายถึง ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดหรือแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัด ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้ และมาตรา 8 ได้บัญญัติให้จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง และศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดรวม 9 แห่ง ส่วนจังหวัดอื่นให้จัดตั้งแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวขึ้นในศาลจังหวัดทุกศาล แผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดใดจะเปิดทำการเมื่อใด ให้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกา

ในปัจจุบัน การจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวของประเทศไทยยังไม่สามารถเปิดทำการได้ทั่วทุกจังหวัด (มีศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศรวมทั้งสิ้น 43 แห่ง) ทำให้เด็กที่มีภูมิลำเนา หรือกระทำความผิดในจังหวัด หรือพื้นที่ที่ไม่อยู่ในเขตอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวได้รับการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมไม่เท่าเทียมกับเด็กซึ่งมีภูมิลำเนาหรือกระทำความผิดในจังหวัดหรือพื้นที่ที่อยู่ในเขตอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว เพราะต้องใช้วิธี

พิจารณาที่เครื่องคิดเหมือนกับคดีผู้ใหญ่กระทำผิด³⁰ จึงทำให้เด็กได้รับการปฏิบัติดังเช่นผู้ใหญ่กระทำผิด เช่น การถูกควบคุมตัวด้วยเครื่องพันธนาการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทำให้เด็กต้องถูกลิดรอนเสรีภาพ และได้รับความทรมาณจากเครื่องพันธนาการ ก่อให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อกระบวนการยุติธรรม เพราะมีความรู้สึกเหมือนว่าตนถูกรหาหน้าว่าเป็นอาชญากร และไม่ได้ได้รับความคุ้มครองสิทธิเด็กอย่างเท่าเทียมกับเด็กที่อยู่ในเขตอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว

นอกจากนี้ กฎหมายไม่กำหนดรายละเอียดในการจำแนกกลุ่มเด็กกระทำผิด เช่น การกระทำผิดที่เป็นความผิดในตัวเอง (Mala in Se) และความผิดที่กฎหมายห้าม (Mala Prohibita) รวมถึงในการปฏิบัติต่อเด็กไม่มีมาตรการที่แตกต่างกันระหว่างเด็กที่กระทำผิดจนคิดเป็นนิสัยกับเด็กที่กระทำผิดในคดีเล็กน้อยหรือประมาท³¹ ทำให้เด็กที่กระทำผิดที่กฎหมายห้าม ซึ่งเป็นเด็กที่ไม่ได้เป็นผู้มีเจตนาชั่วร้ายหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน แต่เป็นเพราะความกึกคะนองรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ต้องถูกปฏิบัติเช่นเดียวกับเด็กที่กระทำผิดที่เป็นความผิดในตัวเอง ซึ่งมีเจตนาชั่วร้ายหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ซึ่งจะ让孩子เกิดการเรียนรู้ ถ้ายทอดพฤติกรรมอาชญากรรม เกิดความเคยชินต่อกุศตาราง และไม่เกรงกลัวต่อไป ชั่วร้ายไปกว่านั้นยังถูกสังคมตราหน้าว่าเป็นคนไม่ดี จึงเท่ากับว่าเป็นการสร้างให้เด็กเป็นอาชญากรขึ้นมา

5.2) สาเหตุจากวิธีการแก้ไขอบรมในสถานฝึกและอบรมไม่ดีพอ

มาตรการในการแก้ไขและอบรมที่ไม่ดีพอ ทำให้เด็กและเยาวชนไม่สามารถกลับตัวได้ และกลับมาก่อทำผิดอีก เช่น บุคลากรที่ดูแลและฝึกอบรมเด็กกระทำผิดยังไม่เพียงพอ และบางส่วนยังขาดทักษะความรู้และจิตสำนึกในการดูแลเด็ก หรือเด็กที่ถูกควบคุมตัวไปยังสถานพินิจ จะถูกควบคุมตัวปะปนไปกับทั้งจำเลยที่อยู่ในระหว่างการดำเนินคดีของศาล และที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษแล้ว ทำให้เด็กหรือเยาวชนที่อยู่ในฐานะเป็นเพียงผู้ต้องหา ซึ่งยังไม่แน่ว่าเป็นผู้กระทำผิด หรือบริสุทธิ์ได้รับการปฏิบัติไม่แตกต่างจากผู้ที่เป็นจำเลยหรือผู้ต้องโทษตามคำ

³⁰วันชัย รุจนวงศ์ และคณะผู้วิจัย, รายงานการศึกษาวิเคราะห์ เรื่อง กฎหมายและแนวปฏิบัติในประเทศไทยเฉพาะกรณีที่ไม่สอดคล้องตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา (กรุงเทพฯ : สถาบันกฎหมายอาญา, 2543), หน้า 77.

³¹วันชัย รุจนวงศ์ และคณะผู้วิจัย, รายงานการศึกษาวิเคราะห์ เรื่อง กฎหมายและแนวปฏิบัติในประเทศไทยเฉพาะกรณีที่ไม่สอดคล้องตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา, หน้า 78.

พิพาท เป็นเหตุให้เด็กหรือเยาวชนได้รับการซึมซับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในระหว่างถูกควบคุมตัว³²

จากสาเหตุดังกล่าวข้างต้น กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กในปัจจุบันจึงมีแนวคิดในการแยกเด็กที่กระทำผิดออกจากอาชญากรผู้ใหญ่ และใช้วิธีการปฏิบัติต่อเด็กที่แตกต่างจากผู้ใหญ่ ตั้งแต่ขั้นตอนการจับกุม การควบคุมตัว การพิจารณาเป็นการลับ และไม่让孩子เกิดความรู้สึกต่อต้าน หรือถูกทอดทิ้ง หรือต้องมีประวัติอาชญากรรม นอกจากนี้ การที่ศาลจะใช้วิธีการสำหรับเด็ก ศาลจะพิจารณาลักษณะเฉพาะตัวของเด็กแต่ละคนว่า การที่เด็กเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดกฎหมายนั้น เนื่องมาจากเด็กเหล่านั้นอาจได้รับผลกระทบทางลบจากสภาพแวดล้อมภายในครอบครัวหรือการกระทำของบุคคลอื่นที่ปฏิบัติต่อเด็กอย่างไม่เหมาะสม รวมทั้งคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กยิ่งกว่ากระทำเพื่อลงโทษ มีการแก้ไขฟื้นฟูเด็กกระทำผิดโดยการสงเคราะห์และอบรมเด็กให้กลับตัวเป็นคนดี และสามารถกลับคืนสู่สังคม (Reintegration) ได้อย่างเป็นปกติสุข รวมทั้งต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของสังคมควบคู่ไปด้วยดังจะได้กล่าวต่อไป ดังนี้

2.2 หลักเกณฑ์ในการปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิดและการแก้ไขฟื้นฟูเด็กกระทำผิด

ในอดีต การจัดการกับปัญหาเด็กที่กระทำผิดจะมุ่งเน้นที่การลงโทษ (Punishment) แต่ปัจจุบันทั่วโลกต่างยอมรับว่า การแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) เป็นวิธีการจัดการกับปัญหาเด็กที่กระทำผิดได้เหมาะสมที่สุด โดยมีแนวคิดต่อเด็กที่กระทำผิดว่า เด็ก คือ มนุษย์ที่ยังอ่อนเยาว์อยู่ทั้งร่างกายและจิตใจ สภาพวุฒิและวุฒิภาวะของเด็กนั้น อ่อนทั้งในด้านความรู้สึกนึกคิดและความยับยั้งชั่งใจในการกระทำผิด การที่เด็กหลงกระทำผิดอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดเนื่องมาจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือเบาปัญญาและความอ่อนแอทางจิตใจซึ่งอาจกล่อมเกล้าให้กลับตัวเป็นคนดีได้ ศาลเด็กและเยาวชนจึงมุ่งช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมากกว่าลงโทษ โดยใช้มาตรการที่หลากหลายในการปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิดในกระบวนการยุติธรรม เพื่อแก้ไขฟื้นฟูเด็กเหล่านั้นให้กลับคืนสู่สังคมได้และไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก

³²ไชยศ วิพุธานุพงษ์, “ปัญหาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ใช้บังคับต่อเด็กและเยาวชน” วารสารอัยการ 18 (ตุลาคม 2538), หน้า 150.

2.2.1 การปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิดในกระบวนการยุติธรรม

กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ได้กล่าวถึงเป้าหมายของระบบงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนไว้ในข้อ 5 ว่า ต้องเน้นความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชนมิได้เน้นการลงโทษ การปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิดต้องอยู่ในกรอบของหลักสัดส่วน กล่าวคือ ควรคำนึงถึงภูมิหลังและสภาพแวดล้อมมิใช่ความรุนแรงของการกระทำผิด การพยายามค้นหาวิธีและเครื่องมือแบบใหม่ในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยไม่ขยายขอบเขตการควบคุมตัวแบบเป็นทางการ

ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กในปัจจุบัน จึงได้พยายามแสวงหามาตรการใหม่ ๆ ในการปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิด โดยตั้งข้อสมมติฐานไว้ 2 ประการว่า เด็กมีความรู้สึกผิดชอบต่อการกระทำผิดของตนเอง แต่ไม่มีความรู้สึกผิดชอบดังเช่นผู้ใหญ่ โดยพิจารณาถึงความแตกต่างในเรื่องอายุ และพัฒนาการ และเด็กมีพฤติกรรมที่ไม่ก้าวร้าวรุนแรงดังเช่นผู้ใหญ่ ดังนั้นจึงมีแนวโน้มว่าจะสามารถแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมได้ง่ายกว่าผู้ใหญ่³³

นอกจากนี้เพื่อให้เด็กสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ต่อไปเมื่อพ้นโทษแล้ว การใช้มาตรการในการปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิด นอกเหนือจากมาตรการในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเยาวชนโดยปกติ จึงต้องอาศัยความเชื่อมโยงของชุมชน ครอบครัว และผู้กระทำผิดด้วย โดยใช้มาตรการในการเบี่ยงเบนเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion) เป็นอันดับแรก และใช้มาตรการในการปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิดในชุมชน (Community-Based Treatment) เป็นอันดับต่อมา และใช้มาตรการในการปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิดโดยใช้สถานฝึกอบรมแบบปิด (Institutional Treatment) เป็นอันดับสุดท้าย ซึ่งผู้เขียนจะทำการศึกษามาตรการดังกล่าวตามลำดับต่อไปนี้

1) มาตรการในการปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิดโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการยุติธรรมทางศาล (Non judicial Handing)

การดำเนินคดีอาญาไม่ว่าของประเทศหรือระบบกฎหมายใด มักจะมีขั้นตอนคล้าย ๆ กัน คือ (1) การแจ้งความร้องทุกข์ (2) การจับกุม (3) การสอบสวน (4) การฟ้องร้อง (5) การพิจารณาโดยศาล และ (6) การลงโทษ ซึ่งรวมเรียกว่า “กระบวนการยุติธรรมตามแบบพิธี (Traditional or

³³Barton, C, R and Barton, A,M, Delinquency and justice : a philosocial approach (New Jersey : Prentice Hall, 1998), p.334.

Typical Justice System)”³⁴ โดยมีองค์กรตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ เป็นกลไกของรัฐในการควบคุมดูแลให้ทุกขั้นตอนเป็นไปด้วยความยุติธรรม แต่ในบางคดีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามแบบพิธีอย่างเคร่งครัดอาจมีความไม่เหมาะสม เช่น ผู้กระทำผิดเป็นเด็กหรือเยาวชน เป็นความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือเป็นความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย เช่น เสพยาเสพติด เป็นต้น ในปัจจุบันจึงเกิดมีแนวคิดในการไม่นำกระบวนการยุติธรรมตามแบบพิธีมาใช้กับผู้กระทำผิดให้ครบขั้นตอน แต่ใช้วิธีการอื่นแทนซึ่งอาจมีกฎหมายอนุญาตโดยชัดแจ้งหรือไม่ก็ตาม ซึ่งเป็นการนำมาตราการอื่นมาใช้แทนกระบวนการดังกล่าว โดยกันไม่ให้ผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ดังนี้

1.1) กระบวนการกลั่นกรองคดี (Intake Process)

กระบวนการกลั่นกรองคดีเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นเครื่องมือของศาลในการทำหน้าที่กลั่นกรองคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล โดยมีหน่วยงานที่ให้บริการเชื่อมต่อ (Intake Service) เป็นผู้ทำหน้าที่ในการกลั่นกรองคดีและหาแนวทางแก้ไขปัญหากับตัวเด็กที่กระทำผิดให้ได้วิธีที่เหมาะสมที่สุดกับตัวเด็กโดยไม่จำเป็นต้องใช้การแทรกแซงจากอำนาจของศาลแต่เพียงอย่างเดียว ในสหรัฐอเมริกา กระบวนการดังกล่าวนี้ จะมีอยู่ในทุกเขตอำนาจศาล แต่จะมีความแตกต่างกันในแต่ละมลรัฐ ไม่ว่าจะเป็นในด้าน การเรียกชื่อ วิธีการปฏิบัติที่มีความหลากหลาย การแบ่งแยกอำนาจ เป็นต้น³⁵

หน่วยงานดังกล่าวจะกลั่นกรองคดีที่ถูกส่งเข้ามา และตัดสินใจคดีใดควรจะดำเนินการทางกระบวนการทางศาลอย่างเป็นทางการ โดยผ่านการพิจารณาของศาล และคดีใดสามารถให้การบำบัดรักษาหรือส่งไปยังหน่วยงานอื่น โดยพิจารณาจากองค์ประกอบทางกฎหมายและปัจจัยทางสังคมเป็นหลัก โดยจะผลัดดันคดีที่ไม่มีความเหมาะสมที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลไปยังหน่วยงานอื่นที่มีความเหมาะสมกับประโยชน์ของเด็ก³⁶ เช่น องค์กรในชุมชนโดยใช้การดำเนินการที่ไม่ต้องผ่านกระบวนการยุติธรรมทางศาลอย่างเป็นทางการ แต่บิดามารดา และเด็กต้องยินยอมด้วยความสมัครใจในการยอมรับการปฏิบัติตามเงื่อนไขบางอย่างที่กำหนดไว้แน่นอนแล้ว โดยทั่วไปจะ

---

³⁴ สิริศักดิ์ ดิยะพรรณ, “มาตรการแทนการดำเนินคดีอาญา,” วารสารอัยการ 14 (สิงหาคม 2534) : 67.

³⁵ Rubin, H, T, Juvenile justice : policy, practice and law (California : Good year Publishing Company, 1980), p.109.

³⁶ Ibid., p.110.

อยู่ในรูปแบบของการส่งไปยังโปรแกรมการปรึกษาในครอบครัวหรือการปรึกษาส่วนตัว ซึ่งดำเนินการโดยหน่วยงานเอกชนในชุมชนนั้น ๆ โดยมีข้อพิจารณาในการนำมาใช้ เช่น ประวัติการกระทำผิด ความรุนแรงของการกระทำผิด ผลกระทบของคดีต่อสังคม และข้อตกลงของเด็กและบิดามารดาของเด็กในการให้ความร่วมมือ เป็นต้น หากเป็นคดีที่มีความรุนแรง เช่น คดีข่มขืน ทำร้ายร่างกายอันตรายสาหัส ก็จะส่งไปให้ศาลพิจารณา หากเป็นคดีความผิดเล็กน้อย และการดำเนินคดีไม่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ก็จะส่งเด็กเข้าสู่หน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน การตัดสินใจในขั้นตอนนี้หน่วยงานที่ให้บริการเชื่อมต่อจะมีทางเลือกในการปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิด 4 แนวทางหลัก ดังนี้³⁷

1. Filling เป็นกระบวนการส่งตัวผู้เด็กกระทำผิดไปสู่กระบวนการฟ้องคดีอย่างเป็นทางการ วิธีการนี้จะใช้กับความผิดที่มีความรุนแรงและเป็นวิธีการสุดท้าย โดยมีพนักงานคุมประพฤติทำการสืบเสาะประวัติและข้อมูลของเด็กกระทำผิดแล้วรายงานต่อศาลเพื่อการพิจารณาคดี

2. Dismissal เป็นกระบวนการยกฟ้องคดีที่เด็กกระทำผิด แล้วปล่อยตัวเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยมีเหตุผลหลายประการเช่น พยานหลักฐานไม่เพียงพอในการฟ้องคดีต่อศาล หรือเป็นการกระทำผิดเพียงเล็กน้อยและเป็นการกระทำความผิดครั้งแรก ที่ไม่สมควรจะใช้วิธีพิจารณาพิจารณารูปแบบทางการ และเด็กได้ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย กระบวนการนี้เด็กจะรับการดักเตือนและมีการจดบันทึกและปล่อยตัวไป

3. Referral เป็นกระบวนการส่งเด็กกระทำผิดไปยังศูนย์ชุมชน ศูนย์สุขภาพจิต หรือหน่วยงานบริการทางการศึกษาและสังคม หรือหน่วยงานอื่นในชุมชนที่สามารถแก้ไขเด็กกระทำผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายหลังจากที่ศาลได้ผลักดันเด็กผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการทางศาล (Diversion)

4. Informal Probation เป็นการคุมประพฤติสอดส่องดูแลอย่างไม่เป็นทางการ โดยพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ดำเนินการสอดส่องดูแลและให้คำปรึกษาแก่เด็กและครอบครัว ซึ่งต้องได้รับความยินยอมจากเด็กและครอบครัวก่อน ถ้าหากเด็กยินยอมและภายหลังเด็กไม่สามารถปฏิบัติตามข้อตกลงได้ เด็กจะถูกฟ้องคดีในข้อหาเดิมที่ได้ทำการชะลอการฟ้องไปแล้วต่อศาล

หน่วยงานที่ให้บริการเชื่อมต่อ (Intake Service) ดังกล่าว มีลักษณะคล้ายสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนของไทย แต่มีภาระหน้าที่และอำนาจมาก ในการที่จะพิจารณาให้เด็ก

³⁷ Ibid., p.111-113.

และเขานอกจากระบบของศาล เช่น พิจารณาร่วมกับตำรวจ และพนักงานอัยการที่จะสั่งไม่ฟ้องคดีสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งเห็นว่าไม่ได้กระทำผิดหรือในคดีที่กระทำผิดต่อรัฐบัญญัติ ซึ่งเป็นความผิดเล็กน้อย ก็ใช้วิธีการตักเตือนแล้วปล่อยตัวไป หรือดำเนินการให้เด็กและเยาวชนได้รับการปล่อยตัว โดยให้ยอมรับเงื่อนไขต่อศาลว่าจะไม่ก่อเหตุ ภายใต้การดูแลของอาสาสมัคร หรือพนักงานคุมประพฤติ ถ้าก่อเหตุก็จะถูกดำเนินคดีอย่างเป็นทางการในศาลอีกครั้งหนึ่ง อีกวิธีหนึ่งก็คือ หากเด็กและเยาวชนยินยอมรับเงื่อนไขที่ศาลจะออกคำสั่ง ก็จะนำตัวขึ้นพิจารณาคดีโดยไม่ต้องแสวงหาข้อเท็จจริงว่า จำเลยกระทำผิดหรือไม่ เรียกว่า การออกคำสั่งด้วยความยินยอม (consent decree)³⁸

1.2) การผลักดันเด็กกระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion)

Diversion เป็นกระบวนการในการดำเนินการกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการยุติธรรม เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ เป็นต้น โดยใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดีที่เด็กกระทำผิดออกจากการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมปกติ แล้วส่งตัวเด็กที่กระทำผิดเข้าสู่โปรแกรมของชุมชนหรือองค์กรเอกชนที่เป็นอิสระจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งในการพิจารณานำไปปฏิบัติมีข้อพิจารณาอยู่หลายประการ ได้แก่ ความผิดส่วนใหญ่ของเด็กเป็นความผิดที่ไม่รุนแรงแต่ได้รับการตอบสนองที่รุนแรงเกินไป เด็กจะถูกตราบาปเมื่อต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นทางการ รอยมลทิน (Stigma) ที่เกิดขึ้นกับเด็กจะทำให้เกิดผลกระทบในทางลบแก่เด็ก อาจทำให้เด็กเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตน ไปสู่ทางที่เลวร้าย และกลายเป็นอาชญากร และอาจจำกัดการดำเนินชีวิตในสังคมของเด็ก และเพื่อเป็นการค้นหาทางเลือกอื่นในการจัดการกับเด็กกระทำผิด นอกเหนือจากวิธีการของกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น³⁹

ศูนย์วิทยุโทรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁸วิชา มหาคุณ, “วงการกฎหมายทั่วไป : รายงานการเดินทางไปประชุมและศึกษาดูงานด้านกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวแก่เด็กและเยาวชน ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา,” ตุลพาท 43, 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2539) : 150.

³⁹Vito, G, F and Wilson, D, G, The American juvenile justice system (California : Sage Publication, 1995), p. 16.

2) มาตรการในการปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิดโดยไม่ใช้สถานฝึกอบรมแบบปิด (Non institutional treatment)*

การปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิดโดยไม่ใช้สถานฝึกอบรมแบบปิด เป็นมาตรการทางเลือกของศาลในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดแทนการลงโทษจำคุก โดยอาศัยทรัพยากรในชุมชนที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำผิดในสังคมให้มากที่สุด ซึ่งจะช่วยลดจำนวนผู้กระทำผิดที่ต้องเข้าสู่เรือนจำ หรือสถานฝึกอบรมแบบปิด (Secure facilities) ทำให้กระบวนการในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นไปได้เหมาะสมมากขึ้น และประการสำคัญ คือ ทำให้ผู้กระทำผิดได้ใกล้ชิดกับชุมชนมากขึ้น ซึ่งเอื้ออำนวยต่อกระบวนการกลับคืนสู่สังคม (Reintegration) ผู้กระทำผิดจึงสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับครอบครัวและสังคมได้ต่อไป รวมทั้งป้องกันการกระทำผิดซ้ำและเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมอาชญากรรมด้วย

แนวคิดในการนำมาตรการในการปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิด โดยไม่ใช้สถานฝึกอบรมแบบปิดมาใช้นี้มีต้นกำเนิดมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้แสดงให้เห็นถึงความไม่พึงพอใจต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิด โดยใช้สถานฝึกอบรมแบบปิด และด้วยจำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุมตัวไว้ในสถานฝึกอบรมที่มากขึ้นทุกวัน รัฐบาลกลางได้เล็งเห็นถึงปัญหาดังกล่าวจึงสนับสนุนให้มีการพัฒนาโครงการที่จะลดจำนวนเด็กและเยาวชนในสถานฝึกอบรมลง โดยให้หันมาใช้วิธีการฝึกอบรมตามเทคนิคใหม่ ๆ ที่ไม่ต้องใช้สถานฝึกอบรมแบบปิด แต่ให้ชุมชนเข้ามาช่วยเหลือโดยเปิดเป็นค่ายฝึกอบรมชั่วคราว หรือฝึกอบรมแบบไปเช้าเย็นกลับ รวมทั้งใช้ระบบคุมประพฤติที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กล่าวคือ มีการให้บริการและให้ความช่วยเหลืออย่างกว้างขวางครอบคลุมทุกด้านแก่เยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 16 ปี ขึ้นไปที่อยู่ในครอบครัวซึ่งเป็นอันตรายต่อสวัสดิภาพ ให้สามารถยืนหยัดพึ่งตนเองได้⁴⁰ มาตรการในการปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิดในชุมชนหรือโดยไม่

* มีความหมายเช่นเดียวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน (Community – based treatment) หรือโดยไม่ใช้เรือนจำ (Non institutionalization) และการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยวิธีการไม่ควบคุมตัว (Non custodial measures)

⁴⁰วิชา มหาคุณ, “วงการกฎหมายทั่วไป : รายงานการเดินทางไปประชุมและศึกษาดูงานด้านกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวแก่เด็กและเยาวชน ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา,” ตุลพาห 43, 3 :147.

ใช้สถานฝึกอบรมแบบปิดมีหลายรูปแบบด้วยกันดังที่จะได้กล่าวถึงรายละเอียดต่อไป ในบทนี้ ผู้เขียนจึงขอกล่าวถึงเฉพาะรูปแบบที่เป็นพื้นฐานในการจัดการกับเด็กกระทำผิด ดังนี้

2.1) การคุมประพฤติ (Probation)

การคุมประพฤติเป็นกระบวนการในการบำบัดแก้ไขผู้กระทำผิดหรือมีความประพฤติเสียหายเป็นรายบุคคลให้กลับตัวเป็นคนดี โดยปล่อยตัวผู้กระทำผิดนั้นให้เป็นอิสระและดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชนเดิม โดยมีพนักงานคุมประพฤติคอยสอดส่องดูแล แนะนำเพื่อให้ผู้นาปฏิบัติตามเงื่อนไขการคุมประพฤติที่ศาลได้กำหนดไว้ ดังนั้นการคุมประพฤติจึงเป็นกระบวนการที่ไม่พรากตัวผู้กระทำผิดออกจากชุมชน และในขณะที่เดียวกันก็มุ่งป้องกันสังคมโดยผู้ถูกคุมประพฤติจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ศาลกำหนด การผิดเงื่อนไขหรือผู้ถูกคุมประพฤติมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดี ศาลจะเปลี่ยนแปลงคำสั่งในสถานหนักต่อไป⁴¹

2.2) การพักการลงโทษ (Parole)

การพักการลงโทษ เป็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดซึ่งศาลได้พิจารณาลงโทษและได้รับการลงโทษในเรือนจำแล้วระยะหนึ่ง ในระหว่างการคุมขังให้เห็นว่า เป็นผู้สำนึกในความผิดและมีความสามารถที่จะกลับตัวเป็นคนดีต่อไปได้ ทางราชทัณฑ์จึงพิจารณาปล่อยตัวไปก่อนถึงเวลาที่กำหนดให้พ้นโทษ โดยปล่อยให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติ ลักษณะของการพักโทษแตกต่างจากการคุมประพฤติ คือ การคุมประเวตินั้นผู้ถูกคุมประเวดยังไม่ได้รับการลงโทษในเรือนจำยังดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชนเดิมของตน โดยปฏิบัติตามเงื่อนไขการคุมประพฤติ ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจของศาลโดยที่ศาลยังมีอำนาจเหนือผู้ถูกคุมประเวดีในระหว่างที่ถูกคุมประเวดีอยู่ ส่วนการพักโทษเป็นอำนาจของฝ่ายราชทัณฑ์แต่ฝ่ายเดียวที่จะใช้ดุลพินิจให้ผู้ใดได้พักการลงโทษหรือไม่

2.3) โครงการการบำบัดในสถานฝึกอบรมแบบเปิด (Open detention facilities)

เป็นโครงการที่นำตัวเด็กกระทำผิดเข้ามาอยู่ในความดูแลของสถานฝึกอบรมแบบเปิดซึ่งอาศัยชุมชนเป็นพื้นฐาน (Community-based correctional programs) ที่ต่างจากสถานฝึกอบรมแบบปิด (Training schools) ซึ่งอยู่ในความดูแลของหน่วยงานของรัฐ โครงการดังกล่าว เช่น การบำบัดแบบเข้ามาเย็นกลับ (Day treatment programs) บ้านกึ่งวิถี (Half-way house) บ้านทดแทน (Foster home) บ้านพักแบบรวมกลุ่มเด็กและเยาวชน (Group homes) เป็นต้น

⁴¹ สมคิด ศรีสังคม, วิชาอาชญาวิทยา เรื่อง การคุมประพฤติเด็ก, หน้า 130.

สถานที่ดังกล่าวเป็นสถานที่ที่สร้างขึ้นในชุมชนสำหรับเยาวชนกลุ่มเล็ก ๆ ผู้ซึ่งต้องออกจากครอบครัว ต้องไปโรงเรียน ทำงาน หรือประกอบอาชีพอื่น ๆ ในชุมชน สถานที่นี้จะมีลักษณะพิเศษ คือ การรักษาความปลอดภัยจะไม่เข้มงวด เด็กหรือเยาวชนจะได้รับอนุญาตให้ออกไปภายนอกได้ และคนภายนอกก็จะได้รับอนุญาตให้เข้ามาภายในบ้านได้เช่นกัน

3) มาตรการในการปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิดโดยใช้สถานฝึกอบรมแบบปิด

เป็นมาตรการในการนำตัวเด็กกระทำผิดให้มาอยู่ในความดูแลของสถานฝึกและอบรม (Training schools หรือ Correctional schools) และสถานกักและอบรม (Detention facilities) แล้วแต่กรณี โดยสถานฝึกอบรมแบบปิดทั้งสอง ทำหน้าที่แตกต่างกัน คือ สถานฝึกและอบรมเป็นสถานที่สำหรับเยาวชนที่ศาลได้รับพิจารณาพิพากษาคดีแล้วว่ากระทำผิดจริง และให้ส่งตัวมารับการฝึกและอบรม โดยเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้น ไม่เหมาะที่จะรับการแก้ไขความประพฤติโดยวิธีการคุมประพฤติ แต่จะใช้วิธีกักและอบรมหรือจำคุกก็จะเป็นหนักเกินไป ส่วนสถานกักและอบรม เป็นสถานที่สำหรับกักและอบรมเด็ก หรือเยาวชนที่ศาลพิพากษาให้ส่งตัวมารับการกักและอบรม แทนการลงโทษจำคุก หรือแทนวิธีการเพื่อความปลอดภัยกรณีหนึ่ง และดำเนินการกักและอบรมเด็กหรือเยาวชนที่รับการฝึกและอบรมที่สถานฝึกและอบรมแล้วประพฤติตัวไม่ก้าวหน้า หรือมีบุคลิกภาพไม่เหมาะสมที่จะรับการฝึกและอบรมจึงต้องส่งมายังสถานกักและอบรมที่เข้มงวดกว่าอีกกรณีหนึ่ง⁴²

การดำเนินการฝึกและอบรมเริ่มขึ้น เมื่อศาลพิพากษาให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนมารับการฝึกและอบรมแล้ว หัวหน้าสถานฝึกและอบรมจะพบกับเด็กหรือเยาวชนนั้นด้วยตนเอง เพื่อชี้แจงให้ทราบถึงหลักการและความมุ่งหมายในการฝึกและอบรม รวมทั้งระเบียบต่าง ๆ ของสถานฝึกและอบรม หลังจากนั้นจะมอบให้พ่อบ้านหรือแม่บ้านประจำหอพัก รับผิดชอบไปทำความสะอาดร่างกาย มอบเสื้อผ้า ของใช้ส่วนบุคคล จัดมอบหน้าที่อันเป็นกิจวัตรประจำวัน จัดให้เข้าเรียนวิชาสามัญหรือวิชาชีพตามความรู้ความสามารถและความเหมาะสม ในด้านอบรมศีลธรรม จัดให้มีอนุศาสนาจารย์ประจำสถานฝึกและอบรม เป็นผู้อบรมเด็กหรือเยาวชนที่รับการฝึกและอบรมแล้ว ประพฤติตัวดีจะได้รับอนุญาตให้ออกไปศึกษาต่อในโรงเรียนภายนอกได้ ส่วนนอกเวลาเรียนยังต้องรับการฝึกและ

---

⁴²บุญเพราะ แสงเทียน, คำบรรยายกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน, หน้า 28.

อบรมต่อไป บางรายก็ได้รับอนุญาตให้ลาไปค้างคืนกับบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่บ้านของตนเองได้เป็นครั้งคราว

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ได้กำหนดบทบัญญัติที่เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดไว้เป็นพิเศษแตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และยังมีบทบัญญัติที่มีความสอดคล้องกับมาตรการทั้งสามประการดังกล่าว ตั้งแต่ขั้นตอนที่เด็กถูกจับกุมตัวเพื่อดำเนินคดีอาญาจนกระทั่งพ้นจากการคุมประพฤติหรือฝึกอบรม ดังนี้

1) การปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิดในชั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ในการจับกุมเด็กซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด มาตรา 49 กำหนดว่า จะกระทำไดก็ต่อเมื่อเด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีผู้เสียหายชี้ตัวและยืนยันให้จับ หรือมีผู้ขอให้จับโดยแจ้งว่าได้มีการร้องทุกข์หรือมีหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่วนการจับกุมเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

หลังจากที่มีการจับกุมเด็กที่ต้องหาว่ากระทำความผิด หากเป็นคดีที่เปรียบเทียบได้ พนักงานสอบสวนจะต้องทำการเปรียบเทียบก่อน คดีที่เปรียบเทียบได้ คือ คดีความผิดที่เป็นลหุโทษหรือคดีที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ หรือคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว อย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการเปรียบเทียบคดีอาญา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2529 กำหนดให้พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจทำการสอบสวนคดีนั้น มีอำนาจเปรียบเทียบได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 และมาตรา 38 เมื่อพนักงานสอบสวนเปรียบเทียบแล้ว ต้องส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการและเมื่อพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยกับการเปรียบเทียบนั้น คดีก็เป็นอันยุติไม่ต้องส่งดำเนินคดียังศาล ดังนั้น เมื่อพนักงานสอบสวนเปรียบเทียบสำเร็จจึงไม่ต้องส่งตัวเด็กหรือเยาวชนมายังสถานพินิจ⁴³

หากทำการเปรียบเทียบไม่สำเร็จหรือไม่สามารถเปรียบเทียบได้ และเป็นคดีที่ต้องได้รับการพิจารณาพิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัว มาตรา 50 กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ทำ

⁴³บุญเพราะ แสงเทียน, คำบรรยายกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน, หน้า 35.

การจับกุม ต้องแจ้งการจับกุมไปยังผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจ ตลอดจนบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่โดยไม่ชักช้า ในกรณีนี้ พนักงานสอบสวนต้องถามปากคำเด็กหรือเยาวชนให้เสร็จภายในเวลา 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน แล้วส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปยังสถานพินิจเพื่อให้ผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเรื่องการปล่อยชั่วคราว

นอกจากนี้ พนักงานสอบสวนต้องส่งสำนวนการสอบสวน พร้อมทั้งความเห็น ไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวให้ทันภายในสามสิบ วันนับแต่วันที่เด็กและเยาวชนนั้นถูกจับกุม ถ้ายื่นฟ้องไม่ทันภายในเวลาที่กำหนดดังกล่าว สามารถขอคัดฟ้องได้ตามมาตรา 51 รวมทั้งในระหว่างที่ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนก่อนส่งไปยังสถานพินิจ ห้ามควบคุมตัวเด็กและเยาวชนผู้ต้องหาปะปนกับผู้ใหญ่ และห้ามควบคุมไว้ในห้องขังที่จัดไว้สำหรับผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่ตามมาตรา 54

2) การปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิดในสถานพินิจหรือสถานแรกรับ

ในการปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิดหรือถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 34กำหนดให้สถานพินิจมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) สืบเสาะและพินิจเรื่องอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษา อบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และฐานะของเด็กและเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดและของบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนนั้น รวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำความผิดเพื่อรายงานต่อศาล

(2) สอดส่องความประพฤติของเด็กและเยาวชนตามคำสั่งศาล

(3) ควบคุมเด็กและเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดไว้ในระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณาคดี หรือตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาล

(4) สงเคราะห์และบำบัดแก้ไขเด็กและเยาวชนในระหว่างที่ถูกควบคุมหรือภายหลังปล่อย

(5) จัดให้มีการตรวจรักษาและพยาบาลเด็กหรือเยาวชนในระหว่างการหรือพิจารณาคดี หรือในระหว่างการควบคุมตัวในสถานพินิจ

(6) จัดการศึกษา ฝึกและอบรม ดูแลอบรมสั่งสอนเด็กหรือเยาวชนซึ่งอยู่ในความควบคุม

(7) ศึกษาค้นคว้าถึงสาเหตุแห่งการกระทำของเด็กและเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดโดยทั่ว ๆ ไป จัดทำสถิติการกระทำความผิดดังกล่าวของเด็กและเยาวชนและเผยแพร่วิธีป้องกันหรือทำให้ลดน้อยลง ซึ่งการกระทำความผิดนั้น

โดยให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีหน้าที่รับผิดชอบในกิจการทั้งปวงตามมาตรา 37 และในระหว่างที่เด็กหรือเยาวชนอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจ มาตรา 38 กำหนดให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) จัดให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญอย่างน้อยให้พออ่านออกเขียนได้ ฝึกอาชีพและวิชาชีพ หรือให้ปฏิบัติการงานอื่นใดเพื่อมิให้มีเวลาว่างโดยไม่จำเป็นให้เหมาะสมกับจิตใจและสุขภาพของเด็กหรือเยาวชนนั้น

(2) ออกกฎข้อบังคับเกี่ยวกับการรักษาระเบียบวินัยของเด็กและเยาวชนซึ่งอยู่ในความควบคุม

(3) ลงทัณฑ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 39 แก่เด็กและเยาวชนที่ละเมิดกฎหมายประพฤติก้าวหรือกระทำความผิดวินัย ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

(4) ส่งเด็กหรือเยาวชนซึ่งมีความประพฤติเลวอันจะเป็นภัยต่อเด็กหรือเยาวชนอื่นไปกักไว้ในสถานที่ที่จัดไว้โดยเฉพาะหรือเรือนจำ โดยได้รับอนุญาตจากศาลก่อน เว้นแต่กรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งจะส่งเด็กหรือเยาวชนไปยังเรือนจำก่อนก็ได้ แล้วรายงานให้ศาลทราบโดยเร็ว

(5) อนุญาตให้เด็กหรือเยาวชนออกนอกสถานพินิจเป็นครั้งคราวตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

(6) อนุญาตให้เด็กหรือเยาวชนในคดีที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเด็ดขาดแล้วออกไปศึกษาในสถานศึกษาประเภทไปมานอกสถานพินิจ ตามที่อธิบดีผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดหรือผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว แล้วแต่กรณีให้ความเห็นชอบแล้ว

นอกจากนี้ ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจรับเด็กหรือเยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมแบบเข้ามาเย็นกลับตามคำสั่งศาล ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 41 ดังนี้

เมื่อเด็กและเยาวชนถูกตำรวจส่งตัวมาที่สถานพินิจกลาง เจ้าหน้าที่จะทำเรื่องรับตัวเพื่อส่งตัวไปที่สถานแรกรับ ซึ่งมาตรา 40 กำหนดให้จัดแยกหญิงและชาย ให้มีที่อยู่แตกต่างหากจากกัน ซึ่งภายหลังจากที่มีการรับตัวกันแล้ว เด็กและเยาวชนจะต้องให้ปากคำเกี่ยวกับประวัติส่วนตัวที่กองคุมประพฤติ โดยพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้สอบปากคำเด็กและเยาวชนและทำการสืบเสาะข้อเท็จจริงตามมาตรา 34 (1) รวมทั้งทำการสอบปากคำบิดามารดา ผู้ปกครองหรือผู้ที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ด้วย และหากในคดีนั้นมีผู้เสียหายก็ต้องถามปากคำผู้เสียหายไว้ด้วยตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 43 นอกจากนี้ มาตรา 44 กำหนดให้พนักงานคุมประพฤติออกสืบเสาะดูสภาพแวดล้อมที่พักอาศัย โรงเรียนที่เด็กเรียนอยู่ หรือสถานประกอบการงาน ทั้งนี้ต้องใช้ความระมัดระวังอย่างมาก เพราะการสืบเสาะสถานที่ดังกล่าวอาจทำให้เกิดผลเสียต่อเด็ก การถามปากคำผู้เสียหายก็เช่นกัน โดยเฉพาะในคดีความผิดทางเพศ ต้องใช้ความระมัดระวังในการถามปากคำ โดยหลีกเลี่ยงคำถามที่อาจทำให้ผู้เสียหายต้องอับอาย หรือได้รับความบอบช้ำทางจิตใจ

หลังจากสอบปากคำและสืบเสาะแล้ว เด็กหรือเยาวชนจะได้รับการตรวจร่างกายและจิตที่กองแพทย์ ส่วนพนักงานคุมประพฤติจะทำการประมวลข้อเท็จจริงสำหรับการทำรายงานในคดีที่มีการสืบเสาะเพื่อแสดงถึงข้อเท็จจริงตามมาตรา 34(1) และแสดงความคิดเห็นนั้น ไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณีและถ้ามีการฟ้องร้องเด็กหรือเยาวชนต่อศาลให้เสนอรายงานความเห็นนั้นต่อศาล พร้อมทั้งความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษหรือการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนด้วยตามมาตรา 55

หากเป็นคดีที่มีอัตราโทษอย่างสูง ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี และผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้ โดยไม่ต้องฟ้อง และเด็กหรือเยาวชนนั้นยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจด้วยแล้ว ผู้อำนวยการสถานพินิจสามารถแจ้งความเห็นนั้นไปยังพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วย ให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นให้เป็นที่สุดตามมาตรา 63

3) การปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิดในชั้นพนักงานอัยการ

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 66 กำหนดให้ในท้องที่ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวเปิดดำเนินการแล้ว ให้พนักงานอัยการมีหน้าที่ดำเนินคดีที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด และจะต้องฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัว โดยรับสำนวนการสอบสวนมาจากพนักงานสอบสวนและต้องฟ้องต่อ

ศาลให้ทันภายในระยะเวลาสามสิบวัน เว้นแต่คดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดให้ จำคุกเกินหกเดือน แต่ไม่เกินห้าปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม ให้ยื่นคำร้องขอคัดฟ้องต่อไปได้อีก ครั้งละไม่เกินสิบห้าวัน ทั้งนี้ไม่เกินสองครั้ง แต่ถ้าคดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ จำคุกเกินกว่าห้าปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม ต้องแสดงเหตุจำเป็นและนำพยานมาเบิกความ ประกอบจนเป็นที่พอใจแก่ศาล ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตให้คัดฟ้องต่อไปได้อีกครั้งละไม่เกินสิบห้าวัน ทั้งนี้ไม่เกินสองครั้งตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 51

หากพนักงานอัยการไม่สามารถฟ้องเด็กหรือเยาวชนได้ทันภายในระยะเวลาที่กฎหมาย กำหนดดังกล่าว หรืออำนาจการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนหมดไปไม่ว่าด้วยเหตุใด ไม่เป็นเหตุให้คดี ยุติ พนักงานอัยการยังสามารถขออนุญาตอัยการสูงสุดฟ้องคดีนั้นต่อศาลได้ หากคดีนั้นยังอยู่ในอายุ ความที่กฎหมายกำหนด ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 53

4) การปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิดในชั้นศาล

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 11(1) บัญญัติให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจในการพิจารณา พิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ถ้าศาลเห็นเป็นการ สมควรที่จะควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้ในระหว่างพิจารณา มาตรา 67 กำหนดให้ศาลสั่งให้ ควบคุมเด็กหรือเยาวชนไว้ยังสถานพินิจ โดยผู้อำนวยการสถานพินิจที่ได้รับมอบหมายให้ควบคุมตัว เด็กหรือเยาวชนไว้ยังสถานพินิจ โดยผู้อำนวยการสถานพินิจที่ได้รับมอบหมายให้ควบคุมตัวเด็ก หรือเยาวชนมีหน้าที่จัดส่งตัวเด็กหรือเยาวชนมาถึงศาลตามคำสั่งศาล และห้ามมิให้ใช้เครื่อง พันธนาการแก่เด็กในระหว่างเวลาที่รอการพิจารณาคดีด้วยเว้นแต่ในคดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงจำคุก เกินสิบปีตามมาตรา 68 และเมื่อศาลได้รับฟ้องแล้ว ศาลจะต้องแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย เพื่อทราบถึงวันเวลาพิจารณาของศาล โดยไม่ชักช้า และในกรณีที่ศาลเห็นสมควร ศาลจะบังคับให้บุคคลดังกล่าวมานั่งฟังการพิจารณาคดีด้วย ก็ได้ ตามมาตรา 69

ในการพิจารณาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย มาตรา 72 กำหนดให้ศาลกระทำ ในห้องที่มีใช้ห้องพิจารณาคดีธรรมดา และต้องพิจารณาเป็นการลับ ตามมาตรา 73 ซึ่งมีเพียงบุคคลที่ เกี่ยวข้องกับคดีเท่านั้นมีสิทธิเข้ารับฟังการพิจารณาคดีได้ อันได้แก่ จำเลย ที่ปรึกษา กฎหมายของ จำเลย และผู้ควบคุมจำเลย บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่จำเลยอาศัยอยู่ พนักงานศาล โจทก์

นายโจทก์ พนักงานคุมประพฤติ เป็นต้น รวมทั้งไม่ต้องดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาโดยเคร่งครัด และใช้ถ้อยคำที่จำเลยสามารถเข้าใจได้ง่าย กับต้องให้โอกาสจำเลยรวมทั้งบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่จำเลยอยู่ด้วยหรือบุคคลที่ให้การศึกษา หรือให้ทำงาน หรือมีความเกี่ยวข้องกับแถลงข้อเท็จจริง ความรู้สึกและความคิดเห็นตลอดจนระบุและซักถามพยานได้ ไม่ว่าในเวลาใด ๆ ในระหว่างที่มีการพิจารณาคดีนั้น ตามมาตรา 77

นอกจากนี้ มาตรา 78 กำหนดให้ศาลพิจารณาคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลยโดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และฐานะของจำเลย ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งปวงของเด็ก และของบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กอาศัยอยู่ หรือให้การศึกษา หรือให้ทำงาน หรือมีความเกี่ยวข้อง รวมทั้งในการพิจารณาพิพากษา ศาลต้องพิจารณาโดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งควรจะได้รับ การฝึกอบรม สั่งสอน และสงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการลงโทษและคำนึงถึงบุคลิกลักษณะ สุขภาพ และภาวะแห่งจิตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งแตกต่างกันออกเป็นคน ๆ ไป และลงโทษหรือเปลี่ยนโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนให้เหมาะสมกับตัวเด็กหรือเยาวชน และพฤติการณ์เฉพาะเรื่อง แม้เด็กหรือเยาวชนนั้นจะได้กระทำความผิดร่วมกัน (มาตรา 82)

ในระหว่างที่เด็กหรือเยาวชนถูกควบคุมตัวอยู่ในสถานพินิจ ถ้าศาลเห็นสมควร ศาลจะมีคำสั่งปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันได้ (มาตรา 89) และในระหว่างที่เด็กถูกควบคุมตัวไว้ก่อนนำเข้าห้องพิจารณา ห้ามมิให้ควบคุมเด็กหรือเยาวชนนั้นปะปนกับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นผู้ใหญ่ (มาตรา 92) รวมทั้งห้ามมิให้ผู้ใดบันทึกภาพ แพร่ภาพ พิมพ์รูป หรือบันทึกเสียง แพร่เสียงของเด็กหรือเยาวชน (มาตรา 93)

ในการพิพากษา หากศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดี ยังไม่สมควรจะมีคำพิพากษา ศาลจะมีคำสั่งให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวหรือจะส่งตัวไปควบคุม ไว้ยังสถานพินิจชั่วคราว หรือจะใช้วิธีการสำหรับเด็กเยาวชน ไปพลางก่อนได้ (มาตรา 95) และในการอ่านคำพิพากษาต้องกระทำเป็นการลับ (มาตรา 97)

เมื่อศาลได้พิจารณาแล้วพึงได้ว่า เด็กหรือเยาวชนนั้นกระทำความผิดกฎหมายจริง ศาลจะมีคำพิพากษาว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีความผิดตามที่ดับบทกฎหมายบัญญัติไว้ ส่วนวิธีการดำเนินการแก่เด็กหรือเยาวชนที่มีความผิดเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญาดังนี้

ก. กรณีบุคคลอายุ 7 ปี บริบูรณ์ แต่ยังไม่เกิน 14 ปี บริบูรณ์กระทำความผิด ไม่ต้องรับโทษ แต่ศาลมีอำนาจกล่าวตักเตือนเด็กหรือบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กอาศัยอยู่

ด้วยได้ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 74(1) ถ้าศาลเห็นว่าบิดามารดา หรือผู้ปกครองสามารถดูแลเด็กได้ ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กไปอบรมดูแล โดยจะวางข้อกำหนดให้คอยระวังไม่ให้เด็กก่อเหตุร้ายภายในกำหนดเวลาไม่เกิน 3 ปี ถ้าเด็กก่อเหตุร้ายขึ้น จะต้องชำระเงินต่อศาลครั้งละไม่เกินหนึ่งพันบาทก็ได้ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 74 (2) และศาลจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติดังนั้น เช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 ด้วยก็ได้ ตามประมวลกฎหมายอาญาตามมาตรา 74 (3) ถ้าเด็กนั้น ไม่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครอง หรือมีแต่ศาลเห็นว่าไม่สามารถดูแลเด็กได้ ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้อยู่กับบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรเพื่อดูแล อบรมและสั่งสอนตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 (4) หรือศาลอาจจะมีคำสั่งให้ส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียนหรือสถานฝึกและอบรมของสถานพินิจตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่อย่าให้เกินกว่าที่เด็กนั้นจะอายุครบ 18 ปี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74(5)

ข. กรณีบุคคลอายุกว่า 14 ปี แต่ยังไม่ถึง 17 ปีบริบูรณ์กระทำความผิด ศาลจะพิจารณาถึงความรู้ผิดชอบและสิ่งอื่นที่พ่วงเกี่ยวกับผู้นั้น ถ้าเห็นว่ายังไม่สมควรพิพากษาลงโทษ ศาลจะจัดการตามมาตรา 74 แต่ถ้าศาลเห็นสมควรพิพากษาลงโทษ ศาลจะลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงกึ่งหนึ่ง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 75

ค. กรณีบุคคลอายุกว่า 17 ปี แต่ยังไม่เกิน 20 ปีบริบูรณ์กระทำความผิด ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงหนึ่งในสามหรือกึ่งหนึ่งก็ได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 76

เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งใดให้ลงโทษ หรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแล้ว ต่อมาความปรากฏแก่ศาล หรือปรากฏจากรายงานของผู้อำนวยการสถานพินิจหรือผู้เกี่ยวข้องอื่นว่า พฤติการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ศาลเยาวชนและครอบครัวที่พิพากษาหรือมีคำสั่งหรือมีคำสั่งที่มีเขตอำนาจในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนนั้นกำลังรับโทษหรือถูกควบคุมตัวอย่างเห็นว่ามีเหตุอันสมควรก็ให้มีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งเกี่ยวกับการลงโทษ หรือวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนได้ตามมาตรา 98 และในกรณีที่ศาลพิพากษาว่าเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นจำเลยไม่มี ความผิดและปล่อยเด็กหรือเยาวชนไป ศาลจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติตามมาตรา 100

หากคดีใดศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้วางเงื่อนไขคุ้มครองความประพฤติ ก็จะเป็นหน้าที่ของฝ่ายบุคคลและสอดส่องดำเนินการต่อไป ตามมาตรา 101 โดยพนักงานฝ่ายควบคุมและสอดส่อง จะต้องอธิบายเงื่อนไขคุ้มครองความประพฤติตามคำพิพากษาให้เด็กหรือเยาวชนผู้ถูกคุมความประพฤติ

รวมทั้งบิดามารดา หรือผู้ปกครองฟัง และจัดทำเงื่อนไขคุ้มครองประพฤติ รวมทั้งหากศาลสั่งให้รายงานตัวก็ต้องกำหนดวันนัดให้มารายงานตัวไปพร้อมกับเงื่อนไขคุ้มครองประพฤติ พนักงานคุมประพฤติจะต้องดูแลให้ผู้ถูกคุมความประพฤติปฏิบัติตามเงื่อนไขโดยเคร่งครัด เช่น มารายงานตัวตามกำหนด ตรวจปัสสาวะทุกครั้งที่มารายงานตัว หรือนำผลการเรียนมาแสดง ในการรับรายงานตัว พนักงานคุมประพฤติจะต้องเป็นผู้ให้คำปรึกษาไปพร้อมกันด้วย รวมทั้งออกไปสอดส่องยังที่พักอาศัยของผู้ถูกคุมความประพฤตินับเป็นครั้งคราว เพื่อตรวจสอบว่าผู้ถูกคุมความประพฤตินั้นได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขคุ้มครองประพฤติจริงหรือไม่ และเพื่อป้องกันมิให้ผู้ถูกคุมความประพฤติกลับไปกระทำผิดซ้ำ ฝ่ายควบคุมและสอดส่องยังจัดกิจกรรมตามแต่โอกาสจะอำนวย เช่น จัดหาวิทยากรมาให้คำแนะนำแก่ผู้ถูกคุมความประพฤติเป็นครั้งคราว หรือพาไปทำกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ หรือจัดให้มีการเข้าค่าย

นอกจากนี้ การเปลี่ยนโทษในทางอาญา เป็นวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนอีกวิธีหนึ่งที่ศาลใช้ ซึ่งโดยปกติศาลเยาวชนและครอบครัวจะไม่พิพากษาให้ลงโทษในทางอาญา เช่น จำคุกหรือปรับแก่เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด เพราะวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวก็เพื่อมุ่งที่จะแก้ไขเยียวยาให้เด็กหรือเยาวชนผู้กระทำผิดกลับตัวเป็นคนดี มากกว่าที่จะมุ่งลงโทษ

ดังนั้น ศาลเยาวชนและครอบครัวจึงมักจะเปลี่ยนโทษจำคุกหรือปรับเป็นการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ ตามอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 104 โดยเปลี่ยนโทษจำคุกหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 39(1) เป็นส่งตัวไปรับการฝึกและอบรมยังสถานกักและอบรมของสถานพินิจ แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบ 24 ปี หรือเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการส่งตัวไปควบคุม เพื่อฝึกและอบรมยังสถานฝึกและอบรมหรือสถานแนะนำทางจิต หรือเปลี่ยนโทษปรับเป็นการคุมประพฤติ

5) การปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิดในสถานฝึกและอบรม

การฝึกและอบรม เป็นวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแบบจำกัดอิสรภาพ ศาลเยาวชนและครอบครัวจะใช้วิธีการนี้ เมื่อศาลเห็นว่า หากใช้วิธีการแบบไม่จำกัดอิสรภาพ เช่น การคุมประพฤติจะไม่ได้ผลในการแก้ไขความประพฤติของเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดนั้น ซึ่งการพิพากษาให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำผิดไปรับการฝึกและอบรมนั้น ศาลอาจพิพากษาให้ส่งตัวเด็กหรือ

เยาวชนนั้นไปรับการฝึกและอบรมโดยตรง หรือพิพากษาว่าให้จำคุกเป็นเวลาปีแล้วเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวไปรับการฝึกอบรมก็ได้

นอกจากศาลเยาวชนและครอบครัวจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ดำเนินการเพื่อแก้ไขความประพฤติของเด็กและเยาวชนโดยใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน (Measures for children and young persons) ดังกล่าวแล้ว ศาลยังมีอำนาจส่งตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปฝึกและอบรมยังสถานกักและอบรม ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 104(1)

หากเด็กหรือเยาวชนที่รับการฝึกและอบรมแล้วประพฤติตัวดีมาก และศาลได้กำหนดระยะเวลาขั้นต่ำและขั้นสูงไว้ ศาลจะพิจารณาปล่อยตัวไปในระหว่างระยะเวลาขั้นต่ำและขั้นสูงนั้นก็ได้ โดยจะสั่งให้คุมประพฤติหลังปล่อยด้วยหรือไม่ก็ได้ตามมาตรา 105

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนซึ่งถูกจับกุมมาดำเนินคดีนั้นมีความยืดหยุ่นและเอื้อต่อการที่จะให้เด็กหรือเยาวชนกลับตนเป็นคนดี มากยิ่งกว่าที่จะมุ่งหมายลงโทษแบบแก่แค้น แต่หากเรื่องใดศาลมีคำพิพากษาให้ฝึกอบรม เด็กและเยาวชนนั้นก็ต้องถูกส่งตัวไปยังบ้านตามที่ศาลมีคำสั่งไว้ แต่หากไม่ได้กำหนดบ้านที่จะให้เข้ารับการฝึกอบรม เด็กหรือเยาวชนก็จะถูกส่งตัวไปยังสถานฝึกและอบรมบ้านกรงูมา หลังจากนั้นก็จะถูกตัดแยกไปอยู่ยังบ้านที่เหมาะสมต่อไป

2.2.2 แนวคิดและทฤษฎีในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กกระทำผิด

ทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) เป็นหนึ่งในทฤษฎีวัตถุประสงค์การลงโทษ บางครั้งเรียกว่า การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด (Treatment) หมายถึง การแก้ไขฟื้นฟูและบำบัดรักษาทั้งทางร่างกายและจิตใจ หรือรวมทั้งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ (Modification) เพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องโทษเป็นพลเมืองที่เคารพกฎหมายเมื่อพ้นโทษหรือมีทัศนคติที่ดีต่อสังคม⁴⁴ การแก้ไขฟื้นฟูจะประสบผลสำเร็จอย่างน้อยที่สุด ต้องมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงผู้กระทำความผิดให้กระทำความผิดน้อยลง มิใช่การเปลี่ยนแปลงในระยะสั้น หรือเป็นครั้งคราวเท่านั้น

⁴⁴ ประธาน วัฒนวานิชย์, “การปฏิรูประบบการลงโทษ แนวทางสหวิทยาการ โดยเน้นทางอาชญาวิทยาการ” บทบัญญัติ 54 ตอน 4 (ธันวาคม 2541), หน้า 17.

สำหรับเด็กกระทำผิด ในการจัดการแก้ไขพฤติกรรมกรรมการกระทำผิดของเด็ก ซึ่งโดยปกติ บิดามารดาซึ่งมีหน้าที่หลักในการดูแลสวัสดิภาพของเด็ก จะเข้าจัดการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอยู่แล้ว โดยมีรัฐส่วนที่จะต้องให้การรับรองและคุ้มครองความเป็นอิสระของสถาบันครอบครัวเพื่อที่จะให้ สิทธิแก่บิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตรไปตามวิถีทางที่เหมาะสมเท่านั้น แต่ถึงแม้ว่าเด็กจะอยู่ใน ครอบครัวและอยู่ในความดูแลของบิดามารดา เด็กก็ยังมีเสรีภาพและสิทธิส่วนบุคคลซึ่งพึงได้รับการ เคารพในลักษณะที่คำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ บิดามารดา จึงมีสิทธิเพียงเป็น เจ้าของเด็กในฐานะเป็นผู้ให้กำเนิดเด็ก ครอบงำที่เด็กได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกวิธีไม่เป็นที่เสื่อมเสีย สวัสดิภาพทุกประการ และไม่ขัดขวางต่อการพัฒนาการของเด็ก หากเมื่อใดบิดามารดา บกพร่อง หรือมีเหตุที่จะกระทำหน้าที่นี้ไม่ได้ รัฐต้องเข้าเป็นรัฐช่วยเหลือแก้ไขโดยวิธีการที่เหมาะสม ซึ่งการ ที่รัฐเข้าไปใช้อำนาจในการคุ้มครองดูแลและปกป้องสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนในสังคมของตน นี้ มีแนวคิดทางกฎหมายที่เป็นหลักในการให้อำนาจรัฐในการแทรกแซงครอบครัว นั่นคือ แนวความคิด Parent Patriae

แนวความคิด Parent Patriae เกิดขึ้นในสมัยกลางศตวรรษที่ 12 ที่ประเทศอังกฤษซึ่งถือ ว่า กษัตริย์เป็นบิดาของประเทศ (The king as “Father of the country”) หรือรัฐเป็นบิดามารดาของ เด็ก มีศาล chancery ซึ่งพระมหากษัตริย์ของอังกฤษได้จัดตั้งขึ้นและให้อำนาจในการคุ้มครองเด็ก ทั้งหมดในราชอาณาจักร ดังนั้น กษัตริย์หรือรัฐ ต้องรับผิดชอบในการดูแลเด็กทุกคนรวมถึงเด็ก กระทำความผิดทุกคนซึ่งอำนาจดังกล่าวได้ถูกจำกัดเฉพาะในสภาพความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กใน ปัจจุบันหรืออนาคตที่ถูกคุกคามความปลอดภัย⁴⁵ ซึ่งเหตุผลของการใช้อำนาจดังกล่าวนี้ นั้นเนื่องมาจากผู้ปกครองรัฐต้องการช่วยเหลือพลเมือง ซึ่งไม่สามารถที่จะดูแลรักษาตนเอง เนื่องจาก อายุหรือความสามารถด้านจิตใจ ในปัจจุบัน ความมุ่งหมายของแนวความคิด Parent Patriae ก็เป็น เช่นเดียวกับในอดีต คือถือว่ารัฐมีอำนาจพิเศษในฐานะที่เป็นบิดา มารดาของประเทศชาติที่จะปกป้อง คุ้มครองผู้เยาว์ให้พ้นจากภัยอันตราย หรือ ความเสียหายอย่างใด และจะช่วยเหลือให้เติบโตเป็น พลเมืองที่ดีที่มีความรับผิดชอบ

ดังนั้น หน้าที่ของรัฐในฐานะที่เป็นบิดา มารดาของประเทศชาติเป็นการแสดง แนวความคิดที่ว่า รัฐสามารถเข้าแทรกแซงสถาบันครอบครัว เมื่อบิดามารดาปฏิบัติหน้าที่ตามความ

---

⁴⁵Brieland, D and Lemmon, J, A, Social work and the law (Minnesota : West Publishing, 1987), p.139.

รับผิดชอบที่มีต่อเด็กและสังคมบกร่อง หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ซึ่งการที่รัฐจะเข้าแทรกแซงเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามแนวความคิด Parent Patriae นี้จะต้องมีข้อสมมติฐานที่ว่าเด็กขาดความสามารถทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและไม่สามารถควบคุมสติ และตรึกรองโดยรอบคอบเช่นผู้ใหญ่ และรัฐจะดำเนินการเพื่อประโยชน์ที่ดีที่สุดของเด็ก⁴⁶ และก่อนที่รัฐจะเข้ามาใช้อำนาจแทรกแซง รัฐต้องแสดงให้เห็นปรากฏว่า บิดา มารดา หรือผู้ปกครองนั้นไม่มีความเหมาะสม ไม่มีความสามารถ หรือบกพร่องในหน้าที่การดูแลเอาใจใส่เด็ก

แนวความคิด Parent Patriae นี้ จึงเป็นต้นกำเนิดของการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยทำให้เกิดแนวความคิดในการแยกเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดออกจากผู้ใหญ่ที่กระทำผิด และการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนเป็นครั้งแรกในรัฐ Illinois ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งศาลจะทำหน้าที่โดยยึดแนวความคิด Parent Patriae โดยจะพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเป็นรายบุคคล (Individualized) ตรวจวินิจฉัยและบำบัด (Diagnosed and Treated) แนะนำและให้คำปรึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่มีปัญหา วางข้อกำหนดในคำพิพากษาที่มีคุณประโยชน์ต่อสังคม และเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชน (the best interest of the child) และทำให้เกิดการพัฒนาการฝึกอบรมและสถานฝึกอบรมเด็กและเยาวชนให้เข้าสู่แนวทางของงานสังคมสงเคราะห์ และการดูแลปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนตลอดจนครอบครัว ด้วยหลักวิชาและวิชาชีพในด้านบริการสังคม (Professional Services) ที่มีไว้เป็นเพียงการกุศลสงเคราะห์ (Charity) เท่านั้น นอกจากนี้ การให้บริการยังรวมถึงโครงการสงเคราะห์หลังปล่อย (Aftercare Programs) ซึ่งให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนภายหลังจากที่ได้รับการปล่อยตัวจากสถานฝึกอบรมหรือสถานแรกรับ⁴⁷ อย่างไรก็ตาม รัฐอาจทำให้เด็กได้รับความทรมาณจากการปกป้องดูแล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่ถูกควบคุมตัวไว้ในสถานที่ควบคุมตัว เช่น บ้านอุปถัมภ์ ศูนย์ควบคุม สถานฝึกอบรมแบบปิดสถานบำบัดทางจิต เป็นต้น เด็กเหล่านั้นได้ถูกจำกัดสิทธิต่าง ๆ ซึ่งศาลจะถูกกระตุ้นให้มีความ

⁴⁶ Ibid., p. 140.

⁴⁷ วิชา มหาคุณ, “บทบาทและแนวทางพัฒนาผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว,” วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 20, 1, (ตุลาคม 2543), หน้า 205-206.

รับผิดชอบต่อเด็กเมื่อเด็กต้องเข้ามาอยู่ในสถานควบคุมตัวภายใต้การดูแลของรัฐ⁴⁸ โดยใช้วิธีการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กตามแนวคิดปรัชญาในการอบรมเด็กและเยาวชนกระทำความผิดหรือมีปัญหา ด้านพฤติกรรม (Conduct Disorder) ที่พัฒนามาจากหลายทฤษฎี บางทฤษฎีพัฒนามาจากแนวคิดปรัชญาที่ใช้กับผู้ใหญ่กระทำความผิด ซึ่งจากการศึกษาพบว่านักวิชาการได้แบ่งทฤษฎีการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กกระทำความผิดและประพฤติดนไม่สมควรแก้ไข ออกเป็น 7 รูปแบบดังต่อไปนี้⁴⁹

1) รูปแบบทางการแพทย์ (Medical model)

แนวคิดปรัชญาทางการแพทย์ (medical model philosophy) โดยมีข้อสันนิษฐานว่า เด็กที่กระทำความผิดเนื่องจากความเจ็บป่วย (disease) จึงสามารถบำบัดรักษาได้เรียกว่า รูปแบบการบำบัด (treatment model) ตามแนวคิดนี้จึงต้องค้นหาสาเหตุหรือสมมติฐานของโรค (disease) แล้วจึงกำหนดแนวทางบำบัดรักษา (treatment program) McAnny, Thomson & Fogel กล่าวว่าแนวคิดการบำบัดทางการแพทย์ (medical or treatment model) ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการในปี 1870 โดยสมาคมเรือนจำแห่งชาติ (National Prison Association) ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นสมาคมเรือนจำอเมริกา (American Correctional Association) ในขณะนั้นบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมเชื่อว่า อาชญากรมีปัญหาคความเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากทุพโภชนาการ (malnutrition) และความเจ็บป่วยทางจิต (psychological malady) เมื่อควบคุมด้านโภชนาการและการทำจิตบำบัดย่อมมีผลต่อการรักษาพฤติกรรมทางอาญา (criminal behaviors) ได้

Dowson เห็นว่า รูปแบบทางการแพทย์ไม่เพียงแต่การวิเคราะห์อาการป่วยและกำหนดแนวทางบำบัดรักษาที่เหมาะสมเท่านั้น โดยเห็นว่าสามารถใช้บำบัดเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มได้ เช่น การใช้พลังกลุ่มในการบำบัดสมาชิกกลุ่ม (group encounter) หรือใช้ครอบครัวบำบัด (family therapy) การบำบัดเป็นรายบุคคล (individual therapy) เพื่อบำบัดพฤติกรรมต่อต้านสังคม (anti-social/ delinquent behavior)

⁴⁸Gustavsson, N, S, Segal, E, A Critical issues in child welfare (California : Sage publications, 1994), p.15.

⁴⁹วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, รายงานวิจัยการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมเยาวชนและครอบครัว : เพื่อตอบสนองการคุ้มครองเด็กเยาวชนและครอบครัว, หน้า 97-101.

Geres, Gourley & Cash เห็นว่า รูปแบบการเยียวยาทางการแพทย์ สามารถใช้วิเคราะห์หาสาเหตุเยาวชนกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีการบำบัดทางจิตของ Jungian Therapy สามารถใช้บำบัดเยาวชนหญิงที่มีพฤติกรรมเป็น โสเภณีเช่นกัน

2) รูปแบบการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation model)

รูปแบบการแก้ไขฟื้นฟู เป็นรูปแบบที่ใช้กับเด็กและเยาวชนกระทำความผิดอย่างกว้างขวางและเป็นแนวคิดที่ไม่เห็นด้วยกับการควบคุมเด็กในสถานควบคุม โดยเห็นว่ารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูเน้นประสบการณ์การเรียนรู้สามารถทำให้เด็กเอาชนะข้อจำกัดต่าง ๆ ทางด้านสังคม เช่น การศึกษา และการเรียนรู้ทางสังคม ตลอดจนปัจจัยด้านจิตวิทยาที่จะนำไปสู่พฤติกรรมกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน Le Master เห็นว่า ประโยชน์สูงสุดของการแก้ไขฟื้นฟูควรที่จะกระทำตั้งแต่เด็กอายุยังน้อย กล่าวคือ เด็กที่มีพฤติกรรมเสี่ยง (at-risk) ควรเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ต้องแทรกแซงแต่เนิ่น ๆ เช่น กลุ่มแก้ไขฟื้นฟูในโรงเรียนหรือชุมชน Robinson เห็นว่า เด็กและเยาวชนกระทำความผิดควรจะได้รับโอกาสในการแก้ไขฟื้นฟูก่อนเป็นอันดับแรกแทนการลงโทษโดยส่งตัวไปสถานควบคุม

3) รูปแบบการกลับสู่ชุมชนหรือชุมชนบำบัด (The Community Reintegration or Therapeutic Community Model)

นักวิชาชีพด้านการแก้ไขฟื้นฟูเชื่อว่า เด็กและเยาวชนกระทำความผิดย่อมมีผลให้ครอบครัวและตัวเด็กเองจะรู้สึกแปลกแยกออกจากชุมชนที่เคยอาศัยอยู่ (alienation from community) ในขณะที่เดียวกันพลังชุมชนก็ผลักเขาออกจากสังคมทุกขณะ จนกลายเป็นคนแปลกหน้าของชุมชนและสังคม ดังนั้น กระบวนการที่ช่วยให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดกลับเข้าสู่ชุมชน (reintegration) เพื่อให้ชุมชนช่วยเหลือหลอมจึงเป็นสิ่งสำคัญ การให้เด็กอยู่ในความควบคุมของชุมชน (Community incarceration) กลับมีคุณค่าอย่างมากในการช่วยให้เด็กสามารถเอาชนะพฤติกรรมเสียหายของตนได้ สาระสำคัญของรูปแบบการกลับสู่ชุมชน คือ การประเมินเด็กกระทำความผิดแล้วกำหนดให้อยู่ในชุมชนตามปกติ แต่จะกำหนดให้เด็กและครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรม เช่น ไปโรงเรียนหรือเข้าร่วมกิจกรรมหลักสูตรพิเศษหรือการให้เด็กอยู่ในศูนย์บำบัดในชุมชนเพื่อคงแนวคิดการกลับสู่ชุมชน โดยที่เด็กอายุน้อยและความอ่อนด้อยประสบการณ์ เป็นข้อจำกัดการใช้เหตุผลของเด็กที่จะกระทำตามกฎหมายหรือฝ่าฝืนกฎหมาย Geiger กล่าวว่า รูปแบบการแก้ไขฟื้นฟู

เด็กโดยให้กลับสู่ชุมชนมีความสำคัญมาก เพราะเป็นการแก้ไขฟื้นฟูในรูปแบบเพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาด้านทักษะทางสังคมและศีลธรรม

4) รูปแบบการป้องกันและการควบคุม (Prevention/Control Model)

Jiao, Warner & Rountree กล่าวว่า การแก้ไขฟื้นฟูรูปแบบการป้องกันและการควบคุมเพื่อควบคุมหรือลดโอกาสก่อนที่เด็กจะกระทำความผิด Dicataldo & Grisso กล่าวว่า กลยุทธ์ในการแทรกแซงเด็กที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการกระทำความผิดแต่เนิ่น ๆ จะเป็นกลไกสำคัญและมีประสิทธิภาพในการป้องกันเด็กกระทำความผิด

Dean J. Champion กล่าวว่า ในกรณีที่เด็กประพฤติตนไม่สมควรแก่วัยหรือกระทำความผิด ถ้าเด็กนั้นยังมีโอกาสเรียนรู้หลักสูตรพิเศษหรือการศึกษานอกโรงเรียนแสดงว่า เด็กเหล่านั้นยังอยู่ภายใต้การควบคุมของหน่วยบริการด้านการศึกษาดังกล่าว และเห็นว่าเด็กที่อยู่ภายใต้การให้คำปรึกษาแนะนำอย่างใกล้ชิดจากผู้ใหญ่ โดยไม่มีการบังคับขู่เข็ญพบว่า เด็กเป็นจำนวนมากสามารถพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาและเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ได้ดี โดยเฉพาะการสร้างจิตสำนึกที่ดี

Ruefle & Reynolds กล่าวว่า ตัวบ่งชี้สำคัญในการควบคุมอาชญากรรมและเด็กกระทำความผิดในชุมชนเมือง คือ การห้ามเด็กออกจากที่อยู่อาศัยในเวลากลางคืน (curfew) โดยเห็นว่า การเพิ่มจำนวนพื้นที่ห้ามเด็กออกจากที่อยู่อาศัยในเวลากลางคืนเท่ากับเป็นการลดโอกาสเด็กกระทำความผิด

5) รูปแบบการลงโทษให้เหมาะสมและเป็นธรรมกับเด็กกระทำความผิด (Just-desert Model)

Baron & Hartnagel กล่าวว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกากระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าลงโทษเด็กและเยาวชนกระทำความผิดรุนแรงเกินไป ดังนั้นรูปแบบการลงโทษให้เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนควรเน้นความรับผิดชอบของเด็กต่อผลการกระทำของตน (Accountability) มิใช่เน้นที่ความผิดที่เด็กกระทำ (Offense Committed) Reinharz กล่าวว่า กระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนไม่ควรปฏิเสธมาตรการการแก้ไขฟื้นฟูและการบำบัด ควรถือเป็นกลไกหนึ่งของการลงโทษเพื่อให้มีความเหมาะสมกับความผิด ที่มีลักษณะ

อุกฉกรรจ์โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนกระทำผิดฐานฆ่าคน แม้ว่าคนส่วนใหญ่จะเห็นว่าไม่ควรใช้วิธีการแก้ไขฟื้นฟูก็ตาม

Yallen กล่าวว่า โดยทั่วไปแล้วในปัจจุบันแนวโน้มนิยมของศาลคดีเด็กและกระบวนกรยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนได้เข้มงวดกับการใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนกระทำผิดสะท้อนให้เห็นปรัชญาของการลงโทษที่เหมาะสมกับตัวเด็กมากกว่าเหมาะสมกับความผิดที่เด็กกระทำ การที่ศาลคดีเด็กเลือกใช้วิธีการลงโทษโดยให้คุมความประพฤติและกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ซึ่งกำหนดเงื่อนไขเสมือนหนึ่งเป็นการลงโทษ เช่น การทำงานบริการสังคม การชดเชยหรือทดแทน (Restitution) แก่ผู้เสียหาย การให้เข้าร่วมกลุ่มบำบัด (Group Therapy) กำหนดให้เข้าโปรแกรมบำบัดยาเสพติดหรือสุรา (Drug or alcohol Treatment Programs) หรือกิจกรรมเสริมทักษะ (Constructive Activity) เป็นต้น Bazemore กล่าวว่า การใช้มาตรการลงโทษรุนแรงหรือแม้การกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติที่รุนแรงกลับปรากฏว่า สามารถป้องกันเด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำได้น้อยกว่าเด็กและเยาวชนที่ใช้มาตรการผ่อนผันและอ่อนโยนกว่า

6) รูปแบบการบำบัดตามสภาพความเป็นจริง (Reality Therapy Model)

รูปแบบ Reality therapy model มีลักษณะกำหนดโทษขั้นต่ำขั้นสูง Vito กล่าวว่า รูปแบบการบำบัด reality therapy model คล้าย ๆ กับ shock probation ที่ใช้กับผู้ใหญ่กระทำผิด กล่าวคือ ศาลจะพิพากษาให้ลงโทษจำคุกแต่จะให้จำคุกเป็นระยะเวลาสั้นก่อนไม่เกิน 4 เดือน ถ้าผู้กระทำผิดเปลี่ยนแปลงความประพฤติดีขึ้นภายในระยะเวลาดังกล่าว ผู้กระทำผิดจะถูกนำตัวไปศาล ศาลจะพิจารณาปล่อย แต่ให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขคุมความประพฤติภายในระยะเวลาจำคุกที่เหลือจากการให้จำคุกระยะสั้น (shock of confinement) บางกรณีถือเป็นกลไกสำคัญในการเยียวยาให้ผู้กระทำผิดความผิดกระทำซ้ำอีก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การจำคุกระยะสั้นก่อน เท่ากับเป็นการกระตุ้นให้ผู้กระทำผิดความผิดกระทำซ้ำอีก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การจำคุกระยะสั้นก่อน เท่ากับเป็นการกระตุ้นให้ผู้กระทำผิดเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับกฎหมายบ้านเมือง โดยเสี่ยงที่จะไม่ถูกควบคุมหรือจำคุกต่อไปอีก การนำวิธีการดังกล่าวมาใช้กับเด็กและเยาวชนกระทำผิดผิดไปในทางที่ดีขึ้น เมื่อครบขั้นต่ำจะได้รับการปล่อยตัวโดยกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติหรือการแก้ไขฟื้นฟู

7) รูปแบบความยุติธรรม (Justice model)

David Fogel เป็นผู้เสนอรูปแบบความยุติธรรมมาใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนกระทำความผิดหรือใช้กลไกของกระบวนการยุติธรรม เป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด สาธารณประโยชน์ของรูปแบบความยุติธรรมคือผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความยุติธรรมและมีการแก้ไขฟื้นฟู แต่เห็นว่าการแก้ไขฟื้นฟูเป็นกลไกหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ทุกคนสมัครใจเข้ามีส่วนร่วมในโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟู โดยมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในการแก้ไขฟื้นฟูภายใต้หลักการคุ้มครองสิทธิผู้กระทำความผิด (Due process) แต่เห็นว่าเด็กและเยาวชนกระทำความผิดยังไม่ได้รับการประกันและการคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญอย่างเท่าเทียมกับผู้ใหญ่กระทำความผิด แนวคิดปรัชญา กษัตริย์หรือรัฐเป็นบิดาของเด็ก (Parent Patriae) ยังมีอิทธิพลอย่างมากต่อกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ด้วยเหตุนี้แนวคิด Parent Patriae กับ Due process ยังไม่สมดุลและสอดคล้องกัน เมื่อผู้พิพากษาศาลคดีเด็กใช้ดุลพินิจกำหนดมาตรการสำหรับเด็กและเยาวชน โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนแต่ละคนเป็นสำคัญ แต่กลับปรากฏว่าเกิดความไม่เสมอภาค (inequality) ระหว่างเด็กและเยาวชนกระทำความผิดเพราะเหตุปัจจัยที่ต้องบำบัดแก้ไขฟื้นฟูต่างกัน การกำหนดระยะเวลาบำบัดแก้ไขฟื้นฟูย่อมต่างกัน จึงดูเหมือนหนึ่งเป็นการเลือกปฏิบัติต่อเด็กโดยปริยาย แต่อย่างไรก็ตาม หลักการคุ้มครองสิทธิผู้กระทำความผิดอาญา (Due process) จำต้องใช้คุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนกระทำความผิดอย่างเสมอภาคกัน

Fogel & Hudson เห็นว่า ศาลคดีเด็กใช้ดุลพินิจกำหนดมาตรการแก้ไขฟื้นฟูหรือลงโทษเด็กและเยาวชนกระทำความผิดยังห่างไกลจากหลักการคุ้มครองสิทธิผู้กระทำความผิดอาญา (Due process) จึงเป็นการไม่แน่ชัดว่า ทิศทางอนาคตจะมีความพยายามแค่ไหนในการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนกระทำความผิดตามหลักการคุ้มครองสิทธิผู้กระทำความผิดอาญา (Due process) หรือเป็นเพียงอุดมคติเท่านั้น

จากรูปแบบในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทั้งหมด รูปแบบการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation Model) ดูเหมือนว่าจะมีอิทธิพลมากที่สุดในการแทรกแซงพฤติกรรมหรือเข้าจัดการกับปัญหาการกระทำความผิดของเด็กในปัจจุบัน โดยรูปการแก้ไขฟื้นฟูสันนิษฐานว่า การกระทำความผิดหรือพฤติกรรมการกระทำความผิดเป็นผลของการขาดคนเอาใจใส่ การไม่มีทางเลือก การปรับตัวเข้ากับสังคมไม่ได้ การได้รับการอบรมสั่งสอนที่ผิด ๆ มาตั้งแต่ต้น และความล้มเหลวในการมองเป้าหมายของชีวิตและการสั่งสอนให้มีค่านิยมทางศีลธรรมที่เหมาะสม ในการแก้ไขผู้กระทำความผิดรูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูนั้นเกี่ยวข้องกับ โครงการหรือ โปรแกรมการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ บุคลิกภาพ

หรืออุปนิสัยของผู้กระทำผิด โปรแกรมเหล่านี้อาจจะเกี่ยวข้องกับการบำบัดโรค การศึกษา หรือการฝึกอาชีพ อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอนของการกลั่นกรองคดีไม่ให้เข้าสู่ศาล (Intake stage) จะใช้โปรแกรมที่อาศัยชุมชนเป็นพื้นฐาน (Community-based Programs) หรือมีหน่วยบริการเชื่อมต่อซึ่งจัดขึ้นให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก ศาลจะมีคำสั่งให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นคำตัดสินที่ใช้รูปแบบการแก้ไขฟื้นฟู โดยจะพยายามสั่งสอนอบรมเด็กด้วยค่านิยมและเป้าหมายส่วนบุคคลแตกต่างกันไปอย่างไม่เป็นทางการ⁵⁰

ในปัจจุบันนี้นานาประเทศส่วนใหญ่ ยังคงใช้นโยบายและปรัชญาในการแก้ไขฟื้นฟูตามแบบสังคมสงเคราะห์ (Social welfare Model) โดยเน้นกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน แต่ก็มีหลายแห่งที่พยายามหวนกลับไปใช้นโยบายและปรัชญาลงโทษเพื่อยับยั้งและปรับปรุง ตามแบบงานยุติธรรม (Justice Model) โดยเน้นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแบบผู้ใหญ่ ซึ่งคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยมากมายหลายอย่าง สำหรับประเทศไทยของเราได้เอาแบบอย่างมาจากประเทศในยุโรปและสหรัฐอเมริกาในยุคที่ใช้ ซึ่งโดยทางปรัชญาและนโยบายก็เป็นแบบสังคมสงเคราะห์ (Social welfare Model) โดยจัดให้มีศาลคดีเด็กและเยาวชนและสถานพินิจและคุ้มครองเด็กขึ้น เพื่อดำเนินการกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดทางอาญาให้แตกต่างจากผู้ใหญ่ที่กระทำผิด ตั้งแต่ พ.ศ. 2494 เป็นต้นมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้มีศาลเด็กและเยาวชนศาล และแผนกศาลเด็กและเยาวชน ศาล ซึ่งปรัชญาสำคัญของศาลเด็กและเยาวชน คือ มุ่งต่อการแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษเด็กและเยาวชน ตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 82 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ว่า

“ในการพิจารณา และพิพากษาคดีที่มีข้อหาว่าเด็กและเยาวชนกระทำความผิด ให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว คำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งควรจะได้รับบริการฝึกอบรม สั่งสอน และสงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการที่จะลงโทษ และในการพิพากษาคดีนั้น ให้ศาลคำนึงถึงบุคลิก ลักษณะ สุขภาพ และภาวะแห่งจิตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งแตกต่างกันเป็นคน ๆ ไป และลงโทษหรือเปลี่ยนโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนให้เหมาะสมกับตัวเด็กหรือเยาวชน และพฤติการณ์เฉพาะเรื่อง แม้เด็กหรือเยาวชนนั้นจะได้กระทำความผิดร่วมกัน”

---

⁵⁰Champion, D, J, The juvenile justice system : delinquency, process, and the law. 2nd ed. (New Jersey : Prentice Hall, 1998), p. 159.

โดยในการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กกระทำผิด ศาลเยาวชนและครอบครัวจึงมีรูปแบบและวิธีการที่ใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็ก ดังนี้

2.2.3 รูปแบบและวิธีการที่ใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กกระทำผิด

1) วิธีการจำแนกประเภทเด็กกระทำผิด

ในการจำแนกประเภทเด็กกระทำผิด โดยปกติจะใช้หลักการจำแนกพื้นฐาน ซึ่งจะเป็นการจำแนกโดยใช้เพศ อายุ สภาพร่างกาย ระดับสติปัญญา ลักษณะของการกระทำผิด ความถี่ในการกระทำผิด ความรุนแรงของคดีในการกระทำผิด ระดับการศึกษาวิชาชีพที่ต้องการฝึกอบรม ประวัติโดยรวมของเด็กและเยาวชน ความเป็นไปได้ในการปรับตัวเข้ากับสังคม ทักษะของเด็กและเยาวชนภายหลังได้รับการปล่อยตัว และความจำเป็นที่จะต้องได้รับการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู ปัจจุบันได้แบ่งการจำแนกเป็น 2 ลักษณะ คือ การจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนระหว่างถูกควบคุมตัวไว้ ณ สถานจำแนกประเภทหรือสถานแรกรับ และจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนที่ได้รับการฝึกอบรม (Classification Home)

2) การแก้ไขฟื้นฟูโดยใช้สถานฝึกและอบรม

มาตรการในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กกระทำผิดโดยการส่งตัวไปยังสถานฝึกและอบรมนั้น เป็นวิธีการหนึ่งที่ศาลเยาวชนและครอบครัวนำมาใช้ โดยให้สถานฝึกและอบรมดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเด็กให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตัวเองเสียใหม่ และให้การศึกษาและพัฒนาเด็กผู้ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการบำบัดแก้ไข โดยผ่านการฝึกอบรมให้มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมไปในทางดีขึ้น ตลอดจนเพิ่มพูนทักษะการเรียนรู้ พัฒนาบุคลิกภาพ ปฏิบัติตนให้อยู่ในระเบียบวินัย และมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงความประพฤติให้ดีขึ้น สถานฝึกและอบรมจึงจัดตั้งขึ้นเพื่อบำบัดแก้ไขพฤติกรรมและให้ความช่วยเหลือเด็กที่มีลักษณะการกระทำผิดและความต้องการที่แตกต่างกันไป โดยการจำแนกประเภทของสถานฝึกและอบรมมักจะยึดหลักการดังต่อไปนี้

1. ยึดถือหลักวัตถุประสงค์ของการนำเด็กมาควบคุมไว้ มี 3 แบบ

1.1 แบบมุ่งทำโทษ (Punitive type) คือ การควบคุมเด็กเพื่อทำโทษในการที่ละเมิดกฎหมายให้เด็กรู้สึกว่าการถูกลงโทษเป็นการลงโทษ ไม่มุ่งเน้นการแก้ไขลักษณะเฉพาะตัวของเด็กแต่ละคน

1.2 แบบมุ่งควบคุมไว้เพื่อความปลอดภัยของสังคม (Custodial type) คือ การเอาเด็กมาควบคุมไว้ให้มีความเป็นอยู่ดีพอควร แต่ไม่มีการแก้ไขบุคลิกภาพเป็นรายบุคคล คำนี้ถึงเฉพาะเพื่อกีดกันเด็กและออกมาจากสังคมภายนอกเพื่อมิให้มีโอกาสกระทำการอันเป็นอันตรายต่อสังคม

1.3 แบบมุ่งแก้ไข (Remedial type) คือ การเอาตัวเด็กมาควบคุมไว้เพื่อได้รับการเยียวยาให้มีความประพฤติและบุคลิกภาพที่ดี ซึ่งเป็นแบบที่นิยมใช้ในปัจจุบัน

2. ถือหลักอายุ โดยแบ่งเป็นสถานฝึกและอบรมเด็ก รุนเล็ก รุนกลาง และ รุนใหญ่

3. ถือหลักความมั่นคงของสถานที่ควบคุม แบ่งเป็นสถานฝึกอบรมแบบธรรมดา แบบปิดและแบบเปิด

4. ถือหลักตามปัญหาของเด็ก แบ่งเป็นสถานฝึกและอบรมเด็กทั่วไป เด็กปัญญาอ่อนและเด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์เรื้อรัง

3) วิธีการที่ใช้ในการฝึกอบรม

การดำเนินงานโดยทั่วไปของสถานฝึก และอบรมซึ่งเป็นที่ยอมรับในปัจจุบันจะเป็นรูปแบบของบ้านผสม โรงเรียน กล่าวคือ ภายในสถานฝึกและอบรมจะมีพ่อบ้านแม่บ้าน ทำหน้าที่คอยให้ความเอาใจใส่ดูแลเด็กให้เด็กได้รับความอบอุ่นเสมือนเป็นบิดามารดาที่แท้จริง เด็กจะได้รับการฝึกอบรมทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพแขนงต่าง ๆ ที่จัดให้มีขึ้นในสถานฝึกและอบรมนั้น และมีการร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ อันควรแก่การพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก ดังนี้

1. กิจกรรมรวมกลุ่ม (Group Therapy communication) หมายถึง การพบปะ ชุมชนกัน การจัดเด็กเป็นกลุ่มย่อยให้เด็กร่วมประชุมกันเอง มีเจ้าหน้าที่เป็นผู้รับฟัง หรือประชุมพร้อมกับเจ้าหน้าที่ให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระในการใช้ชีวิตประจำวัน การดัดแปลงแก้ไขความเป็นอยู่ เช่น เรื่องห้องรับประทานอาหาร ที่พักนอน ที่หลับนอน การใช้ชีวิตร่วมกันพูดถึงสิ่งที่เกิดปัญหา หรือสิ่งที่ควรส่งเสริมให้ดีขึ้น เป็นต้น ทางฝ่ายเจ้าหน้าที่จะได้ชี้แจงว่าสิ่งใดทำได้ สิ่งใดทำไม่ได้ เพราะเหตุใด ทั้งนี้จัดให้มีการประชุมเป็นคราว ๆ ไป

2. สันทนาการ หรือนันทนาการบำบัด (Recreation) หรือ Recreational therapy คือ กลุ่มกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อการรื่นเริงบันเทิงใจ ให้ทุกคนในกลุ่มได้รับความสนุกสนาน เช่น การร้องเพลงร่วมกัน การเล่นเกมหรือเกมส์ต่าง ๆ รวมทั้งกีฬากลางแจ้งด้วย

3. อาชีวะบำบัด (Occupational therapy) หรือการฝึกวิชาชีพ ส่วนมากนิยมทำในรูปแบบหัตถกรรม เช่น ตัดผม ช่างศิลป์ ตัดเย็บ แก้วไข ซ่อมแซมเครื่องไฟฟ้าอย่างง่าย ฯลฯ ซึ่งเป็นการใช้เวลาเป็นประโยชน์ ได้เรียนรู้งาน ถ้าผลิตผลนั้นสามารถเกิดเป็นรายได้เด็กก็จะได้รับส่วนแบ่งจากรายได้นั้นด้วย

4. ให้การศึกษา (Education) เพิ่มพูนความรู้ให้กับเด็กโดยการจัดทำกลุ่มแล้วนำข่าวจากหนังสือพิมพ์ บทความสารคดีโดยทั่วไป ความรู้ทางด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต ความรู้ทั่วไป ในการดำเนินชีวิตในสังคม ฯลฯ ให้เด็กรู้จักวิจารณ์หรือทบทวนสรุปความรู้ต่าง ๆ กระตุ้นให้กลุ่มไปหาความรู้ด้วยตนเองโดยการอ่านหนังสือในห้องสมุด แล้วนำมาเสนอในกลุ่ม มีการทนายปัญหาต่าง ๆ และการได้รับรางวัลจากการเป็นผู้ที่ได้สรุปบทความได้ เป็นต้น

5. การสังสรรค์ (Social Meeting) ทำให้เด็กรู้จักวางตัวในการเข้าสังคมหรือมีกิจกรรมร่วมกัน เช่น ร่วมกันจัดงานสังสรรค์ คิดงานกันเอง จัดทำอาหารรับประทานร่วมกัน เช่น ในวันนักขัตฤกษ์ จัดการแสดงดนตรี แสดงละคร ทั้งนี้เพื่อเป็นการกระตุ้นความคิดริเริ่มและการวางตัวในสังคมด้วย เจ้าหน้าที่จะเป็นผู้ร่วมมือในการสนับสนุนตลอดเวลา

2.3 หลักกฎหมายสากลที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด

การแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด คือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีหลักสากลที่เกี่ยวข้องโดยตรง คือ “กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับ เด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง)” ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

2.3.1 กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ ว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง)

กฎแห่งกรุงปักกิ่ง เป็นกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงาน ยุติธรรม เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ซึ่งรับรองโดยสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2528 มีหัวข้อที่น่าสนใจ ดังนี้⁵¹

1. ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชน โดยนำทรัพยากรของชุมชนได้แก่ ครอบครัว อาสาสมัคร กลุ่มบุคคล โรงเรียนหรือสถาบันอื่นๆมาใช้ เพื่อลดความจำเป็นในอันที่จะต้องใช้กฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาเกี่ยวกับกฎหมาย

2. การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนนั้น มิใช่การพิจารณาแต่ความรุนแรงของความผิดเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมรอบตัวของผู้กระทำผิด ด้วยเป็นรายบุคคล

3. ไม่ควรวางข้อกำหนดตัดอิสรภาพส่วนบุคคล เว้นแต่เด็กและเยาวชนต้องคดีที่ได้กระทำความรุนแรงเกี่ยวกับกรณีทำร้ายผู้อื่น หรือกระทำความผิดร้ายแรงอันเป็นอาชญากรรม และไม่มีหนทางแก้ไขด้วยวิธีที่เหมาะสมแล้ว

4. ให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนให้มากที่สุดแทนการควบคุมไว้ในสถานฝึกและอบรมแบบปิด ควรให้มีการคุมประพฤติให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยผ่านวิถีทางรอกการกำหนดโทษ รอกการลงโทษ คำสั่งและข้อกำหนดต่างๆ

5. หลีกเลี่ยงการใช้สถานกักและอบรม โดยใช้มาตรการในการวางข้อกำหนดต่างๆ แทน อันได้แก่

(1) การเอาใจใส่ดูแล การแนะนำ การเฝ้าดูแลอย่างใกล้ชิด

(2) การคุมประพฤติ

(3) คำสั่งให้ทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์

(4) การปรับ การใช้ค่าเสียหาย และการชดใช้คืน

(5) คำสั่งให้เข้ารับการบำบัด

(6) คำสั่งให้เข้ารับคำปรึกษาแบบกลุ่ม หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน

(7) คำสั่งให้ดูแลพยาบาล ให้พักอาศัยอยู่ในชุมชน และอยู่ในสถานที่ให้

การศึกษา

6. ทุกขั้นตอนของการดำเนินคดีเด็กและเยาวชน ควรให้ความช่วยเหลือที่จำเป็นแก่เด็กและเยาวชน เช่น ที่พักอาศัย การศึกษา การฝึกอาชีพ การจ้างงานหรือความช่วยเหลืออื่นๆเพื่อเอื้ออำนวยต่อกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูความประพฤติ

⁵¹วิชา มหาคุณ, “กฎแห่งกรุงปักกิ่ง,” เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง บทบาทสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด และกฎแห่งกรุงปักกิ่ง, (กรุงเทพฯ : สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, 2538), หน้า 15

7. ควรขอรับรองอาสาสมัคร หน่วยงานอาสาสมัคร และสถาบันในท้องถิ่นและทรัพยากรอื่นๆของชุมชนให้เข้ามาช่วยแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนโดยใช้สภาพแวดล้อมของชุมชนและให้อยู่ในหน่วยของครอบครัว เท่าที่จะเป็นไปได้

8. ในสถานฝึกและอบรมแบบปิด ควรได้รับการเอาใจใส่ ค้ำครองความปลอดภัยและความช่วยเหลือที่จำเป็นในด้านสังคม การศึกษา อาชีพ จิตใจ การบำบัดรักษาและบุคลิกภาพ เพื่อประโยชน์ของการพัฒนาที่ครบถ้วน

9. การปล่อยตัวจากสถานฝึกและอบรมแบบปิดอย่างมีเงื่อนไขนั้นควรกระทำโดยผู้มีอำนาจที่เหมาะสม วิธีการนี้ควรใช้ให้เร็ว และให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และควรได้รับการช่วยเหลือจากพนักงานคุมประพฤติและการสนับสนุนจากชุมชนด้วย

10. ควรจัดให้มีสถานที่แบบกึ่งสถานที่ฝึกและอบรมแบบปิด เช่น บ้านกึ่งวิถี (Half-way House) บ้านที่มีการเรียนการสอน ศูนย์ฝึกอบรมแบบไปเช้าเย็นกลับ และอื่นๆ การจัดการที่เหมาะสมเช่นนี้จะช่วยให้เด็กและเยาวชนปรับตัวกลับคืนสังคมได้อย่างเหมาะสม

2.4 สาระสำคัญของกฎหมายและบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในชุมชนของประเทศไทย

ปัจจุบันแม้จะยังไม่มีกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนสำหรับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน โดยตรง แต่มีกฎหมายที่มีผลบังคับใช้ในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องและสามารถนำมาปรับใช้เฉพาะเรื่องได้ เช่น

2.4.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับที่ 18 พ.ศ. 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ในหมวด 3 เรื่องสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 40 (6)* โดยให้การรับรองว่า เด็ก และเยาวชนย่อมมีสิทธิได้รับ ความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติ ที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

นอกจากนั้นยังมีบทบัญญัติรับรองสิทธิของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะอยู่ในหมวด 3 เรื่องสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 52 อีกด้วย โดยกำหนดไว้ดังนี้⁵²

*มาตรา 40 “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

1. เด็กและเยาวชนมีสิทธิในการอยู่รอดและได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ตามศักยภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ
2. เด็ก เยาวชน สตรีและบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ทั้งมีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟูในกรณีที่มีเหตุดังกล่าว

-
- (1) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็วและทั่วถึง
  - (2) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่อง การได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับ การพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษาหรือคำสั่ง
  - (3) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม
  - (4) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสียหรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับ การปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวน อย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง
  - (5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ
  - (6) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาได้อย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ
  - (7) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี ที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบ พยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการ ปลดปล่อยตัวชั่วคราว
  - (8) ในคดีแพ่ง บุคคลมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสมจากรัฐ”

3. การแทรกแซงและการจำกัดสิทธิของเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อสงวนและรักษาไว้ซึ่งสถานะของครอบครัวหรือประโยชน์สูงสุดของบุคคลนั้น

4. เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาที่เหมาะสมจากรัฐ

ดังนั้นการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่ได้กระทำผิดใดๆก็ตาม จะต้องกระทำโดยสอดคล้องกับหลักการที่ได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 นี้ด้วย

2.4.2 ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญามีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนที่สามารถนำมาปรับใช้กับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนได้หลายมาตราด้วยกัน โดยเฉพาะใน ส่วนที่เกี่ยวกับโทษและวิธีการลงโทษ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) บทบัญญัติเกี่ยวกับการกักขัง

มาตรา 24 บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษกักขัง ให้กักตัวไว้ในสถานที่กักขังซึ่งกำหนดไว้อันมิใช่เรือนจำ สถานีตำรวจ หรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน”

ถ้าศาลเห็นเป็นการสมควร จะสั่งในคำพิพากษาให้กักขังผู้กระทำผิดไว้ในที่อาศัยของผู้ นั้นเองหรือของผู้อื่นที่ยินยอมรับผู้ นั้นไว้ หรือสถานที่อื่นที่อาจกักขังได้ เพื่อให้เหมาะสมกับประเภท หรือสภาพของผู้ถูกกักขังก็ได้”

ถ้าความปรากฏแก่ศาลว่า การกักขังผู้ต้องโทษกักขังไว้ในสถานกักขังตามวรรคหนึ่ง หรือวรรคสอง อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ นั้น หรือทำให้ผู้ซึ่งต้องพึ่งพาผู้ต้องโทษกักขังในการดำรงชีพได้รับความเดือดร้อนเกินสมควร หรือมีพฤติการณ์พิเศษประการอื่นที่แสดงให้เห็นว่าไม่สมควร กักขังผู้ต้องโทษกักขังในสถานที่ตั้งกล่าว ศาลจะมีคำสั่งให้กักขังผู้ต้องโทษกักขังในสถานที่อื่นซึ่ง มิใช่ที่อาศัยของผู้ นั้นเอง โดยได้รับความยินยอมจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่อื่นก็ได้ กรณี เช่นว่านี้ให้ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งให้ผู้ต้องโทษกักขังปฏิบัติ และหากเจ้าของ หรือผู้ครอบครองสถานที่ดังกล่าวยินยอม ศาลอาจมีคำสั่งแต่งตั้งผู้ นั้นเป็นผู้ควบคุมดูแล และให้ถือว่า ผู้ ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายนี้”

มาตรา 26 บัญญัติว่า “ถ้าผู้ต้องโทษกักขังถูกกักขังในที่อาศัยของผู้ นั้นเอง หรือของผู้อื่นที่ยินยอมรับผู้ นั้นไว้ ผู้ต้องโทษกักขังนั้นมีสิทธิที่จะดำเนินการในวิชาชีพของตนในสถานที่ตั้งกล่าว

ได้ ในการนี้ ศาลจะกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องโทษกักขังปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดหรือไม่ก็ได้ แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร”

มาตรา 29 บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แต่ถ้าศาลเห็นเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะสั่งเรียกประกัน หรือจะสั่งให้กักขังผู้นั้นแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้

ความในวรรค 2 ของมาตรา 24 มิให้นำมาใช้บังคับแก่การกักขังแทนค่าปรับ”

บทบัญญัติตามมาตรา 24 และ 26 สามารถนำมาปรับใช้เป็นมาตรการกักขังในที่อยู่อาศัย โดยผู้กระทำความผิดยังสามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้ตามปกติ ส่วนมาตรา 29 วรรค 2 แห่ง ประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบัญญัติว่าการกักขังแทนค่าปรับจะต้องถูกกักขังในสถานที่กักขังเฉพาะในสถานที่ที่ทางราชการกำหนดเท่านั้น เป็นอุปสรรคในการนำมาตราการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการกักขังในสถานที่อื่นมาปรับใช้ ถ้าหากยกเลิกบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวจะทำให้โทษกักขังทุกประเภทสามารถจะกักขังผู้กระทำความผิดที่ใดก็ได้ที่มีใจเรื้อนจำ และสามารถนำวิธีการควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้แทนโทษกักขังได้ทุกประเภท ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่จะหลีกเลี่ยงโทษจำคุกกระยะสั้น

2) บทบัญญัติเกี่ยวกับใช้การทำงานบริการสังคม

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1 –30/3 เป็นบทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2545 กำหนดเกี่ยวกับใช้วิธีการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ เพื่อเป็นมาตรการทางเลือกสำหรับผู้ต้องโทษปรับที่ยังไม่มีเงินชำระค่าปรับ โดยเพิ่มเติมในเรื่องของการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับได้ในมาตรา 30/1 – 30/3 โดยกำหนดให้ในกรณีที่ศาลพิพากษาปรับไม่เกินแปดหมื่นบาท ผู้ต้องโทษปรับซึ่งมิใช่นิติบุคคลและไม่มีเงินชำระค่าปรับอาจยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดีเพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับได้

บทบัญญัตินี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจะหลีกเลี่ยงการกักขังแทนค่าปรับ และลดการลงโทษจำคุกกระยะสั้น เพื่อที่จะป้องกันมิให้ผู้รับโทษปรับไปคลุกคลีอยู่กับผู้กระทำความผิดบางประเภทในเรือนจำ โดยเฉพาะผู้กระทำความผิดร้ายแรงหรืออุกฉกรรจ์

แต่อย่างไรก็ดี บทบัญญัตินี้มีข้อจำกัดเฉพาะกรณีที่ผู้ต้องโทษปรับต้องยื่นคำร้องต่อศาล และศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาว่าผู้ยื่นคำร้องดังกล่าว มีความเหมาะสมหรือไม่ตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดและต้องเป็นกรณีที่ศาลพิพากษาปรับไม่เกินแปดหมื่นบาทเท่านั้น

การใช้วิธีการทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชนแทนการจำคุกนั้น จะต้องมีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1 –30/3 และระเบียบราชการฝ่ายตุลาการ ศาลยุติธรรม เพื่อพิจารณาการกำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงานบริการสังคมให้เหมาะสม และเป็นแนวทางเดียวกับการใช้มาตรการการทำงานบริการสังคมเป็นโทษ

นอกจากนี้ ในปัจจุบันในการร่างแก้ไขกฎหมายหรือบัญญัติกฎหมายใหม่ มีการนำแนวคิดการทำงานบริการสังคมเป็นวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอย่างหนึ่ง ได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติคดียุติธรรม ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียุติธรรม และร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

มาตรา 56 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสองปี ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อนแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ เมื่อศาลได้คำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพและสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิด หรือเหตุอื่นอันควรปรานีแล้วเห็นเป็นการสมควร ศาลจะพิพากษาว่าผู้นั้นมีความผิดแต่รอการกำหนดโทษไว้หรือการกำหนดโทษแต่รอการลงโทษไว้ แล้วปล่อยตัวไปเพื่อให้โอกาสผู้นั้นกลับตัวภายในระยะเวลาที่ศาลจะได้กำหนด แต่ต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่ศาลพิพากษา โดยจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติของผู้นั้นด้วยหรือไม่ก็ได้

เงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติของผู้กระทำความผิดนั้น ศาลอาจกำหนดข้อเดียวหรือหลายข้อ ดังต่อไปนี้

(1) ให้ไปรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานที่ศาลระบุไว้เป็นครั้งคราวเพื่อเจ้าพนักงานจะได้สอบถาม แนะนำ ช่วยเหลือ หรือตักเตือนตามที่เห็นสมควรในเรื่องความประพฤติและการประกอบอาชีพ หรือจัดให้กระทำการกิจกรรมบริการสังคม หรือสาธารณประโยชน์ตามที่เจ้าพนักงานและผู้กระทำความผิดเห็นสมควร

(2) ให้ฝึกหัดหรือทำงานอาชีพอันเป็นกิจจะลักษณะ

(3) ให้ละเว้นการคบหาสมาคมหรือการประพฤติใดอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดในทำนองเดียวกันอีก

(4) ให้ไปรับการบำบัดรักษาการติดยาเสพติดให้โทษ ความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ หรือความเจ็บป่วยอย่างอื่น ณ สถานที่และตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด

(5) เจื่อนไขอื่น ๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนดเพื่อแก้ไข ฟันฟู หรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำหรือมีโอกากระทำความผิดขึ้นอีก

เจื่อนไขตามที่ศาลได้กำหนดตามความในวรรคก่อนนั้น ถ้าภายหลังความปรากฏแก่ศาลตามคำขอของผู้กระทำความผิด ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้นั้นผู้อนุบาลของผู้นั้น พนักงานอัยการ หรือเจ้าพนักงานว่า พฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องแก่การควบคุมความประพฤติของผู้กระทำความผิดได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลอาจแก้ไขเพิ่มเติมหรือเพิกถอนข้อหนึ่งข้อใดเสียก็ได้ หรือจะกำหนดเจื่อนไขข้อใด ตามที่กล่าวในวรรคก่อนที่ศาลยังมีได้กำหนดไว้เพิ่มเติมขึ้นอีกก็ได้”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 แก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2532 โดยกำหนดให้ศาลสามารถกำหนดเจื่อนไขควบคุมความประพฤติให้ผู้กระทำความผิด “กระทำการกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์” เป็นเจื่อนไขควบคุมประพฤติแบบหนึ่งสำหรับผู้รอกการกำหนดโทษไว้ หรือการกำหนดโทษแต่รอกการลงโทษไว้ การคุมประพฤติด้วยวิธีทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์จึงได้กลายมาเป็นภารกิจของพนักงานคุมประพฤติอีกประการหนึ่ง โดยมีกรมคุมประพฤติทำหน้าที่รับผิดชอบควบคุมกับงานคุมประพฤติเรื่อยมา การทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์มีวิวัฒนาการมาตามลำดับในวัตถุประสงค์เพื่อการแก้ไขฟันฟูผู้กระทำความผิด และได้พัฒนาเปลี่ยนไปตามสภาพปัญหาของสังคม เช่น มีการกำหนดให้ทำงานบริการสังคมตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 และการนำมาใช้เป็นมาตรการหนึ่งในการป้องกันอุบัติเหตุการจราจร โดยศาลส่วนใหญ่มักมีคำสั่งให้คุมความประพฤติจำเลยในคดีขับรถขณะเมาสุราและต้องทำงานบริการสังคมควบคู่ไปด้วย

3) บทบัญญัติเกี่ยวกับการคุมประพฤติ

ประมวลกฎหมายอาญามีบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟันฟูเด็กและเยาวชนอยู่ในหมวด 4 ความรับผิดในทางอาญา มาตรา 74 (1)-(5) และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 75 ดังนี้

“มาตรา 74 เด็กอายุกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่เกินสิบสี่ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจที่จะดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ว่ากล่าวตักเตือนเด็กนั้นแล้วปล่อยตัวไป และถ้าศาลเห็นสมควรจะเรียกบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาดักเตือนด้วยก็ได้

(2) ถ้าศาลเห็นว่า บิดามารดาหรือผู้ปกครองสามารถดูแลเด็กนั้นได้ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองไป โดยวางข้อกำหนดให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองระวังเด็กนั้นไม่ให้ก่อเหตุร้ายตลอดเวลาที่ศาลกำหนด ซึ่งต้องไม่เกินสามปี และกำหนดจำนวนเงิน

ตามที่เห็นสมควรซึ่งบิดามารดาหรือผู้ปกครองจะต้องชำระต่อศาลไม่เกินครึ่งละหนึ่งพันบาทในเมื่อเด็กนั้นก่อเหตุร้ายขึ้น

ถ้าเด็กนั้นอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และศาลเห็นว่าไม่สมควรจะเรียกบิดามารดาหรือผู้ปกครองมาวางข้อกำหนดดังกล่าวข้างต้น ศาลจะเรียกตัวบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาสอบถามว่า จะยอมรับข้อกำหนดทำนองที่บัญญัติไว้สำหรับบิดามารดา หรือผู้ปกครอง ดังกล่าวมาข้างต้นหรือไม่ก็ได้ ถ้าบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ยอมรับข้อกำหนดเช่นนั้น ก็ให้ศาลมีคำสั่งมอบตัวเด็กให้แก่บุคคลผู้นั้นไปโดยวางข้อกำหนดดังกล่าว

(3) ในกรณีที่ศาลมอบตัวเด็กให้แก่บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ตาม (2) ศาลจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติดังกล่าวเช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา 56 ด้วยก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลแต่งตั้งพนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานอื่นใดเพื่อคุ้มครองประพฤติดังกล่าว

(4) ถ้าเด็กนั้นไม่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครอง หรือมีแต่ศาลเห็นว่าไม่สามารถดูแลเด็กนั้นได้ หรือถ้าเด็กอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และบุคคลนั้นไม่ยอมรับข้อกำหนดดังกล่าวใน (2) ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้อยู่กับบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรเพื่อดูแล อบรมและสั่งสอนตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้ ในเมื่อบุคคลหรือองค์การนั้นยินยอมในกรณีเช่นว่านี้ ให้บุคคลหรือองค์การนั้นมีอำนาจเช่นผู้ปกครองเฉพาะเพื่อดูแลอบรมและสั่งสอน รวมตลอดถึงการกำหนดที่อยู่และการจัดให้เด็กมีงานทำตามสมควร หรือ

(5) ส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียน หรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็ก ตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่อย่าให้เกินกว่าที่เด็กนั้นจะมีอายุครบสิบแปดปี

คำสั่งของศาลดังกล่าวใน (2) (3) (4) และ (5) นั้น ถ้าในขณะใดภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดไว้ ความปรากฏแก่ศาลโดยศาลรู้เอง หรือตามคำแนะนำของผู้มีส่วนได้เสีย พนักงานอัยการหรือบุคคลหรือองค์การที่ศาลมอบตัวเด็กเพื่อดูแล อบรมและสั่งสอนหรือเจ้าพนักงานว่า พฤติการณ์เกี่ยวกับคำสั่งนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปก็ให้ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งนั้น หรือมีคำสั่งใหม่ตามอำนาจในมาตรานี้”

“มาตรา 75 ผู้ใดอายุกว่าสิบสี่ปี แต่ยังไม่เกินสิบเจ็ดปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ให้ศาลพิจารณาถึงความรู้ผิดชอบและสิ่งอื่นที่พึงเกี่ยวกับผู้นั้น ในอันที่จะควรวินิจฉัยว่าสมควรพิพากษาลงโทษผู้นั้นหรือไม่ถ้าศาลเห็นว่าไม่สมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้จัดการ

ตามมาตรา 74 หรือถ้าศาลเห็นว่าสมควรพิพากษาลงโทษก็ให้ลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงกึ่งหนึ่ง”

มาตรา 74 และ 75 ได้กำหนดวิธีการแก้ไขฟื้นฟูสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดโดยมีวิธีการดังนี้

1. ว่ากล่าวตักเตือนเด็กหรือเยาวชนนั้น แล้วปล่อยตัวไป
2. มอบตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นให้แก่บิดามารดา หรือผู้ปกครอง โดยวางข้อกำหนดให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองระวางมิให้เด็กหรือเยาวชนนั้น ก่อเหตุร้าย ซึ่งต้องไม่เกิน 3 ปี
3. มอบตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นให้แก่บุคคล หรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรเพื่อให้ดูแลอบรม และสั่งสอน
4. ปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไป โดยศาลกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติเด็กหรือเยาวชนนั้น
5. ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนนั้น ไปยังโรงเรียนหรือสถานฝึกและอบรมหรือสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็กหรือเยาวชนตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่จะสั่งให้รับการฝึกและอบรมเกินกว่าที่เด็กและเยาวชนนั้นอายุ 18 ปีมิได้

โดยกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลที่จะพิจารณาพิพากษาให้ใช้วิธีการดังกล่าวได้

นอกเหนือจากวิธีการตามประมวลกฎหมายอาญาซึ่งเป็นหลักทั่วไปแล้ว ยังมีบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ซึ่งได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะต่างหากอีก ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในส่วนของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534

2.4.3 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มีบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอยู่ด้วยกันหลายประการ โดยมีดังต่อไปนี้

- 1) บทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

แนวทางในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้⁵³

เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัว พิจารณาคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดแล้วศาลมีอำนาจพิพากษาหรือสั่งให้ดำเนินการเพื่อแก้ไขความประพฤติของเด็กและเยาวชนนั้นได้ 2 วิธีก็คือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน และการลงโทษทางอาญา โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน แบ่งออกได้เป็น 2 วิธีใหญ่ๆ คือ

ก. วิธีการไม่ตัดอิสระภาพ ได้แก่

1. ว่ากล่าวตักเตือนเด็กหรือเยาวชนนั้น แล้วปล่อยตัวไป (ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 74 (1))
2. มอบตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นให้แก่บิดามารดา หรือผู้ปกครอง โดยวางข้อกำหนดให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองระวังมิให้เด็กหรือเยาวชนนั้น ก่อเหตุร้าย ซึ่งต้องไม่เกิน 3 ปี (ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 74 (2))
3. มอบตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นให้แก่บุคคล หรือองค์การที่ศาลเห็นสมควร เพื่อให้ดูแล อบรม และสั่งสอน (ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 74 (4))
4. ปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไป โดยศาลกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติเด็กหรือเยาวชนนั้น (ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 74 (3))

ข. วิธีตัดอิสระภาพ ได้แก่

1. ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนนั้น ไปยังโรงเรียนหรือสถานฝึกและอบรมหรือสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็กหรือเยาวชนตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่จะสั่งให้รับการฝึกและอบรมเกินกว่าที่เด็กและเยาวชนนั้นอายุ 18 ปีมิได้ (ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 74 (5))
2. ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปฝึกอบรมยังสถานกักและอบรม (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 104(1))

(2) การเปลี่ยนโทษในทางอาญา เป็นวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน

โดยปกติศาลเยาวชนและครอบครัวจะไม่พิพากษาให้ลงโทษในทางอาญา คือ จำคุกหรือปรับแก่เด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด เพราะวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวก็เพื่อมุ่งที่จะแก้ไขเยียวยาให้เด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดีมากกว่าที่จะมุ่งลงโทษ ดังนั้นศาลเยาวชนและครอบครัว จึงมักเปลี่ยนโทษจำคุกหรือปรับเป็นการใช้วิธีการสำหรับ

⁵³ บุญเพราะ แสงเทียน, คำบรรยายกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน, หน้า 25-26.

เด็กและเยาวชน (Measure for children and young persons) ทั้งนี้ตามอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 104 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. เปลี่ยนโทษจำคุกหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 39 (1) เป็นส่งตัวไปรับการฝึกและอบรมยังสถานกักและอบรมของสถานพินิจ แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบ 24 ปี

2. เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการส่งตัวไปควบคุม เพื่อฝึกและอบรมยังสถานฝึกและอบรมหรือสถานแนะนำทางจิต

3. เปลี่ยนโทษปรับเป็นการคุมประพฤติ

การส่งตัวเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาไปรับการฝึกและอบรมนี้ นอกจากศาลเยาวชนและครอบครัวแล้ว ศาลธรรมดา เช่น ศาลแขวงหรือศาลจังหวัดทุกศาล ในจังหวัดที่ไม่มีศาลเยาวชนและครอบครัวที่พิจารณาคดีที่เด็กหรือเยาวชนอายุกว่า 7 ปี แต่ไม่เกิน 14 ปี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 และ 75 ก็มีอำนาจพิพากษาส่งตัวเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดไปยังสถานฝึกและอบรมตามประมวลกฎหมายอาญาได้

นอกจากนี้ในปัจจุบัน มีการใช้มาตรการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม และเพื่อเลี่ยงโทษจำคุกหรือกักขังที่ไม่จำเป็นสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนในบางกรณี โดยใช้การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน อาศัยช่องทางตาม มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 โดยมาตรา 63 บัญญัติให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ให้มีคำสั่งฟ้องเด็กหรือเยาวชนซึ่งกระทำความผิด แต่พนักงานอัยการจะเห็นชอบหรือไม่ก็ได้ ต่อเมื่อคดีนั้นอยู่ในเงื่อนไข 3 กรณีดังต่อไปนี้

1) ปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นได้กระทำความผิดจริง แต่เมื่อพิจารณาโดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนและพฤติการณ์ ต่าง ๆ แห่งคดีแล้วเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง และ

2) เด็กหรือ เยาวชนนั้นยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจด้วยและ

3) ความผิดที่เด็กและเยาวชนได้กระทำนั้น กฎหมายกำหนดโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี

เหตุผลก็เพื่อให้ผู้อำนวยการสถานพินิจได้มีโอกาสพิจารณาถึงผลได้ผลเสียในการฟ้องเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด เพราะถึงแม้เด็กหรือเยาวชนได้กระทำความผิดจริงก็ตาม หากจะมี

วิธีการที่จะแก้ไขให้เขากลับตัวกลับใจได้โดยไม่ต้องฟ้องร้องเป็นคดี ก็ควรจะกระทำ เพราะการฟ้องร้องแม้จะกระทำในศาลเยาวชนและครอบครัวก็ตาม ก็ยังเป็นที่น่ากลัวสำหรับเด็กและเยาวชน อาจเกิดปมด้อยว่าเขาเคยถูกศาลพิพากษาว่าเป็นคนคุกคนโทษ ผู้อำนวยการสถานพินิจได้ทราบประวัติจากผลการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนมากที่สุด ย่อมต้องรู้ว่าควรจะทำอย่างไรกับเด็กหรือเยาวชนนั้น จึงจะเป็นการสงเคราะห์แก้ไขที่เหมาะสม⁵⁴

2) บทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีการคุมประพฤติ

ในการดำเนินคดีอาญาของเด็กหรือเยาวชนนั้น เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวพิจารณาคดีที่เด็กและเยาวชนต้องหาว่ากระทำผิดทางอาญาแล้ว เห็นว่าเด็กและเยาวชนนั้นมีความผิด แต่เห็นว่ายังไม่สมควรที่จะตัดอิสระภาพโดยการส่งตัวไปรับการฝึกอบรมยังสถานฝึกและอบรม สถานพินิจหรือจำคุกในเรือนจำ เพราะยังพอแก้ไขความประพฤติโดยวิธีไม่ตัดอิสระภาพได้ ศาลจะพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดและศาลจะมอบตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นให้แก่บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง โดยศาลกำหนดเงื่อนไขเพื่อควบคุมความประพฤติบางประการให้เด็กหรือเยาวชนนั้นปฏิบัติตาม โดยมีพนักงานคุมประพฤติ (Probation Officer) คอยสอดส่องดูแล ให้เด็กหรือเยาวชนนั้นปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าว เงื่อนไขนี้ศาลอาจกำหนดข้อเดียวหรือหลายข้อก็ได้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 100 โดยมีเงื่อนไขดังกล่าวคือ⁵⁵

1. ห้ามมิให้เข้าไปในสถานที่หรือท้องที่ใด อันจะจูงใจให้เด็กหรือเยาวชนนั้นประพฤติชั่ว
2. ห้ามมิให้ออกนอกสถานที่อยู่อาศัยในเวลากลางคืน เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นหรือได้รับอนุญาตจากบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่อาศัยด้วยกัน
3. ห้ามมิให้คบหาสมาคมกับบุคคลหรือประเภทบุคคลที่ศาลเห็นไม่สมควร
4. ห้ามมิให้กระทำการใด ๆ อันจูงใจให้ประพฤติชั่ว
5. ให้ไปรายงานตัวต่อศาลหรือพนักงานคุมประพฤติ หรือพนักงานสังคมสงเคราะห์ที่ผู้อำนวยการสถานพินิจมอบหมาย
6. ให้ไปศึกษา หรือประกอบอาชีพเป็นกิจจะลักษณะ

⁵⁴ บุญเพราะ แสงเทียน, คำบรรยายกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน, หน้า 163.

⁵⁵ บุญเพราะ แสงเทียน, คำบรรยายกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน, หน้า 27.

เงื่อนไขต่างๆเหล่านี้ ศาลอาจสั่งให้เพิกถอนหรือเพิ่มเติมได้ขึ้นอยู่กับความประพฤติของเด็กและเยาวชนที่เปลี่ยนแปลงไป

นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติกำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคุมประพฤติไว้ โดยเฉพาะสำหรับการคุมประพฤติเด็กและเยาวชนอีกด้วยตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 43 และ 44 โดยให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการดังต่อไปนี้

- (1) สืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงและสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับ เด็กหรือเยาวชนผู้ต้องหาและบุคคลอื่น
- (2) คุมประพฤติเด็กหรือเยาวชนตามคำสั่งศาล ตลอดจนดูแลอบรมสั่งสอน เด็กและเยาวชนซึ่งอยู่ระหว่างคุมประพฤติ
- (3) สอดส่องให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติ ตามที่ศาลกำหนด
- (4) ให้คำแนะนำแก่บิดามารดา หรือผู้ปกครอง หรือบุคคล ซึ่งเด็กหรือ เยาวชนนั้นอาศัยอยู่ในเรื่องการเลี้ยงดู อบรมและสั่งสอนเด็กหรือเยาวชน
- (5) ประมวลและรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้เยาว์ ในกรณีศาลเยาวชนและ ครอบครัว จะต้องบังคับใช้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในคดีแพ่งที่ผู้เยาว์ มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย เพื่อรายงานต่อศาล
- (6) ทำรายงานและความเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม (๑)(๒)(๓)(๔) และ (๕) เพื่อเสนอต่อศาลหรือผู้อำนวยการสถานพินิจ
- (7) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามคำสั่งศาลหรือคำสั่งผู้อำนวยการสถานพินิจ

นอกจากนี้เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการอย่างพนักงานสอบสวนตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและมีอำนาจดังต่อไปนี้ด้วยตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 44 คือ

- (1) เข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของบิดามารดา หรือผู้ปกครองเด็กหรือเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด หรือของบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ ศึกษาหรือทำงาน หรือมีความเกี่ยวข้องด้วย ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกและสอบถามบุคคล ซึ่งอยู่ที่นั่น
- (2) เข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของบิดามารดา หรือผู้ปกครอง ผู้เยาว์ หรือของ บุคคลซึ่งผู้เยาว์อาศัยอยู่ ศึกษาหรือทำงานหรือมีความเกี่ยวข้องด้วยในเวลาระหว่าง พระอาทิตย์ขึ้นและ

พระอาทิตย์ตก และสอบถามบุคคลซึ่งอยู่ในที่นั้นเกี่ยวกับคดีแพ่งหรือคดี ครอบครัวที่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชน และครอบครัว

(3) สอบถามครู อาจารย์ หรือผู้จัดการสถานศึกษาที่เด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหา ว่ากระทำความผิดศึกษาหรือเคยศึกษาอยู่เกี่ยวกับความประพฤติ การศึกษา นิสัยและสติปัญญา ของเด็กหรือเยาวชนนั้น และถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้บุคคลเช่นว่านี้ทำรายงานเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ด้วยก็ได้

(4) เรียกบุคคลซึ่งสามารถให้ข้อเท็จจริงมาพบและสาบานหรือปฏิญาณตนและ ให้ถ้อยคำ

(5) สั่งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองวัตถุหรือเอกสารอันจะใช้เป็นพยานหลักฐาน ได้ ส่งวัตถุหรือเอกสารนั้น

ในกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าไปในสถานที่ตาม (1) หรือ (2) ในเวลา ระหว่างพระอาทิตย์ตกและพระอาทิตย์ขึ้น พนักงานคุมประพฤติจะกระทำได้อีกเมื่อ มีคำสั่งศาลหรือคำสั่งผู้อำนวยการสถานพินิจ

2.4.4 พระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมความประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมความประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 มีบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอยู่หลายประการดังนี้ เมื่อศาลมีคำสั่งให้คุมประพฤติ เจ้าพนักงานคุมประพฤติก็จะเข้ามาทำหน้าที่ควบคุม ดูแลสอดส่องผู้กระทำผิด โดยขั้นตอนในการคุมประพฤติ อำนาจและหน้าที่ต่างๆจะเป็นไปตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ประกอบกับพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมความประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 โดยมีกฎกระทรวงที่ออกตามพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมความประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 กำหนดให้เจ้าพนักงานคุมประพฤติดำเนินการสืบเสาะและพินิจผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนอีกประการหนึ่งด้วย

การสืบเสาะและพินิจผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน (ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกรมคุมประพฤติ) เป็นภารกิจที่กรมคุมประพฤติดำเนินการแทนหน่วยงานอื่นไปพลางก่อน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) ความหมายของการสืบเสาะและพินิจผู้กระทำความผิดในงานคุมประพฤติดังกล่าวและเยาวชน

เด็ก หมายความว่า บุคคลอายุเกินกว่า 7 ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่เกิน 14 ปีบริบูรณ์ ส่วน
 เยาวชน หมายความว่า บุคคลอายุเกิน 14 ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์

การสืบเสาะและพินิจผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน หมายถึง การแสวงหา
 ข้อเท็จจริง ประวัติภูมิหลังทางสังคม และรายละเอียด หลักฐานต่างๆของเด็กและเยาวชน ตลอดจน
 สิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน รวมทั้งค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำความผิดเพื่อนำข้อเท็จจริง
 มาวิเคราะห์ ประเมิน และทำรายงานพร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไขปัญหามาให้เหมาะสมกับเด็กและ
 เยาวชนแต่ละรายอย่างเหมาะสมต่อศาลก่อนพิจารณาพิพากษาคดี

2) วัตถุประสงค์ของการสืบเสาะและพินิจผู้กระทำความผิดในงานคุ้มครองประพฤติดีเด็กและ
 เยาวชน

1. เพื่อเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติและภูมิหลังทางสังคมรวมทั้งสาเหตุแห่งการ
 กระทำความผิด และแนวทางแก้ไขปัญหา หรือ กำหนดมาตรการต่อเด็กและเยาวชนแต่ละรายอย่าง
 เหมาะสม
2. เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมายให้มีความเท่าเทียมกัน
3. เพื่อกำหนดแผนการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมกับวัย และวาง
 มาตรการป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนหวนกลับมากระทำความผิดอีก
4. เพื่อแยกเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดออกจากผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่

3) วิธีการสืบเสาะและพินิจผู้กระทำความผิดในงานคุ้มครองประพฤติดีเด็กและเยาวชน
 เมื่อศาลมีคำสั่งให้ดำเนินการสืบเสาะและพินิจคดีใดแล้ว ศาลก็จะมีคำสั่งให้สืบเสาะ
 และพินิจในรายงานกระบวนการพิจารณา จากนั้นจะมีคำสั่งให้สืบเสาะและพินิจถึงพนักงานคุม
 ประพฤติ โดยนำวิธีปฏิบัติเช่นเดียวกับการสืบเสาะและพินิจผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่มาบังคับโดย
 อนุโลม

4) วิธีการดำเนินการของสำนักงานคุ้มครองประพฤติดี

1. เมื่อได้รับคำสั่งให้สืบเสาะและพินิจแล้ว ให้ดำเนินการตามขั้นตอนและลักษณะ
 การปฏิบัติงานการสืบเสาะและพินิจ ผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ตามปกติ
2. การเสนอรายงานการสืบเสาะและพินิจ ให้เสนอรายงานในรูปแบบเดียวกับ
 รายงานการสืบเสาะและพินิจตามแบบผู้ใหญ่ ยกเว้น ในส่วนการเสนอความเห็นให้ใช้มาตรการ
 แก้ไข แนวทางและวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมแต่ละราย

ระยะเวลาดำเนินการสืบเสาะและพินิจผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนนั้น ให้ถือระยะเวลาตามที่ศาลสั่งให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการเป็นระยะเวลาการทำงานของพนักงานคุมประพฤติในแต่ละคดี หากไม่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในกำหนด ต้องยื่นคำร้องขอเลื่อนการส่งรายงานต่อศาลทุกคดี

5) หลักการและวิธีการสืบเสาะและพินิจผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน

ในการสืบเสาะและพินิจผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน อันเป็นภารกิจหนึ่งของกรมคุมประพฤตินั้น แม้การรับผิดชอบหลักจะเป็นหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนก็ตาม แต่กรมคุมประพฤดียังคงมีหลักในการปฏิบัติงาน โดยยึดหลักในการแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนอย่างถูกต้อง จากบุคคลใกล้ชิด พยานอื่นๆ และผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้ความรู้ เทคนิควิธีการต่างๆ โดยเฉพาะเทคนิคทางด้านจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เพื่อนำข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเสนอเป็นรายงานต่อศาล อันจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้ดุลยพินิจของศาล ในการพิจารณาพิพากษา หรือใช้วิธีการอันเหมาะสมกับเด็กและเยาวชนแต่ละรายอย่างเหมาะสมต่อไป ทั้งนี้พนักงานคุมประพฤติ กรมคุมประพฤดียังคงยึดหลักในการปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตวางตัวเป็นกลาง ปกปิดข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการสืบเสาะและพินิจไว้เป็นความลับ มุ่งเน้นช่วยเหลือแก้ไขป้กหาข้อผิดพลาดของเด็กและเยาวชนให้สามารถหวนกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้เป็นปกติอีกครั้ง

6) เขตอำนาจและคดีที่ศาลจะสั่งสืบเสาะและพินิจผู้กระทำความผิดในงานคุมประพฤติดังกล่าว

1. ท้องที่ในเขตอำนาจศาลศาลจังหวัดบึงกาฬ, ศาลจังหวัดแม่สอด, ศาลจังหวัดหลังสวน, ศาลจังหวัดกระบี่บุรี, ศาลจังหวัดแม่สะเรียง, ศาลจังหวัดสงขลาและศาลจังหวัดตะกั่วป่า เป็นท้องที่ที่ยังมิได้มีการจัดตั้งสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนและก่อนที่ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีที่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจะมีคำพิพากษา ศาลจะมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติกรมคุมประพฤติดำเนินการสืบเสาะก่อน ซึ่งในขณะนี้มีสำนักงานคุมประพฤติในสังกัดกรมคุมประพฤติที่ดำเนินการสืบเสาะและพินิจแทนพนักงานคุมประพฤติ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน รวม 7 สำนักงาน ได้แก่ สำนักงานคุมประพฤติประจำศาลจังหวัดบึงกาฬ, สำนักงานคุมประพฤติประจำศาลจังหวัดแม่สอด, สำนักงานคุมประพฤติประจำศาลจังหวัดหลังสวน, สำนักงานคุมประพฤติประจำศาลจังหวัดกระบี่บุรี, สำนักงานคุมประพฤติประจำศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน, สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดสกลนคร และสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดพังงา โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2548 เป็นต้นมา

2. เป็นคดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินกว่า 3 ปี หรือ หักจำคุกปรับ

2.4.5 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มีบทบัญญัติซึ่งเกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำความผิดในชุมชนในส่วนของมาตรา 32(5) – (8) โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

“มาตรา 32 นักโทษเด็ดขาดคนใดแสดงให้เห็นความประพฤติดี มีความอดุสหาหะ ความก้าวหน้าในการศึกษาและทำการงานเกิดผลดี หรือทำความชอบแก่ราชการเป็นพิเศษ อาจได้รับ ประโยชน์อย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้

(1) ให้ความสะดวกในเรื่องจำคุกตามที่อธิบดีกำหนดไว้ในข้อบังคับ

(2) เลื่อนชั้น

(3) ตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ

(4) ลาไม่เกินสี่วันในคราวหนึ่ง โดยไม่รวมเวลาที่ต้องใช้ในการเดินทางเข้าด้วย เมื่อมีความจำเป็นเห็นประจักษ์เกี่ยวกับกิจธุระสำคัญหรือกิจการในครอบครัว แต่ห้ามมิให้ออกไปนอก ราชอาณาจักรสยาม และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่รัฐมนตรีได้กำหนดไว้ ระยะเวลาที่อนุญาตให้ลานั้น มิให้หักออกจากการคำนวณกำหนดโทษ

(5) พักการลงโทษภายใต้บังคับเงื่อนไขตามที่รัฐมนตรีกำหนดไว้ แต่การพักลงโทษนี้ จะพึงกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของกำหนดโทษ ตามหมายศาลในขณะนั้นหรือไม่น้อยกว่าสิบปีในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต และระยะเวลาที่ จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไม่น้อยกว่าหนึ่งปีแต่ไม่เกินกว่ากำหนดโทษที่ยังเหลืออยู่

(6) ลดวันต้องโทษจำคุกให้เดือนละไม่เกินห้าวันตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่การลดวันต้องโทษจำคุกจะพึงกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับ โทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือนหรือไม่น้อยกว่าสิบปีในกรณี ที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา

(7) ในการลดวันต้องโทษตาม (6) ให้มีคณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนของกรม ราชทัณฑ์ กรมตำรวจ กรมอัยการ กรมประชาสงเคราะห์ และจิตแพทย์จากกรมการแพทย์เป็นผู้ พิจารณาโดยมติเสียงส่วนมาก

(8) นักโทษเด็ดขาดที่ส่งออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำตามมาตรา 22 ทวิ ให้ได้ ลดวันต้องโทษจำคุกลงอีกไม่เกินจำนวนวันที่ทำงานสาธารณะนั้นและอาจได้รับรางวัลด้วยก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง”

มาตรานี้กำหนดถึงมาตรการพักการลงโทษ และการลดวันต้องโทษจำคุก ซึ่งเป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนรูปแบบหนึ่ง โดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 กำหนดให้สามารถกระทำได้ในทางปฏิบัติสามารถนำมาใช้กับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน แต่ยังไม่มียกกฎหมายรองรับและให้อำนาจโดยชัดเจน ศาลและราชทัณฑ์จึงต้องใช้ดุลยพินิจในการปฏิบัติงานเองทั้งสิ้น

2.4.6 พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับรักษา (Compulsory treatment) ซึ่งเป็นมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชนอีกรูปแบบหนึ่ง

ก่อนที่จะกล่าวถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับบำบัด (Compulsory treatment) จะขอกล่าวถึงระบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทย โดยที่ผ่านมามี 2 ระบบ คือ

ระบบที่ 1 การบำบัดรักษาในระบบสมัครใจ (Voluntary System) เป็นการเปิดโอกาสผู้ติดยาเสพติดซึ่งต้องการเลิกยา สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน ซึ่งในการดำเนินการที่ผ่านมาผู้เข้ารับการบำบัดรักษาส่วนใหญ่ไม่มีแรงจูงใจเข้ารับการบำบัดรักษาอย่างต่อเนื่องจนครบถ้วน

ระบบที่ 2 การบำบัดรักษาในระบบต้องโทษ (Correctional System) เป็นการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้ในทัณฑสถานบำบัดของกรมราชทัณฑ์สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งในการดำเนินการที่ผ่านมาสถานที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพและเนื่องจากการควบคุมตัวร่วมกับผู้กระทำผิดคดีอื่นๆ ทำให้ผู้ติดยาเสพติดเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรม นอกจากนี้เมื่อผู้ติดยาเสพติดพ้นโทษก็จะมีประวัติอาชญากร ซึ่งสังคมไม่ยอมรับทำให้เกิดปัญหาในการดำรงชีพต่อไป

เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาทั้ง 2 ระบบดังกล่าว จึงมีแนวคิดให้มีระบบการบังคับบำบัด ขึ้น ด้วยการตราเป็นพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 แต่ไม่มีผลบังคับใช้ตามกฎหมายด้วยเหตุหลายประการ ซึ่งต่อมากระทรวงยุติธรรมจึงได้มีการขอแก้ไขพระราชบัญญัติดังกล่าว เพื่อให้มีความสมบูรณ์ในการบังคับใช้และให้สอดคล้องกับหลักการของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และได้มีการตราพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2549 ขึ้นใหม่ โดยมีผลยกเลิกพระราชบัญญัติเดิมดังกล่าวข้างต้น ซึ่งได้ประกาศให้ราช

กิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 119 ตอนที่ 96 ณ ลงวันที่ 30 กันยายน 2545 และมีผลบังคับในวันที่ 1 ตุลาคม 2545 โดยมีหลักการและเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ คือ โดยที่ปัญหาเกี่ยวกับการเสพยาเสพติดให้โทษในปัจจุบันมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ซึ่งโดยหลักการแล้วผู้เสพยาเสพติดมีสภาพเป็นผู้ป่วยอย่างหนึ่ง มิใช่อาชญากรปกติ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจึงสมควรกระทำให้กว้างขวาง และโดยที่ผู้เสพยาเสพติดจำนวนหนึ่งถูกบังคับให้เป็นผู้จำหน่ายยาเสพติดเพื่อแลกกับการได้ยาเสพติดไปเสพด้วย สมควรขยายขอบเขตของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้ครอบคลุมถึงผู้เสพและมีไว้ในครอบครอง ผู้เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย และผู้เสพและจำหน่ายยาเสพติดจำนวนเล็กน้อยด้วย นอกจากนั้นเนื่องจากบุคคลซึ่งติดหรือเสพยาเสพติดมีจำนวนมากและเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ สมควรขยายสถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์การเสพหรือติดยาเสพติดและสถานที่เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพราะนอกจากมีหน่วยงานของกระทรวงยุติธรรมแล้วยังมีหน่วยงานอื่นของรัฐ และหน่วยงานเอกชนที่มีขีดความสามารถเข้าร่วมในการตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติดและการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของบุคคลดังกล่าว อาทิเช่น สถานที่ของหน่วยงานในราชการทหาร เขต อำเภอ และกิ่งอำเภอ สถานพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุข สถานพยาบาลของเอกชนหรือหน่วยงานอื่น ซึ่งสมควรร่วมทรัพยากรเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การประกาศใช้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด 2545 เป็นการสร้างองค์กรใหม่ คือ “ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด” โดยกำหนดให้มีภารกิจโดยตรงในการรองรับผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาแบบบังคับตั้งแต่นั้นตอนการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และหันเหกลุ่มผู้ปวยดังกล่าวออกจากกระบวนการยุติธรรม ระบบการพิจารณาคดีและระบบเรือนจำ เข้าสู่ “ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด” หากหายขาดจากอาการเสพติดก็ให้ปล่อยตัวไป โดยไม่ต้องย้อนกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอีกตามแนวคิดที่ว่า “ผู้เสพคือผู้ป่วย” โดยอำนาจหน้าที่ของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัตินี้

1. ตรวจพิสูจน์การติดยาเสพติดตามคำสั่งศาลของผู้ต้องหาติดยาเสพติดฐานเสพ หรือมีไว้ในครอบครอง ซึ่งยาเสพติดประเภทที่ 1,2 หรือ 5 และไม่ปรากฏว่าต้องหา หรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดอาญฐานอื่น

2. ควบคุมผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพไว้ในระหว่างการฟื้นฟูสมรรถภาพ และดูแลให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพปฏิบัติตามระเบียบเงื่อนไขและข้อบังคับต่างๆ

3. ดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพ ตามระเบียบที่กำหนด

4. ติดตามผลการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ได้รับอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว

5. จัดทำรายงานผลการตรวจพิสูจน์ การติดยาเสพติดรวมทั้งผลการฟื้นฟูสมรรถภาพ
เสนอต่อ คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ
6. ออกข้อบังคับของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตาม
พระราชบัญญัตินี้
7. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการหรือ คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ฟื้นฟู
สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมอบหมาย

พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

1. หลักการ

- (1) ยกเลิกพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 (มาตรา 3)
เนื่องจากมีบทบัญญัติบางประการเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับการจำกัด
สิทธิเสรีภาพของบุคคล
- (2) นำหลักการผู้เสพ (Drug User) คือผู้ป่วยมีโชาชญากรปกติมาใช้เช่นเดียวกับ
กรณีที่ว่าผู้ติดยาเสพติด (Drug Addict) เป็นผู้ป่วยที่ต้องรับการบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูสมรรถภาพ
(มาตรา 19)
- (3) นำหลักการชะลอการฟ้องมาใช้เพื่อให้ระบบแทนการดำเนินคดีอาญา
(Diversion) มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (มาตรา 22)
- (4) นำหลักการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองมาใช้กับคำวินิจฉัยหรือคำสั่งเกี่ยวกับการ
ตรวจพิสูจน์หรือการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (มาตรา 38-40)
- (5) ขยายขอบเขตการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้ครอบคลุมถึงกลุ่มผู้เสพ
ดังต่อไปนี้ (มาตรา 19)
  - ผู้เสพและมีไว้ในครอบครองยาเสพติดจำนวนเล็กน้อย
  - ผู้เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายยาเสพติดจำนวนเล็กน้อย
  - ผู้เสพและจำหน่ายยาเสพติดจำนวนเล็กน้อย
- (6) ขยายสถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์การเสพหรือติดยาเสพติดและสถานที่เพื่อการ
ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น โดยไม่จำกัดแต่เฉพาะหน่วยงานของ
กระทรวงยุติธรรมเท่านั้น (มาตรา 14-18)

2. บุคคลที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบ

- (1) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม (มาตรา 5-8, มาตรา 14, 16, 18)

(2) คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งมีปลัดกระทรวงยุติธรรมเป็นประธาน และหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ (มาตรา 6-12)

(3) คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (มาตรา 13)

(4) พนักงานสอบสวน (มาตรา 19, 20, 22, 24, 33)

(5) พนักงานอัยการ (มาตรา 19, 20, 22, 33)

(6) ศาล (มาตรา 19, 34)

(7) ผู้อำนวยการศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (มาตรา 17)

(8) พนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อการปฏิบัติตามกฎหมายนี้ (มาตรา 36-37)

3. กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

(1) ขั้นตอนการสอบสวน (มาตรา 19) เมื่อมีการจับกุมผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดดังต่อไปนี้ และเป็นยาเสพติดให้โทษในชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวง

ก. เสพ

ข. เสพและครอบครอง

ค. เสพและครอบครองเพื่อจำหน่าย

ง. เสพและจำหน่าย

พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายใน 48 ชั่วโมง (หากผู้ต้องหาไม่อายุไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ ต้องส่งภายใน 24 ชั่วโมง) นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหานั้นมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนเพื่อให้ศาลพิจารณามีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหานั้น ไปตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติด

เมื่อศาลมีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปตรวจพิสูจน์ที่ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด สถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดหรือการควบคุมตัวแล้วแต่กรณี และได้แจ้งให้คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด แห่งท้องที่นั้นทราบแล้ว พนักงานสอบสวนต้องดำเนินกระบวนการสอบสวนคดีต่อไป และเมื่อสอบสวนเสร็จแล้วให้ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการโดยไม่ต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปด้วย แต่ต้องแจ้งให้พนักงานอัยการทราบว่าผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่ ณ สถานที่แห่งใดตามกฎหมายนี้

(2) ขั้นตอนการตรวจพิสูจน์การเสพหรือติดยาเสพติด

เมื่อคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด แห่งท้องที่ที่พนักงานสอบสวนได้ส่งตัวผู้ต้องหามาตรวจพิสูจน์การเสพหรือติดยาเสพติดตามคำสั่งศาลรับตัวผู้ต้องหาไว้แล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่จัดทำบันทึกประวัติ พฤติกรรมในการกระทำความผิด สภาพแวดล้อมทั้ง

ปวงของผู้นั้นและดำเนินการตรวจพิสูจน์ โดยต้องกระทำให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน นับแต่วันที่รับตัวผู้ต้องหาไว้ (มาตรา 21)

หากคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดวินิจฉัยว่าผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์เป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติด คณะกรรมการฯ ต้องจัดให้มีแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และต้องแจ้งผลการตรวจพิสูจน์ให้พนักงานอัยการทราบเพื่อ ดำเนินการตาม(5) ต่อไป แต่หากผลการตรวจพิสูจน์ไม่ปรากฏว่าผู้ต้องหาเป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติด คณะกรรมการฯ ต้องรายงานผลการตรวจพิสูจน์ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการพิจารณาดำเนินการ ต่อไปโดยให้ส่งตัวผู้ต้องหาคืนให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการต่อไป (มาตรา 22-23)

(3) ขั้นตอนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ที่คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดวินิจฉัยว่าเป็นผู้ติดยาเสพติดผู้หนึ่งต้องอยู่รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นเวลาไม่เกิน 6 เดือน นับแต่วันถูกส่งตัวเข้ารับการ ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และหากผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดยังไม่เป็นที่พอใจ คณะกรรมการฯ สามารถขยายเวลาออกไปได้อีกก็ครั้งก็ได้โดยครั้งหนึ่งไม่เกิน 6 เดือน และรวมกันทั้งหมดแล้วต้องไม่เกิน 3 ปี นับแต่วันที่ถูกส่งตัวเข้ารับการ ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (มาตรา 25)

หากผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดหลบหนีจากการควบคุมของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด สถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หรือการควบคุมตัวผู้หนึ่ง ให้ถือว่าผู้หนึ่งหนีการคุมขังตามมาตรา 190 แห่งประมวลกฎหมายอาญา (มาตรา 29)

เมื่อคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดวินิจฉัยว่าผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดผู้ใดได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจนครบถ้วน ตามที่ได้กำหนดในแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และผลการฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้ติดยาเสพติดเป็นที่พอใจแล้ว ให้ถือว่าผู้หนึ่งพ้นจากความผิดที่ถูกกล่าวหา และให้คณะกรรมการฯ มีคำสั่งปล่อยตัวผู้หนึ่งไป และแจ้งผลให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการทราบ แต่หากผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดยังไม่เป็นที่พอใจ ให้คณะ อนุกรรมการฯ รายงานความเห็นไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาดำเนินคดีผู้หนึ่ง (มาตรา 33)

(4) ขั้นตอนการอุทธรณ์

ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์การเสพหรือติดยาเสพติดมีสิทธิอุทธรณ์คำวินิจฉัยหรือคำสั่งของคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดซึ่งเกี่ยวกับการเสพหรือติดยาเสพติด หรือการสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว โดยอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการฟื้นฟู สมรรถภาพผู้ติดยา

เสพติดภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ได้รับทราบคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง ซึ่งหากคำวินิจฉัยของคณะกรรมการฯ เป็นประการใด ก็ให้เป็นที่สุด (มาตรา 38)

(5) ขั้นตอนการชะลอการฟ้องและการดำเนินคดี

เมื่อพนักงานอัยการได้รับแจ้งผลการตรวจพิสูจน์ผู้ต้องหาเกี่ยวกับการเสพติดหรือติดยาเสพติดแล้ว พนักงานอัยการมีหน้าที่ดังนี้

(ก) กรณีผลการตรวจพิสูจน์ ปรากฏว่าผู้ต้องหาเป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติด พนักงานอัยการต้องมีคำสั่งชะลอการฟ้องไว้จนกว่าจะได้รับแจ้งผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจากคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (มาตรา 22)

(ข) กรณีผลการตรวจพิสูจน์ไม่ปรากฏว่าผู้ต้องหาเป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติด พนักงานอัยการต้องสั่งฟ้องและส่งตัวผู้ต้องหาไปดำเนินคดีต่อไป (มาตรา 22)

(ค) กรณีผู้ต้องหานั้นเป็นผู้ไม่มีสิทธิได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามกฎหมายนี้ พนักงานอัยการต้องสั่งฟ้อง และดำเนินคดีกับผู้ต้องหาต่อไป โดยต้องแจ้งให้คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดทราบ (มาตรา 20)

(ง) กรณีผู้ต้องหานั้นได้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด แต่ผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดยังไม่เป็นที่พอใจ พนักงานอัยการต้องพิจารณาสั่งฟ้องและส่งตัวผู้ต้องหาไปดำเนินคดีต่อไป (มาตรา 33)

นอกเหนือจากนี้ ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 มาตรา 23 (4) ยังกำหนดวิธีการทำงานบริการสังคมเป็นวิธีการหนึ่งที่อนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด อาจกำหนดในการจัดทำแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ทำงานบริการสังคมร่วมกับการดำเนินการอื่นที่เหมาะสมเพื่อให้ดำรงชีวิตห่างไกลยาเสพติด

4. บทกำหนดโทษ

(1) ห้ามเปิดเผยต่อบุคคลอื่นซึ่งข้อเท็จจริงหรือเอกสารหลักฐานใด อันเป็นข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่ได้จากการปฏิบัติตามกฎหมายนี้ และห้ามเปิดเผยข้อเท็จจริงใดที่ได้มาหรือล่วงรู้จากบุคคลที่ปฏิบัติตามกฎหมายนี้ เว้นแต่เป็นการเปิดเผยในกรณี

ก. การปฏิบัติตามหน้าที่

ข. การสอบสวนหรือการพิจารณาคดี

ค. ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการหรือคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (มาตรา 41)

(2) ห้ามฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามหนังสือของพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือไม่อำนวยความสะดวกแก่พนักงานเจ้าหน้าที่หรือไม่ปฏิบัติตามหนังสือเรียกของคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (มาตรา 42)

2.3.7 กฎกระทรวงกำหนดเด็กที่อยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพ พ.ศ. 2549 ออกตามความในมาตรา 40 (3) พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

เป็นบทบัญญัติที่กำหนดลักษณะของเด็กที่อยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 40 (3) โดยได้แก่

- (1) เด็กที่ต้องหาว่ากระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดแต่อายุยังไม่ถึงเกณฑ์ต้องรับโทษทางอาญา
- (2) เด็กที่ศาลหรือผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนส่งมารับการคุ้มครองสวัสดิภาพและไม่มีผู้ปกครองหรือผู้ให้การอุปการะเลี้ยงดูหรือมีแต่ไม่อยู่ในสภาพที่จะให้การดูแลเอาใจใส่ต่อเด็กได้
- (3) เด็กที่ประกอบอาชีพที่น่าจะเกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจหรือประกอบอาชีพในบริเวณที่เสี่ยงอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ
- (4) เด็กที่อาศัยอยู่กับบุคคลที่มีพฤติกรรมที่น่าสงสัยว่าประกอบอาชีพไม่สุจริตหรือหลอกลวงประชาชน

ทั้งนี้เพื่อเป็นการรับรองสิทธิในการได้รับความคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนที่ได้กระทำความผิดตาม(1) หรือเสี่ยงต่อการกระทำความผิดตาม (4) โดยรัฐมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองสวัสดิภาพแก่เด็กและเยาวชน ดังนั้นการปฏิบัติใดๆต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจะต้องสอดคล้องกับกฎกระทรวงนี้ด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน

3.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน (Community-Based Correction)

แนวคิดที่มีความเกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิด แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน และแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

3.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิด

กฎหมายอาญาตามความในมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา พุทธศักราช 2499 ได้กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้กระทำผิดไว้ 5 ประเภท คือ (1) ประหารชีวิต (2) จำคุก (3) กักขัง (4) ปรับ และ (5) ริบทรัพย์สิน ถึงแม้ว่าลักษณะของโทษจะมีแตกต่างกัน ตั้งแต่ขั้นเบาสุดจนถึงขั้นหนักที่สุด แต่การลงโทษก็มีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ร่วมกันอยู่ ดังนี้

1) เพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทน (Retribution)

ในสมัยโบราณ เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้น ผู้เสียหายเองหรือญาติพี่น้องของผู้เสียหายมักจะถือสิทธิที่จะตอบแทนแก้แค้นแก่ฝ่ายตรงกันข้าม ถึงขนาดที่ว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” แต่เมื่อมนุษย์ได้รู้จักการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มชน หรือสังคมย่อย ๆ จึงได้มอบอำนาจในการลงโทษให้แก่ผู้นำหรือหัวหน้ากลุ่ม ต่อมาเมื่อมนุษย์มีความเจริญทางวัฒนธรรมและสติปัญญา จึงเกิดมีระเบียบแบบแผน และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ หรือกฎหมายขึ้นใช้บังคับแก่สมาชิกในสังคม อยากรู้ก็ตามได้เป็นที่ยอมรับว่าสังคมปัจจุบันยังคงมีแรงกระตุ้นเตือนในการที่จะแก้แค้นผู้กระทำความผิดการมีบทลงโทษต่าง ๆ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้แก่ชุมชนได้แก้แค้นผู้กระทำผิด โดยผ่านทางกฎหมายของบ้านเมือง ดังที่ ลอร์ด จัสติส เดนนิ่ง (Lord Justice Denning) ¹ ได้กล่าวไว้ครั้งหนึ่งว่า “เหตุผลของ

---

¹ อรรถ สุวรรณบุบผา, หลักอาชญาวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2518), หน้า 38.

การลงโทษก็คือ การปรับปรำของชุมชนต่ออาชญากรรม และเหตุที่มีมาตรการเกิดขึ้นทุกวัน จึงทำให้สาธารณชนต้องการที่จะปรับปรำตัวผู้กระทำผิดให้สาสมกับความผิด” จากถ้อยแถลงนี้ย่อมเป็นที่เข้าใจว่า ความคิดเห็นของสาธารณชนอันสืบเนื่องมาจากการแก้แค้นได้รับการกระตุ้นเตือนจากความเกลียดชังโดยทั่ว ๆ ไปของสังคม ซึ่งมีต่อผู้กระทำผิด และเนื่องจากเหตุนี้เองจึงเห็นได้ชัดเจนว่าการแก้แค้นผู้กระทำผิดก็เพื่อประสงค์จะยับยั้งไม่ให้อาชญากรรมเกิดขึ้น ฉะนั้น วัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อการแก้แค้น และการยับยั้งจึงยากที่จะแยกออกจากกัน

2) เพื่อยับยั้งการกระทำผิด (Deterrent)

การลงโทษแก่ผู้กระทำผิด มีวัตถุประสงค์ที่น่าจะเห็นได้ชัด คือ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่าง และกระทำผิดเช่นนั้นอีก วัตถุประสงค์ในประเด็นนี้เรียกว่า “การยับยั้งโดยทั่ว ๆ ไป” (General deterrent) ตัวอย่างเช่น การนำโทษประหารชีวิตมาใช้ โดยเชื่อว่าวิธีการประหารชีวิตเป็นการยับยั้งผู้อื่นมิให้เอาเยี่ยงอย่างในการประกอบอาชญากรรม เหตุผลและความเชื่อเช่นนี้ได้รับการยืนยันจากท่าน Sir James Stephen² ซึ่งได้สนับสนุนว่า “ไม่มีบทลงโทษอื่นใดที่จะมีผลยับยั้งบุคคลมิให้กระทำความผิดทางอาญาเท่ากับโทษประหารชีวิต” นอกจากตัวอย่างดังกล่าวแล้ว บางท่านอาจจะมีจินตนาการถึงวิธีการลงโทษประเภทต่าง ๆ เช่น การใช้ ชื่อ คา การเขียน การจำคุก และการให้นักโทษทำงานหนัก เป็นต้น การใช้วิธีการลงโทษต่าง ๆ เหล่านี้ เกี่ยวเนื่องกับหลักธรรมชาติที่ว่า มนุษย์ปรารถนาที่จะได้รับความสุขสงบและหลีกเลี่ยงความทุกข์ทรมาน ฉะนั้น การลงโทษจึงก่อให้เกิดการยับยั้งอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “การยับยั้งเป็นพิเศษ” (Special dent rent) กล่าวคือ เป็นการลงโทษเพื่อให้เป็นบทเรียน ให้ผู้กระทำผิดรู้สำนึกผิด และเจ็ดหลาบไม่คิดทำผิดอีกในอนาคต ซึ่งการยับยั้งประเภทนี้เป็นการเพ่งเล็งหรือเจาะจงเฉพาะตัวผู้กระทำผิด เพื่อให้เกิดความกลัวต่อโทษทัณฑ์ ไม่กล้าที่จะกระทำผิดอีกในอนาคตต่อไป วัตถุประสงค์ของการลงโทษ เพื่อเป็นการยับยั้งการกระทำผิดดังกล่าวมานี้ ได้มีผู้โต้แย้งว่า การลงโทษไม่เป็นการยับยั้งมนุษย์จากการประกอบอาชญากรรมเสมอไป โดยให้เหตุผลว่า “ถ้ามนุษย์มีอิสระในการที่จะตัดสินใจกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวไม่เป็นผลมาจากประสบการณ์ของตนเองแล้ว การลงโทษจะไม่สามารถยับยั้งการประกอบอาชญากรรมได้เลย ในกรณีนี้ การลงโทษเป็นแต่เพียงข้อกำหนดไว้อย่างเข้มงวดเท่านั้นเอง” เหตุผลดังกล่าวนี้อาจจะได้รับการสนับสนุนจากความจริงที่ว่า ปัจจุบันอาชญากรรมยังเกิดขึ้นทุกหัวระแหงและทวีความรุนแรงขึ้นทุกขณะ ดูเสมือนว่า เหล่าอาชญากรรมได้เกรงกลัวต่อโทษทัณฑ์แต่ประการใด

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 39.

3) เพื่อเป็นการตัดผู้กระทำผิดออกจากสังคม (Removal from Society)

การใช้โทษประหารชีวิต โทษจำคุก และโทษกักขัง ถือว่า เป็นการตัดผู้กระทำผิดออกจากสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โทษประหารชีวิต และโทษจำคุกตลอดชีวิต ได้เป็นที่กล่าวขวัญว่าเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติต่อบุคคลที่เป็นภัยต่อสังคม สามารถเป็นหลักประกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำ เหตุผลการใช้บทลงโทษทั้งสองจึงเป็นการจำกัดผู้กระทำผิด และเป็นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม

4) เพื่อเป็นการแก้ไขผู้กระทำผิด (Corrections)

ความเจริญทางด้านวัฒนธรรมของสังคม ทำให้มนุษย์เห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน ฟังพาท้ายซึ่งกันและกัน หลัก “ศีลธรรม” และ “มนุษยธรรม” จึงเป็นที่ยึดถือของมนุษย์ นโยบายของการลงโทษ ซึ่งออกเป็นกฎหมาย จึงเป็นการจำกัดสิทธิของเจ้าทุกข์ มิให้กระทำการตอบแทนแก่แก่นต่อผู้กระทำผิดจนเกินสาเหตุ พร้อมกันนั้นก็พยายามที่จะหาทางแก้ไขผู้กระทำผิดให้กลับตนเป็นพลเมืองดีเป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ เพราะเป็นที่ประจักษ์แล้วว่า การแก้แค้นผู้กระทำผิดไม่สามารถจะให้ผู้กระทำผิดกลับตนเป็นพลเมืองดีได้ ในทางตรงกันข้าม อาจจะทำให้ผู้กระทำผิดมีสันดานหยาบกระด้างยิ่งขึ้น และผู้ที่ทำโทษเองก็จะกลายเป็นคนเหี้ยมโหดทารุณกักขฬะตามไปด้วย ความจริงอีกประการหนึ่ง ก็คือ การใช้โทษจำคุกโดยควบคุมผู้ต้องขัง หรือนักโทษไว้ในเรือนจำนั้นเป็นที่คาดได้ว่า สักวันหนึ่งบุคคลเหล่านี้ก็จะได้รับการปลดปล่อยให้กลับเข้าสู่สังคมอีก จึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ถ้าจะให้ผู้กระทำผิดกลับตนเป็นพลเมืองดีของสังคมต่อไป จำเป็นจะต้องใช้วิธีการทั้งพระเดชและพระคุณ กล่าวคือ จะลงโทษแต่เพียงอย่างเดียวย่อมไม่ได้ จะต้องมีการประโลมหรือหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขให้นักโทษกลับตนเป็นพลเมืองดีต่อไปด้วย แนวปรัชญาดังกล่าว จึงก่อให้เกิดวิธีการปฏิบัติในแบบต่าง ๆ แก่ผู้ต้องขัง หรือนักโทษในเรือนจำที่ต้องจำคุกอยู่ อาทิเช่น การฝึกวิชาชีพ ให้การศึกษา และให้การบำบัดทางการแพทย์และจิตวิทยา

5) เพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรม (Prevention of Crimes)

การลงโทษเพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรม อาจจะพิจารณาได้สองประเด็น คือ ประการแรกเป็นการจับตัวผู้กระทำผิดมาควบคุมและลงโทษ เพื่อไม่ให้มีโอกาสดำเนินการผิดอีก เพื่อให้เจ็ดหลาบไม่ให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่าง ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการขังดังกล่าวนั้นแล้ว ในประการที่สอง หมายถึงการป้องกันบุคคลที่กระทำผิดไม่ให้ประกอบอาชญากรรมซ้ำสองอีก โดยวิธีการแก้ไขผู้กระทำผิดให้กลับตนเป็นพลเมืองดี ในขณะที่บุคคลผู้นั้นอยู่ในระหว่างการต้องโทษ ประเด็นนี้จึงเข้าหลักการอบรมฟื้นฟูจิตใจ (Rehabilitation) เป็นสำคัญจากการพิจารณาถึง

วัตถุประสงค์ของการลงโทษทั้งห้าประการดังกล่าวข้างต้น เรายังไม่สามารถที่จะตัดสินใจเด็ดขาดลงไปได้ว่า วัตถุประสงค์ข้อใดสำคัญที่สุด หรือสมควรนำมากล่าวอ้าง ทั้งนี้ เพราะในทางปฏิบัติ การใช้บทลงโทษต่อผู้กระทำผิดจะประกอบด้วยวัตถุประสงค์ทั้งห้าประการร่วมกันอยู่หรือมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม เป็นที่หวังว่า ถ้าการลงโทษมีประสิทธิภาพในการยับยั้งโดยทั่วไป และการยับยั้งเป็นพิเศษแล้ว บทลงโทษจำเป็นต้องกำหนดให้เหมาะสมแก่สภาพสังคม และความผิดของแต่ละบุคคล และในขณะที่เดียวกันเราต้องไม่ลืมว่า สภาพสังคมในปัจจุบันยังคงมีความรู้สึกที่ต่อสู้หรือขัดแย้งกันระหว่างความปรารถนาดีที่จะแก้ไข ฝึกอบรมผู้กระทำผิดให้กลับตนเป็นพลเมืองดี โดยใช้วิธีการที่ทันสมัยกับความตึงเครียดที่จะปรักปรำ แก้แค้น และซ้ำเติมผู้กระทำผิดในลักษณะของการใช้อารมณ์มากกว่าหลักเหตุผล และย่อมเป็นที่แน่นอนว่า ความรุนแรงก้าวร้าวของสังคมที่จะปรักปรำ ล้างแค้นผู้กระทำผิดนอกจากจะส่งผลอันเป็นอุปสรรคต่อการแก้ไข ฝึกอบรมผู้กระทำผิดแล้ว ยังเป็นการเสริมสร้างรอยมลทินให้แก่ตัวผู้กระทำผิด ซึ่งตกเป็นเหยื่อของความเสื่อมทรามทางศีลธรรม และภาวะไร้มนุษยธรรมในสังคมอีกด้วย

ฉะนั้น เพื่อไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งดังกล่าว และป้องกันความเสื่อมทรามทางศีลธรรมในสังคม ประเทศต่าง ๆ จึงเห็นสมควรที่จะกำหนดหลักการในการแก้ไข ปฏิบัติ หรือการลงโทษผู้กระทำผิดให้สอดคล้องกับปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ การศึกษาวัตถุประสงค์ของการลงโทษในปัจจุบัน เห็นได้ว่าวิธีการลงโทษในสมัยโบราณล้วนเป็นวิธีการที่ทารุณโหดร้ายและปราศจากมนุษยธรรม ในปัจจุบันนี้แทบจะกล่าวได้ว่าไม่มีประเทศที่มีอารยธรรมประเทศใดใช้ปฏิบัติกันอยู่อีกแล้ว นอกจากโทษประหารชีวิตซึ่งยังคงมีอยู่ในหลายๆ ประเทศ แต่การประหารชีวิตก็ใช้วิธีการสมัยใหม่ เช่น ยิงเป้า นั่งเก้าอี้ไฟฟ้า หรือ ประหารด้วยการรมแก๊ส เป็นต้น สำหรับประเทศไทยปัจจุบันใช้วิธีฉีดยาพิษเข้าสู่ร่างกายแทนการยิงเป้า ส่วนในสหรัฐอเมริกาก็ได้มีการประกาศให้เลิกการประหารชีวิตนักโทษในหลายๆ มลรัฐ เนื่องจากถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล แต่ขณะนี้ก็ยังคงเป็นข้อโต้แย้งกันอยู่ในหลายๆ มลรัฐ

การลงโทษจำคุกในบางกรณีแทนที่จะเป็นการช่วยให้ผู้นั้นรู้สึกสำนึกตนและกลับตัวเป็นคนดี กลับจะทำให้เกิดความแค้นเคืองผูกใจเจ็บต่อสังคมยิ่งขึ้น คนที่ถูกประจานก็กลายเป็นคนที่หมดสิ้นชื่อเสียงเกียรติยศทั้งปวงเป็นที่ดูหมิ่นเหยียดหยามแก่ทุกคนที่ได้พบเห็นจึงยังทำให้ผู้นั้นหมดโอกาสที่จะเป็นคนดี เพราะมีแต่คนรังเกียจชิงชังการที่จะหาอาชีพที่สุจริตก็เป็นการยากลำบากเมื่อสังคมของคนดีไม่เปิดโอกาสให้และกลับขับไล่ไสส่ง ผู้ที่เคยกระทำผิดก็ต้องถูกบังคับให้อยู่ในสังคมของคนร้ายไปโดยอัตโนมัติ วัตถุประสงค์ของการลงโทษจึงได้เปลี่ยนจากสมัยโบราณที่ใช้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนให้แก่สังคม (Retribution) ซึ่งมุ่งเป็นการตอบแทนแก้แค้นแก่ผู้กระทำผิดในลักษณะ “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” ได้ถูกปรับเปลี่ยน ไปสู่แนวความคิดที่จะแก้ไขผู้กระทำผิดตามทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utilization theory) ซึ่งการลงโทษมีเป้าหมายพื้นฐาน

เพื่อรักษาไว้ซึ่งสังคม โดยต้องเลือกรูปแบบให้เหมาะสมกับสภาพนักเบาของความผิดและบุคลิกภาพของผู้กระทำความผิด ทั้งนี้เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเห็นว่าสังคมส่วนรวมจะไม่นิ่งเฉยกับการกระทำเช่นนั้น และเป็นการเตือนบุคคลทั่วไปในสังคมว่า ถ้ามีการกระทำความผิดเช่นนั้นขึ้นอีกก็ต้องได้รับโทษเช่นเดียวกัน ซึ่งถือว่าเป็นการลงโทษแบบป้องกันทั่วไป (general prevention) แต่อีกกรณีหนึ่งเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดให้เหมาะสมกับความผิดและความชั่วเพื่อให้โอกาสแก่เขาแก้ไขไม่กระทำความผิดอีกและสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้

นักจิตวิทยาและนักอาชญาวิทยา ได้ให้ความสนใจต่อทฤษฎีนี้เป็นจำนวนมาก และได้ให้ทัศนะ ได้แก่ Ferris³ ให้ความเห็นว่าการพิพากษาเพื่อการลงโทษผู้กระทำความผิดควรลดจุดมุ่งหมายเพื่อการแก้แค้นและชดใช้ลง แต่ควรมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด อันเป็นแนวทางไปสู่การคุมความประพฤติ และเป็นการป้องกันอาชญากรรม Raymond Sallcilles⁴ อธิบายว่า การใช้มาตรการลงโทษให้สอดคล้องกับบุคลิกภาพของผู้กระทำความผิด เพื่อมุ่งประโยชน์ในการส่งเสริมให้ผู้กระทำความผิดกลับความประพฤติเป็นคนดี ด้วยการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดด้วยกัน 3 ส่วน คือ การฟื้นฟูบุคลิกภาพทางสังคมของผู้กระทำความผิด การแก้ไขปรับปรุงจิตใจผู้กระทำความผิดและปรับสภาพของผู้กระทำความผิด

จากประวัติศาสตร์นับเป็นเวลาเกือบ 190 กว่าปีมาแล้ว ที่สังคมมนุษย์เริ่มพัฒนานำเอาระบบเรือนจำมาใช้เป็นมาตรการในการลงโทษผู้กระทำความผิด ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม โดยหวังกันว่า การใช้ระบบเรือนจำจะเป็นมาตรการการลงโทษที่มีมนุษยธรรมและให้ประโยชน์แก่สังคมมากกว่าการลงโทษโดยการเขียนตีและทรมานแบบดั้งเดิม แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปความเชื่อมั่นในระบบเรือนจำเริ่มจะลดน้อยลงตามลำดับ เนื่องจากพบว่าเมื่อผู้กระทำความผิดถูกปลดปล่อยออกมาจากเรือนจำแล้วไม่อาจกลับตัวเป็นคนดีเข้าสู่สังคม แต่กลับประพฤติผิดมากยิ่งขึ้น จากปรากฏการณ์เช่นนี้ จึงได้เกิดแรงกระตุ้นหาวิธีการที่จะช่วยเหลือผู้กระทำความผิด โดยลดความเชื่อในเรื่องการลงโทษจำคุก และตระหนักถึงผลเสียของการจำคุก จึงได้เกิดแนวความคิดศึกษาผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล เพื่อจะเป็นแนวทางในการแก้ไขผู้กระทำความผิดให้ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ด้วยวิธีการที่ผ่อนปรนปราณีตามสภาพและความร้ายแรงของความผิด

โดยในระยะหลังเกิดการตื่นตัวในความคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ (Non institutional treatment) การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน (Community-based Corrections) การลดการใช้โทษจำคุก (Deinstitutionalization) และการใช้วิธีการลงโทษแบบอื่นแทนการจำคุก (Alternative to imprisonment) ซึ่งมีความหมายไปในทำนองเดียวกัน ทั้งนี้โดยมุ่งที่จะสกัด

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 41.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

หรือหันเหผู้กระทำผิดออกไปจากกระบวนการยุติธรรม (diversion from criminal justice system) โดยใช้มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดบางประเภท เช่น บุคคลที่มีข้อมูลประวัติที่ดีแต่ได้กระทำความผิดเป็นครั้งแรก และเป็นความผิดเพียงเล็กน้อย เป็นต้น ในรูปแบบอื่นๆ แทนมาตรการจำคุกผู้กระทำผิดไว้ในเรือนจำ ซึ่งอาจจะมีขึ้นได้ก่อนที่ผู้กระทำผิดจะถูกจำคุกในเรือนจำ เช่น การปล่อยอย่างมีเงื่อนไขในชั้นของตำรวจ อัยการ และของศาล และอาจจะมีขึ้นภายหลังจากที่ผู้กระทำผิดได้ถูกจองจำในเรือนจำแล้ว เช่น ได้รับการปล่อยอย่างมีเงื่อนไขออกไปก่อนครบกำหนดโทษ เป็นต้น

การที่จะผลักดันหรือเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดให้ออกไปจากกระบวนการยุติธรรมนั้นก็เนื่องจากแนวความคิด 3 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง การดำเนินการกับผู้ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคมบางประเภทตลอดจนการควบคุมทางสังคม (Social Control) อาจจะทำให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผ่านมาตรการในการควบคุมทางสังคม แบบไม่เป็นทางการอื่นๆ นอกเหนือไปจากมาตรการทางกฎหมายโดยผ่านทางกระบวนการยุติธรรม มาตรการที่ว่ามีได้แก่มาตรการต่าง ๆ เช่นการควบคุมทางสังคมโดยผ่านทางกระบวนการของสถาบันครอบครัว โรงเรียน ศาสนากลุ่มวัฒนธรรม ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่ม เป็นต้น

ประการที่สอง การดำเนินการกับผู้ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคมโดยผ่านกระบวนการยุติธรรมจะก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบ เช่น เกิดรอยมลทิน (Stigma) แก่ผู้ที่ผ่านเข้ามาในกระบวนการยุติธรรม โดยยิ่งผ่านเข้ามาในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรม คือ ตำรวจอัยการ ศาล และราชทัณฑ์ มากเท่าไร รอยมลทินของการกระทำผิดก็จะเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งจะเป็นอุปสรรคในการปรับตัวให้เข้ากฎเกณฑ์ และบรรทัดฐานของสังคมในโอกาสต่อไป

ประการที่สาม ถ้าหากสามารถผลักดันผู้กระทำผิดบางประเภทออกไปจากกระบวนการยุติธรรมได้แล้ว ก็จะใช้กระบวนการยุติธรรมสามารถที่จะดำเนินการกับผู้กระทำผิดส่วนที่เหลือซึ่งมีจำนวนลดน้อยลงได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดออกไปจากกระบวนการยุติธรรม อาจแยกพิจารณาได้หลายรูปแบบ ซึ่งอาจมีได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม เช่น ในขั้นตอนของตำรวจอาจใช้โทษปรับ ในขั้นตอนของพนักงานอัยการอาจเป็นรูปของการชะลอการฟ้อง ในขั้นตอนของศาลอาจใช้การรอกาลลงอาญาโดยมีการคุมประพฤติ ในคดีเด็กและเยาวชนที่อยู่ในความรับผิดชอบของสถานพินิจฯ อาจใช้กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ตามนัยมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 และในขั้นตอนของราชทัณฑ์อาจเป็นรูปของการพักการลงโทษ (Parole) บ้านกึ่งวิถี (Halfway house) ศูนย์ควบคุม (Attendance center) การปล่อยผู้ต้องขังไปทำงานหรือศึกษานอกเรือนจำ (work release or study release) และทัณฑ์นิคม (Penal settlement) เป็นต้น

แนวความคิดในระดับสากลดังกล่าวข้างต้น ประเทศไทยได้นำมากำหนดไว้ใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติด้วย ด้านการพัฒนาประสิทธิภาพระบบการอำนวยความสะดวก ยุติธรรมและการคุ้มครองสิทธิต่างๆ ของประชาชน โดยสนับสนุนการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล การแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนและสงเคราะห์เด็ก เยาวชน และผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่เพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งการหันเหคดีออกจากศาลลงโทษ

3.1.2 แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า “การมีส่วนร่วม” (Participation) ไว้ หลากหลายแตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ของแต่ละบุคคลซึ่งจะกล่าวถึงเฉพาะส่วนที่สำคัญและเกี่ยวข้อง ดังนี้

เสนห์ จามริก ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนคือการให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้นำทุกอย่าง ซึ่งไม่ใช่การกำหนดภายนอกแล้วให้ประชาชนเข้าร่วม ต้องเป็นเรื่องที่ประชาชนคิดและตัดสินใจเอง โดยการเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้น และมีพลังของประชาชนในการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและจัดทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น และเป็น การปฏิบัติแผนการหรือโครงการต่างๆ⁵

ทศพล กฤตยพิสิฐ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมที่เน้นในรูปกลุ่ม/องค์กรหรือชุมชนไว้ว่า หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล กลุ่มหรือชุมชนมีความเห็นพ้องต้องกันในเรื่องที่มีผลกระทบใดๆต่อการดำเนินชีวิตของตนเองแล้วมีการแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของตน จนมาสู่การตัดสินใจกระทำการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้นๆมีความร่วมมือและรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยขั้นตอนต่างๆของการดำเนินกิจกรรมนั้นๆมีกลุ่มหรือองค์กรชุมชนรับรอง ประชาชนที่เข้าร่วมมีการพัฒนาภูมิปัญญา และการรับรู้สามารถคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจเพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตของตนเองได้ ประชาชน หรือชุมชนได้พัฒนาขีดความสามารถ ของตนเอง ในการจัดการ ควบคุมการใช้

⁵ เสนห์ จามริก, การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพฯ : พ.ศ. 2540), หน้า 20.

และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม⁶

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม คือ⁷ กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกันในเรื่องต่อไปนี้นำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้คือ

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

⁶ทศพล กฤตยพิสิฐ, “การมีส่วนร่วมของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เขตหนองจอก ที่มีส่วนต่อโครงการกิจกรรมพัฒนาตามแนวทาง “บรม” และ “บวร” เพื่อสร้างสรรค์อุดมการณ์แผ่นดินทองหนองจอก,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538), หน้า 10.

⁷ไพรัตน์ เดชะรินทร์, นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบันในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527), หน้า 25, อ้างถึงใน พิสุทธิ วรรณจักรศิริ, 2546: 37.

จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง ความร่วมมือของบุคคลหรือกลุ่มคน ที่มีความคิดเห็นตรงกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนเกิดการลงมือปฏิบัติต่อความต้องการในการที่จะบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ด้วยกัน และร่วมยอมรับผลที่เกิดจากการปฏิบัติด้วยกัน

แนวคิดการมีส่วนร่วมเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการใช้ชุมชนเป็นฐาน ทั้งนี้เพราะการจะก่อให้เกิดการใช้ชุมชนเป็นฐานได้ คนในชุมชนจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมประเมินผล เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วแนวคิดการมีส่วนร่วมจึงถือได้ว่าเป็นแนวคิดที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการพัฒนาภายในชุมชน^๑ ดังนั้นแนวคิดในการนำครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด จึงเป็นการดึงทรัพยากรในชุมชน คือ ครอบครัว ซึ่งเป็นหน่วยย่อยที่สุดในสังคมแต่เป็นหน่วยที่สำคัญที่สุด ในการช่วยเหลือผู้กระทำความผิดในการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมรวมถึงการปรับตัวในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยเริ่มต้นจากการใช้ชีวิตกับบุคคลในครอบครัวก่อนที่จะขยายไปยังสังคมรอบข้าง

การพิจารณารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนามี 2 ลักษณะประกอบด้วย^๒

1. รูปแบบของการมีส่วนร่วม อาทิ เช่นเป็นการเข้าร่วมกิจกรรมเพราะแรงใจใคร หรือถูกบังคับเข้ามาทำงาน เพราะมีสิ่งจูงใจเฉพาะหน้าเช่น ถ้าเข้ามาช่วยขุดดินสร้างเขื่อน จะได้รับของแจกเช่น ปลาซาร์ดีนคนละกระป๋อง หรือเข้ามามีส่วนร่วมโดยเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนั้น และอยากเข้าร่วมทำ เพราะเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่จะก่อประโยชน์ระยะยาวให้กับตนเอง

2. ช่วงจังหวะที่คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมในงานที่รัฐบาลจัดขึ้นเช่น โครงการสร้างงานในชนบทที่เคยทำด้วยกัน สามารถแบ่งการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นการค้นหาปัญหาสาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข การตัดสินใจเลือกแนวทางการวางแผนพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานในกิจกรรมพัฒนาตามแผนการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนาการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงานที่ร่วมปฏิบัติตาม

^๑พิสุทธิ วรรณฉัตรสิริ, “การศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและผู้บริหารโรงเรียนต่อการจัดระเบียบสังคมในชุมชนกลุ่มรัตน โกสินทร์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), หน้า 38.

^๒อภิน รพีพัฒน์, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา,” รายงานการประชุมเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชน : นโยบายและกลวิธี จัดโดยศูนย์ศึกษาานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข ณ โรงแรมสวนสามพราน จังหวัดนครปฐม 10-12 กุมภาพันธ์, หน้า 101.

นโยบายแผนงานโครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ร่วมควบคุมติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลได้ให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดปี

การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงนั้นจะต้องไม่หมายความเพียงแต่การดึงประชาชนเข้ามาร่วมโครงการที่รัฐบาลเป็นผู้กำหนด “รูปแบบและเป้าหมายของงาน” และ “กำหนดให้มีการเข้าร่วมงาน” ดังที่ผ่านมาแต่จะต้องเป็นการมีส่วนร่วมอย่างมีสำนึกรับผิดชอบ และมีบทบาทอย่างเต็มที่ตั้งแต่คิดค้นปัญหา วางแผนปฏิบัติงาน ดูแล กำกับ ตลอดจน ประเมินผล ติดตามงาน การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงจะต้องหมายถึงการมอบอำนาจอธิปไตยขั้นพื้นฐานคืนสู่ประชาชน การพยายามจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชนให้เข้มแข็งบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ¹⁰

3.1.3 แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่มีเป้าหมายสุดท้ายที่ทำให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สภาพดีดังเดิม อันเป็นกระบวนการที่สร้างความสมานฉันท์ ทำให้เกิดการฟื้นฟูโดยมีหลักการว่าควรเป็นกระบวนการที่ไม่เป็นทางการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มาพบกัน ในบรรยากาศที่ส่งเสริมให้เกิดความปรองดองส่งเสริมให้ผู้กระทำผิดได้สำนึกผิดได้ชดใช้ ส่งเสริมให้ชุมชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง¹¹

ในปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้รับการยอมรับว่าสามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitate crime) ได้ดีกว่าระบบงานยุติธรรมปกติ โดยเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการชดใช้เยียวยาความเสียหาย ซึ่งเป็นผลมาจากอาชญากรรมที่ผู้กระทำผิดได้กระทำต่อผู้เสียหาย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁰ ลือชัย ศรีเงินขวง และ ผาสุก อเนกวานิช, “ยุทธศาสตร์การพัฒนาชนบท,” เอกสารประกอบการเสวนาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน : ยุทธศาสตร์ใหม่ของการพัฒนาชนบท กระทรวงสาธารณสุข 2 กันยายน พ.ศ. 2526, หน้า 12-13.

¹¹ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย, (กรุงเทพฯ : โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, พ.ศ. 2545), หน้า 11.

และชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมนั้น ขณะเดียวกันก็เน้นให้ผู้กระทำผิดได้แสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน¹²

แนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มีอยู่ว่าปัญหาอาชญากรรมมีผลกระทบต่อผู้เสียหายโดยตรง ทั้งในแง่ความสูญเสียหรือความเสียหาย และความสัมพันธ์ต่อกันอีก ทั้งมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมและต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม ผู้กระทำผิดจึงควรแสดงความสำนึกผิดและความรับผิดชอบในการกระทำของตน โดยให้ความช่วยเหลือหรือบรรเทาผลร้ายแก่ผู้เสียหาย ในขณะเดียวกัน ผู้เสียหาย รวมทั้งผู้กระทำผิดและสังคมหรือชุมชนก็จะต้องเข้าไปมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหานั้น โดยมุ่งฟื้นฟูความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างผู้กระทำผิดกับสังคม โดยปราศจากความขัดแย้งที่จะมีต่อกัน รวมทั้งมุ่งเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูให้ผู้กระทำผิดมีความสำนึกในความผิดที่ได้กระทำ และไม่หวนกลับไปกระทำความผิดใด ๆ อีก โดยสังคมหรือชุมชนให้การยอมรับและช่วยเหลือ อีกทั้งให้กำลังใจแก่ผู้กระทำผิดในอันที่จะมีโอกาสใช้ชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุขเช่นเดิม ท้ายที่สุด สังคมหรือชุมชนนั้นก็จะมีคามสมานฉันท์อันเป็นเป้าหมายสำคัญของกระบวนการยุติธรรม

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้นถือเป็นการอำนวยความสะดวกทางเลือก ไม่ใช่เป็นการทดแทนกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ใช้ในต่างประเทศก็มีหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และมีชื่อเรียกหลากหลาย แต่จะเป็นรูปแบบใดก็ตาม ความสำคัญก็คือ การสร้างความปรองดองของทุกฝ่าย

หลักเกณฑ์สำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มี 5 ประการด้วยกัน คือ¹³

1) เน้นที่ความเสียหายและความต้องการของผู้เสียหาย อันเป็นผลต่อเนื่องมาจากความเสียหายที่เกิดจากการกระทำนั้น รวมทั้งความต้องการของชุมชนและผู้กระทำผิด

¹²Shiff, Mara, F, “Restorative justice interventions for juvenile offenders : a research agenda for the next decade,” Western Criminology Review 1,1 Available from : <http://wcr.sonoma.edu/v1n1/Schiff.html>, p.1 14 Jan 2004

¹³วันชัย รุจนวงศ์, คู่มือการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานการประหมกลุ่มครอบครัวและชุมชน, (กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., พ.ศ. 2547), หน้า 5.

2) จัดการกำหนดภาระหน้าที่ในการแก้ไข ซึ่งเป็นผลมาจากการทำให้เกิดความเสียหายนั้น ได้แก่ ภาระหน้าที่ของผู้กระทำผิด รวมทั้งภาระหน้าที่ของชุมชนและของสังคมในการแก้ไขเยียวยาที่เกิดจากความเสียหายด้วย

3) ใช้กระบวนการเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วม และเป็นกระบวนการที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในกระบวนการนั้น

4) ให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนได้เสียในสถานการณ์นั้น เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งรวมทั้งผู้เสียหายผู้กระทำผิด สมาชิกของชุมชนและสังคม

5) พยายามหาทางทำสิ่งที่เสียหายไปให้กลับคืนดังเดิม

รูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ใช้กันเป็นหลักสากลนั้น สามารถแบ่งได้ 4 รูปแบบ¹⁴ ได้แก่

1) การไกล่เกลี่ย (Mediation) ระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด (Humanistic Mediation)

2) คณะกรรมการที่ฟื้นฟูชุมชน (Community Reparative Board)

3) การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing หรือ Family Group discussion)

4) การประชุมแบบล้อมวง (Circle Sentencing หรือ Peacemaking Circle)

ซึ่งแต่ละวิธีมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ สภาพสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ความสนใจเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แพร่หลายมากขึ้นไปทั่วโลก และสามารถนำไปใช้ได้ผลดียิ่ง โดยเฉพาะในความคิดเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน และความคิดเล็กน้อย

สำหรับเด็กกระทำผิดนั้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีแนวคิดว่าการลงโทษเด็กโดยรัฐไม่ใช่วิธีการแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่ได้ผล จะต้องให้ครอบครัว พ่อแม่ของเด็กเองผู้ลงโทษ โดยพ่อแม่จะเป็นผู้ออกกฎเพื่อลงโทษเด็กเอง ซึ่งพ่อแม่จะมีส่วนสำคัญในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กกระทำผิด โดยให้ความรัก ความเข้าใจ เอาใจใส่ความเป็นอยู่ของเด็ก และพ่อแม่เป็นผู้ที่เด็กเชื่อถือและให้ความไว้วางใจมากที่สุด พ่อแม่จะช่วยชี้แนะว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด ในผลของการกระทำที่เกิดขึ้น แม้ว่าเด็ก

¹⁴ คณะกรรมการการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชนวุฒิสภา, “รายงานผลการพิจารณาศึกษาของคณะทำงานพิจารณาศึกษากฎหมายและพัฒนากระบวนการยุติธรรม,” 7 สิงหาคม 2545, อ้างถึงใน วันชัย รุจนวงศ์, 2547: 4

จะรู้สึกว่าการลงโทษไม่มีความยุติธรรมต่อตนเอง แต่เด็กก็จะไม่ปฏิเสธพ่อแม่ของตน เพราะเด็กยอมรับว่า พ่อแม่หวังดีและต้องการให้สิ่งดี ๆ แก่เขา¹⁵

ในหลายประเทศได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดที่เด็กเป็นผู้กระทำผิด

รูปแบบในการจัดการกับเด็กและเยาวชนกระทำผิดในปัจจุบันมี 4 รูปแบบ ได้แก่¹⁶

1. รูปแบบกฎหมาย (Legalistic Model) คือ เมื่อเด็กกระทำผิดก็ใช้กฎหมายบังคับ เช่นเดียวกับการกระทำความผิดของผู้ใหญ่ เด็กกระทำผิดในหลายประเทศต้องได้รับโทษและผ่านกระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกับผู้ใหญ่

2. รูปแบบสวัสดิการ (Welfare Model) แนวคิดนี้เห็นว่าเด็กกระทำผิดเพราะสภาพสังคมสภาพแวดล้อม เด็กจึงไม่ควรได้รับโทษ แต่ควรได้ให้สวัสดิการ วิธีการนี้เมื่อใช้ไประยะหนึ่งก็พบว่าทำให้สวัสดิการทำให้เด็กรู้สึกว่าจะไม่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน

3. รูปแบบผสม (Co-operative Model) เป็นการผสมผสานของสองรูปแบบข้างต้น คือ การลงโทษตามกฎหมายด้วย และให้สวัสดิการและการสงเคราะห์ด้วย ซึ่งประเทศไทยใช้รูปแบบนี้

4. รูปแบบการมีส่วนร่วมช่วย (Participative Model) คือการที่ผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดทั้งผู้กระทำผิด เหยื่อ ชุมชน และรัฐเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาเด็กกระทำผิด และหาทางออกเพื่อบูรณาการเด็กกลับคืนสู่ชุมชนซึ่งความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จัดอยู่ในรูปแบบนี้

¹⁵Walgrave, L, “Not punishing children, but committing them to restore,” in *punishing juveniles : principle and critique*, (ed) Weijers I and Duff, A (Oxford : Hart Publishing, 2002), p. 94.

¹⁶จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, “การปรับกระบวนการทัณฑ์กระบวนการยุติธรรมไทย: จากการแก้แค้นทดแทนสู่การสมานฉันท์,” เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย, โครงการสัมมนาความร่วมมือระหว่างกระทรวงยุติธรรมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ณ ตึกสันติไมตรีทำเนียบรัฐบาล วันที่ 16 มกราคม 2545, หน้า 1-20, อ้างถึงใน วันชัย รุจนวงศ์, 2547: 3.

อย่างไรก็ตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ยังขาดแนวคิดทฤษฎีและแนวทางที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมในการนำมาปรับใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ในปัจจุบัน ได้มีนักวิชาการที่พยายามพัฒนาทฤษฎีและแนวทางในการดำเนินงานในเรื่องนี้ให้มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น รวมทั้งคณะกรรมการว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Commission on Crime Prevention and Criminal Justice) ที่ได้พัฒนาปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานการนำความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในเรื่องทางอาญา (Declaration of basic principles on the use of restorative justice in criminal matters) ให้เป็นแนวทางที่ประเทศต่าง ๆ สามารถนำไปปรับใช้เพื่อเสริมข้อบกพร่องที่มีอยู่ในกระบวนการยุติธรรมหลักและด้วยรูปแบบ (Model) เกี่ยวกับความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มาจากวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนที่มีพื้นฐานปรัชญาความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

3.2 หลักการและความสำคัญของการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชน

จากประวัติศาสตร์นับเป็นเวลาเกือบ 190 กว่าปีมาแล้ว ที่สังคมมนุษย์เริ่มพัฒนานำเอาระบบเรือนจำมาใช้เป็นมาตรการในการลงโทษผู้กระทำผิด ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม โดยหวังกันว่า การใช้ระบบเรือนจำจะเป็นมาตรการการลงโทษที่มีมนุษยธรรมและให้ประโยชน์แก่สังคมมากกว่าการลงโทษโดยการเฆี่ยนตีและทรมานแบบดั้งเดิม แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปความเชื่อมั่นในระบบเรือนจำเริ่มจะลดน้อยลงตามลำดับ เนื่องจากพบว่าเมื่อผู้กระทำความผิดถูกปลดปล่อยออกมาจากรือนจำแล้วไม่อาจกลับตัวเป็นคนดีเข้าสู่สังคม แต่กลับประพฤติผิดมากยิ่งขึ้น จากปรากฏการณ์เช่นนี้ จึงได้เกิดแรงกระตุ้นหาวิธีการที่จะช่วยเหลือผู้กระทำความผิดโดยลดความเชื่อในเรื่องการลงโทษจำคุก และตระหนักถึงผลเสียของการจำคุก จึงได้เกิดแนวความคิดศึกษาผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล เพื่อจะเป็นแนวทางในการแก้ไขผู้กระทำความผิดให้ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ด้วยวิธีการที่ผ่อนปรนปราณีตามสภาพและความร้ายแรงของความผิด

โดยในระยะหลังเกิดการตื่นตัวในความคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยไม่ใช่เรือนจำ (Non institutional treatment) การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน (Community-based Corrections) การลดการใช้โทษจำคุก (Deinstitutionalization) และการใช้วิธีการลงโทษแบบอื่นแทนการจำคุก (alternative to imprisonment) ซึ่งมีความหมายไปในทำนองเดียวกัน ทั้งนี้โดยมุ่งที่จะสลัดหรือหันเหผู้กระทำผิดออกไปจากกระบวนการยุติธรรม (diversion from criminal justice system) โดยใช้มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดบางประเภท เช่น บุคคลที่มีข้อมูลประวัติที่ดีแต่ได้

กระทำผิดเป็นครั้งแรก และเป็นความผิดเพียงเล็กน้อย เป็นต้น ในรูปแบบอื่นๆ แทนมาตรการจำคุกผู้กระทำผิดไว้ในเรือนจำ ซึ่งอาจจะมีขึ้นได้ก่อนที่ผู้กระทำผิดจะถูกจำคุกในเรือนจำ เช่น การปล่อยอย่างมีเงื่อนไขในชั้นของตำรวจ อัยการ และของศาล และอาจจะมีขึ้นภายหลังจากที่ผู้กระทำผิดได้ถูกจองจำในเรือนจำแล้ว เช่น ได้รับการปล่อยอย่างมีเงื่อนไขออกไปก่อนครบกำหนดโทษ เป็นต้น

ในส่วนแรกนี้จะได้พิจารณาถึงแนวความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชน โดยจะกล่าวถึงหลักการและวิธีการต่างๆ ไป เหตุผลและรูปแบบของการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชน

3.2.1 ความหมายและขอบเขตของการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชน

คำว่า “การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน” เป็นคำศัพท์ที่แปลจากภาษาอังกฤษ โดยมาจากคำว่า “Community – based Correction” หรือ “Community Correction” หมายความว่า กระบวนการปฏิบัติหรือแก้ไขฟื้นฟูที่กระทำต่อผู้กระทำผิดโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกับ “การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ” กล่าวคือ แทนที่จะปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในเรือนจำ ก็หันมาปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชนแทน ทั้งนี้ การจำคุกผู้กระทำผิดในเรือนจำถือว่าเป็นมาตรการในการลงโทษหรือปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดแบบหนึ่ง ซึ่งอาจไม่เหมาะสมสำหรับผู้กระทำผิดบางประเภท เช่น ผู้กระทำผิดครั้งแรกในคดีเล็กน้อย ซึ่งสามารถปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านี้โดยใช้มาตรการอื่นๆ แทนการจำคุกไว้ในเรือนจำ โดยจะก่อให้เกิดผลดีต่อการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยในระยะยาวมากกว่า

นอกจากนี้ มีผู้ให้ความเห็นว่า การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำนั้น รวมถึงการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ภายหลังจากที่ผู้กระทำผิดได้ถูกจำคุกในเรือนจำมาก่อนแล้วด้วย เช่น การพักโทษการปล่อยให้ทำงานนอกเรือนจำ การจำคุกวันสุดสัปดาห์ ทัศนนิคม บ้านกึ่งวิถี แต่เรียกวิธีการดังกล่าวนี้ว่า “วิธีผสม” เพราะมีทั้งการให้โทษจำและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชนรวมกัน

การแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชนนั้น หมายความว่า การใช้มาตรการในการควบคุมและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแบบต่างๆ ที่ได้กระทำในชุมชนโดยอาศัยทรัพยากรในชุมชนเข้ามามีส่วนช่วยในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด โดยการให้ทรัพยากรชุมชนนั้นอาจจะเป็นได้ในลักษณะต่างๆ เช่น การใช้บรรยากาศและสถานที่ฝึกอบรมหรือควบคุมประพฤตินชุมชนแทนการควบคุมผู้กระทำผิดในเรือนจำ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟู

ผู้กระทำผิด เช่น พนักงานคุมประพฤติอาสาสมัคร รวมทั้งการเปิดโอกาสให้องค์กรเอกชน หน่วยงานเอกชน หรือ องค์กรส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำ ความผิดด้วย

การแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชน อาจจะมีขึ้นได้ทั้งก่อนที่ผู้กระทำผิดจะถูกจำคุกใน เรือนจำ เช่น การปล่อยอย่างมีเงื่อนไขในชั้นของตำรวจ อัยการ และของศาล และอาจจะมีขึ้นภาย หลังจากที่ผู้กระทำผิดได้ถูกจองจำในเรือนจำแล้วก็ได้ เช่น ได้รับการปล่อยอย่างมีเงื่อนไขออกไป ก่อนครบกำหนดโทษ เป็นต้น

การแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชนนั้น มีบางท่านให้ความเห็นว่าไม่ได้หมายความรวมถึง การรอลงอาญาโดยมีการคุมประพฤติ(Probation) และการพักการลงโทษ (Parole) ด้วย แต่หลายท่าน มีความเห็นตรงกันว่า การแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชนนั้นหมายความรวมถึง การปฏิบัติต่อ ผู้กระทำผิดทุกรูปแบบที่ได้กระทำในชุมชน และอาศัยทรัพยากรในชุมชนเข้าช่วย ซึ่งรวมถึงทั้ง การพักการลงโทษและการรอลงอาญาด้วยการคุมประพฤติ

แต่อย่างไรก็ตาม ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันว่า การแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชน ไม่ได้ หมายความว่าถึงตารางที่คุมขังผู้ต้องหาของตำรวจตามโรงพัก หรือเรือนจำรูปแบบต่างๆ ที่ตั้งอยู่ใน ชุมชน เพราะสิ่งเหล่านี้ไม่ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องด้วย

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ โดยการหันเหมาปฏิบัติต่อผู้กระทำ ความผิดในชุมชนหรือราชทัณฑ์ชุมชนตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น เป็นส่วนหนึ่งของการที่จะเบี่ยงเบน หรือสลับผู้กระทำผิดให้ออกไปจากกระบวนการยุติธรรม(Diversion from Criminal Justice System)

3.2.2 ความเป็นมาของการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชน

วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยการจำคุก รู้จักกันในนามที่เป็นทางการว่า วิธีการ ปฏิบัติต่อ ผู้กระทำผิดในระบบเรือนจำ (Custodial Treatment) ซึ่งเป็นการลงโทษทางอาญาสถาน หนึ่งที่นิยมใช้ในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักทั่วโลกตั้งแต่ปีคริสต์ศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมาที่ ประเทศฮอลแลนด์และอังกฤษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้งานผู้กระทำผิดเหล่านี้อย่างหนักในเวลา กลางวันใน “สถานตัดสันดาน” (Workhouses) ส่วนกลางคืนให้นอนพักผ่อนในชอกหลับที่ ปราศจากสุขอนามัย ในอังกฤษด้วยความที่ใกล้ชิดกับราชนาวิจึงมีการนำตัวผู้กระทำผิดไปกักเก็บไว้ ที่เรือเก่าๆพุงใช้การไม่ได้แล้ว เรียกว่า “Prison Hulks” อันเป็นที่มาของคำว่า “Prison” ในปัจจุบัน

เราคงไม่สามารถจินตนาการถึงสภาพของสังคมที่ปราศจากเรือนจำหรือคุกได้ว่าสังคม ดังกล่าวนั้นจะมีรูปลักษณะอย่างไร มีความวุ่นวายสับสนแค่ไหนเมื่อมีผู้คนกระทำผิดถูกกัก

มรรยาทของสังคมจีน จึงเกิดเป็นแนวความคิดของสังคมที่ว่าสังคมต้องมีวิธีการลงโทษสมาชิกของตนเมื่อกระทำความผิด ถือเป็นกฎเกณฑ์บรรทัดฐานของสังคม แต่ “เรือนจำหรือคุก” ก็ไม่ใช่วิธีการลงโทษวิธีการเดียวที่สังคมโลกแห่งนี้คิดค้นขึ้น เพราะในความเป็นจริงแล้วสังคมโลกที่ปราศจากการใช้คุกในการลงโทษนี้มีอยู่จริงจนกระทั่งตอนปลายยุคกลาง โดยคุกในช่วงระยะเวลานั้นถูกใช้เป็นที่เก็บกักจำเลยระหว่างการสอบสวนพิจารณาคดีและระหว่างรอการประหารชีวิตเท่านั้น ส่วนการลงโทษจริงๆแล้วมีลักษณะโหดเหี้ยมทารุณ เช่น ขับไล่ออกจากเมือง ประหารชีวิตด้วยการแขวนคอ เผาทั้งเป็น ถ่วงน้ำ ใช้มีดแทงแครงออกเป็นสี่ส่วน ใช้ก้อนหินขว้างจนตาย ฯลฯ ส่วนการลงโทษที่ไม่หนักถึงขั้นประหารชีวิตใช้วิธีการต่างๆ เช่น ห้ามคบหาสมาคม ขับออกจากการเป็นสมาชิกเมียน ทำให้ทนทุกข์ทรมานแก่ร่างกายและจิตใจ และวิธีการลงโทษที่ไม่หนักถึงขั้นประหารชีวิตที่ใช้กันมากอีกวิธีหนึ่ง คือ “การใช้แรงงานสาธารณะ” (Public Labor) โดยทำงานในเหมืองแร่ งานก่อสร้าง หรือทำงานอื่นๆเพื่อประโยชน์สาธารณะ เป็นต้น

จากนั้น พัฒนาการในระยะต่อมาปรากฏว่าระบบงานยุติธรรมได้เพิ่มเรื่องของการให้ความสำคัญกับ “อาชญากรรมและอาชญากร” มากขึ้น โดยเน้นการนำเรื่องของ “การลงโทษ (Punishment) มาใช้เพื่อให้ผู้กระทำความผิดรับผิดชอบต่อกฎเกณฑ์ของรัฐและเพื่อขยับยั้งมิให้ผู้อื่นถือเป็นเยี่ยงอย่างที่จะกระทำความผิดเช่นเดียวกันนี้ ขณะเดียวกันก็ไม่ค่อยได้ให้ความสำคัญกับการชดใช้เยียวยาเหยื่อและห่วงใยชุมชนเท่าที่ควร เหยื่อส่วนใหญ่ถูกทิ้งให้ทนรับสภาพความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมตามลำพังทั้งทางเศรษฐกิจและทางอารมณ์ความรู้สึกที่สูญเสียไป โดยที่ไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการและปราศจากความเอื้ออาทรจากชุมชน รวมทั้งกระบวนการยุติธรรมแบบดั้งเดิม (Traditional justice system) ที่ทำหน้าที่หลักในการพิสูจน์ความจริงตามขั้นตอนกระบวนการของตนตลอดช่วงเวลาที่ผ่านไปจึงกลายเป็นระบบปิดที่มีความสลับซับซ้อนด้วยกลไกที่ละเอียดอ่อนที่ส่งผ่านผู้ที่กระบวนการยุติธรรมพิสูจน์แล้วว่าเป็นผู้กระทำความผิดไปสู่เรือนจำหรือคุกอย่างต่อเนื่องและทวีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ กลายเป็นกลไกขนาดใหญ่ของสังคมที่ต้องใช้จ่ายเงินงบประมาณจำนวนมหาศาลเพิ่มมากขึ้นทุกปีจนแทบจะทำให้สัดส่วนของงานสวัสดิการสังคมของประเทศไม่สมดุลกับการลงทุนในเชิงของการพัฒนาประเทศหากจะเพิ่มวงเงินสวัสดิการให้เหมาะสมกับการจัดการปัญหาอาชญากรรมอย่างเต็มรูปแบบ การกระบวนการยุติธรรมแบบดั้งเดิมได้พัฒนาไปถึงจุดที่แสดงความรับผิดชอบต่อผู้กระทำความผิดสูงสุดเป็นสิ่งสำคัญ ขณะที่จัดให้มีการชดใช้เยียวยาแก่เหยื่อหรือหากจะมีส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องที่รัฐเป็นผู้ให้การชดเชยแทนผู้กระทำความผิด ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่ามีบริการแก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชนที่เกิดอาชญากรรมเหล่านั้นเพียงเล็กน้อย

สำหรับในประเทศไทย การลงโทษจำคุกในสังคมไทยมีระบุไว้ในกฎหมายตราสามดวง โดยใช้คำตามแบบอย่างในสมัยกรุงศรีอยุธยาทั้งหมด คือ คุก ตะราง และเรือนจำ¹⁷ และแม้ว่าจะมีการปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมไทยครั้งใหญ่ เมื่อ พ.ศ. 2435 การจัดการคุมขังนักโทษก็ยังคงปรากฏในสังคมขณะนั้น โดยมีการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นและในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีการประกาศจัดตั้ง “กรมราชทัณฑ์” ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2458

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้คุกในสังคมไทยปัจจุบันดำเนินการโดยมีพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 รวมทั้งกฎระเบียบต่างๆรองรับอำนาจหน้าที่ในการคุมขังผู้กระทำความผิดไว้ในเรือนจำ โดยมีการพัฒนาระบบ รูปแบบ วิธีการตามแบบมาตรฐานสากลตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้คุกในสังคมเป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมอย่างสูงจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก แม้ว่าในช่วงเวลา 20 ปีที่ผ่านมาวิธีการคุมประพฤติจะช่วยแบ่งเบาผู้กระทำความผิดคดีเล็กน้อยบางส่วนออกไปจากคุกในสัดส่วนที่เท่ากับที่ยังอยู่ในคุกแล้วก็ตาม แต่ภาพของ “คดีล้นศาล คนล้นคุก” ยังเป็น “ความจริง” ที่รอการแก้ไขอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสัดส่วนผู้ต้องขังก่อนพิพากษาและอยู่ระหว่างการอุทธรณ์ฎีกาที่มีจำนวนมากเกือบจะครึ่งหนึ่งของจำนวนนักโทษทั้งหมด หรือสัดส่วนของคดีเสพและครอบครองยาเสพติดที่ควรเบี่ยงเบนออกไปสู่กระบวนการบำบัดรักษามากกว่าเก็บไว้ในคุกและคดีกักขังแทนค่าปรับที่เพิ่มได้รับการเบี่ยงเบนไปใช้วิธีการทำงานบริการสังคมแทน ก็ตาม ล้วนแต่เพิ่มความแออัดให้คุกจนทำให้ “อาชญากร” กลุ่มที่สมควรอยู่ในคุกอย่างแท้จริงเพื่อประโยชน์สูงสุดของสังคมนั้นไม่ได้รับการบำบัดเยียวยาและปรับปรุงพฤติกรรมเสียเท่าที่ควร ปัจจุบันเนื่องจากความนิยมในการใช้ระบบเรือนจำ ประกอบกับไม่มีทางเลือกอื่นที่หลากหลายเพียงพอในกระบวนการยุติธรรมของไทย ที่จะนำมาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่มีอยู่หลากหลายประเภท จึงเป็นปัจจัยทำให้ผู้กระทำผิดที่เข้าไปอยู่ในเรือนจำหรือคุกเพิ่มมากขึ้นอย่างเป็นระบบ เช่นเดียวกับที่หลายประเทศประสบปัญหาเช่นเดียวกัน

ต่อมาจึงได้เกิดแนวคิดใหม่ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดขึ้น โดยรู้จักกันในชื่อที่เป็นทางการว่า วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้ระบบเรือนจำ (Non-custodial treatment) หรือวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้ชุมชน (Community-based Correction) ซึ่งเกิดขึ้นอย่างจริงจังเมื่อมีการเคลื่อนไหวในปีคริสต์ทศวรรษ 1960 ในประเทศสหรัฐอเมริกา แม้ว่าจะมีการใช้วิธีการคุมประพฤติมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1841 แล้วก็ตาม โดยการเคลื่อนไหวนี้เกิดขึ้นเมื่อแนวคิดการใช้คุกเริ่ม

¹⁷ วิวิทย์ จตุปาริสุทธิ, เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารงานราชทัณฑ์ *Correctional administration / สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2540, หน้า 82-86.

ประสบปัญหานักโทษล้นเรือนจำ และความนิยมในการใช้เรือนจำในประเทศตะวันตกลดลง บรรดานักอาชญาและงานยุติธรรมทั้งหลายเริ่มคิดถึงทางเลือกที่คุ้มค่าในการลงทุนนำวิธีการแก้ไขฟื้นฟูมาใช้แทนโทษจำคุกและเป็นแนวคิดที่มีมนุษยธรรมมากกว่า โดยมีการเสนอความคิดที่ว่า ถ้าสังคมไม่พยายามปรับเปลี่ยน “ผู้กระทำผิด” ให้กลายเป็น “ผู้ไม่กระทำผิด” หรือ “พลเมืองดี” สังคมเองก็จะกลายเป็นผู้ผลิตประชากร “ผู้กระทำผิด” ให้ทวีจำนวนเพิ่มมากขึ้นโดยอัตโนมัติ

ด้วยเหตุนี้จึงมีการปฏิรูประบบงานราชทัณฑ์ครั้งใหญ่เพื่อป้องกันคนบางกลุ่มออกมา รับการบำบัดรักษาอาการเสพติด อาการเจ็บป่วยทางจิต รวมถึงคิดค้นมาตรการในการป้องกันไม่ให้คนที่ไม่สมควรเข้าเรือนจำมีช่องทางที่เหมาะสมในการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนโดยไม่ต้องเข้าไปอยู่ในเรือนจำเพียงช่องทางเดียวเหมือนเช่นที่เป็นมา การแก้ไขฟื้นฟูหรือปรับพฤติกรรม (Rehabilitation) ของผู้กระทำผิดเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมที่เกิดขึ้นหลังจากศาลได้ตัดสินว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิด จากนั้นผู้กระทำผิดต้องอยู่ในการดูแลรับผิดชอบของหน่วยงานที่ทำหน้าที่แก้ไข บำบัดฟื้นฟู หรือเรียกว่าปรับพฤติกรรม เพื่อให้ผู้กระทำผิดสำนึกผิด ปรับตัวกลับใจเพื่อให้เป็นพลเมืองดีในสังคมโดยไม่ทำผิดซ้ำอีก

รูปแบบการปรับพฤติกรรมของผู้กระทำผิด โดยยึดหลักสถานที่ที่ใช้ปรับพฤติกรรม แบ่งเป็น 2 รูปแบบคือ¹⁸ รูปแบบแรก การบำบัดภายในหน่วยงานของรัฐหรือที่เรียกว่า “Institutional treatment” รูปแบบที่สองเป็นการบำบัดภายในชุมชนหรือที่เรียกว่า “Community – based treatment” การบำบัดภายในองค์กรของรัฐจะดำเนินการภายใต้สถานที่กักขัง คือ เรือนจำสำหรับผู้กระทำผิด ผู้ใหญ่ หรือสถานกักขังของเด็กและเยาวชน ซึ่งมีหน่วยงานที่รับผิดชอบจะมีชื่อเรียกแตกต่างกันในแต่ละประเทศ เช่น กรมราชทัณฑ์ดูแลผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ และกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนดูแลผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน สำหรับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูภายใต้ชุมชนจะดูแลโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านคุมประพฤติ (Probation) ซึ่งในกรณีประเทศไทย คือ กรมคุมประพฤตินั่นเอง

การแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้กระทำผิดภายใต้ชุมชน (Community – based Correction) หมายถึง การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิดภายใต้สภาพแวดล้อมของชุมชนหรือสังคมที่ผู้กระทำผิดอาศัยอยู่ การแก้ไขบำบัดดังกล่าวจะมีส่วนร่วมจากหน่วยต่างๆ ของภาคประชาสังคม เช่น อาสาสมัครคุมประพฤติ ครอบครัว สถาบันการศึกษา ศาสนา ธุรกิจ และองค์กรเอกชนที่ไม่

¹⁸ ศูนย์วิจัยและพัฒนาด้านอาชญาวิทยา สำนักวิจัยและพัฒนากระบวนการราชทัณฑ์ (กรมราชทัณฑ์), โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง " การรับรองมาตรฐานเรือนจำกับประสิทธิผลของงานราชทัณฑ์ไทย" เสนอสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม 7 กันยายน 2548, หน้า 25-29.

แสวงหากำไร เป็นต้น มาตรการต่างๆที่นำมาใช้ สามารถจัดกลุ่มได้ 3 ลักษณะคือ การบำบัดทางจิตใจและพฤติกรรม การให้ความรู้พื้นฐานในการครองตนในสังคม และการฝึกทักษะวิชาชีพ ทั้งนี้มีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้เกิดการปรับปรุงนิสัยความประพฤติและไม่กระทำผิดซ้ำอีก ซึ่งรูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมผู้กระทำผิดมีความหลากหลายสามารถใช้ได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ การใช้ศูนย์ฟื้นฟูบำบัดรักษายาเสพติด การคุมประพฤติ การพักการลงโทษ การทำงานบริการสังคม เป็นต้น

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า วิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน เป็นวิธีการที่รัฐเป็นผู้จัดบริการด้านงานยุติธรรมที่เน้นการให้ความสำคัญในการให้บริการแก่ “ผู้กระทำผิด” เป็นสำคัญด้วยการสร้างสมดุลระหว่าง “การลงโทษ-บำบัดฟื้นฟู-สอดส่อง” เพื่อช่วยผู้กระทำผิดให้สามารถพัฒนาทักษะการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสมต่อไป ดังนั้น การใช้กระบวนการยุติธรรมแบบดั้งเดิมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยวิธีการแก้ไขฟื้นฟูจึงมีพื้นที่ดำเนินการปรากฏอยู่ในอีกเสี้ยวหนึ่งของการจัดการกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมในสังคม

3.2.3 ข้อสนับสนุนของมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชน

การหลีกเลี่ยงการใช้โทษจำคุกสำหรับผู้กระทำความผิดบางประเภทหรือการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำโดยการหันไปปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชนได้รับการยอมรับและมีการปฏิบัติอยู่ในระบบการราชทัณฑ์ของทุกประเทศ ทั้งนี้เพราะมีเหตุผลและข้อสนับสนุนทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติอยู่หลายประการ คือ¹⁹

1. เป็นการลดผลกระทบในทางลบของระบบเรือนจำต่อผู้ถูกจองจำ

โทษจำคุกจะส่งผลกระทบในทางลบต่อผู้ถูกจองจำ ในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการกลับตัวให้เข้ากับสังคมภายนอกภายหลังการปลดปล่อย ผลกระทบในทางลบของโทษจำคุกนั้น อาจจะพิจารณาได้ดังนี้

ประการที่หนึ่ง โทษจำคุกจะก่อให้เกิดรอยมลทิน (Stigma) ในตัวผู้ถูกจองจำกล่าวคือผู้ที่เคยถูกจำคุกมาแล้วนั้น จะถูกสังคมตราหน้าว่าเป็นคนจู้จุก จี๋ระวาง ไม่มีใครอยากจะคบหา

¹⁹ นัทธี จิตสว่าง, หลักทัณฑ์วิทยา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ราชทัณฑ์, 2541), หน้า 50.

สมาคมด้วย การกลับเข้าทำงานหรือศึกษาต่อจะกระทำได้อีกขึ้น สังคมทั่วไปจะตั้งข้อรังเกียจจะนั้น เมื่อสังคมส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อผู้ต้องโทษจำคุกหรือไม่ยอมรับผู้พ้นโทษก็ทำให้ผู้พ้นโทษไปคบหาสมาคมกับผู้พ้นโทษด้วยตนเองและนำไปสู่การกระทำผิดขึ้นอีก

ประการที่สอง สภาพและความเป็นอยู่ภายในเรือนจำจะส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจของผู้ถูกจองจำ โดยเฉพาะผู้ที่ถูกจองจำในเรือนจำเป็นครั้งแรกจะได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจเป็นอย่างมาก อาจทำให้ทัศนคติ นิสัยและมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางลบได้ นอกจากนี้แล้วแม้ว่าภายในเรือนจำจะมีสิ่งจำเป็นต่อความเป็นอยู่เบื้องต้นของมนุษย์ แต่สภาพความเป็นอยู่ในเรือนจำโดยทั่วไปในเกือบทุกประเทศ เมื่อเทียบกับความเป็นอยู่ของสังคมภายนอกไม่ดีเท่าใดนัก และเมื่อประกอบกับภาวะของความกดดันต่างๆแล้ว จะมีผลกระทบกระเทือนจิตใจ และร่างกายตลอดจนวิถีชีวิตของผู้ถูกจองจำให้เสื่อมทรามลงและหากจะต้องถูกจองจำอยู่เป็นระยะเวลานานๆ ก็จะทำให้เกิดการปรับตัวให้เข้ากับสภาพของเรือนจำ (Prisonization) ทำให้เกิดความเคยชินต่อกฎต่อตาราง และไม่เกรงกลัวอีกต่อไป

ประการที่สาม ลูกหรือเรือนจำเป็นที่รวมของผู้กระทำผิดในประเภทต่างๆ หลายประเภท และโดยสภาพของเรือนจำแล้วผู้กระทำผิดเหล่านี้จะต้องอยู่ร่วมกัน และคบหาสมาคมกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น โอกาสที่จะมีการถ่ายทอดเทคนิคในการประกอบอาชญากรรมตลอดจนทัศนคติต่อการกระทำผิดในระหว่างผู้ต้องขังก็อาจจะมีขึ้นได้ จึงทำให้ผู้ต้องขังที่ไม่มีสันดานเป็นผู้ร้ายก็อาจได้รับการถ่ายทอดทัศนคติค่านิยม ตลอดจนแบบแผนการดำเนินชีวิตต่างๆ จากผู้ต้องที่มีความชัดเจนแล้วได้ ซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขผู้กระทำผิดประเภทที่ได้กระทำผิดโดยพลาดพลั้งหรือไม่มีสันดานเป็นผู้ร้ายได้

ผลกระทบของระบบเรือนจำที่มีต่อผู้ถูกจองจำดังกล่าวนี้ เป็นผลกระทบในทางลบ และเป็นผลกระทบที่จะทำให้ผู้พ้นโทษกลับเข้าสู่สังคมยากขึ้น

2. เป็นการลดความแออัดยัดเยียดในเรือนจำ

การนำมาตรการต่างๆในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำมาใช้ ช่วยลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำให้น้อยลง หากว่าสังคมไม่มีมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยวิธีอื่นนอกจากการลงโทษในเรือนจำแล้วนั้น ถ้าเนิ่นคิดต่อกันไปเรื่อยๆ ก็จะก่อให้เกิดความแออัดยัดเยียดของผู้ต้องขังในเรือนจำ ซึ่งในภาวะที่เรือนจำต้องรับภาระในการควบคุมผู้ต้องขังไว้เกินกว่าขนาดความจุปกติของเรือนจำ

ความแออัดขัดเคืองในเรือนจำจะเป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานเรือนจำเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นในด้านการควบคุมหรือด้านการอบรมแก้ไขผู้ต้องขัง กล่าวคือในด้านการควบคุมผู้ต้องขังนั้นหากเกิดความแออัดขัดเคืองของผู้ต้องขังในเรือนจำแล้วจะเป็นอุปสรรคต่อการป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องขัง การปกครองดูแลและมีให้ผู้ต้องขังเกิดความวุ่นวาย ตลอดจนการทำร้าย วิวาทหรือรังแกผู้ต้องขังด้วยกันเอง ส่วนในด้านการอบรมแก้ไขผู้ต้องขัง ความแออัดขัดเคืองของผู้ต้องขังในเรือนจำจะเป็นอุปสรรคต่อการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังในด้านต่างๆ เช่น ด้านศึกษาการอบรม ด้านการฝึกวิชาชีพ ด้านการให้บริการและสวัสดิการต่างๆ ซึ่งไม่สามารถที่จะจัดให้ผู้ต้องขังอย่างทั่วถึง เช่น การที่ผู้ต้องขังจำนวนมากต้องแออัดขัดเคืองกันในห้องขังเล็กๆ หรือการที่ผู้ต้องขังต้องว่างงานเนื่องจากเรือนจำมีจำนวนผู้ต้องขังมากกว่างานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำ ผู้ต้องขังจึงมีเวลาว่างมากและทำให้จิตใจฟุ้งซ่าน นอกจากนี้ความแออัดขัดเคืองของผู้ต้องขังในเรือนจำยังเป็นอุปสรรคต่อการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามหลักทัณฑวิทยาอีกด้วย

การแก้ไขภาวะแออัดขัดเคืองของผู้ต้องขังในเรือนจำ อาจทำได้โดยการสร้างเรือนจำขึ้นใหม่ให้เพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้นได้ แต่การแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้จะต้องใช้เงินอย่างมากมาใช้ในการสร้างเรือนจำขึ้นมาใหม่ และการซ่อมแซมบำรุงรักษาเครื่องมือ อุปกรณ์อาคารสถานที่ต่างๆ รวมตลอดถึงเจ้าพนักงานซึ่งต้องเพิ่มตามไปด้วย ดังนั้น การแก้ไขปัญหาดังกล่าววิธีนี้จึงไม่เป็นการประหยัดตามหลักเศรษฐกิจและไม่เหมาะสม เพราะเงินดังกล่าวควรที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศในด้านอื่นๆ ที่จำเป็นกว่า ในทางตรงกันข้ามการแก้ไขปัญหาดังกล่าวความแออัดขัดเคืองของผู้ต้องขังในเรือนจำโดยวิธีการใช้มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำไม่เพียงแต่จะประหยัดเงินงบประมาณในการก่อสร้างเรือนจำแล้ว ยังประหยัดการดำเนินการของเรือนจำ เช่น ค่าอาหารผู้ต้องขัง และงบดำเนินการอื่นๆ อีกโดยสิ้นเชิงด้วย

นอกจากนี้การแก้ปัญหาโดยการสร้างเรือนจำเพิ่ม ยังเป็นการแก้ปัญหาได้ชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ทั้งนี้เพราะหากยังไม่มีมาตรการใช้โทษอย่างอื่นแทนโทษจำคุกแล้ว ผู้กระทำความผิดจะต้องถูกส่งเข้าเรือนจำอยู่เรื่อยๆ เพราะเมื่อประชากรเพิ่มขึ้น ผู้กระทำความผิดก็จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ดังนั้น แม้ว่าจะมีการก่อสร้างเรือนจำเพิ่มขึ้นอีกสักกี่แห่ง ผู้ต้องขังก็จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย เมื่อมีการก่อสร้างเรือนจำใหม่ในระยะแรกก็อาจจะช่วยลดความแออัดได้บ้าง แต่เมื่อระยะเวลาหนึ่งผ่านไปผู้ต้องขังก็จะล้นเรือนจำอีก อันจะต้องมีการสร้างเรือนจำใหม่เพิ่มขึ้นอยู่เรื่อยๆ ตรงข้ามหากใช้มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดนอกเรือนจำแล้ว แม้ผู้ต้องขังจะเพิ่มขึ้นเท่าใด ผู้ต้องขังใน

เรือนจำก็จะไม่เพิ่มขึ้นมากนัก เพราะอาจจะมีการใช้มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ให้เรือนจำให้มากขึ้นได้

3. เป็นการประหยัดเศรษฐกิจ

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้เรือนจำ จะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในหลายๆ ประการ กล่าวคือ ประการที่หนึ่ง พิจารณาในแง่งบประมาณของรัฐ มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในเรือนจำเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในเรือนจำ จากการศึกษาวิจัยในสหรัฐอเมริกา พบว่า โครงการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน ประหยัดเงินกว่าการใช้เรือนจำหลายเท่า การที่การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ให้เรือนจำเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่า ก็เนื่องจากมาตรการดังกล่าวจะช่วยประหยัดเงินงบประมาณในการก่อสร้างเรือนจำ งบประมาณในการดำเนินงานเรือนจำ เงินเดือนข้าราชการ เจ้าหน้าที่ รวมตลอดถึงค่าอาหารผู้ต้องขัง เช่น ในประเทศไทยซึ่งจะมีงบประมาณ 40 % ของงบประมาณของกรมราชทัณฑ์ทั้งหมด ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะการใช้การปฏิบัติและแม้จะต้องใช้เจ้าหน้าที่ก็ใช้เพียงส่วนน้อย เพราะผู้ดูแลผู้กระทำผิดอาจจะใช้อาสาสมัครเสียเป็นส่วนใหญ่

ประการที่สอง พิจารณาในแง่ผู้กระทำผิดและครอบครัว การที่ผู้กระทำผิดต้องถูกจำคุกนั้น จะทำให้ผู้กระทำผิดหมดโอกาสทำมาหากินในช่วงที่ถูกจองจำอยู่ ทำให้ผู้กระทำผิดขาดรายได้และถ้าหากผู้กระทำผิดเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวด้วยแล้ว ครอบครัวของผู้กระทำผิดก็จะขาดรายได้และเดือดร้อนตามไปด้วย และในขณะเดียวกันครอบครัวของผู้กระทำผิดจะต้องมาเยี่ยมเยียนส่งอาหารและของฝากต่างๆ ให้กับผู้กระทำผิดระหว่างอยู่ในเรือนจำ ซึ่งเป็นการสูญเสียทางเศรษฐกิจนับเป็นจำนวนไม่น้อย

4. เป็นการปรับเปลี่ยนปรัชญาในการจัดการผู้กระทำผิดให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน

เป้าหมายวัตถุประสงค์ของการจองจำไม่ใช่เรื่องราวการลงโทษ แต่เป็นเรื่องของการฝึกอบรม ฟื้นฟูนิสัย ของผู้กระทำผิดให้กลับไปอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และไม่สร้างปัญหาขึ้นอีก ภายใต้วัตถุประสงค์ดังกล่าว แนวคิดเรื่องการจัดการก็ต้องปรับเปลี่ยนไปจากเดิม คือแทนที่จะบำบัดในสถานกักขัง (Institutional treatment) ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมแบบปิด (Closed environment) ในบางกรณีควรให้สังคมบำบัดหรือชุมชนบำบัด (Community – based treatment) เนื่องจากเป็นสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและสมควรที่จะเป็นอีกทางเลือก จึงเป็นแนวทางที่มีความสำคัญต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

5. เพิ่มประสิทธิภาพในการปรับพฤติกรรมของผู้กระทำผิด

การมุ่งแสวงหามาตรการที่มีประสิทธิภาพสำหรับการปรับพฤติกรรมของผู้กระทำผิดทำให้กระบวนการยุติธรรมมุ่งไปสู่การปรับพฤติกรรมที่ไม่ได้เกิดขึ้นในเรือนจำ คือ มาใช้บำบัดในชุมชน ซึ่งเชื่อว่ามีประสิทธิภาพควบคู่กันไปกับการปรับพฤติกรรมในเรือนจำ

เป็นที่ยอมรับกันว่าเป้าหมายสุดท้ายของโปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิด คือ การปรับพฤติกรรมของผู้กระทำผิดภายใต้ชุมชน การแยกผู้กระทำผิดจากสังคมหรือชุมชนจะยิ่งทำให้การปรับพฤติกรรมดำเนินไปยากขึ้น ดังนั้น การบำบัดภายใต้ Community – based correction Program จะเป็นทางเลือกที่ดีกว่า

6. ป้องกันและลดจำนวนไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำ

ปรัชญาด้านปรับพฤติกรรม ได้เริ่มต้นในศาสตร์ด้านการลงโทษสมัยใหม่ (Modern penology) การบำบัดในเรือนจำเต็มไปด้วยโปรแกรมบำบัดมากมาย ซึ่งโปรแกรมเหล่านี้ถ้าดำเนินการภายนอกเรือนจำจะมีประสิทธิภาพมากกว่าในการบำบัดฟื้นฟูและป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำ มีงานวิจัยจำนวนมากที่สรุปว่าการจองจำไม่ได้เป็นแนวทางที่ดีในการเตรียมให้ผู้กระทำผิดกลับคืนไปสู่สังคมได้อย่างดี และในบางครั้งอาจทำให้สถานการณ์เลวร้ายมากขึ้นกว่าเดิม

ดังนั้น จึงเป็นข้อพิสูจน์ได้ว่า แม้ว่าผู้กระทำผิดที่อยู่ในสถานที่ถูกคุมขังก็ต้องจำเป็นที่ต้องได้รับการแก้ไขฟื้นฟู เพราะการนำผู้กระทำผิดเข้าคุมขังไว้โดยไม่ให้การอบรมแก้ไขฟื้นฟูเพียงแต่คุมขังไว้ไม่ได้เป็นการที่จะช่วยให้ผู้กระทำผิดเกิดสำนึกชั่วดีแต่อย่างไร แต่อาจเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรซึ่งกันและกัน ภารกิจการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดจึงเป็นภารกิจที่สำคัญและจำเป็นในการที่จะให้โอกาสกับผู้กระทำผิดกลับเข้าสู่สังคมและไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

7. เพิ่มทางเลือกในการควบคุมและแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำผิด

แนวทางการควบคุมและแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำผิดได้ 2 แนวทางหลักแนวทางแรก คือ การให้ภาครัฐเข้ามาจัดการดูแล (Institutional treatment) แนวทางนี้ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า การพึ่งพาเฉพาะแนวทางนี้ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาระยะการป้องกันการปรับปรุงคนที่กระทำผิดให้เป็นคนดีคืนสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งนำไปสู่ปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น เรื่องต้นทุน ความแออัด ขาดแคลนบุคลากรและสถานที่การตระหนักถึงจุดด้อยของการพึ่งพาการจัดการเฉพาะแต่องค์กรของรัฐเท่านั้นไม่เพียงพอ ควรต้องมีทางเลือกอื่นในการจัดการ จึงทำให้เกิดแนวทางให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วม

นัทธิต จิตสว่าง²⁰ ได้กล่าวถึงการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดว่า หากเราปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอย่างไร เขาก็จะออกมาอยู่กับเราในลักษณะนั้น ถ้าเราปฏิบัติต่อเขาอย่างเสีย เขาก็จะออกมาอยู่กับเราอย่างเสีย และคนทำผิดก็มีได้เกิดความเกรงกลัวโทษทัณฑ์เสมอไป หากแต่เป็นเพราะความจำเป็น ความถูกกดดันจากสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันมีความเชื่อว่าคนทำผิดเพราะสิ่งแวดล้อมที่หล่อหลอมและกดดันให้คนหันไปสู่การกระทำผิด คนที่ได้รับการหล่อหลอมขัดเกลาจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีขาดโอกาสทางสังคมก็จะหันไปสู่การกระทำผิด ดังนั้นการปฏิบัติต่อคนที่ทำผิดจึงต้องหันมาให้โอกาสบุคคลเหล่านี้ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูขัดเกลาให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์และเงื่อนไขในสังคมเมื่อพ้นโทษได้

3.3 รูปแบบของมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชน

ในนานาอารยประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร เนเธอร์แลนด์ ฯลฯ ได้มีการนำมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้เป็นมาตรการทางเลือกแทนการลงโทษจำคุกหรือโทษปรับเป็นเวลาหลายปีแล้ว ซึ่งช่วยลดปัญหาความแออัดในเรือนจำและงบประมาณค่าใช้จ่ายของรัฐ นอกจากนี้ยังเพิ่มมูลค่าจากการทำงานบริการสังคมที่ไม่มีค่าตอบแทน ทำให้สังคมรวมทั้งผู้เสียหายได้รับการชดเชยด้วยผลการทำงานของผู้กระทำผิดอีกด้วย ในมลรัฐจอร์เจีย สหรัฐอเมริกาซึ่งถือเป็นต้นแบบของการใช้มาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนจะมีลำดับขั้นของการใช้มาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชน ซึ่งมีระดับความเข้มข้นของการควบคุมดูแลอยู่ระหว่างการคุมประพฤติแบบปกติ (Basic Probation) ไปจนถึงการพักการลงโทษ (Parole) โดยเพิ่มระดับความเข้มข้นดังกล่าวขึ้นตามลำดับ²¹ ดังนี้

3.3.1 การรอการลงโทษโดยการคุมประพฤติแบบปกติ (Basic Probation)

²⁰ นัทธิต จิตสว่าง, โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด, (กรุงเทพมหานคร: วัฒนพงศ์การพิมพ์, 2546), หน้า 21.

²¹ รศ.ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และคณะ(กรมคุมประพฤติ), รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง "การศึกษาแนวทางและความเป็นไปได้ในการนำมาตรการลงโทษระดับกลางมาใช้เพื่อเป็นมาตรการทางเลือกในการลงโทษผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย" เสนอ สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม สิงหาคม 255, หน้า 30-37.

การรอลงโทษโดยการคุมประพฤติ หรือที่เรียกโดยทั่วไปว่า ระบบคุมประพฤติ (Probation System) เป็นมาตรการในการเล็งโทษจำคุกโดยการหันมาปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน หลักการของการคุมประพฤติก็คือว่า เมื่อศาลเห็นว่าจำเลยกระทำผิดจริงแต่ยังไม่สมควรที่จะถูกลงโทษโดยการจำคุก ก็ให้มีการรอลงอาญาหรือภาคทัณฑ์ไว้ก่อน โดยให้อยู่ภายใต้การคุมประพฤติของพนักงานคุมประพฤติภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด หากไม่กระทำผิดเงื่อนไข หรือกระทำผิดในคดีอื่นอีก ก็จะถูกลงโทษตามที่รอลงอาญาไว้

นอกจากนี้ หลักการที่สำคัญของการคุมประพฤติก็คือ การทำรายงานก่อนพิพากษาคดี ทั้งนี้ เพราะพื้นเพของผู้กระทำผิดเป็นมาอย่างไรนั้น ศาลไม่อาจทราบได้ การที่ศาลจะทราบก็ต่อเมื่อมีการทำรายงานของพนักงานคุมประพฤติ ไปประกอบการพิจารณาของศาลว่าผู้กระทำผิดคนใด ควรได้รับการคุมประพฤติ

ดังนั้น หลักการคุมประพฤตินี้มีสาระสำคัญ 2 ประการ คือ²²

- (1) การทำรายงานก่อนศาลพิพากษาคดีเพื่อเสนอต่อศาล
- (2) การควบคุมสอดส่องผู้ถูกคุมประพฤติ ซึ่งงานทั้ง 2 อย่างนี้เป็นหัวใจของการคุมประพฤติ ขาดอย่างหนึ่งอย่างใดเสียมิได้

(1) การทำรายงานก่อนศาลพิพากษาคดี

เมื่อศาลพบว่า จำเลยได้กระทำผิดจริงตามฟ้องก่อนที่ศาลจะพิพากษาคดี ถ้าผู้นั้นกระทำผิดไม่ร้ายแรงและจำเลยยินดีรับการคุมประพฤติ ศาลจะสั่งให้พนักงานคุมประพฤติประมวลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวเลยจำเลยและสิ่งแวดล้อมต่างๆ แล้วรายงานให้ศาลทราบ โดยใช้เวลาพอสมควร แล้วศาลจึงกำหนดวันพิพากษาคดีนั้น

พนักงานคุมประพฤติหลังจากที่ได้รับมอบหมายจากศาลแล้ว จำดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงทุกอย่างเกี่ยวกับตัวจำเลย เช่น อายุ การศึกษา การทำงาน การรับราชการทหาร สถานภาพการสมรส สถานะทางเศรษฐกิจ ประวัติการทำผิด พี่น้อง เพื่อนสนิท และลักษณะของความคิดในปัจจุบันและพฤติการณ์ในการกระทำผิด เป็นต้น โดยสอบถามคำจำเลย ตรวจสอบใบสูติบัตร สำเนาทะเบียนบ้านหรือสำมะโนครัว ใบสุทธิหรือประกาศนียบัตร ใบรับรองความประพฤติ

---

²² สมคิด ศรีสังคม, วิชาอาชญาวิทยา เรื่อง การคุมประพฤติเด็ก (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ส. ศิลปการพิมพ์, 2504), หน้า 20.

หรือการรับจ้างทำงานเป็นต้น เมื่อได้ข้อมูลทั้งหมดนี้มาแล้ว พนักงานคุมประพฤติจะต้องนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์อย่างละเอียดถี่ถ้วน แล้วเรียบเรียงเขียนเป็นรายงานให้นำอ่านและเข้าใจง่าย จุดไหนที่ควรเน้นก็เน้นให้เห็นชัดทำรายงาน พนักงานคุมประพฤติ จะเขียนเสนอแนะว่า ศาลควรจะใช้มาตรการชนิดไหนเช่น จำคุก หรือคุมประพฤติ หรือมาตรการแก้ไขบำบัดในชุมชนอย่างอื่น เพื่อเสนอต่อศาลด้วยสวนศาลจะพิจารณาข้อเสนอแนะของพนักงานคุมประพฤติหรือไม่นั่นเป็นเรื่องดุลพินิจของศาล

(2) การควบคุมสอดส่องผู้ถูกคุมประพฤติ

การคุมประพฤติน้องค์ประกอบที่สำคัญคือ

1. การควบคุมสอดส่อง พนักงานคุมประพฤติจะต้องติดต่อกับผู้ถูกคุมประพฤติ ครอบครัวของผู้ถูกคุมประพฤติ นายจ้างของผู้ถูกคุมประพฤติและบุคคลอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อสอดส่องถามข่าวคราว และช่วยเหลือให้ผู้ถูกคุมประพฤติปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนดไว้ โดยทั่วไป พนักงานคุมประพฤติจะต้องทราบว่าการคุมประพฤติดำเนินไปอย่างไร ครอบครัวและนายจ้างให้ความช่วยเหลือและเอาใจใส่พอสมควรไหม การควบคุมสอดส่องถ้าใช้อย่างถูกต้องจะมีความหมายมากกว่าการบีบบังคับ และเป็นวิธีการช่วยเหลือให้ผู้ถูกคุมประพฤติรู้จักความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของสังคมและตามคำสั่งของศาล

2. การให้บริการ พนักงานคุมประพฤติต้องกำหนดขอบเขตที่ผู้ถูกคุมประพฤติ และครอบครัวของเขาจะสามารถใช้ช่วยเหลือต่างๆ จากหน่วยงานต่างๆ ในชุมชนอย่างได้ประโยชน์

3. การให้คำแนะนำ พนักงานคุมประพฤติต้องช่วยผู้ถูกคุมประพฤติและครอบครัวของเขาให้เข้าใจและเผชิญปัญหาต่างๆ ทั้งที่เป็นส่วนบุคคลและเกี่ยวข้องกับสังคมซึ่งเป็นเหตุให้เขากระทำผิดกฎหมายบ่อยครั้งที่เดียว พนักงานคุมประพฤติต้องช่วยให้ผู้ถูกคุมประพฤติเข้าใจบทบาทของเขา ทั้งในการก่อให้เกิดปัญหาและในการแก้ไขปัญหาด้วย ผู้ถูกคุมประพฤติ และครอบครัวจะต้องได้รับการสนับสนุนให้ใช้ร่างกายและแรงใจในการแก้ปัญหานั้น

เมื่อพนักงานคุมประพฤติได้รับมอบหมายให้คุมประพฤติผู้ถูกคุมประพฤติคนใดคนหนึ่งแล้ว พนักงานคุมประพฤติก็จะรับเรื่องมาจากศาล และวางแผนในการควบคุมสอดส่องและแก้ไขบำบัดผู้ถูกคุมประเวตินั้นตามขั้นตอนที่กล่าวมาแล้ว ในกรณีที่ผู้ถูกคุมประพฤติได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนดไว้ด้วยดีและครบกำหนดแล้ว พนักงานคุมประพฤติก็จะรายงานศาลเพื่อขอให้ปล่อยผู้นั้นพ้นการคุมประพฤติไป แต่ในกรณีที่ผู้ถูกคุมประพฤติฝ่าฝืนเงื่อนไขหรือกระทำผิด

ขึ้นใหม่พนักงานคุมประพฤติ พนักงานคุมประพฤติก็จะรายงานต่อศาลเพื่อขอให้เพิกถอนการคุมประพฤติได้ และใช้มาตรการอื่นๆ

3.3.2 การทำงานบริการสังคม (Community Service)

การทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการที่จัดอยู่ในกลุ่มของการลงโทษที่ไม่ใช่การควบคุมไว้ในสถานที่ที่จัดไว้ให้ (Non-Residential Sanction) อีกวิธีการหนึ่งเช่นเดียวกับการคุมประพฤติแบบเข้มงวด การบริการสังคมเป็นวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่มีพื้นฐานปรัชญาและแนวคิด ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูตัวผู้กระทำความผิด โดยมุ่งเน้นการชดเชยค่าเสียหายแก่เหยื่อและชุมชน โดยมักถูกนำมาใช้ร่วมกับมาตรการอื่นๆ โดยอาจกำหนดเพิ่มเข้าไปในเงื่อนไขของการคุมประพฤติปกติเพื่อเพิ่มระดับความเข้มข้นของการลงโทษก็ได้ และในการใช้การทำงานบริการสังคม ให้เป็นการลงโทษระดับกลางนั้น จะต้องกำหนดเวลาทำงานไม่น้อยจนเกินไป ดังเช่น ในมลรัฐจอร์เจีย จะให้ทำงานบริการสังคมถึง 132 ชั่วโมง และใช้การคุมความประพฤติแบบเข้มงวดพร้อมไปด้วย²³

โดยทั่วไป การให้ทำงานบริการสังคมจึงเป็นการกำหนดให้ผู้กระทำความผิด ต้องทำงานสาธารณะประโยชน์ตามที่ได้รับมอบหมายให้แก่สังคม หรือองค์กรไม่หวังผลกำไร (Non Profit Organization) โดยงานสาธารณะประโยชน์ที่จะได้รับมอบหมาย ได้แก่ การทำความสะอาดถนน เก็บขยะตามถนน ตักหิมะ ตัดต้นไม้ใหญ่ในสวน หรือทำความสะอาดอาคารสถานที่สาธารณะต่างๆ เช่น โบสถ์ โรงเรียน สร้างที่จอดรถ สนามเด็กเล่น ซ่อมแซมสถานที่ราชการ ทำงานอาสาสมัครในสถานเอนกนัย โดยที่บางกรณีงานสาธารณะประโยชน์ที่กำหนดให้ทำก็อาจเกี่ยวข้องกับฐานความผิดที่ได้กระทำลงไปด้วย เช่น ผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติดจะถูกกำหนดให้ทำงานเป็นอาสาสมัครในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เป็นต้น การเข้าร่วมทำงานบริการสังคมจะถูกควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด และจะต้องมีบทลงโทษบังคับเมื่อมีการฝ่าฝืน จึงทำให้แตกต่างจากการทำงานบริการสังคมของอาสาสมัครที่ทำงานบริการสังคมโดยสิ้นเชิง

---

²³ อัญชลี พัฒนสาร และคณะ, รายงานการศึกษา "แนวทางการพัฒนาการทำงานบริการสังคม", (กรมคุมประพฤติ, พ.ศ. 2548), หน้า 18.

รูปแบบในการทำงานบริการสังคมมี 2 รูปแบบ คือ²⁴

1. การทำงานบริการสังคมแบบรายบุคคล หมายถึง การจัดให้ผู้กระทำความผิดแต่ละคนไปทำงานบริการสังคมตามหน่วยงานภาคีตามความรู้ ความสามารถ หรือการทำงานตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานหรือชุมชน

2. การทำงานบริการสังคมแบบกลุ่ม หมายถึง การจัดให้ผู้กระทำความผิดทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม จะช่วยฝึกทักษะด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นให้ดีขึ้น หรือเป็นการทำงานตามความต้องการของชุมชนที่ลักษณะงานต้องใช้คนจำนวนมาก หรือเพื่อส่งเสริมการยอมรับและความสัมพันธ์ที่ดี

สำหรับกิจกรรมการทำงานบริการสังคมนั้น มีหลากหลายประเภท ได้แก่ การพัฒนาหรือทำความสะอาดสถานที่สาธารณะ เช่น วัด โรงเรียน สวนสาธารณะ สถานที่ท่องเที่ยว การปลูกและดูแลสวนป่าหรือสวนสาธารณะ การช่วยเหลือ ดูแลอำนวยความสะดวกให้ความบันเทิงแก่คนพิการ เด็กกำพร้า คนชรา ผู้ป่วยในสถานสงเคราะห์ สถานพยาบาล การฝึกสอนวิชาชีพต่างๆ เช่น การสอนกีฬา สอนซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า รถจักรยานยนต์ และกิจกรรมอื่นๆ เช่น การทำงานในห้องสมุด การทาสีเครื่องหมายจราจร การบริจาคโลหิต งานอาสาสมัครช่วยเหลือผู้ประสบภัย หรือร่วมรณรงค์ป้องกันอาชญากรรม เป็นต้น

3.3.3 การกักขังที่บ้าน (House Arrest, Home Confinement, Home Detention) และการควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring หรือ Electronic Surveillance)

การกักขังที่บ้าน (House Arrest หรือ Home Confinement หรือ Home Detention) เป็นการกำหนดให้ผู้กระทำความผิดอยู่ในบ้านของตนเองทุกวันในช่วงเวลาหนึ่ง จะออกนอกบ้านได้เฉพาะกรณีไปทำงานไปเรียนหรือรับคำปรึกษาแนะนำ วิธีนี้มักใช้เป็นเงื่อนไขหนึ่งในการคุมความประพฤติแบบเข้มงวดใช้ได้กับทั้งผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและผู้ใหญ่ การตรวจสอบการอยู่ที่บ้านนี้อาจตรวจสอบผ่านทางโทรศัพท์และการออกไปสอดส่องที่บ้าน หรืออาจทำโดยผ่านทางเครื่องมือ

²⁴ กนกพรรณ กัลป์ยามสุด และคณะ, แนวทางการใช้มาตรการทำงานบริการสังคมของไทยในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด, (กรมคุมประพฤติ, พ.ศ. 2547), หน้า 22.

อิเล็กทรอนิกส์ ที่เรียกว่า “การควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์” (Electronic Monitoring –EM หรือ Electronic Surveillance) ซึ่งเป็นมาตรการควบคุมผู้กระทำผิดโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ในการติดตามเฝ้าระวังและจำกัดสถานที่และเวลาของผู้กระทำผิด อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) คืออุปกรณ์ในการควบคุมผู้กระทำผิด ซึ่งประกอบด้วยอุปกรณ์ส่งสัญญาณ (Transmitter Device) จะนิยมใช้ติดตัวผู้กระทำผิด มีลักษณะคล้ายนาฬิกาข้อมือ หรือสายหนังรัดข้อมือข้อเท้า โดยมีตัวรับสัญญาณ (Receiver Unit) และศูนย์ควบคุมกลาง (Monitoring Center) ทำหน้าที่ในการควบคุมและสอดส่องตัวผู้กระทำผิดให้อยู่ภายในสถานที่และเวลาที่กำหนด อาทิ การควบคุมตัวอยู่ในบ้าน หรือที่อื่น ๆ ที่มีความเหมาะสมแทนการจำคุกในเรือนจำ

การใช้วิธีกักขังที่บ้านแล้วควบคุมด้วยมาตรการควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์นี้ จะมีการใช้ 2 แบบ คือ การติดต่อแบบต่อเนื่อง (Continuous contact) ด้วยการส่งสัญญาณไปยังเครื่องรับที่ตัวผู้กระทำผิดตลอดเวลา เมื่อใดที่ผู้กระทำผิดออกนอกเขตบ้าน อุปกรณ์จะส่งสัญญาณผ่านโทรศัพท์ไปยังศูนย์ควบคุม กับ การติดต่อแบบกำหนด (Programmed contact) ด้วยการให้คอมพิวเตอร์จากศูนย์ควบคุมส่งโทรศัพท์ไปยังผู้กระทำผิดที่ถูกกักขังที่บ้าน เพื่อตรวจสอบว่ายังอยู่ในบ้านหรือไม่ นอกจากนี้มาตรการควบคุมผู้กระทำผิดโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์นี้ยังสามารถใช้เป็นมาตรการเสริมหรือใช้ควบคู่กันไปกับมาตรการอื่นๆ ได้อีกด้วย

3.3.4 การคุมความประพฤติแบบเข้มงวด (Intensive Probation Supervision –IPS หรือ Intensive Supervision of Probation -ISP)²⁵

การคุมประพฤติแบบเข้มงวด เป็นหนึ่งในวิธีการของมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิด ในชุมชนในกลุ่มการลงโทษที่ไม่ใช้การควบคุมไว้ในสถานที่ที่จัดให้ (Non-Residential Sanction) แต่เป็นการปล่อยผู้กระทำความผิดออกไปอยู่ในชุมชนภายใต้การควบคุมและสอดส่องอย่างเคร่งครัด ที่เพิ่มระดับความเข้มงวดกวดขันให้มากขึ้นไปว่าการควบคุมและสอดส่องในการคุมประพฤติปกติ เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการจำคุกและลดการกระทำผิดที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต รวมทั้งลดข้อโต้แย้ง

²⁵ อรนิติย์ บุญยรัตน์พันธ์, “มาตรการคุมประพฤติแบบเข้ม,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต นิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 7.

ด้านประสิทธิภาพของการคุมประพฤติที่เกิดจากการควบคุมดูแลที่ผ่อนปรนไม่เคร่งครัดเท่าที่ควร สำหรับผู้กระทำความผิดบางประเภท

การคุมประพฤติแบบเข้มงวดนี้สามารถนำมาใช้ได้ทั้งในขั้นตอนก่อนและหลังการจำคุก และการบังคับใช้อาจมีเงื่อนไขและกฎเกณฑ์ความเคร่งครัดที่แตกต่างกันออกไป แต่อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญของการนำวิธีการนี้ไปใช้ก็คือ ต้องใช้ให้เหมาะสมกับการกระทำความผิด โดยที่ประสิทธิภาพของวิธีการดำเนินการจะขึ้นอยู่กับความถี่ของการปฏิสัมพันธ์ในการควบคุมดูแลระหว่างเจ้าหน้าที่คุมประพฤติกับผู้กระทำความผิดที่เน้นการติดตาม ตรวจตราและควบคุมเพิ่มขึ้นจากให้บริการด้านการแก้ไขฟื้นฟูดังเช่นที่ปฏิบัติอยู่ในการคุมประพฤติปกติ

3.3.5 การใช้ศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก (Probation Diversion Center)

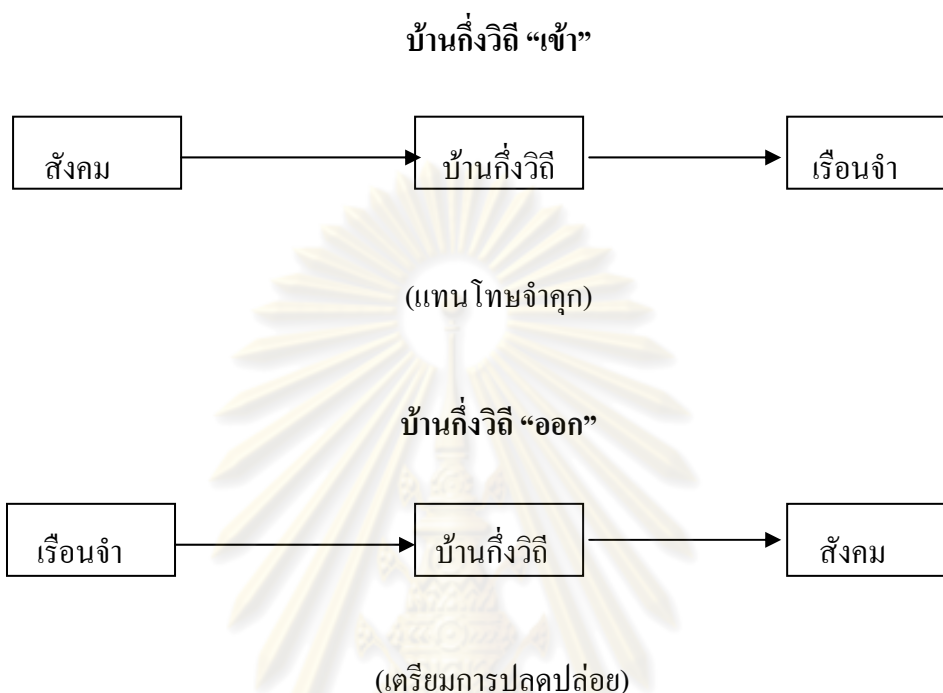
เป็นการควบคุมตัวไว้ในสถานที่ที่จัดไว้คล้ายกับหอพักนักศึกษา ผู้กระทำผิดค่อนข้างมีอิสระเสรี เพราะสามารถออกไปทำงานนอกศูนย์ในช่วงกลางวัน แต่ต้องจ่ายค่าที่พัก ค่าอาหารภายในศูนย์เอง และเมื่อกลับเข้าศูนย์ต้องทำตามกฎ ระเบียบในการรักษาความสงบ ความสะอาดในศูนย์ และห้องพัก ต้องทำงานบริการสังคมและเข้าโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟู เช่น โปรแกรมการเลิกสุรา โปรแกรมการเลิกเสพยาเสพติด เป็นต้น

รูปแบบของศูนย์เลี้ยงโทษจำคุกที่ใช้กันอย่างแพร่หลายกันในหลายๆประเทศ ก็คือ “บ้านกึ่งวิถี (Half-way House)” บ้านกึ่งวิถีเป็นสถานที่ที่ใช้ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดบางประเภทในชุมชน โดยมีลักษณะเป็นบ้านพักหรือศูนย์พักพิงที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนของผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษหรือพ้นโทษแล้ว หรือผู้ที่ศาลสั่งให้พักในบ้านกึ่งวิถีแทนการจำคุก โดยผู้ที่อยู่ในบ้านกึ่งวิถีจะออกไปทำงานหรือเรียนหนังสือหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นตามปกติ และกลับเข้ามาบ้านกึ่งวิถีในตอนเย็นภายในเวลาที่กำหนด

บ้านกึ่งวิถีมี 2 รูปแบบ คือ²⁶ เป็นบ้านกึ่งวิถีสำหรับใช้ในการเตรียมการปลดปล่อยผู้พ้นโทษหรือใกล้พ้นโทษ เรียกว่า บ้านกึ่งวิถี “ออก” (Half-way “Out” House) และอีกแบบหนึ่งเป็นศูนย์พักพิงสำหรับผู้ที่ถูกศาลสั่งให้พักในบ้านกึ่งวิถี แทนการจำคุกในเรือนจำ ซึ่งเรียกว่า บ้านกึ่งวิถี

²⁶ นัทธี จิตสว่าง, หลักทัณฑ์วิทยา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ราชทัณฑ์, 2541), หน้า 53.

“เข้า” (Half-way “In” House) ที่เรียกว่าเป็นบ้านกึ่งวิถีก็เพราะเป็นบ้านที่อยู่กึ่งทางระหว่างเรือนจำกับสังคม และถ้าเป็นบ้านกึ่งวิถี “เข้า” ก็อยู่กึ่งกลางระหว่างสังคมกับเรือนจำ

เดิมที่เดิยวนั้น ได้มีการจัดตั้งบ้านกึ่งวิถี “ออก” ขึ้นมาก่อน โดยมีจุดประสงค์เพื่อจัดตั้งเป็นสถานพักพิงสำหรับดำเนินการเตรียมการปลดปล่อยผู้พ้นโทษหรือใกล้พ้นโทษก่อนจะกลับเข้าสู่สังคม ทั้งนี้ เนื่องจากการที่ผู้พ้นโทษต้องผ่านชีวิตในเรือนจำหรือถูกจองจำมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง อาจทำให้ต้องประสบปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมหรือขาดที่พักพิง ไม่มีงานทำ ดังนั้น เพื่อให้โอกาสแก่ผู้พ้นโทษหรือผู้ใกล้พ้นโทษได้เรียนรู้ และศึกษาแนวทางในการดำรงชีวิตในสังคมภายใต้กฎเกณฑ์และการชี้แนะช่วยเหลือแนะนำจากเจ้าหน้าที่บ้านกึ่งวิถี ทั้งนี้โดยผู้ที่อยู่ในบ้านกึ่งวิถีจะออกไปทำงานหรือหางานทำ ซึ่งทางบ้านกึ่งวิถีช่วยเหลือแนะนำให้ หรือออกไปรับการฝึกอบรมวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น แล้วกลับมาหลบนอนในบ้านกึ่งวิถีในตอนเย็น สำหรับในเวลากลางวันหรือในวันเสาร์อาทิตย์แล้วแต่กรณี ทางบ้านกึ่งวิถีจะจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสัมมนาการอภิปรายและการให้คำปรึกษาหารือส่วนบุคคล เพื่อช่วยปรับปรุงฟื้นฟูทัศนคติของผู้พ้นโทษในการปรับตัวให้เข้ากับสังคม

สำหรับบ้านกึ่งวิถี “เข้า” นั้น จัดเป็นสถานควบคุมที่อยู่กึ่งทางของสังคมกับเรือนจำ โดยมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างไปจากบ้านกึ่งวิถี “ออก” อยู่บ้าง กล่าวคือ บ้านกึ่งวิถี “เข้า” เป็น

เสมือนสภาพที่เชื่อมระหว่างสังคมกับเรือนจำ มิให้ผู้กระทำผิดในบางกรณีของศาลที่เห็นไม่เหมาะสมจะให้ได้รับการรอกการลงอาญา โดยมีการคุมประพฤติและในขณะเดียวกันก็ไม่ควรที่จะส่งเข้ารับโทษจำคุกในเรือนจำศาลก็อาจส่งให้ได้รับการควบคุมอยู่ในบ้านกึ่งวิถีให้ทดลองปรับปรุงแก้ไขตนเอง ร่วมกิจกรรมทำประโยชน์ต่อชุมชน ทำงานหรือศึกษาเล่าเรียนต่อไป อันจะเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้กระทำผิดเองและต่อสังคมมากกว่าการจำคุก ซึ่งอาจจะทำลายบุคลิกภาพและอนาคตของเขาต่อไป

โดยเหตุที่จุดประสงค์ส่วนใหญ่ของบ้านกึ่งวิถี (โดยเฉพาะของบ้านกึ่งวิถี “ออก”) ก็เพื่อเป็นสภาพที่จะให้ผู้ที่เคยถูกควบคุมหรือจองจำ ตัดขาดจากโลกภายนอกได้ ปรับตัวเข้ากับสังคมได้ ดังนั้น กิจกรรมที่บ้านกึ่งวิถีจึงมิได้มีแต่เฉพาะกิจกรรมสำหรับผู้ต้องขังเท่านั้น แต่รวมถึงการจัดตั้งบ้านกึ่งวิถีสำหรับบุคคลอื่น ๆ ตามแต่กรณีด้วย เช่น บุคคลที่อยู่บ้านกึ่งวิถีจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของทางบ้านกึ่งวิถีได้กำหนดไว้ เช่น ห้ามดื่มสุรา เสพยาเสพติด เล่นการพนัน คบเพื่อนเลว ทะเลาะวิวาท และกลับบ้านกึ่งวิถีเกินกว่ากำหนดเวลา หากมีการกระทำผิดข้อบังคับอย่างร้ายแรง ก็จะต้องถูกส่งตัวกลับเข้าเรือนจำหรือส่งตัวไปรับโทษในเรือนจำต่อไป สำหรับผู้พ้นโทษแล้วหากละเมิดกฎเกณฑ์ก็ไม่ได้รับอนุเคราะห์จากบ้านกึ่งวิถีต่อไป

ในปัจจุบันการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน โดยอาศัยรูปแบบของบ้านกึ่งวิถีมีปรากฏแพร่หลายอยู่ในในสหรัฐ แคนาดา ออสเตรเลีย และหลายประเทศในยุโรป จนสามารถมีการจัดตั้งสมาคมบ้านกึ่งวิถีระหว่างประเทศขึ้นโดยมีสมาชิกจากประเทศต่าง ๆ หลายประเทศทั่วโลกครอบคลุมถึงกิจการของบ้านกึ่งวิถีต่าง ๆ ไม่ต่ำกว่า 300 แห่ง อย่างไรก็ตามบ้านกึ่งวิถีในแต่ละประเทศอาจมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป แม้แต่ในสหรัฐก็มีกิจการบ้านกึ่งวิถีที่มีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น ศูนย์เตรียมการปลดปล่อย หรือศูนย์ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน เป็นต้น

3.3.6 การควบคุมในวันหยุดหรือควบคุมเป็นระยะ ๆ (Periodic Detention or Weekend Imprisonment)

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดแบบนี้ เป็นมาตรการกึ่งควบคุมอย่างขึ้น กล่าวคือ เป็นวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่ยังไม่อยู่ชายที่จะได้รับการพิจารณาให้ได้รับการลงโทษและปล่อยไปโดยมีการควบคุมการประพฤติ และในขณะเดียวกันก็ยังไม่สมควรที่จะได้รับโทษจำคุก จึงใช้มาตรการกึ่งควบคุมโดยมีทั้งมาตรการการควบคุมและการปล่อยอย่างมีเงื่อนไขพร้อมๆ กัน

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยวิธีนี้ ผู้กระทำผิดจะถูกควบคุมไว้ในสถานควบคุม (Periodic Detention Centre) เฉพาะในวันเสาร์อาทิตย์ โดยผู้กระทำผิดจะต้องมารายงานตัวต่อสถานควบคุม เวลา 19.00 น. ของวันศุกร์ และจะได้รับการปล่อยกลับบ้านในวันอาทิตย์ เพื่อผู้กระทำผิดจะได้กลับไปใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวและทำงานเพื่อเลี้ยงชีพตามปกติ และเมื่อถึงวันศุกร์สุดสัปดาห์ก็กลับมาประจำที่ศูนย์ควบคุมอีกชั้นหนึ่ง เช่นนี้ไปจนกว่าจะครบกำหนดโทษ ซึ่งปกติจะไม่น้อยกว่า 3 เดือน และไม่มากกว่า 12 เดือน

ในระหว่างวันเสาร์ - อาทิตย์ ผู้กระทำผิดที่ศาลพิพากษาให้ถูกควบคุมในวันหยุด จะต้องทำงานภายในและภายนอกสถานควบคุม แต่งานส่วนใหญ่จะเป็นงานภายนอกซึ่งเป็นงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน โดยออกไปทำความสะอาด ปรับปรุงสถานที่ ทาสี ตกแต่ง ตัดหญ้า และซ่อมแซม ตามโรงพยาบาล สถานสงเคราะห์คนชรา โรงเรียน หรือสาธารณะสถานต่างๆ สำหรับงานในสถานควบคุมนั้น เป็นงานเกี่ยวกับการฝึกวิชาชีพบางอย่าง การประชุมกลุ่มสัมมนา การสนทนา การเรียนในชั้นเรียนและทำความสะอาดสถานควบคุมแล้วแต่ความเหมาะสม ทั้งนี้ในบางแห่งจะมีกิจกรรมเพิ่มเติมในคืนวันพุธหรือพฤหัสบดี โดยมีประชุมกลุ่มสัมมนาเกี่ยวกับพฤติกรรมในการกระทำผิด และความประพฤติของแต่ละบุคคล ผู้ต้องโทษนี้จะต้องปฏิบัติตามระเบียบและกฎเกณฑ์ของสถานควบคุมโดยเคร่งครัด เช่น จะต้องมารายงานตัวภายในกำหนด ห้ามหลบหนีเที่ยว ดื่มสุรา หรือสิ่งมีนเมา ยาเสพติด ตลอดจนวิวาท หากมีการฝ่าฝืนเมื่อได้การตักเตือนแล้วยังมีการปฏิบัติอีก ก็จะถูกส่งตัวกลับไปให้ศาลมีคำพิพากษาใหม่ ซึ่งอาจมีผลให้ต้องได้รับโทษจำคุกในเรือนจำต่อไป

ผู้กระทำผิดที่ศาลอาจพิพากษาให้รับโทษด้วยวิธีนี้ ในประเทศนิวซีแลนด์ให้ใช้เฉพาะผู้ต้องโทษวัยหนุ่มสาว อายุระหว่าง 15-21 ปี หรืออาจเป็นผู้ต้องโทษผู้ใหญ่ในบางกรณี แต่ต้องมีกำหนดโทษไม่เกิน 1 ปี สำหรับในออสเตรเลียใช้โทษนี้สำหรับผู้กระทำผิดโดยทั่วไป ยกเว้นผู้กระทำผิดที่เป็นหญิง หรือผู้กระทำผิดอายุต่ำกว่า 18 ปี หรือ บุคคลที่เคยต้องโทษจำคุกมาก่อนโดยมีกำหนดโทษ มากกว่า 1 เดือนขึ้นไป และที่สำคัญคือว่าผู้ต้องโทษเหล่านี้ทำผิดในคดีไม่ร้ายแรง ในสถานควบคุมแห่งหนึ่งๆ ปกติสามารถจุผู้ต้องคำพิพากษาให้ถูกควบคุมในวันหยุดในช่วงหนึ่งๆ

ประมาณ 20-40 คน สถานควบคุมนี้ปกติจะตั้งอยู่ในตัวเมือง หรือร่วมกับชุมชน โดยทั่วไปมีรูปแบบคล้ายศูนย์เยาวชน²⁷

3.3.7 ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมประพฤติ (Probation Detention Center)

เป็นโปรแกรมซึ่งให้พักสำหรับผู้ถูกคุมประพฤติในชุมชนแต่มีระดับการควบคุมค่อนข้างแน่นหนากว่าศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก ในระหว่างที่รับการฟื้นฟูและควบคุมนั้นผู้ถูกคุมประพฤติจะต้องทำงานบริการสังคมอีกด้วย โดยอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่อย่างใกล้ชิดตลอดเวลา ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมประพฤตินี้ผู้กระทำผิดจะถูกจำกัดเสรีภาพในศูนย์ ซึ่งคล้ายกับที่กักกันตัวชั่วคราวที่ไม่ใช่คุก เพราะมีสภาพความเป็นอยู่สะดวกสบายพอควร แต่ใช้ระบบรักษาความมั่นคงปลอดภัยขั้นต่ำแบบเรือนจำ (Minimum Security) ในทางปฏิบัติจะให้ผู้ถูกคุมฯ พักอยู่ประมาณ 60-120 วัน และอาจใช้กับผู้ถูกคุมฯ ที่กระทำผิดเงื่อนไขของศาลหรือกระทำผิดในคดีจราจรก็ได้ แต่อย่างไรก็ตามการรักษาระเบียบวินัยยังไม่เข้มงวดหนักเท่า Probation Boot Camp²⁸

3.3.8 การคุมประพฤติแบบค่ายฝึกทหาร (Boot Camp Program)

การคุมความประพฤติแบบค่ายฝึกทหาร Probation Boot Camp หรือ การคุมความประพฤติแบบให้ตกใจกลัว (Shock Probation) บางที่เรียกว่า Shock Incarceration (การจำคุกแบบให้ตกใจกลัว) หรือ Split Sentence (คำพิพากษาแบบแยกส่วน) เพราะว่า ส่วนแรกของคำพิพากษาอาจให้เข้าเรือนจำหรือส่งตัวเข้า Boot Camp (ไม่ใช่เรือนจำ) ในส่วนที่สองจะใช้วิธีคุมความประพฤติต่อหลังจากออกจากเรือนจำหรือออกจาก Boot Camp

การคุมความประพฤติแบบค่ายฝึกทหารเป็นมาตรการที่ใช้กับผู้กระทำความผิดอุกฉกรรจ์ (felony) ซึ่งมีอายุระหว่าง 17-30 ปี แทนการลงโทษระยะยาว วิธีการที่ใช้จะเป็นการฝึกโดย

²⁷ นัทธี จิตสว่าง, หลักทัณฑ์วิทยา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ราชทัณฑ์, 2541), หน้า 55.

²⁸ รศ.ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และคณะ, รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง "การศึกษาแนวทางและความเป็นไปได้ในการนำมาตราการลงโทษระดับกลางมาใช้เพื่อเป็นมาตรการทางเลือกในการลงโทษผู้กระทำผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย", (กรมคุมประพฤติ, 2551), หน้า 40.

ใช้วิธีแบบทหาร ทั้งด้านสภาพร่างกายและสภาพจิตใจ โปรแกรมนี้เน้นสร้างการเรียนรู้ระเบียบวินัย อย่างยิ่ง รวมไปถึงให้การฝึกอบรมความรู้ ให้การศึกษา อบรมอาชีพต่างๆด้วย หลังจากผู้กระทำความผิดออกจากโปรแกรมแล้วจะถูกคุมความประพฤติต่อไปอีกระยะเวลาหนึ่ง การใช้มาตรการ Probation Boot Camp มีหลักเกณฑ์ว่าผู้กระทำความผิดจะต้องถูกจำคุกก่อน 3 ถึง 6 เดือน หรืออยู่ใน Boot Camp ที่ไม่ใช่เรือนจำ 3 เดือน แล้วจึงออกมาสู่สังคมภายนอก และเน้นการใช้กับผู้กระทำความผิดที่อายุไม่มากนัก และไม่เคยถูกจำคุกมาก่อน ภายใน Boot Camp จะมีการฝึกฝนแบบทหาร (Military Basic Training) ในทางปฏิบัติ Boot Camp จึงใช้ได้ทั้งกับผู้กระทำความผิดที่ศาลสั่งให้ใช้โดยตรง หรือใช้กับผู้ต้องขังที่ได้รับการพักการลงโทษตามที่เห็นสมควร²⁹

3.3.9 การพักการลงโทษ (Parole)

เป็นการให้รางวัลแก่พฤติกรรมดีของนักโทษ โดยปล่อยออกจากคุกก่อนกำหนดเวลา และควบคุมไว้ในชุมชนภายใต้เงื่อนไขที่กำหนด มาตรการพักการลงโทษเป็นมาตรการผสม คือ มีการใช้โทษจำคุกและต่อมาจึงปลดปล่อยออก โดยหันมาปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชนแทนการจำคุกส่วนที่เหลือ

การพักการลงโทษ หมายถึง กรณีที่นักโทษเด็ดขาดที่ต้องโทษจำคุกในเรือนจำมาแล้วระยะหนึ่ง ได้รับการพิจารณาคัดเลือกให้ได้รับการปลดปล่อยก่อนครบกำหนด ตามคำพิพากษา ภายใต้เงื่อนไขการสอดส่องดูแลควบคุมประพฤติ ไปจนกว่าจะครบกำหนดโทษตามคำพิพากษา ซึ่งหากกว่ามิได้มีการกระทำความผิดคดีอื่นๆ ขึ้นอีก ภายในระยะเวลาดังกล่าว ผู้ได้รับการพักการลงโทษก็จะได้รับการปลดปล่อยเป็นอิสระ ไม่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขการควบคุมประพฤติอีกต่อไป

การพักการลงโทษดังกล่าวนี้ นับเป็นระบบที่มีวิวัฒนาการสืบต่อกันมากกว่า 140 ปี และเป็นระบบการราชทัณฑ์สากลที่นานาอารยประเทศยอมรับและถือปฏิบัติ ในประเทศที่ไม่นิยมใช้ระบบการอภัยโทษจะหันมาใช้ระบบการพักการลงโทษเป็นหลักในการปล่อย นักโทษก่อนครบตาม

²⁹รศ.ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และคณะ, รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง "การศึกษาแนวทางและความเป็นไปได้ในการนำมามาตรการลงโทษระดับกลางมาใช้เพื่อเป็นมาตรการทางเลือกในการลงโทษผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย", (กรมคุมประพฤติ, 2551), หน้า 42.

คำพิพากษา เช่น ในสหรัฐ นักโทษ 2 ใน 3 จะได้รับการลงโทษก่อนครบกำหนดโทษตามคำพิพากษา และในบางรัฐ อาจมีจำนวนมากถึง 80 % ของนักโทษทั้งหมด

โดยหลักการแล้วระบบการพักการลงโทษที่สมบรูณ์จะต้องประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 3 ประการ คือ³⁰

1. การคัดเลือกผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษ
2. การเตรียมการปลดปล่อยผู้ได้รับการพักการลงโทษ
3. การดูแลสอดส่องคุมประพฤติผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษ

1. การคัดเลือกผู้ได้รับการลงโทษ

สิ่งสำคัญในการลงโทษก็คือ การคัดเลือกผู้ได้รับการพักการลงโทษซึ่งจะต้องมีระบบการคัดเลือกที่ให้ความเป็นธรรม และมีหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม ดังนั้น หลายประเทศจึงนิยมใช้ระบบให้มี " คณะกรรมการ " สำหรับพิจารณาการพักการลงโทษของผู้ต้องขังที่เข้าหลักเกณฑ์แต่ละราย คณะกรรมการดังกล่าวนี้ ประกอบด้วยบุคคลจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม และสมาชิกคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ประจำในคณะกรรมการพักการลงโทษดังกล่าว โดยคณะกรรมการจะทำหน้าที่ในการพิจารณากลับกรองรายงานการขอพักการลงโทษที่เสนอขึ้นมา

รายงานนี้จะถูกจัดทำโดยเจ้าหน้าที่ของเรือนจำ เสนอต่อคณะกรรมการพิจารณาการพักการลงโทษชุดเล็ก เพื่อกลับกรองและสัมภาษณ์ผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษทุกรายแล้วจึงทำรายงานเสนอคณะกรรมการพักการลงโทษชุดใหญ่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจะเป็นผู้ตัดสินว่าใครควรจะได้รับพักการลงโทษ

โดยทั่วไปแล้วปัจจัยหรือเกณฑ์ที่กรรมการชุดต่างๆ จะนำมาพิจารณาว่าใครควรได้รับการพักการลงโทษนั้น อาจพิจารณาแยกได้เป็น 3 ประเภท

1. ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นฐานดั้งเดิมก่อนและขณะกระทำผิด
2. ข้อมูลเกี่ยวกับความประพฤติและกิจกรรมในระหว่างต้องได้รับโทษในเรือนจำ
3. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายหลังจากที่ได้รับการลงโทษ

---

³⁰ นัทธี จิตสว่าง, หลักทัณฑ์วิทยา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ราชทัณฑ์, 2541), หน้า 59.

ข้อมูลประเภทที่ 1 อาจหาได้จากประวัติการกระทำผิด รายงานทางคดี รายงานของทาง ตำรวจ อัยการ ศาล และกำนันหรืออำเภอท้องที่ ซึ่งในต่างประเทศจะมีเจ้าหน้าที่พักการลงโทษออก ตำรวจเก็บข้อมูลดังกล่าวจากชุมชน ภูมิสำเนาของผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษ

ข้อมูลประเภทที่ 2 เป็นเรื่องที่ทางเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ของเรือนจำจะเป็นผู้พิจารณา เช่น เป็นชั้นอะไร เคยมีความผิดทางวินัยหรือไม่ เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาแค่ไหน ทำงานฝึกอาชีพ อะไร ความประพฤติทั่วไปเป็นอย่างไร

ข้อมูลประเภทที่ 3 เป็นเรื่องเกี่ยวกับว่า เมื่อได้รับพักโทษออกไปแล้วจะไปอยู่กับใคร ใครรับรอง มีรายได้พอไหม มีความเรียบร้อยของครอบครัวเป็นอย่างไร สภาพแวดล้อมของละแวก บ้านเป็นอย่างไร เป็นต้น

ข้อมูลเหล่านี้ในบางประเทศรวบรวมแล้วแยกแยะออกเป็นตัวคะแนน เช่น หากเข้าร่วม กิจกรรมทางศาสนา จะได้คะแนนสะสม 5 คะแนน ฝึกวิชาชีพก็ได้อีก 5 คะแนน หากทำผิดวินัยก็ ลบตั้งแต่ 1-10 คะแนน เป็นต้น หากผู้ขอรับการพักการลงโทษคนใดทำคะแนนถึงเกณฑ์ที่กำหนดก็ จะได้รับพิจารณาให้พักการลงโทษ

2. การเตรียมการปลดปล่อยผู้ได้รับการพักการลงโทษ

เมื่อได้รับการคัดเลือกผู้ที่เหมาะสมควรได้รับการพักการลงโทษแล้ว ขั้นตอนต่อไปที่จะต้อง พิจารณาก็คือการหาทางให้ผู้ได้รับการพักการลงโทษ มีการประกอบอาชีพ หรือศึกษาเล่าเรียนมีที่อยู่ เป็นหลักแหล่งเป็นต้น ซึ่งความจริงแล้วเรื่องเหล่านี้ ได้มีการเก็บข้อมูลและสืบเสาะว่าผู้ได้รับการพัก การลงโทษ ได้รับการปลดปล่อยออกไปแล้วจะทำงานอะไร อยู่ที่ไหนอย่างไร แต่การที่จะให้ผู้ ที่ได้รับการพักการลงโทษปฏิบัติตามที่ว่ามานี้ได้แต่เพียงไรนั้น ขึ้นอยู่กับการเตรียมการปลดปล่อยว่า มีประสิทธิภาพเพียงไร

โดยปกติแล้วการเตรียมการปลดปล่อย จะเริ่มต้นด้วยการฝึกอบรมผู้ที่ได้รับการพักการ ลงโทษให้ทราบแนวทางการแก้ไขปัญหา เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับสังคมเพื่อได้รับการ ปลดปล่อยออกไป การติดต่อหางานทำ ติดต่อศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ ติดต่อกับผู้นำชุมชนในท้องถิ่น จัดหาหรือติดต่อ บ้านถึงวิถี หรือศูนย์พักพิงผู้พ้นโทษ หรือสมาคมสงเคราะห์ผู้พ้นโทษต่างๆ แนะนำ เกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ หรือเงื่อนไขของการพักการลงโทษ

ปัญหาที่มักเกิดกับผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษ ที่ได้รับปลดปล่อยออกไปมักจะเกิดขึ้น ในระยะแรกๆ ที่ได้รับการปลดปล่อย เพราะปกติแล้วจะมีผู้ละเมิดเงื่อนไขการพักการลงโทษในช่วง

6 เดือนแรกของการปลดปล่อย เพราะปกติแล้วจะมีผู้ละเมิดเงื่อนไขการพักการลงโทษในช่วง 6 เดือนแรกของการปลดปล่อยมากกว่าในช่วง 6 เดือนอื่นๆ และมักจะมีการละเมิดในช่วง 1 ปี แรกของการปลดปล่อยมากกว่าช่วง 1 ปีอื่นๆ เช่นกัน

3. การดูแลสอดส่องคุมประพฤติผู้ได้รับการพักการลงโทษ

จุดประสงค์สำคัญประการหนึ่งของการพักการลงโทษ ก็คือ การปลดปล่อยผู้กระทำผิดออกไปโดยมีผู้ให้ความช่วยเหลือแนะนำ และฝึกฝนการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และทดสอบจิตใจในการปรับตัวให้เข้ากับสังคม ดังนั้น ผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษจึงได้รับการดูแลและสอดส่องดูแลคุมประพฤติแทนการปลดปล่อยแบบไม่มีเงื่อนไข เมื่อครบกำหนดโทษ

ในการดูแลสอดส่องคุมประพฤติผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษนั้น พนักงานคุมประพฤติผู้ได้รับการพักการลงโทษ จะต้องทำหน้าที่หลายประการ

1. การเยี่ยมบ้าน เพื่อสร้างความสัมพันธ์และดูแลทุกข์สุข ตลอดจนเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผู้ได้รับการพักการลงโทษ

2. แนะนำดูแล และให้คำปรึกษาผู้ได้รับการพักการลงโทษในเรื่องต่างๆ

3. เขียนรายงานเกี่ยวกับผู้ได้รับการพักการลงโทษ

ทั้งนี้ จนกระทั่งผู้ได้รับพักการลงโทษ ได้ปฏิบัติตามครบกำหนดเวลาเงื่อนไขการพักการลงโทษแล้ว ถ้าไม่กระทำผิดเงื่อนไข หรือกระทำผิดในคดีอาญาอื่น ๆ อีก ก็จะได้รับมีการปลดปล่อยเป็นอิสระอย่างแท้จริง

3.4 การแก้ไขผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กในชุมชน

กระบวนการยุติธรรมในอดีตเป็นกระบวนการที่เน้นการลงโทษเป็นหลัก โดยถือว่าการลงโทษผู้กระทำผิด คือ การอำนวยการยุติธรรม เมื่อคนคนหนึ่งทำผิดทำให้ผู้อื่นเจ็บปวด รัฐก็จะทำให้ผู้นั้นได้รับความเจ็บปวดตามไปด้วย แต่ในความเป็นจริง เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้น ผู้กระทำผิดถูกลงโทษ ผู้เสียหายมักไม่ได้รับการฟื้นฟูความเสียหายกลับคืนมา ผู้กระทำผิดไม่สำนึกในความผิดที่ตนได้กระทำ ไม่มีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูความเสียหาย และป้องกันมิให้เกิดอาชญากรรมขึ้นใหม่ในอนาคต

นอกจากนี้ยังใช้ทฤษฎีอาชญาวิทยากระแสหลักในการจัดแบ่งวิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่³¹ คือ วิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในสถาบันแบบปิด (Institutional Treatment) และวิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในชุมชน (Community Based Treatment) หรือวิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดคือโดยไม่ใช้สถาบันแบบปิด (Non-institutional Treatment) ซึ่งในปัจจุบันยังมีวิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดด้วยวิธีการอื่น ๆ อีกมากมายนอกเหนือจากการแบ่งเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดโดยใช้อิสรภาพเป็นเกณฑ์ ซึ่งเป็นวิธีการที่มีลักษณะไม่แบ่งแยกเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดออกจากครอบครัวและชุมชน ไม่กีดกันเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดออกไปจากสังคมและไม่เลือกใช้วิธีการที่เห็นได้ว่าจะสร้างความขัดแย้งแก่คู่กรณีหรือผู้เสียหายมากขึ้น ซึ่งเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในนามของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) วิธีการดังกล่าวนี้ใช้ทฤษฎีอาชญาวิทยาแนวสันติ (Peacemaking Criminology) และอยู่ภายใต้กระบวนการไม่ใช้ความรุนแรง (Non-violencing paradigm) หลักสำคัญของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเชิงสมานฉันท์คือการสร้างความปรองดองในสังคม โดยให้ผู้เสียหายได้รับความพึงพอใจ และผู้กระทำผิดสำนึกผิดถึงผลร้ายที่เกิดจากการกระทำของตนและแสดงความรับผิดชอบโดยการบรรเทาผลร้ายจากการกระทำนั้น ส่วนวิธีการสร้างสัมพันธภาพที่ดีหรือปรองดองกันโดยการนำผู้เสียหาย เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ครอบครัว และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการที่หลากหลายวิธีที่สามารถเลือกใช้ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ สภาพสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง ตลอดจนสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ถึงแม้ว่าการดำเนินการกับเด็กผู้กระทำผิดจะเป็นหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงของหน่วยงานของรัฐก็ตาม แต่เมื่อทุกคนอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกันย่อมต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อปัญหาสังคมนี้ร่วมกัน และในกระบวนการยุติธรรมนั้น ได้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน (people participation) เป็นอย่างมาก โดยถือว่าเป็นหลักการที่สำคัญยิ่งต่อการดำเนินงานของรัฐ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (people participation) นี้เอง เป็นรากฐานที่มาของมาตรการในการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชน (Community-Based Corrections) ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดทุกรูปแบบที่ได้กระทำในชุมชน โดยอาศัยทรัพยากรในชุมชนรูปแบบต่าง ๆ เข้าช่วยในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด การใช้ทรัพยากรชุมชนนั้นอาจเป็นไปได้ใน

---

³¹“กระบวนการทัศน์ใหม่ของกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด,” เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 1 ณ ศูนย์ประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี จ. นนทบุรี 17-18 กรกฎาคม 2546. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ลักษณะเช่นการใช้บรรยากาศและสถานที่ในชุมชนแทนการควบคุมผู้กระทำความผิดในเรือนจำ ได้แก่ การรอลงอาญาผู้กระทำความผิดโดยใช้วิธีการคุมประพฤติแทน หรือการพักการลงโทษแก่ผู้ต้องขัง

ดังนั้น หากเด็กได้กระทำความผิดในคดีที่ไม่รุนแรง หรือได้กระทำความผิดเป็นครั้งแรก การกระทำผิดนั้นเป็นไปด้วยสาเหตุอันน่าเห็นใจ หรือการกระทำผิดเป็นไปด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เด็กเหล่านี้อาจยังสามารถแก้ไขฟื้นฟูให้เป็นพลเมืองดีในสังคมได้ การลงโทษด้วยการส่งเข้าสถานพินิจ อาจจะทำให้เกิดผลเสียที่กระทบทั้งตัวเด็กผู้กระทำความผิดเองและสังคมมากกว่าผลดีที่จะได้รับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กที่อายุกว่า 7 ปี แต่ไม่เกิน 14 ปี หากได้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด แม้เด็กจะไม่ต้องรับโทษก็ตาม แต่ก็ต้องผ่านกระบวนการทางอาญา ซึ่งในการปฏิบัติต่อเด็กไม่มีการแยกปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดในลักษณะที่แตกต่างกัน คือ การกระทำความผิดที่เป็นความผิดในตัวเอง (Mala Inse) และความผิดที่กฎหมายห้าม (Mala Prohibita) ความผิดในสองลักษณะนี้มีความแตกต่างกันอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดที่กฎหมายห้าม เด็กผู้กระทำความผิดอาจไม่ได้เป็นผู้มีเจตนาชั่วร้าย หรือมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน แต่เป็นเพราะความคึกคะนองรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ซึ่งหากมีการปฏิบัติต่อเด็กทั้งสองกลุ่มนี้เหมือนกัน อาจมีผลกระทบต่อตัวเด็กเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ถ้ายทอดพฤติกรรมอาชญากรรม เกิดความเคยชินต่อกฎตารางและไม่เกรงกลัวต่อไป ชั่วร้ายไปกว่านั้น ยังถูกสังคมตราหน้าว่าเป็นคนไม่ดี ดังนั้น จึงสมควรใช้มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน (Community-Based Correction) ต่อเด็กเหล่านี้จึงจะมีความเหมาะสมกว่า

3.5 บทบาทและความสำคัญของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก

ครอบครัว ถือเป็นสถาบันทางสังคมขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ทำหน้าที่วางรากฐานให้แก่สถาบันอื่น ๆ ในสังคม เป็นกลุ่มสังคม (social group) กลุ่มแรกที่เด็กเป็นสมาชิกอยู่และเด็กสำนึกว่าตนมีส่วนสำคัญหรือเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนี้อย่างไรก็ตาม ครอบครัวเป็นผู้กำหนดบทบาท ทักษะ ค่านิยมและคุ้มครองเด็กจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่พึงปรารถนา ให้ความรัก ความอบอุ่น ถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ ตลอดจนอบรมบ่มนิสัย ปลูกฝังให้ประพฤติดีประพฤติชอบ สอนให้เด็กรู้จักหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งในสังคม ซึ่งเป็นบทบาทอย่างหนึ่งของครอบครัวที่จะช่วยควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวมิให้ก่ออาชญากรรมขึ้น ประกอบกับการให้ความช่วยเหลือหรือตอบสนองความต้องการของเด็กที่กระทำความผิดอย่างเหมาะสมก็จะเป็นปัจจัยหลักสำคัญ

ที่สามารถแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำผิดให้กลับตนเป็นคนดีได้ ทั้งนี้การทำหน้าที่ดังกล่าวจะได้ผลดีเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับบทบาทและความสัมพันธ์ในครอบครัวด้วย

ความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นพื้นฐานของความรัก ความอบอุ่น และความมั่นคงของครอบครัว เป็นตัวจักรสำคัญในการสร้างบรรยากาศของครอบครัว ให้น่าอยู่ เมื่อบ้านน่าอยู่ก็จะสามารถผูกพันสมาชิกของครอบครัวไว้ได้ แต่หากครอบครัวไม่ปฏิบัติหน้าที่อย่างสมบูรณ์เพียงพอ หรือครอบครัวแตกแยก ขาดความเข้าใจกันภายในครอบครัว หรือแม้แต่การที่คนในครอบครัวเองไม่ยอมรับหรือไม่ยอมให้อภัย ถูกเหยียดหยาม ก็จะทำให้เด็กเกิดความวิตกกังวลในการดำเนินชีวิต เกิดความท้อแท้ที่จะกลับตัวเป็นคนดีเพราะไม่มีใครให้กำลังใจหรือช่วยเหลือ เด็กที่กระทำผิดจึงไม่สามารถปรับตัวเข้าสู่ครอบครัวและสังคมได้และหันกลับมากระทำผิดซ้ำอีก ฉะนั้น ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำผิดจึงจำเป็นต้องให้ครอบครัวของเด็กร่วมมือกันสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี มีความอบอุ่น เป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจ เมื่อเด็กต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ และส่งเสริมหรือสนับสนุนให้เด็กกระทำผิดกลับตัวเป็นคนดีของสังคม อันเป็นการป้องกันมิให้เด็กกลับไปกระทำผิดซ้ำได้อีกทางหนึ่ง

ดังนั้น เมื่อเด็กที่กระทำผิดได้รับการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมและการกระทำผิดและสภาพจิตใจในขณะที่อยู่กับครอบครัวโดยครอบครัวเข้ามาดูแลแก้ไขฟื้นฟูเด็กอย่างใกล้ชิด ย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อทุกฝ่าย ที่สำคัญอย่างแรก คือ เด็กกระทำผิด เมื่อเด็กได้รับการดูแลเอาใจใส่ ให้กำลังใจ ตลอดจนการสนับสนุนช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ จะทำให้เด็กกระทำผิดเกิดความมั่นใจว่า ครอบครัวยังให้การดูแลเอาใจใส่อยู่ ก่อให้เกิดกำลังใจในการเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ และมีกำลังใจที่จะกลับตัวเป็นคนดี ส่วนผลต่อครอบครัว คือ ทำให้เกิดการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีให้เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัวกับเด็กกระทำผิด ก่อให้เกิดความรัก ความเข้าใจ การยอมรับซึ่งกันและกันมากขึ้น และเมื่อครอบครัวให้การดูแลแก้ไขเด็กกระทำผิด จะทำให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมได้รับการลดภาระหรือแบ่งเบาหน้าที่ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กได้ และเป็นการช่วยลดปริมาณคดีให้แก่ศาลเยาวชนด้วย ส่วนชุมชนและสังคมนั้น เมื่อเด็กได้รับการเอาใจใส่จากครอบครัว ก็จะทำให้ชุมชนและสังคมเห็นว่าเด็กกระทำผิดเหล่านั้นสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคมได้ตามปกติ อันเป็นการสร้างการยอมรับและการมีทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นกับชุมชน และสังคม

ดังนั้น จึงควรจัดให้ความผิดส่วนใหญ่ที่เด็กเป็นผู้กระทำ ให้เป็นภาระของครอบครัวที่จะต้องเข้ามาเป็นหลักในการแก้ไขปัญหาร่วมกับชุมชน โดยรัฐเข้าไปกำกับดูแล และผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของเด็กผู้กระทำผิดด้วย โดยการใช้ระบบทางเลือกกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (alternative restorative justice) ซึ่งจะใช้ในกรณีความผิดที่กำหนดไว้ในกรณีที่เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดยอมรับโดยสมัครใจว่า ได้กระทำความผิดจริงไม่ขอต่อสู้คดี และครอบครัวกับชุมชนของเด็กที่กระทำผิดพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการ

แก้ไขปัญหาร่วมกับภาครัฐ³² โดยที่ผู้เสียหายที่สมัครใจเข้าร่วมกระบวนการจะมีบทบาทสำคัญในการบำบัดแก้ไขพฤติกรรมกระทำผิดของเด็ก และได้รับการเยียวยาหรือชดใช้ความเสียหายจากเด็กผู้กระทำผิดจนเป็นที่พอใจด้วย นอกจากนี้มาตรการทางเลือกดังกล่าวจะทำให้เด็กสามารถมีส่วนร่วมในการวางแผนในการจัดการกับอาชญากรรมที่ตนก่อขึ้น รวมทั้งได้รู้เทคนิคในการกระทำของตนเองด้วย

3.6 แนวทางและมาตรการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชนของต่างประเทศ

3.6.1 ประเทศแคนาดา³³

3.6.1.1 ภาพรวมของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กในชุมชนของประเทศ

แคนาดา

การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในประเทศแคนาดาโดยทั่วไปแบ่งเป็นสองส่วนใหญ่มากกว่าคือการจำคุกและการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชน (Community – Based Correction) การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนส่วนที่เกี่ยวกับการจำคุก หมายถึงบรรดางานหรือบริการต่างๆที่นำไปสู่การจำคุก ส่วนการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชน หมายถึงบรรดางานหรือบริการต่างๆที่นำไปสู่การปฏิบัติในชุมชน

ในประเทศแคนาดา จังหวัดและภูมิภาค มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการส่งข้อมูลของการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชนของทั้งเด็กหรือเยาวชนและผู้ใหญ่ และต้องแสดงผลสำคัญไว้ในรายงานด้วย หน่วยงานที่รับผิดชอบงานเกี่ยวกับการแก้ไขผู้กระทำผิดของประเทศแคนาดาก็คือ The Correctional Service Canada (CSC) และมีหน่วยงานแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชนกลาง (Federal community corrections) สำหรับผู้ที่ถูกกักขังในสถานที่ตัดสินคดีหรือเรือนจำ (ผู้ใหญ่ที่รับโทษสองปีและได้รับการปล่อยในชุมชนโดยการพักการลงโทษรายวัน พักการลงโทษแบบเต็มรูปแบบและปล่อยตามกฎหมาย) ด้วย

³²วันชัย รุจนวงศ์, “สถานการณ์ และปัญหากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กกระทำผิดในประเทศไทย,” เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก” จัดโดยคณะกรรมการการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน วุฒิสภา เสนอที่ห้องประชุมคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน หมายเลข 213-216 ชั้น 2 อาคารรัฐสภา 2 วันอังคารที่ 18 มีนาคม 2546, หน้า 8-9.

³³ <http://www.statcan.gc.ca/pub/85-567-x/85-567-x2005001-eng.html>.

วัตถุประสงค์หลักของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในระดับจังหวัดและภูมิภาค ทั้งในระบบยุติธรรมสำหรับผู้ใหญ่และเยาวชน จะใช้การบริหารจัดการและควบคุมติดตามสอดคล้อง โปรแกรมเบี่ยงเบน(Diversion Programs) การควบคุมก่อนการพิจารณา (Pre-trial Supervision) และการตัดสินลงโทษโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน (Community-based Sentences)

นอกจากนี้ งานเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนยังครอบคลุมถึง กิจกรรมยุติธรรมเพิ่มเติมอื่นๆ ที่อยู่ภายในบริบทของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนอีกด้วย เช่น รายงานก่อนการพิพากษา การใช้โทษปรับแทนการจำคุก และการพักการควบคุมชั่วคราว เป็นต้น

3.6.1.2 บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กในชุมชนของประเทศแคนาดา

หลักการเกี่ยวกับการแก้ไขผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กในชุมชนของประเทศแคนาดา กำหนดไว้ใน ประมวลกฎหมายอาญาประเทศแคนาดา Canada Criminal Law พระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก Young Offenders Act (1984-2003) และพระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน The Youth Criminal Justice Act (ซึ่งประกาศใช้เมื่อ 1 เมษายน 2003)

ประมวลกฎหมายอาญาประเทศแคนาดา (Canada Criminal Law) พระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก(The Young Offenders Act) และพระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน(The Youth Criminal Justice Act) ได้กำหนดกรอบที่เป็นรากฐานสำหรับการบริหารจัดการงานแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน และด้วยเหตุที่ในประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายเฉพาะสำหรับเยาวชนมีฐานความผิดและบทลงโทษหลายอย่างทับซ้อนกัน จึงทำให้เกิดความคล้ายคลึงกันในแนวทางปฏิบัติของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนสำหรับเด็กหรือเยาวชนและผู้ใหญ่

แม้ว่าประมวลกฎหมายอาญาประเทศแคนาดา(Canada Criminal Law) พระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก (The Young Offenders Act) และพระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน(The Youth Criminal Justice Act) จะได้กำหนดแนวทางเพื่อพิจารณามาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนต่างๆที่มีอยู่ในประเทศแคนาดา แต่อย่างไรก็ตามในการพิจารณากำหนดมาตรการต่างๆของแต่ละพื้นที่ไม่จำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามเกณฑ์ของพระราชบัญญัติเหล่านี้โดยตรง โดยในแต่ละเขตอาจจะกำหนดแตกต่างกันไปในส่วนของมาตรการที่นำมาใช้และการบริหารงานของโปรแกรมต่างๆที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติเหล่านี้ก็ได้

ตามพระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก (The Young Offenders Act) เด็ก หมายถึง ผู้ที่มีอายุระหว่าง 12 และ 17 ในขณะที่การกระทำผิดกฎหมายได้เกิดขึ้น และเด็กจะต้องได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างจากผู้ใหญ่ในระบบกระบวนการยุติธรรม โดยมีข้อยกเว้นอยู่ไม่กี่มาตรา หลักการตัดสินพิพากษาในส่วนมาตรา 718-718.2 ของประมวลกฎหมายอาญาจะไม่นำมาใช้กับเยาวชนที่ได้รับคุ้มครองภายใต้พระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก

พระราชบัญญัตินี้ให้ความสำคัญกับการป้องกันอาชญากรรมว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนและกำหนดว่าเด็กหรือเยาวชนไม่ควรประสบผลลัพธ์เดียวกันสำหรับพฤติกรรมของพวกเขาเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ ตามพระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก มาตรา s.3.1 (a, a.1)

พระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน (The Youth Criminal Justice Act) มีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 2003 แทนที่พระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก พระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนมีหลายลักษณะคุณสมบัติที่แตกต่างกับพระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก ประการหนึ่ง ก็คือ ข้อเสนอพื้นฐานในการใช้มาตรการทางเลือกกับผู้กระทำความผิดครั้งแรกและไม่ใช้ความผิดที่รุนแรงแทนการดำเนินคดีในกระบวนการศาลที่เป็นทางการ

ยกตัวอย่าง เช่น พระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน(The Youth Criminal Justice Act) กำหนดว่าศาลยุติธรรมเยาวชนจะต้องไม่ส่งเด็กหรือเยาวชนเข้ารับการควบคุมตัว เว้นแต่

- (1) เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดที่รุนแรง
- (2) เด็กหรือเยาวชนที่ล้มเหลวที่จะปฏิบัติตามคำพิพากษาแบบไม่ควบคุมตัว (Non-custodial Sentences)
- (3) เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดที่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดี ซึ่งสำหรับผู้ใหญ่จะต้องรับโทษจำคุกเป็นระยะเวลามากกว่าสองปีและมีประวัติที่แสดงถึงรูปแบบของคำตัดสินความผิด หรือ

(4) ในกรณีพิเศษที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดที่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดี และเหตุการณ์ของการกระทำผิดเป็นกรณีที่กำหนดให้มีคำตัดสินโทษที่ไม่ใช่การควบคุมตัวซึ่งไม่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับวัตถุประสงค์และหลักการที่บัญญัติไว้ในมาตรา 38 พระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน

3.6.1.3 แนวทางและรูปแบบของการนำมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้ กับกระทำความผิดโดยเด็กของประเทศแคนาดา

มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนที่นำมาใช้กับการกระทำความผิดโดยเด็กของประเทศแคนาดา ได้แก่

1) มาตรการทางเลือก

ภายใต้มาตรา 4 (1) ของพระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก (The Young Offenders Act) มาตรการทางเลือกถูกนำมาใช้ในการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดจากกระบวนการศาล การเบี่ยงเบนอาจเกิดขึ้นได้ในกรณีที่เยาวชนขอรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง³⁴ และตกลงยินยอมที่จะเข้าสู่โปรแกรม³⁵

โดยปกติการใช้โปรแกรมมาตรการทางเลือกจะถูกสงวนไว้สำหรับผู้กระทำความผิดครั้งแรกและผู้กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง และเมื่อข้อตกลงที่จะเข้าสู่มาตรการทางเลือกได้ถูกทำขึ้น โปรแกรมหนึ่ง โปรแกรมหรือมากกว่าจะถูกกำหนดให้กับแต่ละคน

ต่อมา เมื่อมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน (The Youth Criminal Justice Act) มาตรการทางเลือกจึงถูกแทนที่ด้วยมาตรการ “Extrajudicial Sanctions” (EJS) เช่นเดียวกับมาตรการทางเลือก มาตรการ EJS อนุญาตให้เด็กและเยาวชนสามารถถูกเบี่ยงเบนออกจากกระบวนการศาลได้ พระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน (The Youth Criminal Justice Act) ได้วางหลักเพิ่มเติมเกี่ยวกับการให้ความสำคัญในการใช้โปรแกรมเบี่ยงเบน โดยกำหนดไว้ว่า "สามารถเชื่อได้ว่าเป็นการเหมาะสมที่จะระงับการดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนซึ่งได้แสดงความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตน"³⁶ ซึ่งถ้าหากเด็กหรือเยาวชนสามารถทำตามข้อกำหนดของโปรแกรมจนเสร็จสิ้นทั้งหมด ก็จะไม่ต้องชำระค่าใช้จ่ายต่างๆในการเข้าร่วมตามมาตรการนั้น

แม้ว่าในทุกพื้นที่ที่จะได้รับการเสนอให้ใช้โปรแกรมมาตรการทางเลือกภายใต้พระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก และโปรแกรมมาตรการ Extrajudicial Sanctions ภายใต้พระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญา กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดหรือเขตปกครองของตนเองก็

³⁴มาตรา s.4 (1) (e) พระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก

³⁵มาตรา s.4 (1) (c) พระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก

³⁶มาตรา s.4 (c) (d) พระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน

ตาม แต่ในส่วนการดำเนินการก็อาจมีความแตกต่างกันออกไป เพราะโปรแกรมมาตรการทางเลือกที่มีอยู่อย่างหลากหลาย โดยโปรแกรมมาตรการทางเลือกอาจรวมถึงมาตรการในหมู่โปรแกรมอื่นๆ เช่น การบริการชุมชน การบริการส่วนบุคคล โปรแกรมด้านการศึกษา การขอโทษ และหรือหลักสูตรการปรับปรุงทักษะทางสังคม

2) การควบคุมตัวในช่วงก่อนการพิจารณา (Pre-trial supervision)

ศาลเยาวชนต้องพิจารณา “การควบคุมตัวในช่วงก่อนการพิจารณา” เป็นมาตรการทางเลือกแทนการกักขังจำคุก ก่อนที่จะส่งเด็กหรือเยาวชนกลับเข้าไปคุมขังระหว่างพิจารณาคดี โดยศาลจะต้องตรวจสอบว่ามีผู้ปกครองซึ่งมีความรับผิดชอบ เต็มใจที่จะให้การดูแลและดำเนินการควบคุมดูแลเด็กหรือไม่ แทนที่จะควบคุมตัวไว้³⁷

ภายใต้พระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก (The Young Offenders Act) ได้ระบุว่าในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนได้กระทำความผิด ให้ใช้หลักเดียวกันกับหลักเกณฑ์ของบทบัญญัติเรื่องการปล่อยชั่วคราวของประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา ดังนั้น ศาลสามารถสั่งให้ปล่อยตัวเด็กที่ต้องการหาว่ากระทำความผิดไปชั่วคราวได้ในช่วงก่อนการพิจารณา โดยให้อยู่ในความดูแลของผู้ปกครอง และศาลจะสามารถสั่งให้เด็กหรือเยาวชนถูกควบคุมตัวกักขังได้ก็ต่อเมื่อมีข้อสงสัยในเรื่อง องค์คณะของศาล การรักษาความปลอดภัยของสาธารณะ หรือเพื่อที่จะรักษาความเชื่อมั่นในการบริหารงานยุติธรรมเท่านั้น³⁸ นอกจากนี้หลักเกณฑ์ของบทบัญญัติเรื่องการปล่อยชั่วคราวของประมวลกฎหมายอาญาแคนาดาก็ได้นำมาปรับใช้ในพระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชนด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชนได้เพิ่มเติมนโยบายใหม่สองประการ กล่าวคือ เด็กและเยาวชนจะไม่สามารถถูกคุมตัวกักขังในช่วงการคุมตัวก่อนการพิจารณาได้ เนื่องจากเพื่อเป็นการคุ้มครองเด็ก หรือ เพื่อยึดถือสุขภาพจิตของตัวเด็กเป็นหลัก³⁹ นอกจากนี้ยังมีข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับวิธีการใช้การควบคุมตัวในช่วงก่อนการพิจารณา โดยในกรณีถ้าหากเด็กหรือเยาวชนนั้นไม่สามารถถูกพิพากษาตัดสินให้ถูกควบคุมกักขังได้ แต่ถ้าพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดจริงในฐานะความผิดตามที่ถูกกล่าวหา ก็สามารถใช่วิธีดังกล่าวได้

³⁷ มาตรา s.7.1 (1) (A-C) พระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก

³⁸ มาตรา s.515 (10) ประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา

³⁹ มาตรา s.29 (1) พระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน

ในรัฐ Manitoba, Saskatchewan, Alberta, British Columbia และ Nunavut นำการควบคุมตัวในช่วงก่อนการพิจารณา (Pre-trial supervision) มาใช้สำหรับเด็กและเยาวชนอย่างแพร่หลายทั่วทั้งจังหวัดและอาณาเขตพื้นที่ ในรัฐ Newfoundland and Labrador, Prince Edward Island Ontario และพื้นที่ในแถบตะวันออกเฉียงเหนือนำมาใช้กับผู้กระทำผิดบางประเภท ส่วนหน่วยงานแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของรัฐ Nova Scotia, New Brunswick, Quebec และ Yukon ไม่ได้นำวิธีนี้มาใช้แต่อย่างใด

3) การคุมประพฤติ (Probation)

ในทุกเขตพื้นที่ของประเทศแคนาดามีการนำมามาตรการคุมประพฤติมาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยลักษณะการดำเนินการนั้นเหมือนดังเช่นกรณีของผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ เด็กหรือเยาวชนที่รับการคุมประพฤติจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขเกี่ยวกับคำสั่งหรือข้อบังคับตามศาลสั่ง เงื่อนไขเกี่ยวกับคำสั่งหรือข้อบังคับสำหรับเยาวชนเหล่านี้ คือ การรักษาความสงบเรียบร้อย และทำพฤติกรรมที่ดี และจะต้องปรากฏก่อนที่ศาลต้องการจะพิจารณา⁴⁰ เช่นเดียวกับการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนของผู้ใหญ่ อำนาจในการกำหนดขอบเขตของเงื่อนไขในการเลือกใช้มาตรการนี้เป็นของศาล และการรายงานตัวไปยังเจ้าหน้าที่คุมประพฤติเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับมาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนโดยการคุมประพฤติ⁴¹

นอกจากนี้ คำสั่งให้คุมประพฤตินั้นสามารถเป็นคำพิพากษาแบบเฉพาะในตัวเอง หรือจะใช้แบบแยกส่วน (Split Sentence) ร่วมกับการควบคุมตัวในสถานกักกันแบบเปิด การควบคุมตัวในสถานกักกันแบบปิด หรือคำตัดสินพิพากษาในรูปแบบอื่นๆก็ได้ การคุมประพฤติถือได้ว่าเป็นส่วนประกอบที่ใหญ่ที่สุดของการควบคุมดูแลการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเลยทีเดียว โดยในปีค.ศ. 2002-2003 เก้าสิบเปอร์เซ็นต์ของเยาวชนในประชากรเยาวชนที่รับการแก้ไขฟื้นฟูของแคนาดานั้นอยู่ในโปรแกรมการคุมประพฤติทั้งสิ้น

4) การชดเชยเยียวยาให้กลับสู่สภาพเดิม (Restitution)

⁴⁰ มาตรา s.23 (1)(a,b) พระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก และมาตรา s.55 (1)(a,b) พระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน

⁴¹ มาตรา s.23 (2)(a) พระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก และ มาตรา s.55 (2)(a) พระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน

เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอาจถูกสั่งให้จ่ายเงินชดเชยค่าเสียหายใดๆแก่เหยื่อของการกระทำผิดนั้น โดยเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดจะต้องจ่ายเงินจำนวนหนึ่งเพื่อที่จะชดเชยความเสียหายต่อทรัพย์สิน การสูญเสียรายได้หรือการขาดการเลี้ยงดู หรือความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะการบาดเจ็บอันสืบเนื่องมาจากการกระทำผิด⁴² นอกจากนี้ หากบุคคลได้ซื้อสินค้าซึ่งถูกขโมยมาจากเด็กหรือเยาวชนโดยเจตนาบริสุทธิ์คือไม่รู้ถึงที่มาของสินค้านั้น ศาลสามารถสั่งให้ใช้มาตรการชดเชยความเสียหายหรือการทำให้กลับสู่สภาพเดิม (Restitution) ได้ สำหรับจำนวนเงินที่ได้จ่ายไปสำหรับสินค้านั้น

เหมือนกับในกรณีของผู้ใหญ่ ศาลเยาวชนสามารถออกคำสั่งให้ใช้มาตรการชดเชยความเสียหายหรือการทำให้กลับสู่สภาพเดิม (Restitution) ตามมาตรการนี้เพียงอย่างเดียวก็ได้ หรือจะออกคำสั่งผ่านคำสั่งคุมประพฤติโดยไม่ต้องมีการรายงาน หรือออกคำสั่งให้ใช้มาตรการชดเชยความเสียหายหรือการทำให้กลับสู่สภาพเดิม (Restitution) ร่วมกันกับคำสั่งคุมประพฤติไปด้วยก็ได้

ในทุกเขตพื้นที่ของประเทศแคนาดาได้มีการนำมาตรการชดเชยความเสียหายหรือการทำให้กลับสู่สภาพเดิม (Restitution) มาใช้กับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด อย่างไรก็ตามในรัฐ Newfoundland and Labrador, Nova Scotia, New Brunswick, Quebec, Ontario (Phase 2), Manitoba, Alberta, the Northwest Territories และ Nunavut นำเอามาตรการชดเชยความเสียหายหรือการทำให้กลับสู่สภาพเดิม (Restitution) เพียงอย่างเดียวมาใช้โดยมีหลักเกณฑ์ที่จำกัด ส่วนในรัฐ Prince Edward Island, Ontario (Phase 1), British Columbia และ the Yukon นำเอามาตรการชดเชยความเสียหายหรือการทำให้กลับสู่สภาพเดิม (Restitution) เพียงอย่างเดียวมาใช้โดยมีหลักเกณฑ์ที่ไม่จำกัด สำหรับหน่วยงานแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนของรัฐ Saskatchewan ไม่นำมาตรการนี้มาใช้แต่อย่างใด

5) การทำงานบริการสังคม (Community Service)

คำสั่งให้ทำงานบริการชุมชนสามารถทำได้ทั้งแบบมีการควบคุมโดยมีข้อกำหนดในการรายงานไปยังเจ้าหน้าที่คุมประพฤติร่วมด้วย หรือแบบไม่มีการคุมประพฤติ (stand-alone) และมีข้อแตกต่างจากกรณีของผู้ใหญ่ กล่าวคือ พระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก และพระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชนอนุญาตให้มีคำสั่งให้ทำงานบริการชุมชนเพียง

⁴² มาตรา s.20 (c,e&f) พระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก และมาตรา s.42 (2)(e,f) พระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน

อย่างเดี่ยว (stand-alone) ที่เป็นอิสระจากคำสั่งคุมประพฤติได้ โดยระยะเวลาสูงสุดที่อนุญาตให้ สำหรับใช้มาตรการทำงานบริการชุมชนคือ 240 ชั่วโมง ภายใน 6 เดือน

ในทุกเขตพื้นที่ได้นำเอามาตรการทำงานบริการชุมชนเพื่อดูแลเด็กและเยาวชนที่ กระทำคามผิดมาปรับใช้ ในรัฐ Newfoundland and Labrador, Nova Scotia, Quebec, Ontario(Phase 2), Manitoba, Alberta, British Columbia, Nunavut และพื้นที่ในแถบตะวันตกเฉียงเหนือ ได้นำเอามาตรการทำงานบริการชุมชนเพียงอย่างเดียวมาใช้อย่างแพร่หลาย ในรัฐ Prince Edward Island, Ontario(Phase 1) และ the Yukon นำเอามาตรการทำงานบริการชุมชนเพียงอย่างเดียว มาใช้โดยมีข้อจำกัด ในส่วนรัฐNew Brunswick และSaskatchewan ไม่ได้มาตรการทำงาน บริการชุมชนเพียงอย่างเดียวมาใช้แต่อย่างใด

6) การทำงานแทนโทษปรับ (Fine option programs)

เมื่อเด็กที่ถูกกำหนดให้โดนปรับ เด็กสามารถเลือกที่จะเข้าสู่โปรแกรมใช้การ ทำงานแทนโทษปรับได้ โปรแกรมนี้จะช่วยให้ทางเลือกสำหรับเยาวชนแทนที่การกักขังหรือจำคุก ในกรณีที่ไม่สามารถจ่ายค่าปรับได้ พระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก กำหนดเงื่อนไขที่เด็ก และเยาวชนอาจชำระโทษปรับโดยการสะสมหน่วย(คิดตามเวลาหรือวิธีอื่นๆ)จากการทำงานได้⁴³ และในพระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชนก็ได้ระบุแนวทางไว้เป็นอย่างดีเช่นกัน⁴⁴

โดยขึ้นอยู่กับแต่ละเขตอำนาจศาล เด็กสามารถเข้าสู่โปรแกรมนี้ได้ ในกรณีที่พวกเขาถูกพิพากษาให้รับโทษปรับ ตามกฎหมายของจังหวัดหรือเขตปกครอง กฎหมายอาญา กฎหมาย ของสหพันธรัฐ หรือกฎหมายของสหพันธรัฐอื่นๆ และหรือกฎหมายที่ออกโดยเทศบาล อย่างน้อย หนึ่งข้อหรืออาจจะมากกว่านั้น นอกจากนี้ เด็กที่กระทำผิดยังสามารถเข้าสู่โปรแกรมนี้ในขั้นตอนที่ แตกต่างกันของกระบวนการยุติธรรมก็ได้ เช่น ในช่วงการสิ้นสุดของระยะเวลาที่ให้ชำระเงิน ในช่วง ออกคำสั่งรับรองการให้สัญญา หรือในขั้นตอนสุดท้ายซึ่งจะนำไปกักขังหรือจำคุก เป็นต้น

รัฐ Newfoundland and Labrador, Nova Scotia, Ontario (Phase 1 and 2), British Columbia และ the Yukon ไม่นำเอามาตรการทำงานบริการสังคมมาใช้สำหรับเด็กที่กระทำผิด ใน เขตพื้นที่อื่น ๆ มีการนำเอาโปรแกรมมาตรการที่เหมาะสม โดยแตกต่างกันออกไปในรายละเอียด อย่างเช่น วิธีการเข้าสู่โปรแกรม หน่วยหรือวิธีการที่นำมาคิดคำนวณค่าปรับ ซึ่งโดยปกติแล้วจะ

⁴³ มาตรา s.20 (2) พระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก

⁴⁴ มาตรา s.54 (2) พระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน

เป็นไปตามค่าจ้างขั้นต่ำตาม กฎหมายของจังหวัดหรือเขตปกครองนั้น แต่อยู่ในช่วงจาก 5 – 10 ดอลลาร์ต่อชั่วโมง

7) การปล่อยชั่วคราว การปล่อยกลับคืนสู่ชุมชน (Temporary absences / Reintegration leaves)

ในทุกเขตพื้นที่ของประเทศแคนาดา นำเอามาตรการการปล่อยชั่วคราว (Temporary absences / Reintegration leaves) มาใช้โดยโดยปราศจากข้อจำกัด มาตรา 35 ของพระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก ได้กำหนดอำนาจโดยเฉพาะในการใช้มาตรการปล่อยชั่วคราวหรือปล่อยในช่วงกลางวัน ภายใต้พระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก การปล่อยชั่วคราวจะต้องยาวไม่เกิน 15 วันและอาจทำกระทำได้โดย แม้จะมีหรือไม่มีเหตุเกี่ยวกับการรักษาในทางการแพทย์ ความเวทนาสงสาร เหตุผลทางมนุษยธรรม เหตุเพื่อวัตถุประสงค์ในการฟื้นฟูพฤติกรรมเด็กและเยาวชน หรือเพื่อปล่อยกลับคืนสู่ชุมชน⁴⁵ก็ตาม

เด็กบางคนอาจจะถูกปล่อยจากการกักขังเพื่อเข้าเรียนในโรงเรียน มีอาชีพหรือได้รับการจ้างงานต่อไป ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับครอบครัวหรือดำเนินการอื่น ๆ ตามความต้องการของครอบครัวเด็กและเยาวชน การเข้าร่วมใน โปรแกรมจะช่วยให้เด็กเหล่านี้ดีกว่า โดยการหาอาชีพให้เด็ก หรือส่งเข้าร่วมโปรแกรมการบำบัดรักษาผู้ป่วยนอก⁴⁶

รูปแบบการปล่อยชั่วคราวตามพระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กนั้น ในพระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชนเองก็ได้กำหนดไว้ด้วย โดยอยู่ในส่วนบทบัญญัติสำหรับการปล่อยกลับคืนสู่ชุมชน กล่าวคือ ภายใต้เงื่อนไขที่ระบุ เด็กและเยาวชนที่ถูกกักขังจำคุกสามารถได้รับความยินยอมให้ปล่อยตัวกลับคืนสู่ชุมชนได้มากถึง 30 วันเพื่อสำหรับการรักษาในทางการแพทย์ ความเวทนาสงสาร เหตุผลทางมนุษยธรรม หรือเพื่อปล่อยเด็กหรือเยาวชนกลับคืนสู่ชุมชน⁴⁷ ขณะเดียวกัน มาตรการปล่อยเด็กหรือเยาวชนกลับคืนสู่ชุมชน อาจถูกเริ่มต้นใหม่โดยดุลยพินิจของกรมการระดับจังหวัด หากเด็กหรือเยาวชนมีการละเมิดเงื่อนไขใดๆในการปล่อย การ

⁴⁵ มาตรา s.35 (1)(a) พระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก

⁴⁶ มาตรา s.35 (1)(b)(i-iv) พระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก

⁴⁷ มาตรา s.91 (1)(a) พระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน

ได้รับอนุญาตปล่อยตัวอาจถูกเพิกถอน และเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจถูกควบคุมตัวและส่งกลับไปกักขังหรือจำคุกตามเดิม⁴⁸

8) การควบคุมในชุมชนที่เพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน

การประกาศใช้พระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ทำให้เกิดการควบคุมดูแลในชุมชนประเภทใหม่ๆ ขึ้น โดยมีขอบเขตของการแก้ไขเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดในชุมชน เพิ่มเติมดังต่อไปนี้

(1) การควบคุมขังและการควบคุมดูแล (Custody and supervision)

ในปัจจุบันคำพิพากษาให้กักขังจำคุกเด็กและเยาวชนในทุกคดี กำหนดว่าจะต้องมีระยะเวลาของการควบคุมในชุมชนตามมาด้วยทุกครั้ง ซึ่งแต่เดิมตามพระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กนั้น จะเป็นข้อกำหนดบังคับสำหรับคำพิพากษาคดีฆาตกรรมเท่านั้น

(2) การช่วยเหลือแบบเข้มงวด โปรแกรมควบคุมและการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมแบบเข้มงวด โปรแกรมควบคุมขังและกักขังควบคุม (Intensive Support, Supervision program & Intensive Rehabilitative, Custody and Supervision program)

โดยปกติแล้วจะขึ้นอยู่กับอำนาจของศาล ศาลอาจตัดสินให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดเหล่านี้ใช้วิธีการควบคุมในชุมชนแบบเข้ม ให้รับการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมแบบเข้ม หรือเข้าโปรแกรมกักขังและกักขังควบคุมก็ได้ แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อจำกัดสำหรับผู้กระทำความผิดร้ายแรงอยู่เล็กน้อย กล่าวคือ ถ้าในกรณีเด็กหรือเยาวชนได้รับความทรมาณทางจิตใจ มีอาการเกี่ยวกับทางจิต หรือมีความผิดปกติทางด้านอารมณ์ความรู้สึก และในกระบวนการพัฒนาวางแผนการรักษาหากมีเหตุอันควรให้เชื่อได้ว่า ความเสี่ยงที่เด็กหรือเยาวชนในการกระทำความผิดที่ร้ายแรงรุนแรงจะลดลงก็สามารถนำมาใช้ได้

(3) การผ่อนผันการควบคุมขังและโปรแกรมการกักขังควบคุม (Deferred Custody and Supervision program)

กรณีนี้คล้ายกันกับคำพิพากษาแบบมีเงื่อนไขคุมประพฤติสำหรับผู้ใหญ่ เด็กและเยาวชนจะถูกควบคุมดูแลในชุมชนและอาจมีการตั้งเงื่อนไขประกอบด้วย ในกรณีที่มีการฝ่าฝืน

⁴⁸ มาตรา s.91 (4) พระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน

เงื่อนไข ผู้กระทำผิดอาจถูกจับกุมตัวและบังคับให้ไปรายงานตัวที่ศาลก่อน ศาลจะดำเนินการอย่างไรก็ได้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของการละเมิด โดยอาจไม่ดำเนินการใดๆเลย หรือจะเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขที่ตั้งไว้แต่เดิม หรืออาจจะสั่งให้ผู้กระทำผิดรับโทษส่วนที่เหลือตามคำสั่งเดิม เสมือนว่าเป็นคำสั่งควบคุมขังและควบคุมดูแลในชุมชนปกติก็ได้

นอกจากนี้ ในการพิจารณาใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนกับเด็กที่กระทำความผิดนั้น จะต้องมีการจัดทำรายงานก่อนการควบคุม และรายงานก่อนการพิพากษา (Pre-disposition and Pre-sentence reports) เพื่อให้ศาลใช้ประกอบการพิจารณาอีกด้วย โดยศาลอาจจะนำเอารายงานก่อนการพิพากษาเข้ามาในกระบวนการพิจารณา เมื่อต้องพิจารณาตัดสินเด็กหรือเยาวชนก็ได้ ดังนั้นจึงสำคัญมากที่รายงานนั้นจะต้องแสดงผลการสืบค้นของการกระทำความผิดของเด็กในอดีต ความเป็นมาของมาตรการทางเลือก และการลงโทษโดยวิธีพิเศษ ยกตัวอย่างเช่น การพิจารณาความพร้อมของหน่วยงานของชุมชนที่จัดสรรไว้ให้

ในกรณีที่เป็นไปได้ รายงานก่อนการพิพากษาจะประกอบไปด้วย ผลสรุปของการสัมภาษณ์ เด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด ผู้ปกครอง ญาติหรือบุคคลในครอบครัวของผู้กระทำความผิดและของผู้เสียหาย นอกจากนี้ยังรวมไปถึง อายุ ระดับวุฒิภาวะ บุคลิก อุปนิสัย ทัศนคติ อย่างเช่น มีความตั้งใจที่ประพฤติตนให้ดีขึ้น⁴⁹

ตามพระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กนั้น ได้กำหนดให้การควบคุมเป็นคำสั่งที่ทำได้ตามมาตรา 20, 20.1 และมาตรา 28 ถึง 32 รวมไปถึงมาตรการเหล่านี้ด้วย คือ การปล่อยอย่างไม่มีเงื่อนไขหรือมีเงื่อนไข ค่าปรับ การจ่ายค่าเสียหาย การเยียวยาชดเชยให้กลับคืนสู่สภาพเดิม การทำงานบริการชุมชน การคุมประพฤติ หรือการควบคุมขัง ก่อนที่จะมีคำสั่งให้ควบคุมตัว ศาลจะต้องพิจารณารายงานก่อนการควบคุมตัว (Pre-disposition)

พระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชนได้กำหนดเงื่อน ไขว่าเด็กและเยาวชนควรตัดสินลงโทษมากกว่าที่จะต้องถูกควบคุมขัง ยิ่งไปกว่านั้น พระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชนได้ให้ความสำคัญกับรายงานก่อนการพิพากษา (Pre-sentence reports) อย่างมาก รายงานก่อนการพิพากษาประกอบไปด้วยหลักเกณฑ์เดียวกันกับรายงานก่อนการควบคุม อีกประการหนึ่งที่ต้องพิจารณา ก็คือพระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชนตามรายงานก่อนการพิพากษา (Pre-sentence reports) ควรจะต้องมีคำแนะนำในการพิจารณาพิพากษาด้วย⁵⁰

⁴⁹ มาตรา s.40 (2)(d)(i,ii) พระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน

⁵⁰ มาตรา s.40 (2)(c) พระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน

ในช่วงปี ค.ศ. 2002/2003 มีเด็กและเยาวชนประมาณ 50,000 คนที่เข้าสู่กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนของจังหวัด ประมาณครึ่งหนึ่งคือ 23,828 คนเข้ารับการคุมประพฤติ

ในระหว่างช่วงปี ค.ศ. 1993/94 และ 2002/03 จำนวนของการตัดสินใจให้ถูกควบคุมซึ่งได้ลดลง 67% จาก 3256 คนลดลงเหลือเพียง 1,064 คน ในขณะที่เดียวกันสถิติการรับการคุมประพฤติยังคงที่ เมื่อนับตอนสิ้นสุดเดือนจำนวนโดยเฉลี่ยของผู้เข้ารับการคุมประพฤติได้ลดลงจาก 25,644 ในช่วงปีค.ศ.1993/94 เหลือเพียง 25,602 ในช่วงปี ค.ศ. 2002/03

นอกจากมาตรการแก้ไขในชุมชนแล้ว เยาวชนสามารถเข้าร่วมในโปรแกรมมาตรการทางเลือกได้อีกทางหนึ่ง ในช่วงปี ค.ศ.2002/03 มีอีกประมาณ 25,000 กรณีที่สามารถหาข้อสรุปได้โดยใช้โปรแกรมมาตรการทางเลือก ซึ่งถือว่าเพิ่มขึ้น 8% จากปีก่อน⁵¹

3.6.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา⁵²

3.6.2.1 ภาพรวมของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กในชุมชนของประเทศสหรัฐอเมริกา

มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนเป็นกระบวนการของการลงโทษทางเลือกสำหรับผู้ที่มีความผิดที่ไม่ร้ายแรง โดยมีรูปแบบขั้นพื้นฐานสำหรับการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนของสหรัฐอเมริกาสองประการ โดยรูปแบบแรกเป็นการผสมผสานระหว่าง “การกำหนดแนวทางการพิพากษาคดี” (Sentencing Guidelines) กับ “การใช้ดุลยพินิจเกี่ยวกับการพิจารณาคดี” (Front-End) โดยมีความหลากหลายทั้ง โทษทางเลือก การพักการลงโทษ และการคุมประพฤติ ส่วนรูปแบบที่สอง ในบางรัฐได้ริเริ่มจัดตั้งโปรแกรมที่เจ้าหน้าที่แก้ไขฟื้นฟูสามารถส่งผู้กระทำผิดที่ได้รับการพิพากษาคดีแล้ว เข้าโปรแกรมโทษทางเลือก ทำทัณฑ์บน หรือ คุมประพฤติโดยตรงได้เลย (Back-End) ทั้งสองรูปแบบนี้ได้รับการออกแบบเพื่อช่วยลดปัญหาคุกแน่นเกินไป และเสียค่าใช้จ่ายต่ำกว่าการจำคุก

⁵¹ <http://www.statcan.gc.ca/pub/85-567-x/85-567-x2005001-eng.html>.

⁵² Nieto Marcus, “Community Correction Punishments: An Alternative to

พัฒนาการของการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนของประเทศสหรัฐอเมริกาเริ่มขึ้นในปลายปี ค.ศ.1970 ในฐานะวิธีการที่เสนอให้แก่ผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะผู้ที่พ้นโทษออกจากคุกหรือเรือนจำ ด้วยการให้บริการที่พักอาศัยในรูปแบบบ้านกึ่งวิถี (Half-Way House) รัฐแรกที่มาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนเริ่มต้นก็คือ รัฐออริกอน โคโลราโด และมินิโซต้า โดยทำเป็นโครงการนำร่อง และได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาลน้อยมาก มีการโอนย้ายผู้กระทำความผิดในพื้นที่ที่เลือกนำร่องไว้ ออกจากคุกหรือเรือนจำของรัฐไปยังสถานที่จัดโปรแกรมมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนของท้องถิ่นแทน มาตรการนี้ถูกเรียกว่า " การพิพากษาตัดสินแบบ Front-End " เพราะอนุญาตให้ผู้พิพากษาพิจารณาให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษในชุมชนแทนที่จะติดคุกหรือเข้าเรือนจำ โดยมีวัตถุประสงค์มุ่งที่จะแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าที่จะลงโทษ

ต่อมา ในปลาย ค.ศ.1980 ระบบเรือนจำทั่วประเทศเริ่มประสบปัญหาร้ายแรงเกี่ยวกับความหนาแน่นของจำนวนผู้ต้องขัง ความหนาแน่นเกินไปเป็นตัวเร่งให้ผู้จัดทำกฎหมายพัฒนาตัวเลือกใหม่สำหรับการพิพากษาวางโทษผู้ประกอบการอาชญากรรม และในปัจจุบันเกือบทุกรัฐได้มีการตรากฎหมายเพื่อรองรับมาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชน

มาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชน กำหนดให้การลงโทษทางเลือกเป็นทางเลือกหนึ่งเพื่อลดการจำคุกในเรือนจำ โปรแกรมเหล่านี้สร้างทางเลือกที่ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างคุกและเรือนจำเพิ่มขึ้น ในสหรัฐอเมริกาให้อำนาจศาลท้องถิ่น กรมราชทัณฑ์ในแต่ละมลรัฐ และคณะกรรมการคุมประพฤติของมลรัฐในการใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนเป็นทางเลือกในการแก้ไขฟื้นฟูความประพฤติโดยไม่จำกัด โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการลงโทษที่เหมาะสมตรงกับอาชญากรรมที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำลงไป

มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนจะผสมผสานกลยุทธ์ในการลงโทษต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายต่อไปนี้

- 1) ผู้กระทำความผิดได้รับลงโทษและได้รับผิดชอบในสิ่งที่ตนได้กระทำ
- 2) ความปลอดภัยสาธารณะได้รับการคุ้มครอง
- 3)เหยื่อ และชุมชนท้องถิ่นได้รับการเยียวยาความเสียหายจากผู้กระทำความผิด
- 4) งานการบริการชุมชนหรือบริการสังคมเพิ่มขึ้น
- 5) การเก็บรวบรวมค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมของศาลเพิ่มขึ้น เนื่องจากการทำผู้กระทำความผิดไม่ต้องออกจากงาน จึงมีรายได้และสามารถชำระค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมได้

นอกจากนี้ ในประเทศสหรัฐอเมริกาการดำเนินการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนยังต้องอาศัยแนวทางในการทำคำพิพากษาคดี (Sentence Guidelines) มาใช้อย่างผสมผสานกันไปด้วย ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน โดยเป้าหมายของแนวทางในการทำคำพิพากษา (Sentence Guidelines) ก็เพื่อกำหนดการลงโทษผู้กระทำความผิดแต่ละคนให้เหมาะสมกับมาตรการลงโทษในชุมชน

รูปแบบของแนวทางในการทำคำพิพากษาคดี (Sentence Guidelines) นั้นขึ้นอยู่กับ การลงโทษ อัตราความถี่ และลักษณะของการประกอบอาชญากรรม ตัวอย่างเช่น ในรัฐมิชิแกนหากมีการจับกุมผู้กระทำความผิดลักทรัพย์ (อาชญากรรมชั้น ซี) และเคยถูกจับกุมในคดียาเสพติดมาก่อน (อาชญากรรมชั้น ซี เช่นเดียวกัน) แนวทางการพิพากษาวางโทษ (Sentence Guidelines) เปิดช่องให้ใช้โทษทางเลือกได้ว่า จะใช้วิธีการต่างๆตามมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนไปจนถึงตัดสินให้จำคุก 24 เดือนก็ได้ ซึ่งในกรณีนี้ผู้พิพากษาอาจตัดสินให้ผู้กระทำความผิดเข้าร่วมโปรแกรมฟื้นฟูผู้ติดสารเสพติดเป็นระยะเวลาหกเดือน ควบคู่กับการคุมประพฤติระยะเวลาสั้นๆก็ได้ ผู้พิพากษามีดุลยพินิจที่จะเลือกมาตรการใดๆมาใช้ได้โดยพิจารณาจากความเหมาะสมกับผู้กระทำความผิด และอาชญากรรมที่ก่อ ในทางกลับกัน ถ้าผู้กระทำความผิดถูกตัดสินว่าเป็นอาชญากรรมร้ายแรง (ชั้นเอฟ) และเคยถูกตัดสินว่ากระทำความผิดในความผิดที่ไม่รุนแรงมาก่อน แนวทางในการทำคำพิพากษาคดี (Sentence Guidelines) กำหนดว่า มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนจะต้องนำมาใช้ควบคู่กับการจำคุกอย่างน้อย 24 เดือน

ประเภทของผู้กระทำความผิดซึ่งพิจารณาให้ลงโทษในชุมชนโดยมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน ได้แก่

1) ผู้กระทำความผิดที่อาจได้รับประโยชน์จากงานส่วนป้องกัน และ"มีความเสี่ยง"ในการประกอบอาชญากรรมในอนาคต เช่น เด็กหรือเยาวชนที่ออกจากโรงเรียน เด็กหรือเยาวชนที่เป็นสมาชิกแก๊งกวนเมือง และผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนที่ขาดการศึกษาการเรียนรู้งานส่วนป้องกันนี้อาจรวมถึง บาสเกตบอลลีกเทียงคิน โปรแกรม Big Brother โปรแกรมศึกษาพิเศษ และกิจกรรมอื่นๆ

2) ผู้กระทำความผิดที่อาจได้ประโยชน์จากมาตรการแทรกแซงในชั้นต้น กลุ่มนี้โดยทั่วไปประกอบด้วยผู้ที่กระทำความผิดครั้งแรก มาตรการแทรกแซงในชั้นต้นอาจลดโอกาสสำหรับการก่ออาชญากรรมในอนาคต เช่น เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดเป็นครั้งแรก กระทำความผิดด้วยความพลั้งเผลอ เด็กที่กระทำด้วยความตึกะนอง หรือติดยาเสพติด เป็นต้น ผู้กระทำความผิดเหล่านี้

ต้องการการบริการโดยทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การพัฒนาทักษะวิชาชีพ และการให้คำปรึกษา สำหรับผู้ติดสารเสพติดและแอลกอฮอล์

3) ผู้กระทำผิดที่อาจจะมียุติธรรมใช้โปรแกรมหันเห (Diversion) ผู้กระทำผิดกลุ่มนี้ ประกอบไปด้วยบรรดานักโทษในคุกหรือเรือนจำที่คุกก่อนข้างปลอดภัย โดยจะถูกโอนย้ายไปยัง โปรแกรมหรือหน่วยงานมาตรการทางเลือก โดยทั่วไปแล้ว มักจะเป็นผู้ที่ล้มเหลวในการคุมประพฤติ หรือรอลงอาญา สองหรือสามครั้ง และต้องโทษตามคำพิพากษาในความผิดที่ไม่รุนแรง แต่ก็มียุติธรรมเช่นภายใต้ "Three - Strike Law " ของรัฐแคลิฟอร์เนีย ผู้กระทำผิดก็อาจจะถูกจำคุกได้ หากอาชญากรรมสองครั้งแรกเป็นความผิดที่รุนแรง และในกรณีอาชญากรรมครั้งที่สามเป็นความผิดที่รุนแรงเช่นกัน

ในส่วนแหล่งเงินทุนในการดำเนินงานตามมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนนั้น ในรัฐที่มีการประกาศใช้กฎหมายเกี่ยวกับมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน ก่อนที่งบประมาณของรัฐจะถูกกระจายลงไป แต่ละรัฐจะต้องมีการจัดเตรียมแผนยุทธศาสตร์ที่กำหนดดีแล้วว่ามุ่งเป้าไปยังกลุ่มผู้กระทำผิดที่เหมาะสมกับมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน โดยเฉพาะ และแสวงหาการบริการและการลงโทษในชุมชนที่เหมาะสมตรงกับความต้องการของผู้กระทำผิด ในหลายรัฐมีการออกกฎหมายเพื่อที่จะประเมินผลและตรวจสอบ เพื่อระบุพื้นที่ที่มีปัญหาและปรับแต่งแนวทางในการทำคำพิพากษาคดี (Sentence Guidelines) ในบางรัฐไม่มีงบประมาณสนับสนุนเลย แม้ว่าการจัดเตรียมปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์ของท้องถิ่นจะถูกควบคุมตรวจสอบอย่างใกล้ชิดโดยสภานิติบัญญัติของรัฐก็ตาม

ในหลายรัฐมีวิธีการมุ่งใจให้หน่วยงานชุมชนพัฒนามาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนให้ครบถ้วน รวมถึงการใช้แผนงานระยะยาวในท้องถิ่นที่มีความพร้อมในด้านทรัพยากรและบริการสูงกว่าเงินทุนจากรัฐบาล แผนงานท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นการประสานงานในระดับเขต และแยกแยะ โปรแกรมมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนที่มีอยู่ทั้งหมด รวมทั้ง โปรแกรมการป้องกันและการแทรกแซง โปรแกรมการฝึกอบรมและ โปรแกรมเบี่ยงเบน แผนงานท้องถิ่นจะต้องรวบรวมข้อมูลที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน โดยต้องมีวัตถุประสงค์ว่าจะช่วยลดการลงโทษจำคุกได้อย่างไร รูปแบบการให้เงินสนับสนุนรวมถึงการไม่สนับสนุนการส่งผู้กระทำความผิดอาญาบางประเภทเข้าคุกของรัฐ ในรูปแบบค่าธรรมเนียมต่อวันที่จะถูกหักออกจากทำให้เงินสนับสนุนท้องถิ่น ผู้ให้เงินสนับสนุนยังต้องติดตามผู้กระทำความผิดในกรณีที่น่าจะเกิดการฝ่าฝืนการคุมประพฤติ หลังจากที่พวกเขาออกจากโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนเรียบร้อยแล้ว

อาจมีบางครั้งที่ผู้กระทำความผิดละเมิดข้อกำหนดของมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนตามคำพิพากษา แต่จวบจนปัจจุบันนี้ ก็ไม่มีหลักฐานที่แสดงว่าผู้กระทำความผิดที่เข้าร่วมโปรแกรมของมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนเหล่านี้เป็นอันตรายต่อชุมชน การประเมินผลการศึกษากำลังติดตามผู้กระทำความผิดที่เข้าร่วมโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนเพื่อตรวจสอบผลสำเร็จหรือล้มเหลวของโปรแกรมต่อไปในอนาคต

3.6.2.2 บทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กในชุมชนของประเทศสหรัฐอเมริกา

ในทุกรัฐของสหรัฐอเมริกาได้มีการรับเอาพระราชบัญญัติการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนมาบังคับใช้ ซึ่งจะสร้างเครือข่ายสำหรับโปรแกรมมาตรการแก้ไขฟื้นฟูความประพฤติสำหรับผู้กระทำความผิดประเภทพิเศษ พระราชบัญญัตินี้สร้างกลไกการทำงานที่รัฐจะต้องจัดงบประมาณให้แก่หน่วยงานท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของชุมชนเพื่อสนับสนุนการลงโทษในชุมชนแทนการจำคุกในเรือนจำ

โดยในแต่ละรัฐก็จะดำเนินตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนหรือจัดตั้งหน่วยงานเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1.2 พระราชบัญญัติเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในแต่ละรัฐของสหรัฐอเมริกา

รัฐ	กฎหมายหรือบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง
Alabama	Alabama Community Punishment and Corrections Act of 1991
Arizona	Community Punishment Program, Community Correctional Centers
Arkansas	Community Punishment, Transitional Housing
California	Community-Based Punishment Act of 1994, Substance Abuse, Crime and Prevention Act
Colorado	Community Corrections Programs, Presentence
Connecticut	Community Corrections Services
Florida	Community Corrections Partnership Act
Illinois	Probation and Probation Officers Act, and Probation Community Service Act

Indiana	Community Corrections
Iowa	Community-Based Correctional Program
Kansas	Community Corrections Act
Kentucky	Community Corrections Program
Louisiana	Community Rehabilitation Centers
Maine	Community Corrections
Maryland	Community Adult Rehabilitation Centers
Massachusetts	Office of Community Corrections
Michigan	Community Corrections Act
Minnesota	Community Corrections Act
Missouri	Community Corrections Program
Montana	Montana Community Corrections Program
Nebraska	Community Correctional Facilities and Programs Act
New Mexico	Adult Community Corrections Act, and Juvenile Community Corrections Act
North Carolina	North Carolina State-County Criminal Justice Partnership Act
North Dakota	Penalties and Sentencing
Ohio	Community-Based Correctional Facilities and Programs
Oklahoma	Oklahoma Community Sentencing Act
Oregon	Oregon Community Corrections Act
Pennsylvania	Community Corrections
South Carolina	Community Corrections Incentive Act
South Dakota	Adult Community Corrections Facilities
Tennessee	Tennessee Community Corrections Act of 1985
Texas	Community Justice Assistance Division
Vermont	Supervised Community Sentence
Virginia	Community Correctional Facilities and Programs
Washington	Sentence Reform Act of 1981
Wyoming	Community Corrections

แม้ประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีพระราชบัญญัติแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนกลาง บังคับใช้ก็ตาม แต่บทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนในแต่ละรัฐก็อาจจะ แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับกฎหมายของรัฐนั้นๆว่าจะกำหนดอย่างไร ซึ่งการพิจารณานั้นต้องแยก พิจารณาเป็นมาตรการๆไป

โดยทั่วไป การดำเนินมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของสหรัฐอเมริกา มีองค์ประกอบต่อไปนี้

1) จะต้องมีระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาท้องถิ่น โดยรวม ที่รองรับเครือข่าย ของมาตรการแก้ไขฟื้นฟูความประพฤติแบบกระจายอำนาจหรือแบบรวมอำนาจมายังศูนย์กลาง สำหรับผู้กระทำความผิดประเภทพิเศษ

ตัวอย่างเช่น ในรัฐมินิโซต้า คณะกรรมการบริหารของหน่วยงานแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำผิดในชุมชนจะประกอบไปด้วย นายอำเภอ หัวหน้าของตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา ทนายความของจำเลย เจ้าพนักงานคุมประพฤติและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นอื่นๆ ร่วมกันวางแผนการเพื่อ ปรับปรุงการบริหารงานยุติธรรมในระดับท้องถิ่น โดยแผนการดังกล่าวจะกำหนดรายละเอียด ทางเลือกต่างๆของมาตรการลงโทษในชุมชนสำหรับผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ในกระบวนการ ยุติธรรมอื่นๆเมื่อมีการพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด

2) ระบบเหล่านี้โดยทั่วไปรวมถึงโปรแกรมบำบัดฟื้นฟูสำหรับผู้กระทำความผิดที่ ไม่ร้ายแรงด้วย ค่าจ้างของผู้กระทำผิดจะถูกนำมาใช้โดยตรงเป็นค่าใช้จ่ายในกระบวนการฟื้นฟู เช่น เป็นค่าปรับตามที่ศาลสั่ง ค่าธรรมเนียมศาลต่างๆ ค่าห้องพักและค่าคณะกรรมการ โดยการทำงาน ในโปรแกรมของมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน มักจะมีระยะเวลาอยู่ที่สามถึงหกเดือน

3) มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนนี้บริหาร โดยรัฐบาลของท้องถิ่น หรือ หน่วยงานที่ไม่แสวงหากำไรในระดับตำบลหรือระดับภูมิภาค และได้การสนับสนุนทางการเงินจาก รัฐบาลได้ระบบเดียว ซึ่งมีขึ้นสำหรับมาตรการแก้ไขในชุมชน กองทุนนี้อาจทำโดยการทำสัญญา หรือขึ้นโดยตรงกับหน่วยงานที่ไม่แสวงหากำไรก็ได้

4) มีการวางแผนทางในการทำคำพิพากษาคดี (Sentence Guidelines) สำหรับผู้ พิพากษาระดับท้องถิ่น เขตหรือภูมิภาค เพื่อใช้ในการกำหนดโครงสร้างการพิพากษาลงโทษให้เป็น แบบแผนที่เหมือนกัน โดยอาศัยการลงโทษทางเลือกที่หลากหลายสำหรับผู้กระทำความผิด ซึ่งจะ แตกต่างจากการพิพากษาซึ่งได้กำหนดไว้เด็ดขาดแน่นอน ในส่วนที่มีการกำหนดการโทษทางเลือก สำหรับผู้กระทำความผิดที่ไม่รุนแรง

5) ภายใต้นโยบายในการทำคำพิพากษาคดี (Sentence Guidelines) การลงโทษด้วย มาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนจะต้องเหมาะสมกับอาชญากรรมที่ได้กระทำ และสามารถนำไปปรับ

ใช้กับผู้กระทำความผิดร้ายแรงได้เช่นกัน ตัวอย่างเช่น ผู้พิพากษาจะต้องพิจารณาตามระดับความรุนแรงของอาชญากรรม ความถี่ในการละเมิด และลักษณะของอาชญากรรม โดยการแบ่งระดับความรุนแรงเป็นชั้นๆและปรับปรุงเป็นระยะๆโดยการพิจารณาพิพากษาของคณะกรรมการ โดยในกรณีที่ เป็นอาชญากรรมที่ไม่รุนแรงมีระดับอาชญากรรมต่ำที่สุด จะเปิดโอกาสให้ผู้พิพากษา มีทางเลือก พิพากษาลงโทษด้วยมาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนมากที่สุด ในทางตรงกันข้าม ผู้พิพากษา จะต้องกำหนดค่าพิพากษาอย่างเฉพาะเจาะจงมาๆสำหรับความผิดที่รุนแรงหรืออาชญากรรมร้ายแรง โอกาสที่ผู้กระทำความผิดร้ายแรงซึ่งถูกพิพากษาจำคุกจะได้รับโทษทางเลือกมีน้อยมาก เว้นแต่จะเคยประพฤติตัวดีมาก่อนและต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ระบุตลอดเวลาในขณะที่จำคุก

6) ความรับผิดชอบต่อการบริการเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนเป็นหน้าที่ที่มอบหมายให้กับหน่วยงานของรัฐบาลท้องถิ่น ความรับผิดชอบนี้รวมทั้งการพิพากษาคดีและการลงโทษเข้าด้วยกัน กับการส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นและรัฐในงานเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

7) มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนหลังปล่อยจากเรือนจำ จะดำเนินการผ่านระบบพักการลงโทษ หรือการคุมประพฤติ ซึ่งเป็นส่วนประกอบเสริมที่สำคัญของระบบบำบัดรักษาตามมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน และถือเป็นกระบวนการลงโทษและฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนในรูปแบบ "Back-End"

นอกจากนี้ มีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการในการผสมผสานมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนสำหรับการวางแผนร่วมมือในระยะยาวของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายท้องถิ่นและรัฐ ที่จะช่วยลดการใช้การจำคุกสำหรับการพิพากษาความผิดอาญาร้ายแรง ได้แก่

1) การประสานงานในการใช้งานทรัพยากรเกี่ยวกับงานราชทัณฑ์ของท้องถิ่นและรัฐ

2) กลไกของรัฐในการให้เงินสนับสนุนเพื่อสร้างมั่นใจในการบริการเกี่ยวกับงานแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในระดับท้องถิ่น และ

3) สร้างความมั่นใจในความปลอดภัยของประชาชนด้วยคุณสมบัติพิเศษของมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน

3.6.2.2.1 มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนแบบจำกัด (Limited Community-Based Correction)

ในสิบเอ็ดรัฐมีการประกาศใช้กฎหมายเกี่ยวกับมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ในชุมชนแบบจำกัด โดยส่วนใหญ่เป็นรูปแบบ " Back-End" โดยเป็นความพยายามที่ออกแบบมา เพื่อช่วยผู้ต้องโทษในคุกให้สามารถกลับสู่สังคม และเป็นการบำบัดรักษาผู้ฝ่าฝืนการคุมประพฤติ ฟื้นฟูใน โปรแกรมบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดหรือการควบคุมประพฤติแบบฝึกค่ายทหาร (Boot Camp Program) โดยปกติแล้ว ผู้กระทำผิดมักจะถูกติดตามอย่างเข้มงวด หรือถูกกักขังโดยใช้ เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ คุณลักษณะที่ทำให้เห็นถึงความแตกต่างของมาตรการเหล่านี้ ก็คือ การที่มี ศูนย์กลางอยู่ภายใต้การบริหารของหน่วยงานราชทัณฑ์หรือหน่วยงานคุมประพฤติของรัฐ และ ไม่รวมถึงแนวทางในการทำคำพิพากษาคดี (Sentence Guidelines) ส่วนสำคัญของมาตรการนี้ได้รับการ สนับสนุนและบริหารโดยรัฐ ไม่ใช่หน่วยงานท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น กรมคุมประพฤติของรัฐ การ พักการลงโทษ หรืองานราชทัณฑ์ที่มีหน่วยงานของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบจัดการบริหาร นอกจากนี้ ในหลายรัฐยังดำเนินมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนระดับท้องถิ่น โดยการทำสัญญาจ้าง กับเอกชน

นักวิชาการหลายคนมองว่ารูปแบบของมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดใน ชุมชนที่จัดการโดยรัฐ ซึ่งเสนอมาตรการทางเลือก เช่น การพักการลงโทษ การคุมประพฤติ หรือ มาตรการในรูปแบบ "Back-End" เช่น การควบคุมประพฤติแบบฝึกค่ายทหาร (Boot Camp Program) เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิวิธภาพมากกว่าการใช้ดุลยพินิจเกี่ยวกับการพิจารณาคดีโดยศาล เหตุผลของสมมุติฐานนี้ก็คือ โดยมากนั้น ศาลมักจะตัดสินให้ใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดใน ชุมชนระดับกลางแทนโทษจำคุก เช่น โปรแกรมบำบัดรักษาผู้ติดแอลกอฮอล์หรือยาเสพติด การ รายงานตัวประจำวัน หรือโปรแกรมให้คำปรึกษา และโปรแกรมการเยียวยาความเสียหาย มากกว่า การคุมประพฤติ หรือมาตรการในรูปแบบ "Back-End" ซึ่งถ้าหากผู้กระทำผิดไม่ผ่านโปรแกรม เหล่านี้ก็ต้องกลับไปจำคุกในเรือนจำต่อไป ส่วนในทางกลับกัน ถ้าการตัดสินใจใช้การลงโทษด้วย มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนได้กระทำโดยหน่วยงานแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (รูปแบบ "Back-End") เช่น กรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ ซึ่งผู้กระทำความผิดอยู่ในคุกอยู่แล้ว ระยะเวลาที่ อยู่ในคุกของพวกเขาจะลดลงด้วย ถ้าหากพวกเขาผ่าน โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน เช่น การควบคุมประพฤติแบบฝึกค่ายทหาร (Boot Camp Program) อย่างสมบูรณ์ ด้วยเหตุนี้ ใน หลายรัฐจึงอนุญาตให้ใช้ได้ทั้งการใช้ดุลยพินิจเกี่ยวกับการพิจารณาคดีโดยศาล และมาตรการแก้ไข ฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนรูปแบบ "Back-End"

3.6.2.2 คณะกรรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนแห่งชาติ (The National Committee on Community Corrections) (NCCC)

คณะกรรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนแห่งชาติ (NCCC) เป็นความร่วมมือกันระหว่างรัฐและเอกชนที่จะส่งเสริมระบบของการลงโทษในชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สมาชิกของคณะกรรมการนี้รวมถึงผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในสาขากระบวนการยุติธรรมทางอาญา รวมถึงบรรดาผู้บังคับใช้กฎหมาย ราชทัณฑ์ ผู้บำบัดรักษา และกิจการเทศบาล คณะกรรมการราชทัณฑ์ชุมชนแห่งชาติจัดการประชุมทุกสองเดือนในรัฐวอชิงตันดีซี เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1987 เป็นต้นมา ให้บริการทั้งเป็นสถานที่เผยแพร่ให้ความรู้สำหรับการพัฒนาใหม่ๆ และให้การสนับสนุนการดำเนินงานต่างๆ ของโปรแกรมราชทัณฑ์ชุมชน ด้วยวิธีการอภิปรายสาธารณะ การเผยแพร่ทางสื่อ กิจกรรมการวิจัยสิ่งพิมพ์ต่างๆ และการสัมมนาทางวิชาการ

คณะกรรมการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนแห่งชาติมีหน้าที่ควบคุมดูแลเพื่อให้แน่ใจว่าการดำเนินมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนใดๆ จะมุ่งเน้นไปที่ความปลอดภัยส่วนรวมและปรับปรุงพฤติกรรมนิสัยของผู้กระทำผิด อันเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญสูงสุด ซึ่งหากได้ดำเนินการด้วยความรอบคอบและเชี่ยวชาญเป็นมืออาชีพแล้ว มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนก็จะก่อให้เกิด ความปลอดภัยส่วนรวม การลงโทษที่มีความหมาย การประหยัดงบประมาณ และระบบยุติธรรมที่เป็นธรรมมากกว่าเดิม

3.6.2.3 รูปแบบของการนำมาตรการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชนมาใช้กับกระทำความผิดโดยเด็กของประเทศสหรัฐอเมริกา

ในส่วนต่อไปนี้จะได้อธิบายถึงมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนที่ใช้บ่อยมากที่สุดในรัฐต่างๆ ของประเทศสหรัฐอเมริกา⁵³

1) การคุมความประพฤติแบบเข้มงวด (Intensive Supervision Probation) (ISP)

การคุมความประพฤติแบบเข้มงวด (Intensive supervision Probation) การคุมประพฤติแบบเข้มงวด เป็นหนึ่งวิธีการของมาตรการมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนในกลุ่มของการลงโทษที่ไม่ใช่การควบคุมไว้ในสถานที่ที่จัดให้ (Non-Residential Sanction) แต่เป็น

⁵³<http://www.library.ca.gov/crb/96/08/>

การปล่อยผู้กระทำผิดออกไปอยู่ในชุมชนภายใต้การควบคุมและสอดส่องอย่างเคร่งครัด ที่เพิ่มระดับของความเข้มงวดกวดขันให้มากขึ้นไปกว่าการควบคุมและสอดส่องในการคุมประพฤติปกติ เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการจำคุกและลดการกระทำผิดที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต รวมทั้งลดข้อโต้แย้งด้านประสิทธิภาพของการคุมประพฤติที่เกิดจากการควบคุมดูแลที่ผ่อนปรนไม่เคร่งครัดเท่าที่ควรสำหรับผู้กระทำผิดบางประเภท การคุมประพฤติแบบเข้มงวดนี้สามารถนำมาใช้ได้ทั้งในขั้นตอนก่อนและหลังการจำคุก และการบังคับใช้อาจมีการกำหนดเงื่อนไขและกฎเกณฑ์ความเคร่งครัดที่แตกต่างกันไป แต่อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญของการนำวิธีการนี้ไปใช้ก็คือ ต้องใช้ให้เหมาะสมกับความผิด โดยที่ประสิทธิภาพของวิธีการดำเนินการจะขึ้นอยู่กับความถี่ของการปฏิสัมพันธ์ในการควบคุมดูแลระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้กระทำผิดที่เน้นการติดตามตรวจตราและควบคุมเพิ่มขึ้นจากการบริการด้านการแก้ไขฟื้นฟูเช่นที่ปฏิบัติอยู่ในการคุมประพฤติปกติดังจะเห็นจากความแตกต่างระหว่างลักษณะของวิธีการคุมประพฤติแบบเข้มงวดกับวิธีการคุมประพฤติแบบปกติที่ใช้ดำเนินการอยู่ในสหรัฐอเมริกา ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1.3 ตารางเปรียบเทียบลักษณะของมาตรการคุมประพฤติแบบเข้มงวดกับมาตรการคุมประพฤติแบบปกติของประเทศสหรัฐอเมริกา⁵⁴

มาตรการคุมประพฤติแบบเข้มงวด	มาตรการคุมประพฤติแบบปกติ
1. จำนวนผู้ถูกคุมประพฤติที่อยู่ในความดูแลน้อยกว่าการคุมประพฤติปกติ คือประมาณ 20-25 คนต่อพนักงานคุมประพฤติ 2 คน	1. จำนวนผู้ถูกคุมคุมความประพฤติที่อยู่ในความดูแลเป็นจำนวนมากประมาณ 120 คนต่อพนักงานคุมประพฤติ 1 คน
2. จำนวนความถี่ในการรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ 5 ครั้ง ต่อ สัปดาห์	2. จำนวนความถี่ในการรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ 3-6 ครั้ง ทุก 2-4 เดือน
3. ศาลเพิ่มเงื่อนไขกำหนดเวลาห้ามออกนอกจากเคหะสถาน โดยใช้เครื่องมือ	3. -

⁵⁴ อرنิตย์ บุญยรัตนพันธ์, “มาตรการคุมประพฤติแบบเข้ม,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต นิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 46.

อิเล็กทรอนิกส์	
4. ประสานความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการสอดส่องดูแลผู้ถูกคุมความประพฤติ	4. -
5. ใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดอาญาร้ายแรง	5. ใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดอาญาที่ไม่ร้ายแรง
6. ข้อบังคับต้องมีงานทำ,ต้องได้รับการจ้างงาน	6. -
7. มีการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูที่ครอบคลุมปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด	7. -
8. ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อวัน 7-15 เหรียญ	8. ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อวัน 2-5 เหรียญ
9. ถือว่าเป็นมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิด	9. ไม่ถือว่าเป็นมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิด

จากการสำรวจโดยสำนักงานยุติธรรมกระทรวงยุติธรรมสหรัฐอเมริการะบุว่า องค์ประกอบขั้นพื้นฐานของ Intensive Supervision คือการเพิ่มระดับการดูแลตรวจตรา การควบคุม และการจำกัด เพิ่มอัตราการติดต่อกันระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแก้ไขฟื้นฟูและผู้กระทำความผิดต่อหนึ่งเดือน และขอบเขตของกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่ง รวมถึงการฝึกอบรมอาชีพ การทำงาน งานบริการชุมชน การทดสอบยาเสพติด และหรือการรักษา และในบางกรณีก็อาจใช้การห้ามออกนอกบ้านในระยะเวลาที่กำหนด (curfew)⁵⁵

⁵⁵U.S. Department of Justice Office of Justice Programs, “A Survey of Intermediate Sanctions” Washington, D.C, September, 1990.

โดยทั่วไป ในการนำวิธีการคุมประพฤติแบบเข้มงวดมาใช้ในสหรัฐอเมริกา พบว่า สามารถจำแนกความเหมือนและความแตกต่างของแนวคิดในการใช้วิธีการการคุมประพฤติแบบเข้มงวดในแต่ละรัฐ ออกได้ 3 แนวคิด ดังนี้⁵⁶

1) แนวความคิดแบบยุติธรรม (Justice Model) เป็นรูปแบบที่เน้นการลงโทษ คือ การลงโทษควรจะมีเหมาะสมพอดีกับการกระทำผิด และผู้กระทำผิดสมควรได้รับโทษตามความร้ายแรงของการกระทำ การคุมประพฤติแบบเข้มงวดตามแนวคิดนี้จึงเน้นหนักในประเด็นต่อไปนี้

- (1) ผู้ถูกคุมความประพฤติจะต้องติดต่อกับพนักงานคุมประพฤติทุกวัน
- (2) ผู้ถูกคุมประพฤติต้องทำงานบริการสาธารณะ
- (3) ผู้คุมความประพฤติต้องชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายจากการกระทำ
- (4) ไม่ต้องมีการให้คำแนะนำปรึกษาในปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำผิด
- (5) ไม่มีการจัดให้ผู้กระทำผิดเข้ารับการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู

2) แนวความคิดแบบควบคุมความเสี่ยง (Limited- risk control model) เป็นรูปแบบที่คำนึงถึงการเกิดอาชญากรรมในอนาคต และใช้แผนการประเมินความเสี่ยงโดยให้ผู้กระทำผิดอยู่ในขอบเขตการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ รูปแบบนี้เป็นแผนการลงโทษที่มีเหตุมีผล มีการระบุขอบเขตที่แน่นอนชัดเจนของการลงโทษ ระดับการควบคุมจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับผลการประเมินระดับของความเสี่ยง ซึ่งศาลจะต้องมั่นใจได้ในผลการประเมินความเสี่ยงที่ทำนายถึงความเป็นไปได้ของการทำผิดซ้ำได้อย่างน่าเชื่อถือ โดยจะพิพากษาให้ผู้กระทำผิดอยู่ภายใต้การสอดส่องดูแลของชุมชนซึ่งมีความเข้มข้น 3 ระดับ คือ น้อย ปกติ และ มาก เมื่อเปรียบเทียบกับแนวความคิดแบบยุติธรรมแล้วแนวความคิดแบบควบคุมความเสี่ยงจะมีความยืดหยุ่นมากกว่า เพราะจะมีการประเมินซ้ำเป็นช่วงๆ สำหรับการเฝ้าติดตามสังเกตพฤติกรรมและปรับเปลี่ยนการออกสอดส่องโดยชุมชนตามความเหมาะสม

3) แนวความคิดแบบการปฏิบัติแบบดั้งเดิม (Traditional treatment – oriented model) เป็นแนวความคิดที่เน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด โดยให้มีการดำเนินชีวิตร่วมกันระหว่างผู้กระทำผิดกับประชาชนในชุมชนที่อยู่อาศัยนั้น รูปแบบนี้เป็นการรวมประสานแนวความคิดแบบความยุติธรรมกับแนวความคิดควบคุมจำกัดความเสี่ยง ด้วยกำหนดเป้าหมายสำคัญไว้ที่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำผิดแต่ละราย ดังนั้นรูปแบบนี้จึงมีการดำเนินการที่รวมถึงการพัฒนาคุณภาพและควบคุมพฤติกรรมของผู้กระทำผิดในชุมชน เช่น การทำงาน การศึกษา การ

⁵⁶อรนิษฐ์ บุญยรัตน์พันธ์, “มาตรการคุมประพฤติแบบเข้ม,” (วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2548), หน้า 49.

บริการสาธารณะ การกำหนดเวลาห้ามออกจากบ้าน การจ่ายเงินค่าทดแทนความเสียหาย ต้องมีการทำงานเต็มเวลาหรือมีการฝึกหัดอาชีพ มีการใช้ผู้สนับสนุน ชุมชนหรือผู้อุปถัมภ์อื่นๆ ที่สามารถช่วยเหลือและแนะนำผู้กระทำผิดได้ เน้นการรวมตัวกันของชุมชนเพื่อระดมความคิดในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันไม่มีรัฐใดในสหรัฐที่ใช้วิธีการคุมประพฤติแบบเข้มงวดในรูปแบบแนวความคิดแบบยุติธรรมทั้งหมด แต่มีหลายรัฐเช่น รัฐโอเรกอน และรัฐแมสซาชูเซตส์ที่ใช้แนวความคิดแบบควบคุมความเสี่ยง ในขณะที่รัฐนิวเจอร์ซีย์และรัฐจอร์เจียใช้การคุมประพฤติแบบเข้มงวดตามแนวความคิดแบบการปฏิบัติแบบดั้งเดิม

จากการศึกษาวิจัยการใช้วิธีการคุมประพฤติแบบเข้มงวดในมลรัฐนิวเจอร์ซีย์และมลรัฐจอร์เจียของสหรัฐอเมริกา ออร์นิตซ์ บัญญัติค้นพบ⁵⁷ ได้กล่าวถึงประเด็นพิจารณาที่สำคัญอันเนื่องเกี่ยวกับการบังคับใช้วิธีการคุมประพฤติแบบเข้มงวด ซึ่งควรจะได้คำนึงถึงเมื่อนำวิธีการดังกล่าวมาใช้ ประเด็นพิจารณาดังกล่าวที่ควรจะต้องประมวลไว้ได้แก่ การคัดเลือกพนักงานคุมประพฤติ บทบาทและหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติ การคัดเลือกผู้ถูกคุมความประพฤติ และมาตรการทางกฎหมายที่ใช้บังคับ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การคัดเลือกพนักงานคุมประพฤติ

มาตรการคุมประพฤติแบบเข้มงวดจำเป็นต้องมีเจ้าพนักงานเฉพาะ ซึ่งต้องได้รับการคัดเลือกมาเป็นอย่างดี ในการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงานดังกล่าวจะต้องพิจารณาจากผู้ที่สมัครใจเข้าทำงานโดยต้องผ่านการกลั่นกรองหลายชั้น ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกจะต้องผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่เข้มข้นอย่างมากเพื่อให้สามารถทำงานที่เป็นภาระหนักเช่นนี้ได้ เพราะจะต้องอุทิศเวลาส่วนตัวในการปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง และผู้ปฏิบัติงานเหล่านี้จะต้องได้รับการจัดสรรค่าตอบแทนในระดับสูงอย่างเหมาะสม สำหรับในกรณีของการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงานนี้ของมลรัฐจอร์เจีย นั้น ส่วนหนึ่งจะคัดเลือกจากเจ้าพนักงานที่มีอยู่แล้วและอีกส่วนหนึ่งคัดเลือกจากหน่วยงานด้านบังคับใช้กฎหมายของรัฐ บทบาทและหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติแบบเข้มงวด เพราะภารกิจในความรับผิดชอบในการคุมประพฤติแบบเข้มงวดเป็นภารกิจงานที่หนักมาก ซึ่งในมลรัฐที่ใช้วิธีการนี้ได้ กำหนดจำนวนผู้ถูกคุมความประพฤติในความดูแลไว้ที่ 25 ราย ต่อพนักงานคุมประพฤติ 1 คน โดยที่ผู้ถูกคุมประพฤติจะสามารถติดต่อพนักงานคุมประพฤติได้ทุกวัน และพนักงานคุมประพฤติจะทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์เฉพาะรายตามปัญหาความจำเป็นของผู้ถูกคุมความประพฤติ

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 151, 52, 59, 64, 65

รวมถึงการให้คำปรึกษาแนะนำ และยังเป็นผู้ประสานระหว่างศาลกับผู้กระทำผิด เพื่อรายงานถึงความก้าวหน้าของผู้ถูกคุมความประพฤติในระหว่างการคุมประพฤตินั้น

การคัดเลือกผู้ถูกคุมความประพฤติเข้าสู่การคุมประพฤติแบบเข้มงวด ในรูปแบบที่ใช้ปฏิบัติอยู่ในสหรัฐนั้น การคัดเลือกกระทำโดยทีมเจ้าหน้าที่ซึ่งจะตรวจสอบผู้กระทำผิดที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกทุกราย ยกเว้นกรณีผู้กระทำผิดคืออุกฉกรรจ์ เช่น โทษจำคุกตลอดชีวิต จากนั้นต้องเสนอให้ศาลพิจารณาอีกครั้งว่า ผู้กระทำผิดเหล่านั้นสมควรได้รับการคุมประพฤติแบบเข้มงวดหรือไม่ ซึ่งการวินิจฉัยของศาลจะอาศัยรายงานการสืบเสาะและพินิจ (Pre-sentence report) รวมทั้งพูดคุยสัมภาษณ์ผู้กระทำผิดด้วย ในการสั่งคุมความประพฤติแบบเข้มงวดนั้น ศาลต้องลงนามคำสั่งและแจ้งให้ผู้กระทำผิดทราบ แต่หากผู้กระทำผิดไม่ประสงค์ที่จะได้รับการควบคุมและสอดส่องอย่างเคร่งครัดตามหลักเกณฑ์ของมาตรการคุมประพฤติแบบเข้มแล้ว ผู้กระทำผิดก็ต้องเข้าสู่เรือนจำเพื่อรับโทษจำคุกต่อไป

อนึ่ง สำหรับในกรณีของมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ การคัดเลือกผู้ถูกคุมความประพฤติเข้าสู่การคุมประพฤติแบบเข้มงวด จะมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเพิ่มเติม คือ ผู้กระทำผิดต้องได้รับโทษจำคุกและมีที่พักอาศัยอยู่ในรัฐนิวเจอร์ซีย์ และต้องไม่มีนิสัยเป็นอาชญากรโดยสันดาน ยกเว้นผู้กระทำผิดในคดีฆาตกรรม(homicide) คดีชิงทรัพย์ (robbery) และคดีที่กระทำผิดทางเพศ (sex offense) ดังนั้นผู้กระทำผิดที่เข้ารับสู่การคุมประพฤติแบบเข้มงวดส่วนใหญ่จะเป็นผู้กระทำผิดในคดีลักทรัพย์ (burglaries) และคดีฉ้อโกง เป็นต้น นอกจากนี้ผู้กระทำผิดที่จะเข้าสู่การคุมประพฤติแบบเข้มงวดจะต้องได้รับโทษจำคุกมาแล้ว 60 วัน ถึง 3 เดือนครึ่ง และไม่เคยมีประวัติเสียหายในระหว่างต้องโทษจำคุก จึงมีสิทธิ์เข้ารับการคัดเลือก โดยเมื่อเข้าสู่การคุมประพฤติแบบเข้มงวดแล้ว พนักงานคุมประพฤติจะกำหนดแผนการดำเนินการคุมประพฤติและติดตามตรวจสอบพฤติการณ์ของผู้กระทำผิดอย่างใกล้ชิด

รูปแบบของการดำเนินงานการคุมประพฤติแบบเข้มงวด

การจัดการจะมีรูปแบบของการดำเนินงาน แบ่งเป็นทีม ๆ ละ 2 คน (ได้แก่ พนักงานคุมประพฤติ และเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ติดตามสอดส่อง) ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นมาก เนื่องจากจะต้องรับผิดชอบในกิจกรรมต่างๆมากมาย ซึ่งในกรณีของมลรัฐเจอร์ซีย์ได้วางแนวทางการดำเนินงานการคุมประพฤติแบบเข้มงวดไว้ โดยแบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงแรกที่กำหนดให้มีระดับของการควบคุมเข้มงวดที่สุด ช่วงที่สองที่มีระดับของการควบคุมเข้มงวดปานกลาง ส่วนช่วงที่สามที่มีระดับของการควบคุมเบาบางที่สุด โดยมีลักษณะที่ควรพิจารณาดังนี้

(1) ในช่วงแรก ผู้ถูกคุมประพฤติต้องพบกับเจ้าหน้าที่เพื่อรายงานตัว 5 ครั้งต่อสัปดาห์แยกเป็น ที่สำนักคุมประพฤติ 1 ครั้ง ที่ทำงานของผู้ถูกคุมประพฤติ 1 ครั้ง และที่บ้านพักของผู้ถูกคุมประพฤติอีก 3 ครั้ง ช่วงที่สอง การรายงานตัวของผู้ถูกคุมประพฤติจะมีความถี่อยู่ในระดับ

ปานกลางซึ่งน้อยกว่าในช่วงแรก และในช่วงที่สาม ระดับความเข้มของการติดต่อยางานตัว
เจ้าหน้าที่จะเหลือเพียง 2 ครั้งต่อสัปดาห์

(2) ผู้ถูกคุมประพฤติต้องมีงานทำหรือหรือเข้ารับการศึกษารับการฝึกอบรม
อาชีพเต็มเวลาซึ่งจะต้องมีการตรวจการทำงานในทุกสัปดาห์ด้วย⁵⁸ การจ้างงานนับเป็นสิ่งที่จำเป็น
เพื่อผู้ถูกคุมประพฤติจะมีรายได้มาจ่ายค่าธรรมเนียมในการคุมประพฤติด้วย (Probation fee) เป็นเงิน
ระหว่าง 10 ถึง 50 เหรียญ นอกเหนือจากค่าปรับและการจ่ายค่าชดเชยความเสียหายที่ศาลสั่งให้ชำระ
แล้ว

(3) ผู้ถูกคุมประพฤติต้องอยู่ภายใต้ข้อบังคับห้ามออกนอกเคหสถานในช่วง
กลางคืน ตั้งแต่หลัง เวลา 20.00 น. เป็นต้นไป ยกเว้นกรณีผู้ถูกคุมประพฤติจำเป็นต้องทำงานในเวลา
กลางคืน

(4) พนักงานคุมประพฤติจะต้องตรวจสอบประวัติการกระทำผิดกับหน่วยงาน
ตำรวจท้องถิ่นทุกสัปดาห์

(5) พนักงานคุมประพฤติจะมีจำนวนผู้ถูกคุมประพฤติอยู่ในความรับผิดชอบ
ระหว่าง 20 ถึง 25 คน เท่านั้น โดยเฉลี่ยแล้วมีอัตราส่วนของผู้ถูกคุมประพฤติต่อพนักงานคุม
ประพฤติ 12.5:1 ในขณะที่การคุมประพฤติแบบปกติมีอัตราส่วนของผู้ถูกคุมประพฤติต่อพนักงาน
คุมประพฤติ 120:1 หรือในจำนวนที่สูงกว่านั้น

(6) เมื่อมีการละเมิดเงื่อนไขหรือมีการกระทำผิดขึ้นใหม่ในระหว่างการคุมประพฤติ
เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะสามารถควบคุมตัวได้ทันทีไม่ว่าผู้นั้นอยู่ ณ ที่ใด

(7) ผู้ถูกคุมความประพฤติจะต้องทำงานบริการสังคมเป็นจำนวน 132 ชั่วโมง

(8) พนักงานคุมประพฤติหรือศาลสามารถที่จะกำหนดข้อห้ามอื่นๆได้อีกด้วย เช่น
การตรวจแอลกอฮอล์หรือยาเสพติดโดยไม่ต้องมีการแจ้งเตือนล่วงหน้า⁵⁹ ระยะเวลาของการคุม
ประพฤติแบบเข้มงวดโดยทั่วไปแล้วผู้ถูกคุมความประพฤติจะถูกควบคุมและสอดส่องเป็นเวลา 6 ถึง
12 เดือน หลังจากนั้นจะใช้การคุมประพฤติแบบปกติต่อไปอีกเป็นเวลา 1 ปี

มาตรการทางกฎหมายที่ใช้บังคับ

⁵⁸“กระบวนทัศน์ใหม่ของกระบวนกรยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด”
เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 1 ณ ศูนย์ประชุมอิม
แพ็ค เมืองทองธานี จ. นนทบุรี วันที่ 17-18 กรกฎาคม 2546. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁵⁹จรัส นุรณพันธ์ศรี, การคุมประพฤติกับความมั่นคงของชาติ (ม.ป.ท. , ม.ป.ป.),

ในกรณีของรัฐนิวเจอร์ซีย์ การคุ้มครองประพจน์แบบเข้มงวดอาศัยบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญาของรัฐนิวเจอร์ซีย์ ลักษณะที่ 2 ซี บทที่ 43 ว่าด้วยเรื่องทั่วไปที่กำหนดไว้ว่า โปรแกรมคุ้มครองประพจน์แบบเข้มงวดมีความเหมาะสมและบังคับใช้ได้กับผู้กระทำผิดที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

1) ผู้ที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกตามที่ได้อำนาจไว้ในบทที่ 43,44 หรือ 45 ลักษณะที่ 2C ยกเว้นผู้ที่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ต่อไปนี้

- (1) ถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดอาญาขั้นร้ายแรงที่สุด (First degree) หรือ
- (2) ถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดอาญาที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรม หรือ
- (3) ผู้กระทำผิดไม่มีคุณสมบัติที่จะได้รับการพักการลงโทษตามกฎหมาย หรือศาลไม่อนุญาตให้พักการลงโทษ หรือ
- (4) ผู้กระทำผิดเคยถูกคุ้มครองประพจน์แบบเข้มงวดและพ้นจากการคุ้มครองประพจน์แล้ว หรือ
- (5) ผู้กระทำผิดที่เคยกระทำความผิดอาญาขั้นร้ายแรงที่สุด (First degree) หรือกระทำความผิดอาญาใดๆ ในเขตศาลอื่น (other Jurisdiction) แต่ถ้ากระทำความผิดอยู่ในเขตรัฐนิวเจอร์ซีย์ และผู้นั้นได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำภายในเวลา 5 ปี ของการกระทำความผิด

2) ผู้กระทำผิดที่ได้รับการพักการลงโทษภายใน 9 เดือน หรือผู้ที่กระทำความผิดอาญาขั้นสอง (Second degree) ที่ได้รับโทษจำคุกอย่างน้อย 6 เดือน สามารถเข้าสู่โปรแกรมคุ้มครองประพจน์แบบเข้มงวดที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายของรัฐนิวเจอร์ซีย์ได้ เว้นแต่อัยการเขตมณฑลหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมไม่เห็นชอบด้วยและได้ทำหนังสือคัดค้านภายในเวลา 20 วัน นับแต่ได้รับใบสมัคร

3) ผู้กระทำผิดอย่างอื่นที่ยื่นใบสมัครเข้ารับการคุ้มครองประพจน์แบบเข้มงวดที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายของรัฐนิวเจอร์ซีย์และได้รับการปฏิเสธจากอัยการเขตมณฑลหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมภายใน 20 วัน คำปฏิเสธนั้นยังไม่ถึงที่สุด จนกว่าจะได้รับการพิจารณาใหม่อีกครั้งจากคณะลูกขุนของการคุ้มครองประพจน์แบบเข้มงวด

4) ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดมีสิทธิแสดงข้อความเป็นหนังสือ เพื่อประกอบในกระบวนการพิจารณาการสมัครเข้าสู่มาตรการคุ้มครองประพจน์แบบเข้มงวด

ส่วนในกรณีของรัฐจอร์เจีย การคุ้มครองประพจน์แบบเข้มงวดอาศัยบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายของรัฐจอร์เจีย มาตรา 153 ลักษณะที่ 42 บทที่ 8 ว่าด้วย เรื่องคำสั่งคุ้มครองประพจน์ ได้

บัญญัติถึงทางเลือกในการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชน⁶⁰ เพื่อให้ศาลได้เปลี่ยนแปลงคำพิพากษา หรือเพิกถอนคำสั่งคุมประพฤติ เนื่องจากผู้ถูกคุมประพฤติปฏิบัติฝ่าฝืนเงื่อนไขและข้อบังคับ บทลงโทษนี้กรมราชทัณฑ์มีอำนาจในการกำหนดกฎเกณฑ์ เพื่อใช้บังคับกับผู้ถูกคุมความประพฤติที่ ละเมิดเงื่อนไข บทลงโทษดังกล่าวมีระดับของความเคร่งครัดจากมากที่สุดจนถึงน้อยที่สุดเรียงลำดับ ดังนี้

- (1) การคุมประพฤติภายในศูนย์ควบคุมตัว
- (2) การคุมประพฤติแบบฝึกค่ายทหาร
- (3) การคุมประพฤติภายในศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก
- (4) การคุมประพฤติแบบเข้ม
- (5) ศูนย์รายงานตัว
- (6) การควบคุมสอดส่องโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์
- (7) การทำงานบริการสาธารณะ
- (8) การคุมประพฤติ

ซึ่งความหมายของมาตรการคุมประพฤติแบบเข้มงวดตาม (4) ได้มีคำนิยามไว้ใน มาตรา 15115 หมายถึง ระดับของการคุมประพฤติซึ่งประกอบด้วยคำสั่งห้ามออกจากเคหสถานใน เวลาที่กำหนด คำสั่งให้ทำงานบริการสาธารณะ การตรวจหาสารเสพติด การเข้าร่วมในกิจกรรม ต่างๆ เงื่อนไขพิเศษและเงื่อนไขทั่วไปของการคุมประพฤติ ซึ่งมีระดับของความเข้มข้นในการ ควบคุมดูแลมากกว่าการคุมความประพฤติปกติ

นอกจากนี้ วิธีการคุมประพฤติแบบเข้มงวดยังถูกกำหนดไว้เป็นเงื่อนไขพิเศษตาม มาตรา 34.1 สำหรับกรณี “ศาลได้เพิกถอนคำสั่งคุมประพฤติ เนื่องจากผู้ถูกคุมประพฤติละเมิด เงื่อนไขหรือได้กระทำความผิดขึ้นใหม่เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่ร่างกาย ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้นั้น อยู่ในศูนย์ควบคุมความประพฤติ การคุมประพฤติแบบค่ายทหาร การคุมประพฤติโดยใช้ศูนย์เลี้ยง โทษ หรือ การคุมประพฤติแบบเข้มงวด” ได้อีกด้วย

2) ศูนย์รายงานตัวกลางวัน (Day Reporting Centers)

ศูนย์รายงานตัวกลางวัน (Day Reporting Centers) เป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำความผิดในชุมชนที่มีลักษณะแบบไม่ที่พักอาศัย (non-residential) ในระหว่างที่ถูกคุม ประพฤติ การลงโทษและบริการทั้งหมดจะประสานงานจากสถานที่กลางซึ่งโดยมากมักเป็นสถานที่ ในชุมชนนั่นเอง และให้การดูแลผู้กระทำความผิดอย่างใกล้ชิดในชุมชน

⁶⁰ Code of Georgia Annotated ภาคผนวกA, หน้า 146.

มาตรการศูนย์รายงานตัวกลางวัน (Day Reporting Centers) อาจแตกต่างกันในรายละเอียด โดยทั่วไปแล้วผู้กระทำผิดจะต้องไปรายงานตัวยังศูนย์ในชีวิตประจำวัน ปฏิบัติกิจกรรมตามตารางเวลาที่ได้ออกแบบไว้ และมีส่วนร่วมในโปรแกรม การบริการและกิจกรรมต่างๆที่ได้ ออกแบบมา ผู้กระทำผิดจะต้องรายงานทางโทรศัพท์ไปที่ศูนย์ตลอดทั้งวัน นอกจากนี้ผู้กระทำผิดอาจจะโดนโทรศัพท์สุ่มตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่ศูนย์ในช่วงระหว่างวัน หรือโทรศัพท์ไปตรวจสอบที่บ้านในกรณีถูกห้ามออกนอกบ้านในระยะเวลาที่กำหนด (curfew) ก็ได้

ในรัฐแมสซาชูเซตส์, มินิโซต้า, วิชคอลซิล, คอนเนกติกอล, นิวเจอร์ซีย์, โคโลราโด และ นิวเม็กซิโก ประสบความสำเร็จในนำศูนย์รายงานตัวกลางวัน (Day Reporting Centers) มาใช้ ผลสำรวจของสถาบันยุติธรรมแห่งชาติพบว่า ในบางโปรแกรม ผู้กระทำผิดจะต้องติดต่อศูนย์เพื่อรายงานตัวเฉลี่ย 60 ครั้งต่อสัปดาห์ และใน 60 ครั้งนี้อาจมีการสุ่มตรวจยาเสพติดหนึ่งครั้ง⁶¹

การมีส่วนร่วมกับศูนย์รายงานตัวกลางวันนี้ สามารถกำหนดเป็นเงื่อนไขในการคุมประพฤติได้ และในบางกรณี มาตรการศูนย์รายงานตัวกลางวัน (Day Reporting Centers) อาจกำหนดเป็นการลงโทษสำหรับการฝ่าฝืนขณะถูกคุมประพฤติก็ได้ โดยใช้เป็นมาตรการแทนที่การส่งกลับไปยังเรือนจำหรือสถานพินิจ ในบางเขตพื้นที่ มาตรการศูนย์รายงานตัวกลางวัน (Day Reporting Centers) เป็นขั้นตอนที่นำมาใช้ถัดมาจากมาตรการพักการลงโทษ บ้านกึ่งวิถี (half-way house) หรือใช้เป็นรูปแบบของการปล่อยในช่วงควบคุมตัวก่อนพิจารณา (supervised pre-trial release) ในเวลาเดียวกัน ศูนย์รายงานตัวกลางวัน (Day Reporting Centers) ได้ให้บริการแก่บุคคลต่างๆที่ไปประกอบด้วยผู้ถูกคุมประพฤติ ผู้ได้รับการพักการลงโทษ และบุคคลอื่นๆที่ถูกควบคุมภายใต้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาบางประเภท ขนาดของศูนย์รายงานตัวกลางวัน (Day Reporting Centers) และขอบเขตการบริการ มีความหลากหลายแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพสังคมและหน่วยงานเอกชนในชุมชนที่มีอยู่ในแต่ละรัฐ

ในรัฐ โคโลราโด มีการทำสัญญาให้บริษัทราชทัณฑ์เอกชนทำหน้าที่รวบรวมรายงานประจำวันตามที่กำหนด และปัจจุบันในรัฐโคโลราโด ผู้กระทำผิดอาญาร้ายแรง ผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชนและผู้กระทำผิดอาญาเล็กน้อยที่เป็นลหุโทษ ประมาณ 1,500 คนอยู่ภายใต้การดูแลของศูนย์ Peregrine Day Reporting Centers ซึ่งดำเนินงานโดยเอกชน

---

⁶¹U.S. Department of Justice Office of Justice Programs, “A Survey of Intermediate Sanctions” Washington, D.C, September, 1990.

ผู้เข้ารับบริการ คือ ผู้กระทำความผิดที่ไม่ต้องถูกจำคุก และมีความเสี่ยงสูงที่อาจกระทำอาชญากรรมเพิ่มอีก โดยมากมักจะเป็นผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา ไม่มีงานทำ มีปัญหาการใช้สารเสพติดร้ายแรง และหรือใช้ความรุนแรงกับครอบครัวหรือเพื่อน ผู้กระทำความผิดประเภทนี้มีความเสี่ยงสูงที่จะกระทำความผิดซ้ำ และสุดท้ายก็กลับไปคุกหรือเรือนจำอีก

ภายใต้รูปแบบของรัฐโคโลราโด โดยทั่วไปแล้วผู้เข้ารับบริการจะถูกพิพากษาให้ใช้มาตรการศูนย์รายงานตัวกลางวัน (Day Reporting Centers) ตั้งแต่ 30 วันถึงสองปี ในระหว่างขั้นตอนการแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำความผิดจะไม่ได้รับอนุญาตให้ดื่มแอลกอฮอล์หรือใช้ยาเสพติดอย่างเด็ดขาด การกำกับดูแลและการให้รักษาจะจัดไว้ในสถานที่หนึ่งซึ่งผู้กระทำความผิดสามารถเข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟูได้สะดวกที่สุด แต่จะไม่มีที่อยู่อาศัยให้ แนวคิดพื้นฐานที่สำคัญ ก็คือ ชุมชนและผู้กระทำความผิดจะได้รับผลที่ดีกว่า เมื่อผู้กระทำความผิดอาศัยอยู่ที่บ้าน ได้ทำงานที่มีประสิทธิผลและมีรายได้ โดยต้องไปรายงานตัวทุกวันเพื่อรับบริการ และไม่ข้องแวะกับผู้กระทำความผิดคนอื่นๆ

การกำกับพื้นฐานประกอบด้วยโครงสร้างการติดต่อกับผู้กระทำความผิดสองรูปแบบ คือ

1) ผู้จัดการส่วนตัวในแต่ละกรณี จะรับผิดชอบการตรวจสอบและรายงานความคืบหน้าของผู้กระทำความผิด และ

2) การตรวจสอบ การติดตามและระบบการรายงาน

ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดที่ไม่สามารถปฏิบัติตามคำสั่งตามคำพิพากษา เจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถตอบโต้ได้ทันที ด้วยการกำหนดบทลงโทษสำหรับความผิดลหุโทษใดๆที่เกิดขึ้น เมื่อผู้กระทำความผิดละเมิดข้อบังคับของมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน ก็สามารถแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้อง (ศาลหรือเจ้าหน้าที่ของทางการ) ได้ทันที บทลงโทษที่เหมาะสมและทันเวลา จะถูกกำหนดขึ้น เพื่อให้แน่ใจว่าจะทำการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดต่อไป หรือจะส่งกลับไปจำคุกในเรือนจำ

บริการอื่นๆของศูนย์รายงานตัวกลางวัน (Day Reporting Centers) ที่รัฐโคโลราโด ได้ทำสัญญาจ้างกับเอกชนไว้ ได้แก่

1) วิธีการตรวจหาและการเลิกสุรา

2) การทดสอบยาเสพติด

3) โปรแกรมเกี่ยวกับการสร้างทักษะความรู้ความเข้าใจ

- 4) โปรแกรมการใช้สารเสพติด
- 5) โปรแกรมการจ้างงาน
- 6) โปรแกรมให้คำปรึกษาปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

โดยมีค่าใช้จ่ายอยู่ในช่วงระหว่าง 10 - 70 ดอลลาร์ต่อเดือน สำหรับบริการเต็มโปรแกรมอย่างดี

ตัวอย่างอื่น ๆ ของการดำเนินงานศูนย์รายงานตัวกลางวัน (Day Reporting Centers) ในสหรัฐอเมริกา เช่น ในรัฐเซาท์แคโรไลนามีการดำเนินงานศูนย์ "Stay-in Straight" โดยมีการบำบัดรักษาและการรายงานตัวแบบเข้มงวด ซึ่งรวมถึง รักษาการติดยาเสพติด ให้การศึกษาส่วนบุคคล การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม และชั้นเรียนพัฒนาอาชีพและทักษะชีวิต โดยมีค่าใช้จ่ายประมาณ 6.39 ดอลลาร์ต่อวัน นอกจากนี้ มาตรการศูนย์รายงานตัวกลางวัน (Day Reporting Centers) ของรัฐเท็กซัสยังรวมถึงการบังคับทำงาน งานบริการสังคม และมาตรการศูนย์รายงานตัวกลางวันปกติ เป็นระยะเวลาหกเดือน (ขั้นต่ำสุด) ควบคู่กับการคุมประพฤติแบบเข้มต่ออีกสองเดือน โดยมีค่าใช้จ่ายอยู่ที่ 27.00 ดอลลาร์ต่อวัน

(3) การกักขังที่บ้าน และการควบคุมตัวในที่พักอาศัย (House Arrest and Home Confinement)

มาตรการกักขังที่บ้าน และการควบคุมตัวในที่พักอาศัย (House Arrest and Home Confinement) เป็นการจำกัดให้ผู้กระทำความผิดแต่ละคนอาศัยอยู่ในที่พักอาศัยของตนเองเฉพาะในช่วงเวลาที่กำหนด เงื่อนไขดังกล่าวอาจเป็นองค์ประกอบหนึ่งของคำพิพากษาแบบแยกส่วน (Spilt Sentence) เช่น การห้ามออกนอกบ้านในระยะเวลาที่กำหนด (curfew) ที่เป็นเงื่อนไขของโปรแกรมคุมประพฤติแบบเข้ม หรืออาจเป็นการพิพากษาลงโทษแบบอิสระที่นิยมเรียกกันว่า "Stand-Alone" ตามมาตรการนี้ผู้กระทำความผิดจะได้รับอนุญาตให้ออกจากบ้านของพวกเขาในกรณี ไปประกอบอาชีพ ไปพบแพทย์ ทำงานบริการชุมชนตามที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ผู้กระทำความผิดไม่จำเป็นต้องอยู่ที่บ้านตลอดเวลา ความเคลื่อนไหวตลอดทั้งวันจะถูกจัดไว้เป็นอย่างดี กำหนดการต่างๆจะต้องได้รับการอนุมัติล่วงหน้าจากเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ ซึ่งมาตรการนี้มักจะใช้ควบคู่กับโปรแกรมบำบัดรักษาหรือเงื่อนไขอื่นๆ ซึ่งในหลายกรณีมักใช้กับมาตรการควบคุมโดยอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring)

ในระดับความรุนแรงของมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชน มาตรการกักขังที่บ้าน และการควบคุมตัวในที่พักอาศัย (House Arrest and Home Confinement) จัดว่าเป็น

มาตรการลงโทษที่มากกว่าการคุมประพฤติแบบเข้ม มาตรการนี้เป็นมาตรการที่เน้นในเรื่องการกักตัว และบทบาทของเจ้าหน้าที่ผู้ดูแล ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่าผู้กระทำความผิดถูกกักตัวอยู่ที่บ้าน โดยมีสามรูปแบบที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน แต่ละรูปแบบประกอบด้วยระดับการจำกัดเสรีภาพที่แตกต่างกัน โดยในขั้นต่ำสุด ผู้กระทำความผิดอาจโดนสุ่มตรวจสอบตลอดชั่วโมงที่อยู่ในเงื่อนไข เพื่อยืนยันการปฏิบัติตามเงื่อนไข

การห้ามออกนอกบ้านในระยะเวลาที่กำหนด (curfew) ต้องการให้ผู้กระทำความผิดอยู่ในที่พักอาศัยของตนเองในระยะเวลาที่กำหนดและได้ระบุไว้ โดยปกติมักเป็นในเวลากลางคืน ความเคลื่อนไหวของผู้กระทำความผิดนอกชั่วโมงเคอร์ฟิวสัปดาห์นั้นไม่ถูกควบคุม มาตรการนี้อาจใช้ควบคู่ไปกับมาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนหรือเงื่อนไขอื่นๆก็ได้

มาตรการกักขังที่บ้านและการควบคุมตัวในที่พักอาศัย (House Arrest and Home Confinement) ได้รับการจัดตั้งขึ้นในหลายรัฐ แต่ในรัฐฟลอริดาและโอกลาโฮมา จัดว่าเป็นที่รู้จักดีที่สุด ในรัฐโอกลาโฮมา มาตรการกักขังที่บ้าน และการควบคุมตัวในที่พักอาศัย (House Arrest and Home Confinement) เป็นมาตรการปล่อยจากการจำคุกก่อนครบกำหนด และนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่มีความเสี่ยงในการประกอบอาชญากรรมสูง นับตั้งแต่มีการริเริ่มในปี ค.ศ. 1984 นักโทษในโอกลาโฮมากกว่า 4,000 คนได้รับการปล่อยจากการจำคุกก่อน ครมราชทัณฑ์ได้ใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อให้ปล่อยนักโทษก่อนกำหนดเพื่อเข้ารับมาตรการกักขังที่บ้าน และการควบคุมตัวในที่พัก ได้ถึง 15 เปอร์เซ็นต์ของประชากรในคุก ก่อนที่มีสิทธิ์เข้าสู่มาตรการนี้ได้ นักโทษจะต้องรับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 15 เปอร์เซ็นต์ตามคำพิพากษาสูงสุด และจะต้องได้รับปล่อยภายใน 27 เดือน ในกรณีที่ไม่ใช่ความผิดรุนแรง และ 11 เดือนสำหรับความผิดรุนแรง ผู้กระทำความผิดทางเพศและผู้ที่ถูกปฏิเสธไม่ให้พักการลงโทษภายในหกเดือนสุดท้ายจะไม่มีสิทธิ์เข้าโปรแกรม ผู้ถูกกักขังที่บ้านแต่ละคนจะดูแลโดย Correctional case Manager และเจ้าหน้าที่แก้ไขฟื้นฟูในชุมชน (Community correctional Officer) ผู้เข้าร่วมมาตรการนี้จะได้รับการสุ่มติดต่อสามครั้งต่อสัปดาห์ โดยต้องไปพบเจ้าพนักงานตามปกติ และต้องรับการทดสอบยาเสพติดด้วย ผู้เข้าร่วมมาตรการนี้จะต้องจ่ายเงิน 45 ดอลลาร์ต่อเดือนเพื่อเป็นค่าธรรมเนียมในการดูแลและการเยียวยา มีผู้เข้าร่วมมาตรการนี้ประมาณ 67 เปอร์เซ็นต์ที่ผ่านโปรแกรมนี้สำเร็จ และมีแค่ 5 เปอร์เซ็นต์เท่านั้นที่ล้มเหลวเนื่องจากกระทำความผิดซ้ำ

กรมคุมประพฤติของรัฐลอสแอนเจลิสประสบความสำเร็จอย่างมากในการใช้มาตรการกักขังที่บ้านและการควบคุมตัวในที่พักอาศัย (House Arrest and Home Confinement) ร่วมกับการควบคุมทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) โดยสามารถลดค่าใช้จ่ายของรัฐ

เกี่ยวกับเรือนจำได้มากกว่าหนึ่งล้านดอลลาร์ต่อผู้กระทำความผิด ประมาณ 400 คน⁶² นอกจากนี้ผู้กระทำความผิดที่ถูกพิพากษาให้ใช้มาตรการกักกันในที่พักอาศัย มีอัตราการหวนกลับไปกระทำความผิดใหม่ต่ำมาก ทั้งยังช่วยลดค่าใช้จ่าย โดยมีค่าใช้จ่ายน้อยกว่าวิธีการจำคุกในเรือนจำ และเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้รับการฟื้นฟู

(4) การควบคุมประพฤติดแบบฝึกค่ายทหาร (Shock Incarceration/Boot Camp Programs)

มาตรการควบคุมประพฤติดแบบฝึกค่ายทหาร (Shock Incarceration/Boot Camp Programs) นิยมเรียกสั้นๆว่า "Boot Camp" เป็นส่วนหนึ่งมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน มาตรการควบคุมประพฤติดแบบฝึกค่ายทหาร (Shock Incarceration/Boot Camp Programs) นี้ อาจแตกต่างกันไปในด้าน ขนาด ระยะเวลา ที่ตั้ง การควบคุมการเข้าสู่โปรแกรม ระดับการคุมประพฤติหลังผ่านโปรแกรม ระดับการฝึกอบรม การให้การศึกษา หรือการบำบัดรักษาที่กำหนดในโปรแกรม มาตรการทั้งหมดนี้ใช้ระยะเวลาสั้นๆ ส่วนใหญ่กินระยะเวลาสามถึงสี่เดือน และได้ออกแบบสำหรับผู้กระทำความผิดที่ยังไม่ได้รับโทษในเรือนจำ มาตรการนี้ในรูปแบบของค่ายทหารมาใช้ โดยมีการใช้วินัยที่เข้มงวด อยู่ในกฎระเบียบแบบทหาร การฝึกและการปรับสภาพร่างกาย บางครั้งรวมถึงการใช้แรงงานด้วย ผู้เข้าร่วมมาตรการนี้จะได้เรียนรู้การสร้างวินัยในตนเอง การทำงานเป็นทีม และพัฒนาปรับปรุงความเคารพตัวเองด้วย ผู้เข้าร่วมจะถูกจัดให้อยู่อาศัยแยกจากผู้กระทำความผิดในคุกทั่วไป แต่ในบางกรณีก็อาจจะอาศัยอยู่ใกล้ๆกัน

มาตรการควบคุมประพฤติดแบบฝึกค่ายทหารในบางรัฐเน้นความพยายามของผู้เข้าร่วมและออกแบบโปรแกรมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมโดยวิธีอื่นที่ไม่ใช่การลงโทษและการใช้แรงงานหนัก ในกรณีนี้ รัฐนิวยอร์กจัดว่าเป็นผู้นำในการพัฒนาโปรแกรมแนวทางใหม่ที่สนับสนุนให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และถือเป็นแบบอย่างให้กับอีกหลายรัฐ มาตรการควบคุมประพฤติดแบบฝึกค่ายทหารของนิวยอร์ก ทำงานผ่านกรมราชทัณฑ์ซึ่งให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกโดยมีสถานควบคุมประพฤติดแบบฝึกค่ายทหาร 4 แห่ง และมีจำนวนความจุรวม 1,390 เตียงสำหรับผู้ชาย และ 180 เตียงสำหรับผู้หญิง โดยผู้กระทำความผิดจะต้องเข้ารับการบำบัดตามมาตรการควบคุมประพฤติดแบบฝึกค่ายทหาร 6 เดือน และต้องเข้ารับการคุมประพฤติแบบเข้มงวดต่ออีก 6 เดือน

⁶²Nidorf, Barry, "Los Angeles County, Varied Uses of Electronic Monitoring: The Los Angeles Experience," in *Intermediate Sanctions: Sentencing in the 1990's*. (Anderson Publishing Company, 1995), p. 235.

มาตรการควบคุมประพฤติดแบบฝึกค่ายทหารในรัฐนิวยอร์กจะใช้รูปแบบในการบำบัดที่เรียกว่า "เครือข่าย" โดยเครือข่ายจะขึ้นอยู่กับทฤษฎีหลักการควบคุมและการฟื้นฟูผู้ติดเหล้า ผู้เข้าร่วมจะถูกแยกประเภท และให้อาศัยอยู่ด้วยกันในชุมชน มีส่วนร่วมในการประชุมกลุ่ม ชั้นเรียน อาชีพหรือทักษะชีวิต และมีสิทธิได้รับสถานะและสิทธิต่างๆเป็นลำดับๆ ทั้งนี้เพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้เข้าร่วมรุ่นอื่นๆ โปรแกรมนี้เน้นการรักษาระเบียบวินัย การใช้แรงงานหนัก การให้การศึกษา การบำบัดรักษาการใช้สารเสพติด การให้คำปรึกษาและการฝึกอบรมทางกายภาพ 63เปอร์เซ็นต์ของผู้เข้าร่วมโปรแกรมสามารถฝึกจนสำเร็จ สาเหตุทั่วไปของการไม่ผ่านโปรแกรม ก็คือ การเลิกโดยสมัครใจและการถูกถอดถอนด้วยเหตุผลเกี่ยวกับวินัย

ผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษต้องเข้าร่วมตามมาตรการควบคุมประพฤติดแบบฝึกค่ายทหารในช่วงพักฟื้นอย่างเข้มงวดเป็นเวลา 6 เดือน และต้องปฏิบัติตามคำพิพากษาส่วนที่เหลือภายใต้มาตรการควบคุมหลังพักการลงโทษ (Parole Supervision) เนื่องจากสองในสามของผู้ผ่านการบำบัดตามโปรแกรมพักอยู่ในเมืองนิวยอร์ก หน่วยงาน State Division of Parole ของนิวยอร์กจึงได้ดำเนินการโปรแกรมพักการลงโทษแบบอย่างแรง (Shock parole Program) รวมไปถึงโปรแกรมควบคุมดูแลในช่วงพักฟื้นแบบพิเศษ และเฉพาะ

เป้าหมายของมาตรการควบคุมประพฤติดแบบฝึกค่ายทหารให้แก่ ผู้เข้ารับการแก้ไข ฟื้นฟูจะต้องมีอาชีพหรือได้งานภายในหนึ่งสัปดาห์หลังปล่อย ใต้ลงทะเบียนเรียนในโปรแกรมทางวิชาการ อาชีวศึกษาภายใน 2 สัปดาห์หลังปล่อย เข้าร่วมโครงการบังคับเลิกใช้สารเสพติด และเข้าโครงการเครือข่ายชุมชน การตรวจสอบผู้ผ่านการแก้ไขฟื้นฟูรวมถึงการสุ่มตรวจปัสสาวะ ตรวจสอบการห้ามออกนอกบ้านในระยะเวลาที่กำหนด การจ้างงาน การพิสูจน์ข้อเท็จจริงอื่นๆ และการเยี่ยมบ้าน

ผู้ที่ผ่านการแก้ไขฟื้นฟูจากมาตรการนี้ทำได้ดีกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้ที่ใช้มาตรการอื่นๆที่ระดับความเข้มงวดต่ำกว่า พวกเขามีเปอร์เซ็นต์ประสบความสำเร็จในการสมัครเข้าเรียนต่อและการจ้างงานในโครงการของชุมชนสูง หนึ่งปีหลังจากจบโปรแกรมผู้เข้ารับการแก้ไข ฟื้นฟู 90 เปอร์เซ็นต์พักอาศัยอยู่ในชุมชนต่อ หลังจาก 24 เดือนต่อมา ยังเหลือผู้เข้ารับการแก้ไข ฟื้นฟูอยู่ถึง 70 เปอร์เซ็นต์ที่อาศัยอยู่ในชุมชน

กระทรวงราชทัณฑ์นิวยอร์ก ประมาณการกันว่า การปล่อยผู้กระทำความผิดตาม มาตรการนี้ช่วยประหยัดงบประมาณไปได้ถึง 2.05 ล้านดอลลาร์ต่อจำนวนผู้กระทำความผิด 100 คน สามารถประหยัดงบประมาณจากการหลีกเลี่ยงการก่อสร้างคุกหรืออาคารเรือนจำได้ถึงประมาณ

129.1 ล้านดอลลาร์ และยอดรวมของการประหยังบประมาณเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 8.3 ล้านดอลลาร์⁶³ เนื่องจากอัตราการทำผิดซ้ำที่ลดลง

(5) การควบคุมโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring)

การควบคุมโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์เป็นรูปแบบการควบคุมที่ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตั้งไปกับร่างกายของผู้กระทำผิด เพื่อเป็นการเตือนว่าการกระทำต่างๆของตานั้นถูกเฝ้าดูอยู่ตลอดเวลา อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์จะช่วยให้สามารถติดตามตรวจตราผู้กระทำผิดได้ในระยะไกล โดยอาจเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ได้ทั้งสองทางหรือทางเดียว อุปกรณ์ที่ใช้ทางเดียวก็คือกำไลข้อมือหรือข้อเท้าที่ทำงานโดยการส่งคลื่นวิทยุออกมาเพื่อบอกตำแหน่ง อุปกรณ์ที่ใช้แบบสองทางก็เช่น การใช้อุปกรณ์โทรศัพท์ ใช้ระบบคอมพิวเตอร์ส้อมโทรศัพท์ไปเช็คยังที่พักอาศัยของผู้กระทำผิด เป็นต้น

มาตรการควบคุมโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) มักจะเป็นส่วนเสริมของมาตรการกักกันในที่พักอาศัย (House Arrest and Home Confinement Offenders) และมาตรการคุมประพฤติแบบเข้ม (Intensive Supervision Program) ในบางกรณี ผู้กระทำผิดอาจถูกพิพากษาให้ใช้มาตรการควบคุมโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์โดยตรง แต่บางกรณีก็เกิดขึ้นเพราะจำนวนนักโทษที่เพิ่มขึ้นจนล้นเรือนจำ และอื่นๆเช่น ใช้มาตรการนี้หลังจากมีการฝ่าฝืนการคุมประพฤติที่ต้องโทษก่อนหน้านี้ ระยะเวลาโดยเฉลี่ยในการใช้มาตรการนี้อยู่ระหว่าง 45 และ 60 วัน โดยมีค่าธรรมเนียมสำหรับการควบคุมอยู่ในช่วง 7 ถึง 10 ดอลลาร์ต่อวัน

สถาบันยุติธรรมแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา รายงานว่าจำนวนของรัฐที่นำมาตรการควบคุมโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ เพิ่มขึ้นจาก 21 รัฐในปี ค.ศ. 1987 เป็น 50 รัฐในปี ค.ศ. 1995 ผู้กระทำผิดประมาณ 50,000 คน ถูกพิพากษาให้ใช้มาตรการนี้ ผู้กระทำผิดโดยมากรวมถึงผู้กระทำผิดตามกฎหมายจราจร (เฉพาะขับขี้นขณะที่มีเมมา) ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เพศความผิดเกี่ยวกับสามีภรรยา และความผิดเกี่ยวกับการยาเสพติด

การประเมินผลของมาตรการควบคุมโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มีขนาดไม่ใหญ่นัก เนื่องจากไม่มีข้อมูลลงเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นวัตถุประสงค์เป้าหมายของมาตรการควบคุมโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ที่ชัดเจน การประเมินผลขนาดเล็กล่าสุดโดยสภาแห่งชาติเกี่ยวกับ

⁶³Bourque, Blair, Han, B, Hill, Mei, and Sarah, M., U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, An Inventory of Aftercare Provisions for 52 Boot Camp Programs, (NCJ 157104, Washington, DC. January, 1996), p.10.

อาชญากรรมและการกระทำผิดโดยเด็กได้แนะนำให้ใช้วิธีการที่ทำให้เกิดผลแบบผสมระหว่าง การควบคุมกับการแก้ไขฟื้นฟู นอกจากนี้ มีการวิจัยที่แสดงผลสัมฤทธิ์ของมาตรการนี้ คือ การวิจัยกรณี ผู้กระทำความผิดที่ใช้มาตรการควบคุมโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ในสามเขตของรัฐออริกอน ซึ่ง จากการวิจัยพบว่า ผู้กระทำความผิดที่ใช้มาตรการควบคุมโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ มีพฤติกรรม เกี่ยวกับอาชญากรรมและการกลับไปกระทำผิดซ้ำในช่วงระยะเวลา 12 เดือนน้อยกว่ากลุ่มที่ ควบคุมดูแลโดยวิธีปกติ⁶⁴

(6) ศูนย์การพักฟื้นในชุมชน Community Residential / Restitution Centers

ศูนย์การพักฟื้นในชุมชนเป็นสถานที่อยู่อาศัยซึ่งให้การดูแลตลอด 24 ชั่วโมงแก่ ผู้กระทำความผิดไม่รุนแรง ลักษณะเฉพาะของมาตรการนี้ ก็คือ ค่าจ้างและรายได้อื่นๆทั้งหมดของ ผู้กระทำความผิด จะต้องส่งมอบโดยตรงไปที่ศูนย์เพื่อชำระค่าพักฟื้น

โดยปกติแล้ว ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ในศูนย์พักฟื้น 3 - 12 เดือน แม้ว่าบางกรณี ศาลอาจจะพิพากษาให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษนานถึง 24 เดือน บางศูนย์ให้โอกาสทางการ ศึกษาและการจ้างงาน การบำบัดรักษายาเสพติด และการฝึกอบรมทักษะอาชีพ โดยอาจมีมาตรการ ทำงานบริการเพิ่มเติมเข้ามาด้วย เป้าหมายของมาตรการนี้ คือ อำนวยความสะดวกในการเตรียมตัว ให้ผู้กระทำความผิด สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสภาพแวดล้อมท้องถิ่นได้ และให้ทักษะซึ่งจะทำให้ หลีกเลี่ยงความผิดทางอาญาในอนาคตได้⁶⁵

รูปแบบของศูนย์การพักฟื้นในชุมชน ในบางกรณี ได้แก่

1) ในรัฐฟลอริดา มาตรการนี้กำหนดให้รวมถึงการทำงานตามที่ได้รับคำสั่ง และ การทำงานบริการสังคมด้วย โดยมีค่าใช้จ่ายอยู่ที่ 31.00 ดอลลาร์ต่อวัน

2) ในรัฐจอร์เจีย กำหนดให้ผู้กระทำความผิดจะต้องมีงานทำ และชำระเงินสำหรับ ค่าห้องพัก และค่าอาหารของตนเองในศูนย์เบี่ยงเบน (Diversion Centers) โดยมีค่าใช้จ่ายอยู่ที่ 32.00 ดอลลาร์ต่อวัน

⁶⁴Nieto Marcus, "Community Correction Punishments: An Alternative to Incarceration for Nonviolent Offenders" California Research Bureau Sacramento, CA., February, 1996.

⁶⁵J. Ortiz-Smykla and W. Selke, Intermediate Sanctions; Sentencing in the 1990's, Anderson Criminal Justice Series (Anderson Publishing Co.,1995), p. 35.

3) ในรัฐเซาท์แคโรไลนา มาตรการนี้กำหนดให้ต้องมีการทำงานตามคำสั่ง การเยียวยาให้กับผู้เสียหาย และต้องชำระเงินสำหรับค่าห้องพักและค่าอาหารของตนเองให้กับรัฐ โดยมีค่าใช้จ่ายอยู่ที่ 23.90 ดอลลาร์ต่อวัน

4) ในรัฐมิชิแกนมาตรการนี้นำมาใช้กับผู้กระทำความผิดไม่ร้ายแรงที่ต้องการการควบคุมที่เข้มงวดกว่าการคุมประพฤติปกติ ผู้เข้าร่วมโปรแกรมทั้งหมดจะได้รับการฝึกอบรมอาชีพ ฝึกทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการใช้สารเสพติด นอกจากนี้ ผู้เข้าร่วมยังต้องทำงานบริการสังคมในชุมชนเป็นเวลา 20 ชั่วโมง และชำระค่าใช้จ่ายเพื่อเยียวยาความเสียหายให้กับผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออีกด้วย ระยะเวลาในการพักอาศัยอยู่ที่ศูนย์ ปกติอยู่ในช่วงตั้งแต่ 1 เดือน ถึง 11 เดือน คิดโดยเฉลี่ยแล้วประมาณ 5 เดือน จากรายงานวิจัยฉบับหนึ่งพบว่า ระยะเวลาการเข้าร่วมโปรแกรมเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดซ้ำ ผู้กระทำความผิดที่จะใช้เวลาในโปรแกรมมากกว่าสามเดือน มีโอกาสที่จะกระทำความผิดซ้ำน้อยกว่าผู้กระทำความผิดที่ใช้เวลาน้อยกว่าสามเดือน⁶⁶

(7) ศูนย์บำบัดฟื้นฟูแบบให้ที่พักอาศัย (Residential Treatment Centers)

Residential Treatment Centers เป็นศูนย์บำบัดแบบให้ที่อยู่อาศัย ที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้เข้าร่วม โครงสร้างการคุมประพฤติแบบระยะยาว และสนับสนุนการดูแลบำบัดสำหรับปัญหาเกี่ยวกับการใช้สารเสพติดหรือแอลกอฮอล์ ศูนย์นี้จะให้การดูแลและบริการแบบพิเศษ และการบำบัดรักษาการติดแอลกอฮอล์และยาเสพติดแก่ผู้กระทำความผิดที่รุนแรงและลหุโทษ การเลิกยา การฟื้นฟูสภาพจิตใจ และปัญหาเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึก เจ้าหน้าที่ของศูนย์จะประเมินพฤติกรรมทัศนคติและความก้าวหน้าของผู้กระทำความผิดเป็นประจำ การประเมินทั้งหมดจะนำไปใช้กับการพิพากษาตัดสิน

ผู้กระทำความผิดอาจถูกพิพากษาให้มาตรการนี้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูเป็นระยะเวลา 1 เดือนถึง 24 เดือน นอกจากนี้ ผู้พิพากษายังสามารถสั่งให้ผู้กระทำความผิดเข้ารับการแก้ไขฟื้นฟูในศูนย์บำบัดโดยเป็นเงื่อนไขของการปล่อยในช่วงก่อนการพิพากษาก็ได้ ในรัฐแคลิฟอร์เนีย มาตรการ Residential Treatment Centers มักจะถูกใช้เป็นมาตรการเสริมแทนที่การคุมประพฤติปกติตาม

---

⁶⁶Friday, Paul and Wertkin, Robert, “Residential Probation Centers: The Impact of Programming and Race on Recidivism,” Presented at the annual meeting of the Academy of Criminal Justice Science, Kansas City, Missouri, March, 1993.

โปรแกรมของศาลาเสพติด และผู้กระทำความผิดที่ล้มเหลวจากมาตรการนี้ โดยปกติจะถูกส่งกลับไปจำคุกยังเรือนจำตามคำพิพากษาต่อไป

ปัญหาโคเคนที่ระบาดเพิ่มขึ้นและการบังคับใช้กฎหมายห้ามขายซีพาทนระหว่างมีนเมาเป็นสาเหตุให้บางรัฐการจัดลำดับความสำคัญของยุทธศาสตร์มาตรการแก้ไขในชุมชนอีกครั้งในบางรัฐ (เช่น เท็กซัส มิชิแกน ฟลอริดา เซาท์แคโรไลนา และออริกอน) การบำบัดรักษาแอลกอฮอล์และยาเสพติดถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของมาตรการแก้ไขในชุมชน ผู้กระทำความผิดครั้งแรกจะต้องผ่านการประเมินระดับความเสี่ยงที่แตกต่างกัน ก่อนที่จะมีการพิพากษาเพื่อตรวจสอบระดับความต้องการของการควบคุม และระดับความรุนแรงของการบำบัดแอลกอฮอล์หรือยาเสพติด ส่วนผู้ที่กระทำความผิดซ้ำซึ่งถูกพิพากษาให้จำคุก จะต้องมีการประเมินผล และอาจมีสิทธิ์รับการบำบัดรักษาภายในคุกหรือเรือนจำแทน

จากการศึกษาในรัฐเท็กซัสพบว่า ผู้กระทำความผิดซึ่งยังคงดำเนินการบำบัดรักษาตามโปรแกรมต่อไปจนครบถ้วนนั้น (มากกว่า 3 เดือน) มีโอกาสในการย้อนกลับไปใหม่น้อยกว่า⁶⁷ การศึกษาโปรแกรมบำบัดรักษาเสพติดและสุราในรัฐออริกอนและมิชิแกนแสดงผลที่คล้ายคลึงกัน คือ ช่วยลดการจำคุกและการคุมประพฤติ และในอนาคตจะลดการกระทำความผิดอาญาและการลงโทษ⁶⁸

มาตรการ Residential Treatment Centers ที่ประสบความสำเร็จนั้น โดยมากมักจะ เป็นโปรแกรมเฉพาะบุคคลแบบเข้มงวด ซึ่งมีโครงสร้างที่สูงและใช้ค่าใช้จ่ายมาก โปรแกรมบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดและสุราแบบให้ที่พักอาศัยของภาคเอกชนในรัฐแมสซาชูเซตส์นั้นมีค่าใช้จ่ายถึง 55.00 ดอลลาร์ต่อวันต่อคน และในรัฐโคโลราโดมีค่าใช้จ่ายมากถึง 61.00 ดอลลาร์ต่อวันต่อคน ส่วนในรัฐเท็กซัสได้ลงทุนในการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะในการบำบัดรักษา ทำให้มีค่าใช้จ่ายอยู่ที่ 80.00 ดอลลาร์ต่อวันต่อคน ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายสำหรับการจำคุกในรัฐแคลิฟอร์เนีย อยู่ที่ประมาณ 60.00 ดอลลาร์ต่อวันต่อคน และสำหรับการกักขัง

⁶⁷Fabelo, Tony, "Treatment Alternatives to Incarceration Program: An Analysis of Retention in Treatment and Outcome Evaluation," Prepared for the Criminal Justice Council, State of Texas, March 1, 1995.

⁶⁸Baird, Christopher, and Decomo, Bob, "Evaluation of the Effectiveness of Supervision and Community Rehabilitation Programs in Oregon," National Council on Crime and Delinquency, March, 1994.

อยู่ที่ 55.00 ดอลลาร์ต่อวันต่อคนเท่านั้น ดังนั้นมาตรการนี้จึงอาจมีปัญหาเรื่องงบประมาณค่าใช้จ่าย ทำให้การนำมาใช้มาตรการนี้มาใช้ไม่ได้รับการตอบรับเท่าที่ควร

3.6.3 ประเทศสิงคโปร์

3.6.3.1 ภาพรวมของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กในชุมชนของประเทศสิงคโปร์

แม้ว่าประเทศสิงคโปร์จะเป็นประเทศที่มีขนาดเล็ก และมีสถิติอาชญากรรมประมาณ 695 รายต่อประชากร 100,000 คน⁶⁹ ซึ่งนับว่าต่ำกว่าสถิติอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร ที่มีประมาณ 1,300 ราย ต่อประชากร 100,000 คน⁷⁰ นอกจากนี้ ยังมีผู้ถูกคุมประพฤติเพียง 2,479 คน⁷¹ เท่านั้น แต่ระบบงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของประเทศนี้ กลับได้รับการพัฒนาก้าวหน้าไปมาก ดังจะเห็นได้จากวิธีการและนโยบายในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ที่มีความหลากหลายและทันสมัย

3.6.3.2 บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กในชุมชนของประเทศสิงคโปร์

ตามกฎหมายเด็กและเยาวชน ปี ค.ศ. 1949 ของประเทศสิงคโปร์ คำว่า “เด็กและเยาวชน” หมายถึง เด็กและเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 16 ปี ซึ่งกรณีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดทางอาญาอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลคดีเด็กและเยาวชนจะเป็นศาลชั้นต้น คดีที่ศาลเด็กและเยาวชนมีอำนาจพิจารณา แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

- 1) คดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด
- 2) คดีที่เด็กและเยาวชนมีความประพฤติเสียหายจนบิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่สามารถปกครองดูแลบิดามารดาหรือผู้ปกครองมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลคดีเด็กและเยาวชนเพื่อให้ส่งเด็กไปรับการฝึกอบรมและพักอาศัยที่สถานฝึกอบรม หรือ สถาบันที่มีลักษณะคล้ายกันเป็น

⁶⁹ ข้อมูลปี 2550 จาก <http://www.singstat.gov.sg/stats/latestdata.html>

⁷⁰ ข้อมูลปี 2548 จาก <http://www.thaicvs.org/bkk.htm>

⁷¹ ข้อมูลปี 2549 จาก Annual Report (2006) Singapore, Probation Services Branch

ระยะเวลาไม่เกิน 3 ปี เด็กเหล่านี้จะอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของพนักงานคุมประพฤติหรือนักสังคมสงเคราะห์

3) คดีที่เด็กและเยาวชนต้องการความช่วยเหลือดูแลและคุ้มครองสวัสดิภาพ

วิธีการของศาลคดีเด็กและเยาวชนมีพื้นฐานมาจากแนวคิดความยุติธรรมในชุมชน ศาลคดีเด็กและเยาวชนจะดำเนินงานอย่างใกล้ชิดกับเด็ก ผู้กระทำ ผิด ครอบครัวและชุมชนของเด็กเหล่านั้น ครู อาจารย์และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ศาลคดีเด็กและเยาวชนได้เสนอแนะมาตรการแนวใหม่ เช่น การประชุมร่วมกับครอบครัวของเด็กที่กระทำ ผิด การจัดที่ปรึกษาให้ การกระทำ ผิด ใกล้เคียงและครอบครัวบำบัด เป็นต้น

ประเทศสิงคโปร์แบ่งศาลออกเป็น 3 ระดับ ศาลอุทธรณ์ ศาลระดับกลาง และมีศาลชั้นต้น ศาลชั้นต้นประกอบด้วยศาลแขวง ศาลคดีเด็กและเยาวชน ศาลครอบครัว ศาลประนอมข้อพิพาท เป็นต้น ศาลชั้นต้นเหล่านี้มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม คดีประมาณ 95 % พิจารณาพิพากษาโดยศาลชั้นต้นเหล่านี้ ประเทศสิงคโปร์เน้นการประนีประนอมใกล้เคียง ก่อนนำคดีเข้าสู่ศาลต่าง ๆ ทำให้ศาลที่ประนอมข้อพิพาทมีบทบาทสำคัญในการระงับคดีที่จะนำขึ้นสู่ศาลต่าง ๆ เช่น คดีแพ่ง คดีเกี่ยวกับครอบครัว คดีเกี่ยวกับเด็ก คดีมโนสาเร่ เป็นต้น การที่ศาลใช้การใกล้เคียงประสบความสำเร็จอย่างมาก เนื่องจากช่วยประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายของคู่ความที่จะต้องใช้ในศาล

คดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลคดีเด็กและเยาวชน จะต้องเป็นคดีที่พนักงานอัยการหรือหน่วยงานของรัฐเป็นโจทก์ฟ้อง แต่ในกรณีที่เด็กและเยาวชนมีความประพฤติเสียหายจนบิดามารดา หรือผู้ปกครองไม่สามารถปกครองดูแลได้ บิดามารดาหรือผู้ปกครองสามารถร้องต่อศาลใกล้เคียงให้พิจารณาคดีได้ตามกฎหมายเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นกฎหมายคุ้มครองสิทธิเด็กกำหนดมาตรการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีอำนาจแทรกแซงครอบครัว เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน ถ้าเด็ก (อายุต่ำกว่า 14 ปี) หรือเยาวชน (อายุ 14 ปี แต่ต่ำกว่า 16 ปี) ถูกกระทำ ทารุณ หรือถูกทอดทิ้ง

ศาลคดีเด็กและเยาวชน มีวิธีการดำเนินการเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน 3 วิธี กล่าวคือ

- 1) วิธีอบรมแก้ไขฟื้นฟูโดยชุมชน
- 2) วิธีอบรมแก้ไขฟื้นฟูโดยสถานฝึกอบรม
- 3) วิธีส่งเข้าสถานกักกัน

ศาลคดีเด็กและเยาวชนจะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเด็กอายุ 7 – 16 ปี ให้เข้าอบรมแก้ไขฟื้นฟูโดยชุมชน หรือวิธีอบรมแก้ไขฟื้นฟูในสถานฝึกอบรม วิธีนี้ใช้กับเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปี แต่ไม่ถึง 16 ปี ที่กระทำ ความผิดทำนองเดียวกับวิธีการแก้ไขฟื้นฟูโดยชุมชน โดยศาลคดีเด็กและ

เยาวชนจะมีคำ สั่งให้เด็กและเยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมอยู่ในสถานฝึกอบรม ภายใต้กฎหมายเด็ก และเยาวชน

ประเทศสิงคโปร์มีสถานฝึกอบรม จำนวน 3 แห่ง ให้การดูแลและอบรมแก้ไขฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปี แต่ไม่ถึง 16 ปี กระทำ ผิดหรือที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่สามารถควบคุมได้ ได้แก่

1) Singapore Boys' Home ตั้งอยู่ 931 Jurong Road Singapore 649696 Tel: 792 3534 Fax: 7924096

2) Singapore Boys' Home ตั้งอยู่ 929 Jurong Road Singapore 649697 Tel: 7926380 Fax: 7924498

3) Toa Payoh Girls' Home ตั้งอยู่ 506 Lorong 1 Toa Payoh Singapore 319760 Tel: 2505644 Fax: 2560812

สถานฝึกอบรมทั้ง 3 แห่งนี้ จะรับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเข้าฝึกอบรมและจัดให้มีการเรียนการสอนแก่เด็กเหล่านี้เนื่องจากส่วนใหญ่ยังอยู่ระหว่างการศึกษาเล่าเรียนหรือประกอบอาชีพส่วนในกรณีที่ยาวชนอายุ 16 ปีขึ้นไป ศาลคดีเด็กและเยาวชนจะส่งเข้าสถานกักกัน ซึ่งสถานกักกันนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของกรมราชทัณฑ์

การส่งเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเข้าฝึกอบรมในสถานกักกัน สถานอบรม (Approved Homes)หรือเรือนจำ ก่อให้เกิดปัญหาตามมา ปัญหาที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่จะเกิดจากตัวเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดเอง โดยมีปัจจัยมาจากพื้นฐานทางครอบครัว เชื้อชาติ วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม ซึ่งเด็กและเยาวชนเหล่านั้นบางคนอาจถูกกระทำ ทารุณหรือถูกทอดทิ้ง ปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อสภาพร่างกายและจิตใจของเด็กและเยาวชนและเป็นอุปสรรคสำคัญอย่างยิ่งต่อการอบรมแก้ไขฟื้นฟูเพื่อให้เด็กกลับเข้าสู่สังคม หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐในประเทศสิงคโปร์ได้พยายามจัดโปรแกรมช่วยเหลือเด็กเป็นอย่างดีและเน้นด้านการป้องกันไม่ให้เกิดกระทำความผิดซ้ำอีก โดยจัดตั้งหน่วยงานให้ความร่วมมือระหว่างชุมชนและครอบครัวของเด็กเพื่อแก้ไขปัญหของเด็ก นอกจากนี้รัฐบาลสิงคโปร์ได้พยายามจัดโปรแกรมการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่กระทำ ผิด ให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข โดยพยายามหลีกเลี่ยงการนำเด็กและเยาวชนเข้าสู่สถานฝึกอบรมหรือสถานกักกัน โดยถือว่าวิธีการดังกล่าวให้ใช้เป็นวิธีสุดท้าย

3.6.1.3 แนวทางและรูปแบบของการนำมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้กับกระทำความผิดโดยเด็กของประเทศสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์ใช้แนวทางของการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนมาปรับใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กโดยอาศัยวิธีการ “คุมประพฤติ” เป็นหลัก และเสริมด้วยโปรแกรมการฟื้นฟูในชุมชนต่างๆ วิธีการนี้ใช้สำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปี แต่ไม่ถึง 16 ปี กระทำความผิดและศาลมีคำสั่งเห็นสมควรให้มีการแก้ไขฟื้นฟูโดยชุมชนไม่ต้องให้เด็กเข้ารับการฝึกอบรมในสถานฝึกอบรม หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ “กระทรวงพัฒนาชุมชน” โดยมีนโยบายพื้นฐานเน้นการจัดโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูเพื่อช่วยให้เด็กและเยาวชนกระทำผิด หรือประสบปัญหาหกล้มคืนสู่สังคมได้โดยปกติสุข ตามแนวคิดยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) การใช้วิธีอบรมแก้ไขฟื้นฟูโดยชุมชนมีความเหมาะสมกับเด็กและเยาวชนที่บิดามารดา หรือ ผู้ปกครองไม่สามารถปกครองดูแลได้ ซึ่งประเทศสิงคโปร์ได้จัดตั้งหน่วยงาน เพื่อควบคุมดูแลความประพฤติของเด็กและเยาวชน คือ

1) หน่วยงานคุมประพฤติ มีหน้าที่ควบคุมดูแลเด็กและเยาวชนโดยมีพนักงานคุมประพฤติคอยสอดส่องดูแลความประพฤติของเด็กและเยาวชนแต่ละคน ทำการประมวลข้อเท็จจริงและทำ รายงานการคุมประพฤติเสนอศาลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของเด็กในระหว่างการคุมประพฤติ ทำ กิจกรรมอบรมแก้ไขฟื้นฟูเด็กร่วมกับครอบครัวของเด็ก

2) หน่วยงานคุมประพฤติโดยชุมชน หน่วยงานนี้จัดหาอาสาสมัครจากบุคคลทั่วไปที่ต้องการทำ หน้าที่ อาสาสมัครคุมประพฤติ เพื่อแนะนำ และเป็นพี่เลี้ยงให้แก่เด็กและเยาวชน หน่วยงานนี้จะส่งเสริมให้ชุมชนตระหนักและเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่อยู่ระหว่างคุมประพฤติ

นอกจากนี้กระทรวงพัฒนาชุมชนยังทำหน้าที่ป้องกันและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยจัดโปรแกรมให้ความช่วยเหลือเด็กด้านต่าง ๆ เช่น ศูนย์ช่วยเหลือครอบครัว ศูนย์อภิบาลดูแลเด็ก ศูนย์ดูแลนักเรียน และให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนหลังปล่อยจากสถานฝึกอบรม เพื่อช่วยให้เด็กและเยาวชนกลับสู่สังคมได้โดยปกติ

(1) ระบบการคุมประพฤติกของสิงคโปร์

งานคุมประพฤติกของประเทศสิงคโปร์เริ่มขึ้น ในปีพ.ศ. 2493 โดยเป็นการคุมประพฤติกเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติเด็กและเยาวชน (The Children and Young Persons Act 1950) ในปีต่อมา พระราชบัญญัติคุมประพฤติก จึงได้ประกาศใช้ และการคุมประพฤติกผู้ใหญ่จึงได้เริ่มขึ้นนับแต่นั้น⁷² จึงสามารถนับได้ว่างานคุมประพฤติกของประเทศสิงคโปร์กำเนิดขึ้นในยุคเดียวกับระบบงานคุมประพฤติกของไทย

⁷²Kamal, Chomil, “The Probation Service in Singapore,” Resource Material Series No.67, (Japan : UNAFEI, 2005), p. 20.

งานคุมประพฤติของประเทศสิงคโปร์ ดำเนินการโดยสำนักงานคุมประพฤติ (Probation Services Branch) ซึ่งอยู่ภายใต้กรมบำบัดฟื้นฟู คุ้มครอง และบริการชุมชน (Rehabilitation, Protection and Residential Services Division) กระทรวงพัฒนาชุมชน เยาวชน และ การกีฬา (Ministry of Community Development, Youth and Sports)⁷³ นอกเหนือจากสำนักงานคุม ประพฤติแล้ว กรมบำบัดฟื้นฟู คุ้มครอง และบริการชุมชนยังประกอบด้วยสำนักงานอื่นๆ เช่น สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองเด็กและครอบครัว สำนักงานสถานพินิจและการดูแลหลังปล่อย สำนักงานบริการทางจิตเวช เป็นต้น ซึ่งแต่ละหน่วยงานสามารถประสานงานกัน เพื่อดูแลผู้กระทำ ผิดที่เป็นเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ได้เป็นอย่างดี ภายใต้วิสัยทัศน์ที่สำนักงานคุมประพฤติกำหนดไว้ คือ “การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความร่วมมืออย่างสูงสุดจาก ครอบครัวและชุมชน”

งานคุมประพฤติของประเทศสิงคโปร์ดำเนินการภายใต้กฎหมาย 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติคุมประพฤติ และพระราชบัญญัติเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ก็ยังดำเนินการตาม มาตรฐานระหว่างประเทศอื่นๆ รวมทั้งมาตรฐานงานคุมประพฤติของประเทศสิงคโปร์ ซึ่งจัดทำขึ้น ในปี พ.ศ.2543

การคุมประพฤติ เป็นคำสั่งของศาล (Court Order) ที่ใช้กับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ในคดีต่างๆ ได้แทบทุกคดี ยกเว้นบางคดีที่กฎหมายห้ามไว้ โดยศาลอาจสั่งให้ ผู้กระทำผิดรับการคุมประพฤติแทนการพิพากษาคดีเพื่อได้รับโทษอื่น ระยะเวลาการคุมประพฤติ ต้องไม่น้อยกว่า 6 เดือน และไม่เกิน 3 ปี อย่างไรก็ตาม คำสั่งให้รับการคุมประพฤติ จะมีขึ้นได้ ก็ ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากผู้กระทำผิดให้คุมประพฤติ และเมื่อพ้นคุมประพฤติไปด้วยดีแล้ว ก็จะไม่มีการบันทึกการกระทำผิดไว้ในประวัติ⁷⁴ นอกจากนี้การคุมประเวดียังต้องประกอบไปด้วยการ สืบเสาะข้อเท็จจริงเพื่อจัดทำรายงานการสืบเสาะ ซึ่งอาจดำเนินการโดยพนักงานคุมประพฤติหรือ อาสาสมัครคุมประพฤติก็ได้ ซึ่งการสืบเสาะจะเป็นการรวบรวมข้อมูลด้านต่างๆ ได้แก่ ข้อมูลการ กระทำผิด ประวัติการกระทำผิด พื้นฐานด้านครอบครัว การศึกษา การทำงาน บุคลิกลักษณะของ ผู้กระทำผิด ข้อเสนอแนะ และแผนการดำเนินการ โดยพนักงานคุมประพฤติต้องทำรายงานเสนอต่อ ศาลภายในเวลา 4 สัปดาห์ ในกรณีที่ผู้กระทำผิดอยู่ระหว่างการประกันตัว แต่ถ้าผู้กระทำผิดอยู่

⁷³ ข้อมูลจาก Ministry of Community Development, Youth and Sports, http://app.mcys.gov.sg/web/corp_orgstruc.asp#3

⁷⁴ Kamal, Chomil, “The Probation Service in Singapore,” Resource Material Series No.67, (Japan : UNAFEI, 2005), p. 27.

ระหว่างการคุมขัง จะต้องทำรายงานให้เสร็จภายในเวลา 3 สัปดาห์ ในกรณีที่ผู้กระทำผิดเป็นผู้ใหญ่ และ 4 สัปดาห์ ในกรณีที่ผู้กระทำผิดเป็นเด็กหรือเยาวชน⁷⁵

ข้อเสนอแนะที่พนักงานคุมประพฤติเสนอในรายงาน จะมีแค่ 2 กรณี คือ เสนอให้คุมประพฤติ หรือเสนอไม่ให้คุมประพฤติ ถ้าหากเสนอให้คุมประพฤติ พนักงานคุมประพฤติจะต้องกำหนดเกรด หรือระดับการคุมประพฤติ ซึ่งมี 3 ระดับ คือ

1) ระดับที่ใช้การจัดการบริหาร (Administrative Probation) ระยะเวลาคุมประพฤติ 6 เดือน ถึง 1 ปี โดยกำหนดเงื่อนไขทั่วไปให้ปฏิบัติตาม เช่น ต้องทำงาน หรือเรียนหนังสือ ต้องเข้าร่วมโปรแกรมฟื้นฟูที่กำหนด เป็นต้น และหากได้รับคำสั่งให้ทำงานบริการสังคม จะต้องทำงานไม่น้อยกว่า 40 ชั่วโมง

2) ระดับที่ต้องควบคุม (Supervised Probation) ระยะเวลาคุมประพฤติ 1-2 ปี โดยต้องทำตามเงื่อนไขเพิ่มเติมจากระดับที่ 1 เช่น ต้องรายงานตัวกับพนักงานคุมประพฤตินัดวันสม่ำเสมอ ต้องให้พนักงานคุมประพฤติไปเยี่ยมที่บ้านหรือที่ทำงานได้ ต้องไม่คบหากับบุคคลที่กระทำผิด ไม่เที่ยวสถานบันเทิงกลางคืน รับการตรวจสอบสารเสพติดเป็นระยะ เป็นต้น และหากได้รับคำสั่งให้ทำงานบริการสังคม จะต้องทำงานไม่เกิน 120 ชั่วโมง

3) ระดับที่ต้องควบคุมเข้มงวด (Intensive Probation) ระยะเวลาคุมประพฤติ 2-3 ปี โดยต้องทำตามเงื่อนไขเพิ่มเติมจากระดับที่ 1 และ 2 เช่น ต้องอยู่ในสถานที่ที่กำหนดไว้ ซึ่งอาจเป็นศูนย์พักพิงหรือสถานพินิจ หรือต้องรับการควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น และหากได้รับคำสั่งให้ทำงานบริการสังคม จะต้องทำงานไม่น้อยกว่า 120 ชั่วโมง และไม่เกิน 240 ชั่วโมง

นอกเหนือจากระดับการคุมประพฤติที่พนักงานคุมประพฤติเสนอแล้ว ศาลอาจสั่งให้ผู้กระทำผิดอยู่ภายใต้วิธีการอื่นๆ อีก เช่น การทำงานบริการสังคม (Community Service Order) การฝึกอบรมตามกำหนดเวลา (Periodic Training Order) การเข้าพักในศูนย์พักพิงเฉพาะเวลากลางคืน (Probation with Condition of Hostel Residency) การคุมขังเฉพาะวันหยุด (Weekend Detention Order) เป็นต้น ส่วนใหญ่แล้ว ผู้กระทำผิดมักจะถูกคุมประพฤติร่วมกับการทำงานบริการสังคม

---

⁷⁵Singapore Probation Services Branch, “National Standards for the Probation of Offenders and their Rehabilitation in the Community,” Singapore, Probation Services Branch, 2000.

(2) โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชน

ประเทศสิงคโปร์ พัฒนาโปรแกรมฟื้นฟูเชิงประจักษ์หลายโปรแกรม เพื่อใช้กับผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะที่เป็นเด็กและเยาวชน ตัวอย่างเช่น

ก. โปรแกรม Family Intervention Team (FIT)

เป็นโปรแกรมที่พัฒนามาจากประเทศสหรัฐอเมริกา โดยพนักงานคุมประพฤติ จะร่วมกับนักสังคมสงเคราะห์จากศูนย์ชุมชน จัดโปรแกรมให้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด โดยให้ครอบครัวของเด็กเข้าร่วมด้วย และนักสังคมสงเคราะห์จะประสานงานกับศูนย์ต่างๆ ในชุมชน สภาดำบล โรงเรียน และสถานที่ทำงาน เพื่อให้ความช่วยเหลือกับเด็กและเยาวชน

ข. โปรแกรม Power 2 Parents

เป็นโปรแกรมที่จัดกิจกรรมให้พ่อแม่ของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ได้เรียนรู้แนวทางในการเลี้ยงดูลูก และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว

ค. โปรแกรม Healing, Empowering And Linking (HEAL)

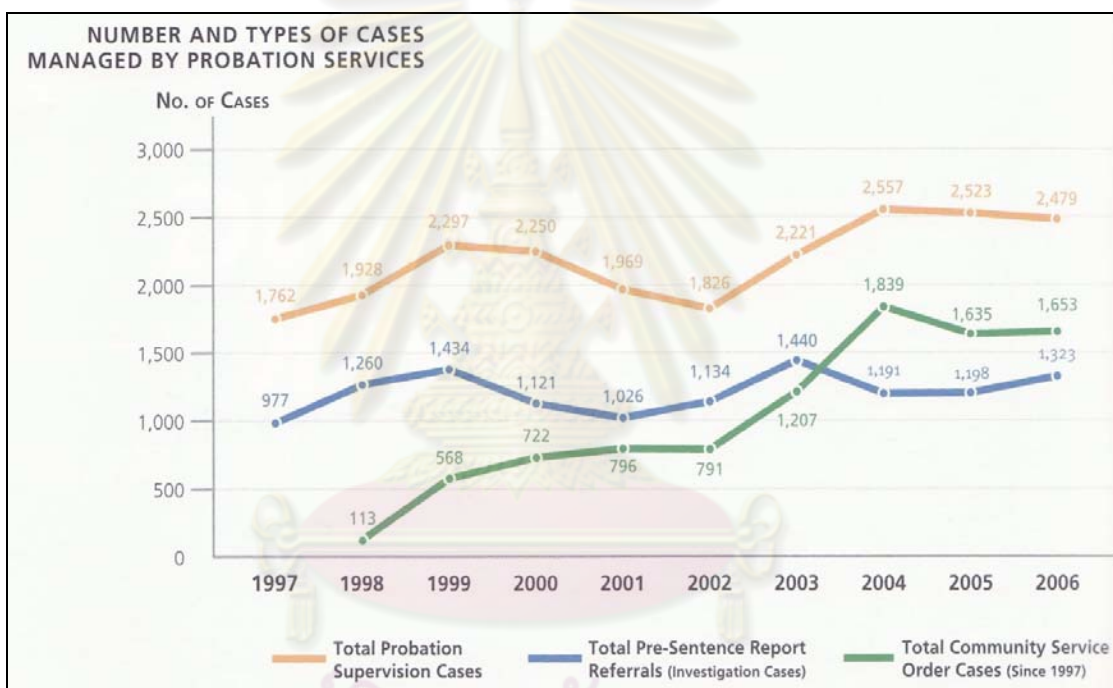
เป็นโครงการที่คุมประพฤติร่วมกับศาล โดยให้เหยื่อหรือผู้เสียหายเข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัว ก่อนการพิพากษาคดี เพื่อให้ผู้ถูกคุมประพฤติได้ตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากการกระทำความผิด

นอกเหนือจากการเข้าร่วมโปรแกรมต่างๆ แล้ว ผู้ถูกคุมประพฤดียังอาจจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขอื่นๆ ของการคุมประพฤติ และรับการฝึกอบรมในศูนย์หากได้รับคำสั่งให้รับการฝึกอบรม (Periodic Training Order) หรือการเข้าพักในศูนย์ (Probation with Condition of Hostel Residency) เมื่อรับการคุมประพฤติครบ 6 เดือนแล้ว คณะกรรมการคุมประพฤติ ซึ่งมีผู้พิพากษาเป็นประธานจะพิจารณาถึงความก้าวหน้าของผู้ถูกคุมประพฤติเป็นระยะ และในกรณีที่ผู้ถูกคุมประพฤติปฏิบัติตามเงื่อนไขและมีผลการฟื้นฟูน่าพอใจ ศาลอาจสั่งให้ผู้ถูกคุมประพฤติพ้นคุมก่อนกำหนด หลังจากที่ได้รับ การคุมประพฤติมาแล้วครึ่งหนึ่งของระยะเวลาทั้งหมด แต่ถ้าผู้ถูกคุมประพฤติละเมิดเงื่อนไข พนักงานคุมประพฤติจะรายงานศาล ซึ่งศาลอาจปรับเปลี่ยนเงื่อนไข หรือยกเลิกการคุมประพฤติและพิพากษาโทษอื่นหรือใช้วิธีการอื่นแทน

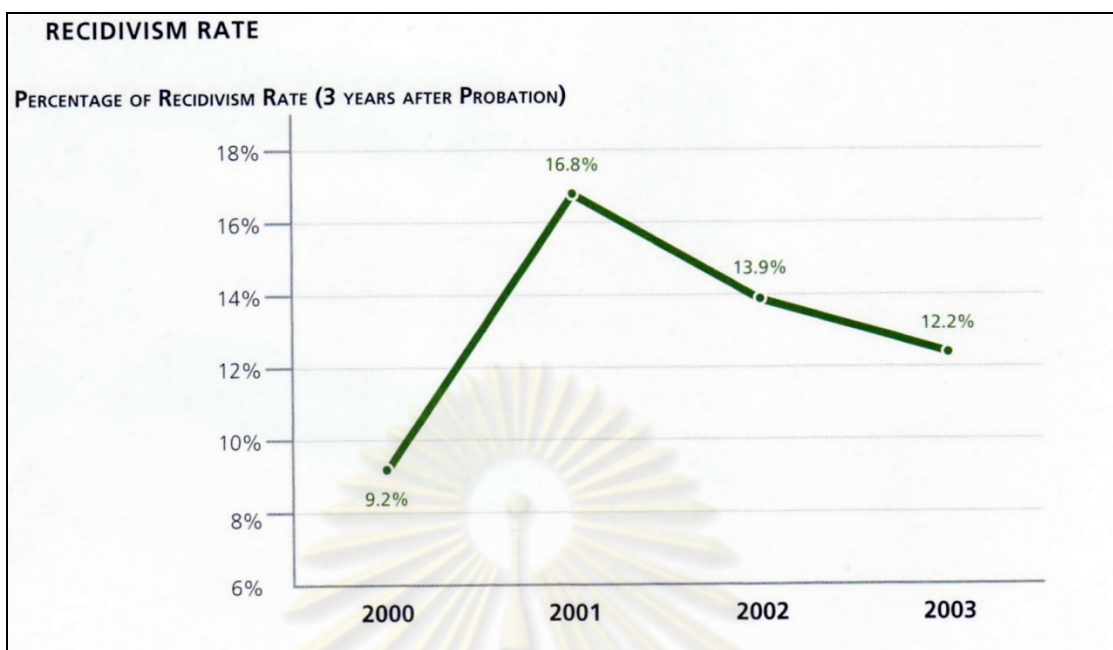
ในปี 2551 หน่วยงานคุมประพฤติดำเนินการทั้งหมด 80 คน เป็นพนักงานคุมประพฤติ 60 คน และมีบุคลากรที่ทำงานด้านการพัฒนาบุคลากร จำนวน 12 คน⁷⁶ จากสถิติปี 2549

⁷⁶“เอกสารจากการศึกษาดูงานของนักศึกษาปริญญาเอก สาขาอาชญวิทยา การบริหารงานยุติธรรมและสังคม รุ่นที่ 7 มหาวิทยาลัยมหิดล” ดูงานระหว่างวันที่ 16-18 มกราคม 2551. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

พบว่า คดีที่ถูกคุมประพฤติมีจำนวน 2,479 คดี คดีที่ได้รับการสืบเสาะมีจำนวน 1,323 คดี คดีที่รับการทำงานบริการสังคม มี 1,653 คดี คดีรับใหม่ มีประมาณ 1,151 คดี ผู้ถูกคุมประพฤติส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 16-20 ปี (60%) รองลงมา มีอายุต่ำกว่า 16 ปี (35%) และอายุมากกว่า 20 ปี มีเพียง (5%) ระยะเวลาการคุมประพฤติอยู่ระหว่าง 16-18 เดือน ผู้ถูกคุมประพฤติที่พ้นคุมด้วยดี มีประมาณ 87% อัตราการกระทำผิดซ้ำซ้อนหลัง 3 ปี อยู่ที่ 12.2% โดยการตรวจสอบการกระทำผิดจากสำนักงานสถิติคดีอาญา ซึ่งปรากฏในกราฟตามรูป ดังต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จะเห็นได้ว่า ระบบงานคุมประพฤติของประเทศสิงคโปร์มีขนาดเล็กมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นปริมาณคดี หรืออัตรากำลังเจ้าหน้าที่ ดังนั้น สิงคโปร์จึงมีสำนักงานคุมประพฤติเพียงแห่งเดียว แต่สิ่งที่เป็นลักษณะเด่นของงานคุมประพฤติสิงคโปร์ คือ การทำงานอย่างเป็นหุ้นส่วนกับหน่วยงานภายในกระทรวง มีการส่งผู้ถูกคุมประพฤติไปยังศูนย์ชุมชนทั้งของรัฐและของหน่วยงานที่ไม่แสวงหากำไร (NGO) เพื่อให้ผู้ถูกคุมประพฤติเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในโปรแกรมฟื้นฟู หน่วยงานเหล่านี้จึงทำหน้าที่เสมือนเป็นสาขาของสำนักงานคุมประพฤติ และทำให้งานคุมประพฤติได้รับความร่วมมืออย่างสูงสุดจากครอบครัวและชุมชน ดังที่หน่วยงานกำหนดไว้ในวิสัยทัศน์

3.7 มาตรฐานต่างประเทศและระดับสากลที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชน

การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน มีหลักเกณฑ์และรูปแบบที่กำหนดเป็นมาตรฐานทั้งในระดับต่างประเทศและในระดับสากล โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

3.7.1 มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติสำหรับมาตรการไม่ควบคุมตัว United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures (The Tokyo Rules)

1. หลักการทั่วไป (General principles)

เป้าหมายหลัก (Fundamental aims)

1.1 มาตรฐานขั้นต่ำเป็นการกำหนดหลักการพื้นฐานที่จะส่งเสริมการใช้ “มาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำผิด” เสมือนเป็นการป้องกันขั้นต่ำสำหรับบุคคลที่ใช้วิธีการเลี้ยงโทษจำคุก

1.2 มาตรฐานนี้มุ่งส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแก้ไขผู้กระทำผิด ในขณะที่เดียวกันก็มุ่งสนับสนุนผู้กระทำผิดให้มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม

1.3 การใช้มาตรฐานนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ รวมทั้งจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของระบบงานยุติธรรมทางอาญาของประเทศนั้นๆ

1.4 เมื่อมีการนำมาตรฐานนี้มาใช้ชาติสมาชิกต้องพยายามให้เกิดความสมดุลระหว่างสิทธิของผู้กระทำผิด สิทธิของเหยื่อ และผลต่อสังคมในด้านความปลอดภัยของชุมชน และการป้องกันอาชญากรรม

1.5 ชาติสมาชิกต้องพัฒนามาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำผิดภายในระบบกฎหมายของตน โดยให้มีทางเลือกอื่น ๆ เพื่อลดการใช้โทษจำคุกและเป็นการใช้นโยบายงานยุติธรรมอย่างมีเหตุผล ปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชน คำนึงถึงความยุติธรรมในสังคม และความจำเป็นในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

2. ขอบเขตของมาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำผิด (The scope of non-custodial measures)

2.1 ข้อกำหนดของมาตรฐานนี้ต้องประยุกต์ใช้กับบุคคลทุกคนที่ถูกฟ้องร้องอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีหรือการดำเนินการตามคำพิพากษา ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คำว่า “บุคคล” ในมาตรฐานนี้ หมายถึง ผู้กระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องหา ผู้ที่อยู่ระหว่างการฟ้องร้อง และผู้ที่ถูกพิพากษาแล้ว

2.2 การประยุกต์ใช้มาตรฐานนี้ต้องกระทำโดยปราศจากการแบ่งแยกทางเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ ภาษา ศาสนาความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่น ๆ สัญชาติหรือพื้นฐานทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ ชาติกำเนิด หรือสถานภาพอื่น ๆ

2.3 เพื่อให้มีความสอดคล้องกับลักษณะและความรุนแรงของการกระทำความผิดกับบุคลิกภาพและภูมิหลังของผู้กระทำผิด และการคุ้มครองป้องกันสังคม และเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้โทษจำคุกโดยไม่จำเป็น ระบบงานยุติธรรมทางอาญาควรกำหนดขอบเขตของมาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำผิดไว้กว้าง ๆ ตั้งแต่ขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีจนถึงหลังการพิพากษาโดยควรที่จะ

พิจารณาจำนวน และประเภทของมาตรการไม่ควบคุมตัวที่มีอยู่เพื่อให้ศาลสามารถมีคำพิพากษาคดีได้อย่างสอดคล้อง

2.4 ต้องสนับสนุนการพัฒนาวิธีการใหม่ ๆ ภายใต้มาตรการไม่ควบคุมตัว โดยมีการดูแลอย่างใกล้ชิด และมีการประเมินผลการนำไปใช้อย่างเป็นระบบ

2.5 ควรคำนึงถึงการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน โดยหลีกเลี่ยงกระบวนการที่เป็นทางการหรือการพิจารณาของศาลให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ตามนัยแห่งการคุ้มครองทางกฎหมายและหลักนิติธรรม

2.6 มาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำผิดควรใช้ให้สอดคล้องกับหลักการที่ให้มีการแทรกแซงน้อยที่สุด

2.7 การใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวควรเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติที่จะนำไปสู่การลดการลงโทษและลดการกระทำผิด แทนที่จะเป็นการขัดขวางหรือเหนี่ยวรั้งความพยายามในการใช้แนวทางดังกล่าว

3. การคุ้มครองทางกฎหมาย (Legal safeguards)

3.1 ที่มา คำจำกัดความ และวิธีการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำผิดต้องบัญญัติโดยกฎหมาย

3.2 การเลือกใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำผิดควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของการประเมินผู้กระทำผิดตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงลักษณะและความรุนแรงของการกระทำ ความผิด รวมถึงบุคลิกภาพ ภูมิหลังของผู้กระทำผิด จุดประสงค์ของคำพิพากษาและสิทธิของเหยื่อ

3.3 ศาลหรือเจ้าพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่ควรจะดำเนินกระบวนการทุกขั้นตอนโดยมีความรับผิดชอบในการใช้ดุลพินิจ ตามหลักนิติธรรม

3.4 มาตรการไม่ควบคุมตัวที่กำหนดขึ้นโดยก่อให้เกิดภาระผูกพันแก่ผู้กระทำผิดในทุกขั้นตอนก่อนกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเป็นทางการ หรือนำมาใช้แทนที่การพิจารณาคดีอย่างเป็นทางการ ควรจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้กระทำผิดก่อน

3.5 การตัดสินใจในการกำหนดมาตรการไม่ควบคุมตัวควรได้รับการตรวจสอบโดยศาลหรือเจ้าพนักงานที่มีอำนาจ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้กระทำผิด

3.6 ผู้กระทำผิดควรมีสิทธิในการร้องขอหรือร้องทุกข์ต่อศาลหรือเจ้าพนักงานที่มีอำนาจในการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวในส่วนที่มีผลต่อสิทธิส่วนบุคคลของผู้กระทำผิด

3.7 ควรมีกฎที่เหมาะสมสำหรับการเรียกร้องและการชดเชยความเสียหายโดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน

3.8 มาตรการไม่ควบคุมตัวไม่ควรเกี่ยวข้องกับการทดลองทางการแพทย์หรือทางจิตวิทยา หรือมีความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดอันตรายแก่กายและจิตของผู้กระทำผิด

3.9 สักดิ์ศรีของผู้กระทำผิดตามมาตรการไม่ควบคุมตัวจะต้องได้รับการคุ้มครองตลอดเวลา

3.10 การนำมาตรการไม่ควบคุมตัวมาใช้ต้องไม่ทำให้สิทธิของผู้กระทำผิดถูกจำกัดเกินกว่าที่เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ได้กำหนดไว้แต่แรก

3.11 การใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวต้องเคารพในสิทธิส่วนบุคคลทั้งของผู้กระทำผิดและครอบครัวของผู้กระทำผิด

3.12 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้กระทำผิดควรเก็บรักษาไว้เป็นความลับโดยเคร่งครัดและไม่เปิดเผยต่อบุคคลที่สาม การดำเนินการใดๆ เพื่อเข้าถึงข้อมูลเช่นว่านั้นจะกระทำได้โดยบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรง ซึ่งมีหน้าที่ต้องดำเนินการกับผู้กระทำผิดรายนั้นหรือ โดยบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ตามสมควร

4. ข้อยกเว้น (Saving clause)

สิ่งที่ไม่ได้กล่าวไว้ในมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัวนี้ ต้องไม่ถูกแปลความไปในลักษณะที่ขัดต่อเจตนารมณ์ของมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติสำหรับการบริหารงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน (The United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules) หลักการสำหรับคุ้มครองบุคคลที่ถูกกักขังหรือจำคุก (the Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or imprisonment) หรือการปฏิบัติตามหลักเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ และมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับของนานาชาติ รวมถึงการแก้ไขผู้กระทำผิดและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน

1. ขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดี (Pre-trial stage)

5. การดำเนินการก่อนการพิจารณาคดี

ในระบบกฎหมายที่เหมาะสม ตำรวจ อัยการหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความผิดอาญา ควรมีอำนาจในการปล่อยตัวผู้กระทำผิด หากพิจารณาแล้วเห็นว่าการดำเนินการต่อไปกับผู้กระทำผิดนั้น ไม่มีความจำเป็นสำหรับการป้องกันสังคมจากอาชญากรรม หรือเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายและสิทธิของเหยื่อ โดยให้มีการพัฒนาเกณฑ์เพื่อใช้ในการตัดสินใจปล่อยตัวผู้กระทำผิด

อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับระบบกฎหมายแต่ละระบบ สำหรับคดีที่มีความผิดเล็กน้อย พนักงานอัยการอาจใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

6. การหลีกเลี่ยงการควบคุมตัวก่อนการพิจารณาคดี

6.1 การควบคุมตัวก่อนการพิจารณาคดีควรเป็นวิธีการสุดท้ายที่ใช้ในการดำเนินการทางอาญาโดยคำนึงถึงความจำเป็นของการสืบสวนสอบสวนข้อกล่าวหาการคุ้มครองสังคม และเหยื่อ

6.2 ควรใช้ทางเลือกอื่นแทนการควบคุมตัวก่อนการพิจารณาคดีเป็นลำดับแรกที่สามารถกระทำได้ การใช้วิธีการควบคุมตัวก่อนการพิจารณาคดีควรเป็นมาตรการสุดท้าย หากไม่สามารถดำเนินการได้ตามมาตรฐาน ข้อ 5.1 และการควบคุมตัวต้องดำเนินการอย่างมีมนุษยธรรมและเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

6.3 ผู้กระทำความผิดควรมีสติธิในการอุทธรณ์ต่อศาลหรือหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ ในกรณีที่ถูกควบคุมตัวก่อนการพิจารณาคดี

3. ขั้นตอนการพิจารณาคดีและการพิพากษา (Trial and sentencing stage)

7. รายงานการสืบเสาะทางสังคม ผู้มีอำนาจหน้าที่อาจสั่งให้มีการรายงานการสืบเสาะทางสังคม

ซึ่งจัดทำโดยหน่วยงานหรือเจ้าพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่ รายงานนั้นต้องประกอบด้วยข้อมูลทางสังคมของผู้กระทำผิด ซึ่งเกี่ยวข้องกับรูปแบบและลักษณะของการกระทำผิดในปัจจุบัน รวมทั้งข้อมูลและความเห็นที่จะนำไปสู่มาตรการลงโทษตามคำพิพากษา รายงานดังกล่าวต้องเป็นข้อเท็จจริงและปราศจากอคติมีความเห็นที่มีข้อมูลสนับสนุนอย่างชัดเจน

8. การพิพากษา

8.1 อำนาจของศาลที่จะกำหนดขอบเขตของมาตรการไม่ควบคุมตัว ควรพิพากษาโดยพิจารณาถึงความจำเป็นในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด การคุ้มครองสังคม และประโยชน์ของเหยื่อ

8.2 ผู้มีอำนาจในการพิพากษาอาจพิพากษาโดยใช้วิธีการดังต่อไปนี้

- (1) การว่ากล่าว ตักเตือน (Verbal sanctions)
- (2) การปล่อยโดยมีเงื่อนไข (condition discharge)
- (3) การทำทัณฑ์บน (status penalties)

- (4) การลงโทษทางการเงินหรือเศรษฐกิจ เช่น การปรับ (Economic sanctions monetary penalties)
- (5) การริบทรัพย์สินหรือยึดทรัพย์ (Confiscation or an expropriation order)
- (6) การชดใช้ความเสียหายหรือจ่ายค่าชดเชยแก่เหยื่อ (Restitution to the victim or a compensation order)
- (7) การรอการลงโทษ (suspended or deferred sentence)
- (8) การคุมประพฤติ (Probation and judicial supervision)
- (9) การทำงานบริการสังคม (A community service order)
- (10) การส่งตัวไปปรับการรักษา (Referral to on attendance centre)
- (11) การกักขังที่บ้าน (House arrest)
- (12) วิธีการอื่นๆ ที่เป็นการแก้ไขโดยไม่ใช้เรือนจำ
- (13) การผสมผสานวิธีการต่างๆ ข้างต้น

4. ขั้นตอนหลังการพิพากษา (Post-sentencing stage)

9. การกำหนดหลังการพิพากษา

9.1 ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่สามารถใช้ทางเลือกหลังการพิพากษาได้หลายทางเพื่อ เลี่ยงการใช้โทษจำคุก และเพื่อช่วยผู้กระทำผิดให้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้

9.2 การดำเนินการภายหลังคำพิพากษาอาจรวมถึง

- (1) การปล่อยชั่วคราวและการใช้บ้านกึ่งวิถี (Furlough and half-way houses)
- (2) การปล่อยตัวไปทำงานหรือไปศึกษา (work or education release)
- (3) การพักการลงโทษรูปแบบต่างๆ (Various forms of parole)
- (4) การลดโทษ (Remission)
- (5) การอภัยโทษ (Pardon)

9.3 การกำหนดการดำเนินการภายหลังการพิพากษา ยกเว้นกรณีการอภัยโทษควรกระทำโดยอำนาจศาลหรือผู้มีอำนาจหน้าที่ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้กระทำผิด

9.4 รูปแบบใดก็ตามที่เป็นการปล่อยตัวผู้กระทำผิดจากที่คุมขังไปสู่มาตรการไม่ควบคุมตัวควรได้รับการพิจารณาให้มีความสำคัญเป็นลำดับแรกเท่าที่สามารถจะเป็นไปได้

5. วิธีการของมาตรการไม่ควบคุมตัว (Implementation of Non-custodial Measures)

10. การควบคุมและสอดส่อง

10.1 เป้าหมายของการควบคุมและสอดส่อง คือ การลดการกระทำผิดซ้ำ และช่วยเหลือให้ผู้กระทำผิดปรับตัวอยู่ในสังคมได้โดยมีโอกาสดำเนินการไปกระทำผิดได้น้อยที่สุด

10.2 ถ้ามาตรการไม่ควบคุมตัวใช้วิธีการควบคุมและสอดส่อง การดำเนินการนั้นควรกระทำโดยผู้มีอำนาจหน้าที่ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติ

10.3 ภายในขอบเขตของมาตรการไม่ควบคุมตัวประเภทของการควบคุมและสอดส่องและการแก้ไขที่เหมาะสมที่สุดควรกำหนดให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล โดยมุ่งที่จะช่วยเหลือ ผู้กระทำความผิดการควบคุมและสอดส่องและการแก้ไขควรมีการทบทวนและปรับเปลี่ยนเป็นระยะ ๆ ตามความจำเป็น

10.4 ผู้กระทำความผิดควรได้รับความช่วยเหลือตามความจำเป็น ทางด้านจิตวิทยา สังคม และวัตถุและมีโอกาสที่จะได้สร้างสัมพันธภาพที่เข้มแข็งกับชุมชนและได้รับความช่วยเหลือให้สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อีกครั้ง

11. ระยะเวลาการดำเนินการ

11.1 ระยะเวลาของการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวไม่ควรนานกว่าระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด

11.2 การใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวอาจยุติได้ก่อนถึงกำหนดสิ้นสุด หากการแก้ไขผู้กระทำความผิดได้ผลดีเป็นที่น่าพอใจ

12. เงื่อนไข

12.1 การกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความผิดปฏิบัติ ผู้มีอำนาจหน้าที่ควรคำนึงถึงความต้องการของสังคม ความต้องการและสิทธิของผู้กระทำความผิดและเหยื่อ

12.2 เงื่อนไขที่ใช้ควรปฏิบัติได้จริง แน่นนอน มีความเป็นไปได้ และควรมีเป้าหมายอยู่ที่การลดโอกาสที่ผู้กระทำความผิดจะกระทำผิดซ้ำอีก และเพิ่มโอกาสของผู้กระทำความผิดในการใช้ชีวิตอย่างเป็นทางการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม โดยคำนึงถึงความต้องการของเหยื่อประกอบด้วย

12.3 ในระยะเริ่มต้นของการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดควรได้รับคำอธิบายด้วยวาจาและลายลักษณ์อักษร เกี่ยวกับเงื่อนไขของมาตรการที่ต้องปฏิบัติตามทั้งหน้าที่และสิทธิของผู้กระทำความผิด

12.4 เงื่อนไขอาจเปลี่ยนแปลงได้โดยผู้มีอำนาจหน้าที่ภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมาย ซึ่งตราไว้เป็นพระราชบัญญัติ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพัฒนาการของผู้กระทำความผิด

13. กระบวนการแก้ไข

13.1 ภายในขอบเขตของการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวรูปแบบต่าง ๆ เช่น การแก้ไขรายบุคคลกลุ่มบำบัด โปรแกรมด้านที่อยู่อาศัย และการแก้ไขฟื้นฟูกรณีพิเศษต่าง ๆ สำหรับผู้กระทำผิดแต่ละประเภทควรได้รับการพัฒนาให้สามารถบรรลุถึงความต้องการหรือความจำเป็นของผู้กระทำความผิดอย่างมีประสิทธิภาพ

13.2 การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดควรดำเนินการโดยพนักงานวิชาชีพ ซึ่งได้รับการฝึกอบรมที่เหมาะสมและมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

13.3 การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดต้องกระทำด้วยความเข้าใจภูมิหลังของผู้กระทำบุคลิกภาพความถนัด สติปัญญา ค่านิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาเหตุของการกระทำผิด

13.4 ผู้มีอำนาจหน้าที่ควรนำชุมชนและระบบการสนับสนุนทางสังคมเข้ามาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อมาตรการไม่ควบคุมตัว

13.5 ปริมาณคดีในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายควรอยู่ในระดับที่สามารถปฏิบัติงานตามโปรแกรมการแก้ไขได้อย่างมี

13.6 จำนวนคดีของผู้กระทำผิดแต่ละคนควรได้รับการจัดทำและเก็บรักษาไว้โดยผู้ที่มีอำนาจหน้าที่

14. การปฏิบัติและไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข

14.1 การฝ่าฝืนเงื่อนไขของผู้กระทำผิดอาจมีผลให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือเพิกถอนการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัว

14.2 การแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือเพิกถอนการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวจะทำโดยผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้ควรกระทำหลังจากการตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างแน่ชัด ทั้งข้อเท็จจริงที่กล่าวอ้างโดยเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมและสอดคล้องและผู้กระทำผิด

14.3 ความล้มเหลวของมาตรการไม่ควบคุมตัวไม่ควรนำไปสู่การใช้มาตรการควบคุมตัวโดยทันที

14.4 ในกรณีของการแก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือการเพิกถอนมาตรการไม่ควบคุมตัว ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ควรเลือกใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวที่เหมาะสม การใช้โทษจำคุกควรใช้ในกรณีที่ไม่มีวิธีอื่นที่เหมาะสม

14.5 อำนาจในการควบคุมตัวหรือกักขังผู้กระทำผิดภายใต้การควบคุมและสอดคล้องที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขนั้นต้องกำหนดโดยกฎหมาย

14.6 ในกรณีที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือเพิกถอนมาตรการไม่ควบคุมตัว ผู้กระทำผิดมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ต่อศาลหรือผู้มีอำนาจหน้าที่

6. เจ้าหน้าที่ (Staff)

15. การสรรหา

15.1 ในการสรรหาเจ้าหน้าที่จะต้องไม่กำหนดหลักเกณฑ์โดยแบ่งแยกกีดกันทางเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ ภาษา ศาสนา การเมือง หรือความคิดเห็นอื่น ๆ สัญชาติ หรือพื้นฐานทางสังคมคุณสมบัติ สถานภาพจากชาติกำเนิด หลักการในการสรรหา เจ้าหน้าที่ต้องได้รับการรับรองในระดับชาติ และส่งผลให้มีความหลากหลายในการควบคุมและสอดส่องผู้กระทำผิด

15.2 บุคลากรที่ทำงานเกี่ยวกับมาตรการ ไม่ควบคุมตัวควรมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม และควรได้รับการฝึกอบรมทางวิชาชีพอย่างเหมาะสมและมีประสบการณ์ในทางปฏิบัติ โดยมีการกำหนดคุณสมบัติไว้ชัดเจน

15.3 เพื่อให้เกิดความมั่นคงและเป็นการรักษาไว้ซึ่งเจ้าหน้าที่วิชาชีพเจ้าหน้าที่จึงต้องมีหลักประกันที่จะได้รับสวัสดิการและค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับลักษณะของงาน และให้มีโอกาสเติบโตและมีความก้าวหน้าในงานอาชีพ

16. การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่

16.1 วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ควรทำให้เจ้าหน้าที่เกิดความชัดเจนในความรับผิดชอบที่เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด สิทธิของผู้กระทำผิด และการคุ้มครองป้องกันสังคม การฝึกอบรมควรให้เจ้าหน้าที่เข้าใจถึงความจำเป็นในการประสานงานและทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

16.2 ก่อนการปฏิบัติหน้าที่ เจ้าหน้าที่ควรได้รับการฝึกอบรม รวมทั้งการแนะนำเกี่ยวกับลักษณะของมาตรการไม่ควบคุมตัว เป้าหมายของการควบคุมและสอดส่อง และรูปแบบต่างๆ ของมาตรการไม่ควบคุมตัว

16.3 หลังจากเข้าปฏิบัติหน้าที่ เจ้าหน้าที่ควรได้รับการดูแลให้คงความสามารถและพัฒนาความรู้ความสามารถในทางวิชาชีพ โดยเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน และการฝึกอบรมเพื่อทบทวนความรู้ความสามารถ โดยควรมีการสนับสนุนการเข้ารับการฝึกอบรมหรือการพัฒนาอย่างพอเพียง

7. อาสาสมัครและทรัพยากรชุมชนอื่นๆ (Volunteers and other community resources)

17. การมีส่วนร่วมของสาธารณชน

17.1 การมีส่วนร่วมของสาธารณชนควรได้รับการสนับสนุนในฐานะที่เป็นทรัพยากรหลักและเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญที่สุด ในการเสริมสร้างความผูกพันระหว่างผู้กระทำผิด ภายใต้มาตรการไม่ควบคุมตัวกับครอบครัวและชุมชน ซึ่งจะช่วยให้การบริหารงานยุติธรรมเป็นไปอย่างสมบูรณ์

17.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนถือได้ว่าเป็นโอกาสของสมาชิกในชุมชนในการสนับสนุนการคุ้มครองป้องกันสังคมของตน

18. ความเข้าใจของชุมชนและการประสานงาน

18.1 หน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน และสาธารณชนทั่วไปควรสนับสนุนช่วยเหลือองค์กรอาสาสมัครที่สนับสนุนการดำเนินการตามมาตรการไม่ควบคุมตัว

18.2 การประชุม สัมมนาทางวิชาการและกิจกรรมอื่น ๆ ควรจัดขึ้นเป็นประจำเพื่อกระตุ้นให้เกิดความตระหนักรู้ถึงความจำเป็นของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัว

18.3 ควรใช้สื่อมวลชนทุกประเภทให้เป็นประโยชน์ในการสร้างทัศนคติของชุมชน เพื่อนำไปสู่กิจกรรมหรือการกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขฟื้นฟูโดยไม่ควบคุมตัวและการอยู่ร่วมในสังคมของผู้กระทำผิด

18.4 ควรพยายามทำทุกวิถีการเพื่อให้ชุมชนรับรู้ว่าเขามีบทบาทสำคัญในความสำเร็จของการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัว

19. อาสาสมัคร

19.1 อาสาสมัครต้องมีการคัดเลือกและสรรหาด้วยความระมัดระวัง โดยอยู่บนพื้นฐานความสนใจเกี่ยวกับงานและความถนัดของเขา อาสาสมัครควรได้รับการฝึกอบรมที่เหมาะสมกับความรับผิดชอบที่จะได้รับ และควรได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้ได้รับคำปรึกษาจากผู้มีอำนาจหน้าที่ และมีโอกาสที่จะให้คำแนะนำผู้มีอำนาจหน้าที่นั้น

19.2 อาสาสมัครควรสนับสนุนผู้กระทำความผิดและครอบครัว ในการพัฒนาความผูกพันที่มีความหมายกับชุมชน และขยายวงในการติดต่อให้กว้างขวางขึ้น โดยการให้คำปรึกษา และการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆที่เหมาะสมตามความสามารถของเขาและความต้องการของผู้กระทำความผิด

19.3 อาสาสมัครควรได้รับการประกันอุบัติเหตุ การบาดเจ็บและความรับผิดชอบต่อสาธารณะในขณะที่ออกปฏิบัติหน้าที่ อาสาสมัครควรได้รับการชดเชยความเสียหายที่ได้รับจาก

การทำงาน และสังคมควรรำลึกถึงการอุทิศตนของอาสาสมัครที่ได้กระทำเพื่อความสงบสุขของสังคม

8. การวิจัย การวางแผน การกำหนดนโยบาย และการประเมินผล (Research planning policy formulation and evaluation)

20. การวิจัยและการวางแผน

20.1 ด้วยความสำคัญของกระบวนการวางแผนจึงควรพยายามให้องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนจัดทำและสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับการแก้ไขผู้กระทำผิดด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว

20.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ที่กระทบต่อผู้รับบริการ ผู้ปฏิบัติงาน ชุมชน และผู้กำหนดนโยบายอย่างสม่ำเสมอ

20.3 ควรมีการวิจัยและการดำเนินการให้มีกลไกทางสารสนเทศในระบบงานยุติธรรม เพื่อเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งสถิติเพื่อสนับสนุนในการแก้ไขผู้กระทำผิดด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว

21. การกำหนดนโยบายและการพัฒนาโครงการ

21.1 โปรแกรมสำหรับมาตรการไม่ควบคุมตัวควรมีการวางแผนอย่างเป็นระบบและใช้เป็นส่วนหนึ่งของระบบงานยุติธรรมทางอาญาในการพัฒนาประเทศ

21.2 ควรดำเนินการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้การใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

21.3 ควรมีการทบทวนหาข้อสรุปเป็นระยะๆ เพื่อประเมินวัตถุประสงค์การปฏิบัติงาน ตลอดจนประสิทธิผลของมาตรการไม่ควบคุมตัว

22. ความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

ควรมีกลไกที่เหมาะสมในการประสานในระดับต่าง ๆ ระหว่างหน่วยงานรับผิดชอบในการให้บริการในมาตรการไม่ควบคุมตัวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระบบงานยุติธรรมทางอาญา หน่วยงานเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน เช่น หน่วยงานสาธารณสุข การเคหะ การศึกษาและแรงงาน ตลอดจนสื่อมวลชน

23. ความร่วมมือกันในระดับชาติ

23.1 ควรมีความพยายามในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านการวิจัย การฝึกอบรม การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างชาติสมาชิก ในด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดโดยไม่ใช่เรือนจำโดยผ่านสถาบันเพื่อการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดแห่งสหประชาชาติ ภายใต้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับศูนย์การพัฒนาสังคมและสวัสดิภาพมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ สาขาการป้องกันอาชญากรรมและงานยุติธรรม

23.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบและการบัญญัติกฎหมายที่สอดคล้องกันเพื่อขยายขอบเขตการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวในระดับนานาชาติได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึง เพื่อให้เป็นไปตามสนธิสัญญาว่าด้วยการส่งตัวผู้กระทำผิดที่ถูกควบคุมและสอดคล้องภายใต้การพิพากษาหรือปล่อยตัวโดยมีเงื่อนไข

3.7.2 สารสำคัญของกฎแห่งยุโรปว่าด้วยมาตรการในชุมชน (Extracts of European Rules on Community Sanctions and Measures)

1. กรอบแนวคิดในการบัญญัติกฎหมาย (ไม่เรียงลำดับข้อ เนื่องจากแบ่งตามความสำคัญของหมวด)

ข้อ 20 คำสั่งหรือการนำมาตรการในชุมชนไปใช้จะต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุเชื้อชาติ สีผิว ชาติพันธุ์ สัญชาติ เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง ความคิดเห็นอื่น ๆ สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม เงื่อนไขทางกายและจิต

ข้อ 21 มิให้ใช้มาตรการในชุมชนในลักษณะที่ไปปิดกั้นสิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเมืองของผู้กระทำผิดหากว่ามาตรการดังกล่าวเป็นที่ยอมรับในชุมชนระหว่างประเทศ ซึ่งคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน และ เสรีภาพขั้นพื้นฐาน สิทธิของบุคคลเหล่านั้น จะไม่ถูกจำกัดด้วยการนำมาตรการในชุมชนที่ขอบเขตกว้างขวางยิ่งขึ้นมาใช้ อันมีผลสืบเนื่อง มาจากคำตัดสินให้ใช้มาตรการนั้น ๆ

ข้อ 22 ลักษณะของการใช้มาตรการในชุมชนจะต้องตั้งอยู่บนการรับรองสิทธิมนุษยชนของผู้กระทำผิดระหว่างประเทศ

ข้อ 23 การใช้มาตรการในชุมชนจะต้องไม่ไปทำลายความเป็นส่วนตัวและศักดิ์ศรีของผู้กระทำผิด และครอบครัว และไม่นำไปสู่การล่วงละเมิดดังกล่าว อีกทั้งจะต้องไม่เป็นอันตรายต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวและการนับถือตนเองในชุมชน ผู้กระทำผิดควรได้รับการปกป้องจากการคุกคามของบุคคลอื่น

ข้อ 24 วิธีการใด ๆ ที่นำมาใช้โดยหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการควบคุมควรเป็นวิธีการที่สามารถกระทำได้จริงในทางปฏิบัติ และควร จำกัดการนำมาตรการดังกล่าวมาใช้เฉพาะที่ได้ผลและเท่าที่จำเป็น

ข้อ 25 มาตรการในชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการบำบัดรักษาทางการแพทย์ และทางจิตวิทยาควรเป็นไปอย่างสอดคล้องกับมาตรฐานทางจริยธรรมที่ยอมรับกันในทางสากล

ข้อ 26 การนำมาตรการในชุมชนมาปฏิบัติไม่ควรก่อให้เกิดความเจ็บป่วยทั้งทาง ร่างกายและจิตใจ

ข้อ 27 มาตรการในชุมชนมาปฏิบัติไม่ควรก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่บุคคล เหล่านั้น

ข้อ 28 การนำมาตรการในชุมชนมาปฏิบัติไม่ควรจำกัดสิทธิที่จะได้รับประโยชน์จาก ระบบประกันสังคม

ข้อ 30 การสั่งให้ใช้มาตรการในชุมชนควรเป็นไปเพื่อการพัฒนาสำนึกของความ รับผิดชอบของผู้กระทำผิด

ข้อ 31 ควรสั่งใช้มาตรการในชุมชนเมื่อเห็นว่าเงื่อนไขหรือข้อผูกพันทั้งหลายมีความ เหมาะสมกับผู้กระทำผิดซึ่งได้รับการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติตาม

ข้อ 32 เงื่อนไขใด ๆ ที่ให้ผู้กระทำผิดปฏิบัติตามมาตรการในชุมชน ควรพิจารณาถึง ความต้องการจำเป็นความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ สิทธิ และความรับผิดชอบต่อสังคม

ข้อ 33 นอกเหนือจากการออกเอกสารอย่างเป็นทางการในการใช้มาตรการในชุมชน แล้ว ผู้กระทำผิดควรจะได้รับ การแจ้งด้วยวาจาเรื่องการใช้มาตรการดังกล่าวอย่างชัดเจนในภาษาที่ เข้าใจได้ หรือโดยลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และเงื่อนไขตามมาตรการนั้นๆ ที่ผู้กระทำ ผิดจะต้องปฏิบัติตาม

ข้อ 34 ควรดำเนินการออกแบบมาตรการในชุมชนให้สามารถสร้างความร่วมมือจาก ผู้กระทำผิดและสามารถทำให้ผู้กระทำผิดเห็นการบังคับใช้มาตรการดังกล่าวว่าเหมาะสมและ สมเหตุสมผลกับความผิดที่ตนได้กระทำไป และหากเป็นไปได้ผู้กระทำผิดควรมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจใช้มาตรการบังคับดังกล่าวกับตน

ข้อ 35 ผู้ต้องหาควรให้ความยินยอมในการที่จะถูกสั่งให้ใช้มาตรการในชุมชนก่อนมี คำสั่งหรือคำพิพากษาหรือก่อนมีการพิจารณาคดี

ข้อ 36 เมื่อมีข้อกำหนดว่าต้องใช้ความยินยอมของผู้กระทำผิดจะต้องแจ้งอย่างชัดเจน ให้บุคคลนั้นทราบความยินยอมดังกล่าวจะต้องไม่เป็นเหตุให้ผู้กระทำผิดเสียสิทธิขั้นพื้นฐานใดๆ ของตน

2. คำสั่งให้ทำงานบริการสังคม (Community Service Orders)

ข้อ 66 ประเภทและจำนวนของข้อมูลเกี่ยวกับผู้กระทำผิดที่ส่งไปยังหน่วยงานต่างๆ เพื่อใช้ในการช่วยจัดหางาน หรือ การช่วยเหลือทางสังคม หรือ ส่วนบุคคล ควรได้รับการกำหนดขอบเขต วัตถุประสงค์ โดยเฉพาะเจาะจง ในกรณีที่ผู้กระทำผิดมิได้ให้ความยินยอมอย่างชัดเจน จะต้องตัดข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำผิดและข้อมูลภูมิหลังออกเช่นเดียวกับข้อมูลอื่นๆ ในทำนองเดียวกันที่อาจก่อให้เกิดผลอันไม่น่าพึงใจทางสังคม หรือเป็นการล่วงล้ำชีวิตส่วนบุคคล

ข้อ 67 ลักษณะงานที่จัดให้ผู้กระทำผิดทำในชุมชนไม่ควรเป็นไปอย่างไร้จุดหมายแต่ควรเป็นไปอย่างมีความหมาย และเป็นประโยชน์ต่อสังคม และเป็นการเพิ่มพูนทักษะ(การทำงาน) ให้ผู้กระทำผิดเท่าที่สามารถจะกระทำได้ งานบริการสังคมนี้มิได้ดำเนินการเพื่อสร้างผลกำไรให้กับกิจการใดๆ

ข้อ 68 เงื่อนไขการทำงานของผู้กระทำผิดในการทำงานบริการสังคมควรเป็นไปตามสภาพแห่งสุขภาพ และตามกฎหมายเพื่อความปลอดภัย ผู้กระทำผิดควรได้รับการประกันภัยอุบัติเหตุ การบาดเจ็บและความรับผิดชอบใดๆ อันเกิดจากการใช้มาตรการบังคับในชุมชน

ข้อ 69 โดยหลักการแล้ว ผู้กระทำผิดไม่ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการใช้มาตรการนี้

3. การป้องกันอาชญากรรม (Crime prevention)

ข้อ 42 หน่วยงานที่มีอำนาจนำมาตรการนี้มาใช้ควรมีงบประมาณที่เพียงพอจากกองทุนของรัฐ (นอกจากนี้) บุคคลที่สามอาจให้ทุนสนับสนุนการใช้มาตรการดังกล่าวได้ แต่หน่วยงานที่มีอำนาจจะไม่พึ่งพางบประมาณจากบุคคลดังกล่าว

ข้อ 43 ในกรณีหน่วยงานที่มีอำนาจใช้บังคับสนับสนุนจากบุคคลที่สาม จะต้องกำหนดระเบียบวิธีปฏิบัติกำหนดความรับผิดชอบของบุคคลผู้ออกทุนให้และกำหนดวิธีการตรวจสอบภายในของการใช้เงินกองทุน

ข้อ 44 ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลที่เหมาะสมเกี่ยวกับเนื้อหาของมาตรการในชุมชน หรือวิธีการอื่นๆ เพื่อให้สาธารณชนรวมถึงบุคคลทั่วไป องค์กรเอกชนและของรัฐ รวมถึงหน่วยบริการต่างๆ เข้าใจและรับรู้ถึงตัวผู้กระทำผิด รวมทั้งมีการปฏิบัติต่อบุคคลที่มีพฤติกรรมอาชญากรรมอย่างเหมาะสม

ข้อ 45 งานของหน่วยงานที่มีอำนาจรับผิดชอบการใช้มาตรการในชุมชน ควรได้รับการส่งเสริมจากแหล่งทรัพยากรที่เหมาะสมในชุมชนนั่นเองเพื่อให้เป็นไปตามความจำเป็นของผู้กระทำผิดโดยดำรงไว้ซึ่งสิทธิของบุคคลนั้น ในท้ายที่สุดแล้วการใช้มาตรการนี้ควรอาศัยการมีส่วนร่วมขององค์กรต่าง ๆ และประชาชนจากชุมชน

4. การวิจัยและประเมินผล Research and evaluation

ข้อ 90 การประเมินผลมาตรการในชุมชนควรหมายถึงการประเมินวัตถุประสงค์ในเรื่องที่นำไปใช้ได้แก่

- การปฏิบัติตามความคาดหวังของผู้บัญญัติกฎหมาย ตุลาการ องค์กรที่มีอำนาจตัดสินใจขององค์กรที่มีอำนาจนำไปใช้และชุมชนเกี่ยวกับเป้าหมายของการใช้มาตรการชุมชน
- การสนับสนุนให้มีการลดอัตราการใช้โทษจำคุก
- การทำให้ผู้กระทำผิดได้รับความช่วยเหลือตรงตามความจำเป็น
- การใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า
- การส่งเสริมให้มีการลดอาชญากรรมในชุมชน

5. เจ้าหน้าที่วิชาชีพ Professional staff

ข้อ 37 ไม่ควรมีการเลือกปฏิบัติในการสรรหา คัดเลือก และสนับสนุนเจ้าหน้าที่วิชาชีพบนฐานของเชื้อชาติสีผิว เพศ ภาษา ความคิดเห็นทางการเมือง สัญชาติ ชาติพันธุ์ พื้นฐานทางสังคม ทรัพย์สิน การเกิด หรือสถานะอื่นใด การสรรหาและคัดเลือกเจ้าหน้าที่ควรมีนโยบายเฉพาะโดยคำนึงถึงการแยกกลุ่มเจ้าหน้าที่ และพิจารณาความหลากหลายของกลุ่มผู้กระทำผิดที่จะต้องสอดคล้องดูแล

ข้อ 38 เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในการใช้มาตรการในชุมชน จะต้องมียุทธศาสตร์ที่เพียงพอในการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพและหน้าที่ที่มีความหลากหลาย บุคคลเหล่านี้ควรมีคุณภาพและมีคุณสมบัติในวิชาชีพเหมาะสมตามหน้าที่ และควรมีการพัฒนาบรรทัดฐานและนโยบายซึ่งจะประกันคุณภาพและปริมาณของเจ้าหน้าที่โดยพิจารณาปริมาณงานและทักษะ ประสิทธิภาพการทำงานที่จำเป็นต้องใช้

ข้อ 39 เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบต่อการนำมาตรการชุมชนมาใช้ ควรได้รับการฝึกอบรม และได้ข้อมูลที่เหมาะสมเพื่อให้สามารถรับรู้ความเป็นจริงที่เอื้อต่อการทำงานตามหน้าที่และจรรยาบรรณของตนความสามารถทางวิชาชีพของเจ้าหน้าที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาโดยการฝึกอบรม การทบทวนและประเมินผลการทำงาน

ข้อ 40 เจ้าหน้าที่วิชาชีพควรได้รับการแต่งตั้งโดยคำนึงถึงกฎหมาย,งบประมาณ, ชั่วโมงการทำงานซึ่งจะได้รับการประกัน และจะมีการพัฒนาความตระหนักถึงความรับผิดชอบของลูกจ้างเหล่านี้ โดยสถานะของบุคคลดังกล่าวที่เกี่ยวกับเงื่อนไขการให้บริการจะทำเทียมกับผู้ประกอบวิชาชีพในระดับเดียวกัน

ข้อ 41 คำสั่งหรือการนำมาตรการในชุมชนไปใช้จะต้องไม่เลือกปฏิบัติ เพราะเหตุเชื้อชาติ สีผิว ชาติพันธุ์ สัญชาติ เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง ความคิดเห็นอื่น ๆ สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม เงื่อนไขทางกายและจิต เจ้าหน้าที่วิชาชีพจะต้องรับผิดชอบต่อหน่วยงานที่ใช้อำนาจตามกฎหมาย หน่วยงานดังกล่าวจะต้องพิจารณาถึงหน้าที่, สิทธิ, ความรับผิดชอบที่บรรดาเจ้าหน้าที่ดังกล่าวมีอยู่เพื่อการควบคุมดูแลและประเมินผลประสิทธิภาพในการทำงาน

3.7.3 มาตรฐานแห่งชาติสำหรับการสอดส่องดูแลผู้กระทำผิดในชุมชน ประเทศสหราชอาณาจักร (อังกฤษและเวลส์) National Standards for the Supervision of Offenders in the Community 2000) จัดทำปี ค.ศ.2002 (ปรับปรุงจากฉบับปี ค.ศ.1995)

A 1 มาตรฐานแห่งชาติ ในที่นี้จะเรียกว่า “มาตรฐาน” ซึ่ง

1. ออกโดยฝ่ายเลขานุการ กระทรวงมหาดไทย แทนฉบับเดิมซึ่งออกในปี 1995 ใช้กับงานคุมประพฤติในอังกฤษและเวลส์
2. นำไปใช้ในงานสอดส่องของงานคุมประพฤติสำหรับผู้กระทำผิดอายุ 18 ปีขึ้นไป รวมถึงผู้กระทำผิดอายุ 16 และ 17 ปี ที่ถูกสั่งให้ใช้วิธีการสำหรับผู้ใหญ่
3. เป็นมาตรฐานสำหรับคณะกรรมการคุมประพฤติประจำท้องถิ่น เพื่อให้แน่ใจว่าผู้กระทำผิดได้รับการสอดส่องดูแลและบริการ
4. จะแจ้งแก่ผู้กระทำผิดเพื่อให้ผู้นั้นทราบว่าเขาควรทำอะไรและจะถูกดำเนินการอย่างไร หากไม่ปฏิบัติตาม
5. มีขึ้นเพื่อควบคุมการทำงานของผู้บริหารจัดการและเจ้าหน้าที่ในงานคุมประพฤติให้เป็นไปอย่างน่าเชื่อถือได้
6. เป็นมาตรฐานชุดหนึ่งของผู้ตรวจการจะใช้ในการประเมินประสิทธิภาพในการทำงาน
7. เป็นสิ่งสะท้อนถึงเจตนารมณ์ในการทำงานร่วมกันให้ดียิ่งขึ้นระหว่างหน่วยงานราชทัณฑ์กับหน่วยงานคุมประพฤติมาตรฐานนี้จะรวมถึงงานที่เกี่ยวข้องกับงานราชทัณฑ์โดยงานราชทัณฑ์เองจะครอบคลุมถึงมาตรฐานนี้ด้วยและจะมีการส่งเอกสารสำเนาที่เกี่ยวข้องกับงานราชทัณฑ์ไปยังทุกหน่วยงาน
8. มีความสอดคล้องกับงานราชทัณฑ์อย่างเหมาะสม

A 2 มาตรฐานแห่งชาติ

1. กำหนดให้งานด้านต่างๆต้องมีขั้นตอนอันสมเหตุสมผล เพื่อให้เป็นที่แน่ใจว่าผู้กระทำผิดได้รับการดูแลในทางปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ
2. กำหนดให้มีการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับศาลตำรวจและงานราชทัณฑ์ โดยจะต้องมีการกำหนดข้อปฏิบัติระหว่างกันและมีการพิจารณาร่วมกัน
3. กำหนดให้มีการควบคุมตรวจตราการทำงานที่ขัดต่อมาตรฐานนี้ และที่ขัดกับการสร้างประสิทธิผลในงานของตนเอง อีกทั้ง จะต้องลงมือในการอันจักต้องกระทำเพื่อปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น
4. กำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องให้ข้อมูลและสถิติแก่สำนักงานมหาดไทย เมื่อได้รับการร้องขอ
5. กำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่างข้อตกลงระหว่างกันในการทำโครงการร่วมกันจะเป็นการเอื้อให้สามารถทำงานได้อย่างกว้างขวางมากขึ้นตามมาตรฐานนี้
6. กำหนดให้ต้องมีการเก็บข้อมูลแบบสมบูรณ์และเที่ยงตรง (โดยใช้คอมพิวเตอร์ถ้ามี)
7. กำหนดให้มาตรฐานนี้ผูกพันทุกหน่วยงาน (ที่เกี่ยวข้อง) เว้นแต่จะมีข้อยกเว้นเป็นกรณีเฉพาะ และคำตัดสินใดๆ ที่ต่างจากมาตรฐานนี้จะต้องได้รับการรับรองอย่างมีเหตุผลจากหัวหน้าหน่วยงานที่รับมอบหมาย
8. กำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบต่อการย้ายที่อยู่ของผู้กระทำผิดที่ถูกคุมความประพฤติไม่ว่าจะแบบถาวรหรือชั่วคราวเพื่อให้การสอดส่องดูแลเป็นไปตามมาตรฐานนี้
9. กำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีเอกสารสรุปข้อปฏิบัติ นโยบาย และ คำแนะนำในการทำงานเพื่อให้แน่ใจว่าการทำงานเป็นไปในทางที่สนับสนุนผลสำเร็จของมาตรฐานหน่วยงานดังกล่าว และควรมีแนวการแนะนำอย่างน้อย ดังนี้
  - การให้บริการแก่ศาล
  - การประเมินทั้งทางด้านการจัดการความเสี่ยงและการกระทำผิดซ้ำ
  - การบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ แข็งขันและเป็นธรรม
  - การแบ่งปันข้อมูลกับหน่วยงานด้านการยุติธรรมทางอาญาอื่น ๆ
  - การใช้มาตรการไม่เลือกปฏิบัติ และ
  - การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
10. กำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีบริการล่ามแปลภาษากรณีสำหรับผู้กระทำผิดหรือครอบครัวอาจเสียประโยชน์อันเนื่องมาจากปัญหาทางอ่านเขียน

A 3 เมื่อผู้กระทำผิดที่อยู่ภายใต้การสอดส่องดูแลถูกตั้งข้อกล่าวหาในความผิดร้ายแรง จะต้องรายงานไปยังคณะกรรมการอำนวยการคุมประพฤติแห่งชาติ

A 4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องรับรองว่า มีการจัดทำแผนการแจ้งคำพิพากษา และการแจ้งถึงการทำงาน การให้บริการของตนแก่สาธารณชน

A 5 ควรมีการแจ้งเตือนกรณีมีการปล่อยตัวผู้กระทำผิดที่อาจเป็นอันตรายหากมีการใช้วิธีการคุมความประพฤติ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

วิเคราะห์แนวทางการนำมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้กับการกระทำ ความผิดโดยเด็กในประเทศไทย

ในบทที่ 2 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงแนวความคิดเกี่ยวกับเด็กกระทำความผิด และศึกษาถึงมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนของต่างประเทศในบทที่ 3 ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์ตามเนื้อหาที่ผ่านมาแล้ว จะเห็นได้ว่า มาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนสามารถอำนวยความสะดวกให้บังเกิดทั้งแก่ผู้กระทำความผิดเองและผู้ถูกกระทำที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดนั้น ตลอดจนเป็นที่ยอมรับได้จากสังคมในมิติของความเป็นธรรม และยังเป็นหลักประกันต่อสังคมได้ว่า มาตรการดังกล่าวจะสามารถใช้เป็นกลไกในการป้องปรามมิให้เกิดการกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันเกิดขึ้นอีก อันจะนำไปสู่ผลสุดท้ายของมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในมิติการปกป้องสังคมให้ปลอดภัยพ้นจากอาชญากรรมได้ในอนาคต

ในบทนี้ จะได้วิเคราะห์ถึงแนวทางที่เหมาะสมของการนำมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนตามหลักกฎหมายของต่างประเทศและหลักสากลต่างๆมาปรับใช้กับการกระทำความผิดโดยเด็กในประเทศไทย ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในด้านต่างๆที่อาจเกิดขึ้นเมื่อนำมาตรการดังกล่าวมาปรับใช้

4.1 เหตุผลและความจำเป็น

ปัจจุบันรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทย ยังคงเป็นกระบวนการที่เน้นในอำนาจของรัฐ (Power of State) ในการเข้าไปแทรกแซงการปกครองของบิดามารดา เมื่อเห็นว่าบิดามารดาไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์เป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด รวมทั้งการควบคุมพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน โดยรัฐจะมีอำนาจในการเข้าไปแทรกแซงการปกครองและทำหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นผู้ปกครอง (Parens Patriae) ของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และมีหน้าที่ในการควบคุมดูแล อบรมบ่มนิสัยให้เด็กและเยาวชนกลับตนเป็นคนดี สามารถพัฒนากลับคืนสู่สังคมได้อย่างราบรื่น ซึ่งในการดำเนินงานและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทั้งในอดีตและปัจจุบันจะเห็นได้ว่ารัฐจะรับภาระหน้าที่ทั้งหมดในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและดำเนินการบำบัดแก้ไข ฟื้นฟู ป้องกันและพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยแยกเด็กและเยาวชนออกจากครอบครัวและชุมชนและตัดครอบครัวและชุมชนออก

จากกระบวนการดังกล่าว เนื่องจากภาครัฐมีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรที่เกี่ยวข้องในการดูแลเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ส่งผลให้ไม่สามารถอำนวยความสะดวกได้อย่างทั่วถึงและเสมอภาคกัน ไม่สามารถดำเนินงานด้านการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู และพัฒนาเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เด็กและเยาวชนไม่สามารถปรับเปลี่ยนนิสัย ความประพฤติ และกลับตนเป็นพลเมืองดีได้ ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคม และหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

นอกจากนี้กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนยังทำให้การดำเนินชีวิตตามปกติของเด็กและเยาวชนชะงัก ทำให้ขาดโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนหรือการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เด็กและเยาวชนถูกควบคุมตัวไว้หรือต้องเข้ารับการฝึกอบรม กระบวนการดังกล่าวอาจทำให้เด็กและเยาวชนต้องถูกคัดชื่อออกจากโรงเรียนไม่สามารถกลับไปเรียนต่อได้หรือต้องขาดจากการศึกษาแบบถาวร หรือต้องออกจากงานและไม่สามารถหางานใหม่ได้เมื่อเสร็จสิ้นคดีแล้ว หรืออาจถูกสังคมกีดกันหรือไม่ให้โอกาส เช่น ไม่ยอมรับเด็กและเยาวชนเข้าเรียน หรือเข้าทำงานเนื่องจากไม่ไว้ใจเด็ก เห็นว่าเด็กมีมลทินติดตัว โดยมีความคิดและความเข้าใจหรือหวาดระแวงว่าเด็กและเยาวชนเหล่านี้อาจจะเรียนรู้สิ่งเลวร้ายต่าง ๆ มาจากเพื่อนเด็กและเยาวชนที่อยู่ในสถานควบคุมหรืออยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมด้วยกัน

เด็กและเยาวชนที่ต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิดจะมีสภาพทางร่างกาย สภาพทางจิตใจ และสภาวะทางสังคมของเด็กและเยาวชนเปลี่ยนไป เด็กและเยาวชนจะหมดความภาคภูมิใจในตัวเอง และมองว่าตนเองเป็นผู้ด้อยค่าเป็นผู้ต้องหาหรือผู้ต้องขัง ถูกสังคมรังเกียจ และผลักไสออกจากแนวทางการใช้ชีวิตของเด็กและเยาวชน จะหยุดชะงักไม่ได้พัฒนาตามวัย ทำให้เด็กและเยาวชนมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดซ้ำได้ง่ายขึ้น การที่เด็กและเยาวชนต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ยังเยาว์วัยทำให้อารมณ์ของเด็กและเยาวชนเหล่านี้ต้องสะดุดหยุดลงและถูกสังคมผลักไสให้ “ตกขอบสังคม” และกลายเป็นบุคคลด้อยโอกาส หรือไม่ได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของสังคม

ในปัจจุบันเมื่อแนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดได้เปลี่ยนไปจากการลงโทษเป็นการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูมากขึ้นและจากกระแสของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ แนวทางในการปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำผิดจึงได้เริ่มปรับเปลี่ยนไป โดยวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ (Non-Institution Treatment) ภายใต้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน (Community-Based Correction) นับเป็นมาตรการหนึ่งที่ได้รับการยอมรับว่ามีประสิทธิภาพในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของผู้กระทำความผิด โดยการให้โอกาสแก่ผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่อาชญากรโดยสันดานให้ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และปรับตัวให้สอดคล้องกับ

สภาพสังคม กฎเกณฑ์และเงื่อนไขต่างๆของสังคม จนสามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ อย่างเป็นปกติสุข และไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการใช้เรือนจำ หรือวิธีควบคุมตัว

ดังนั้น หากเด็กได้กระทำความผิดในคดีที่ไม่รุนแรง หรือได้กระทำความผิดเป็นครั้งแรก การกระทำผิดนั้นเป็นไปด้วยสาเหตุอันน่าเห็นใจ หรือการกระทำผิดเป็นไปด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เด็กเหล่านี้อาจยังสามารถแก้ไขฟื้นฟูให้เป็นพลเมืองดีในสังคมได้ การลงโทษด้วยการส่งเข้าสถานพินิจ อาจเกิดผลเสียที่กระทบทั้งตัวเด็กผู้กระทำผิดเองและสังคมมากกว่าผลดีที่จะได้รับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กที่อายุกว่า 7 ปี แต่ไม่เกิน 14 ปี หากได้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด แม้เด็กจะไม่ต้องรับโทษก็ตาม แต่ก็ต้องผ่านกระบวนการทางอาญา ซึ่งในการปฏิบัติต่อเด็กไม่มีการแยกปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดในลักษณะที่แตกต่างกัน คือ การกระทำความผิดที่เป็นความผิดในตัวเอง (Mala Inse) และความผิดที่กฎหมายห้าม (Mala Prohibita) ความผิดในสองลักษณะนี้มีความแตกต่างกันอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดที่กฎหมายห้าม เด็กผู้กระทำผิดอาจไม่ได้เป็นผู้มีเจตนาชั่วร้าย หรือมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน แต่เป็นเพราะความหุนหันพลันแล่น ซึ่งหากมีการปฏิบัติต่อเด็กทั้งสองกลุ่มนี้เหมือนกัน อาจมีผลกระทบต่อตัวเด็กเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ถ้อยทอดพฤติกรรมอาชญากรรม เกิดความเคียดชังต่อคุณตำรวจและไม่เกรงกลัวต่อไป ชั่วร้ายไปกว่านั้น ยังถูกสังคมตราหน้าว่าเป็นคนไม่ดี ดังนั้น จึงสมควรใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน (community-based correction) ต่อเด็กเหล่านี้จึงจะมีความเหมาะสมกว่า

มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนถือเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่พัฒนาขึ้นสำหรับผู้กระทำความผิดซึ่งหากจะใช้วิธีการลงโทษจำคุกก็ดูจะมีความรุนแรงเกินไป แต่หากจะใช้วิธีการคุมประพฤติก็จะเบาเกินไป แนวคิดนี้มีที่มาจากสภาพปัญหานักโทษล้นเรือนจำของประเทศสหรัฐอเมริกา ต่อมาในปี ค.ศ.1990 กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหรัฐอเมริกาจึงได้เริ่มหามาตรการในการลงโทษที่เหมาะสมและเพียงพอกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดพอๆกับการจัดการในเรือนจำ จึงทำให้เกิดการพัฒนาวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดกลุ่มนี้ขึ้น

4.2 วิเคราะห์มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนที่สามารถนำมาปรับใช้กับการกระทำความผิดโดยเด็กโดยอาศัยบทบัญญัติหรือกฎหมายของประเทศไทยในปัจจุบัน

การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน (Community-Based Correction) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้แก้ไขปรับปรุงตนเอง หรือทำงานชดเชยให้สังคมโดยยังคงสามารถพักอาศัย

อยู่กับครอบครัว และดำเนินชีวิตส่วนใหญ่ตามปกติได้ มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนที่มีรูปแบบเหมาะสมต่อการนำมาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดโดยอาศัยบทบัญญัติหรือกฎหมายของประเทศไทยที่มีอยู่ในปัจจุบันมีอยู่ด้วยกันหลายมาตรการ ได้แก่

1) การใช้คุลยพินิจสั่งไม่ฟ้องของอัยการตาม มาตรา 63 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534

2) การคุมประพฤติแบบปกติ

3) การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับรักษา

4) การทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ และ

5) การพักการลงโทษ

4.2.1 การใช้คุลยพินิจสั่งไม่ฟ้องของอัยการตามมาตรา 63 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534

การใช้คุลยพินิจสั่งไม่ฟ้องของอัยการตามมาตรา 63 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 เป็นมาตรการหนึ่งที่มีความคล้ายคลึงกับ “มาตรการทางเลือก” ตามพระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก (The Young Offenders Act) หรือ มาตรการ “Extrajudicial Sanctions (EJS)” ตามพระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน (The Youth Criminal Justice Act) ของประเทศแคนาดา ซึ่งเป็นมาตรการที่ถูกมาใช้ในการเบี่ยงเบนเด็กผู้กระทำความผิดจากกระบวนการศาล โดยมีหลักเกณฑ์ว่าการเบี่ยงเบนอาจเกิดขึ้นได้ในกรณีที่เด็กยอมรับผิดชอบในการกระทำของตนเองและตกลงยินยอมที่จะเข้าสู่โปรแกรม ซึ่งโดยปกติจะถูกสงวนไว้สำหรับผู้กระทำความผิดครั้งแรกและผู้กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง และเมื่อข้อตกลงที่จะเข้าสู่มาตรการทางเลือกได้ถูกทำขึ้น มาตรการหนึ่งหรือมากกว่าจะถูกกำหนดให้กับผู้กระทำความผิดแต่ละคน ซึ่งถ้าหากเด็กสามารถทำตามข้อกำหนดของมาตรการเหล่านั้นจนเสร็จสิ้นทั้งหมด ก็จะไม่ต้องชำระค่าใช้จ่าใดๆเลย

มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 เป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่เปิดช่องให้สามารถใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนกับเด็กที่กระทำผิดได้ โดยตามความในมาตรา 63 กำหนดให้อำนาจแก่ผู้อำนวยการสถานซึ่งเป็นผู้ที่รู้รายละเอียดเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนดีที่สุด พิจารณาจากข้อเท็จจริงต่างๆ เช่น อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนและพฤติการณ์ ต่าง ๆ แห่งคดีแล้ว ถ้าเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง และเด็กหรือเยาวชนนั้นยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจด้วยแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ แจ้งความเห็นไปยังพนักงาน

อัยการ และถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วย อัยการมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็ก หรือเยาวชนนั้นได้ โดยไม่ต้องนำเด็กเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีและไม่ถือเป็นผู้กระทำความผิด อันเป็นการแก้ไขและพัฒนาเด็กทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคมที่ยั่งยืนและถาวร อีกทั้งช่วยลดปริมาณคดีสู่ศาล ตลอดจนเป็นการลดการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนอีกด้วย เด็กที่กระทำผิดจะได้รับโอกาสในการกลับตนเป็นคนดีที่สังคมยอมรับมากขึ้น

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 63

“ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด เมื่อผู้อำนวยการ สถานพินิจ พิจารณาโดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนและพฤติการณ์ ต่าง ๆ แห่งคดีแล้ว เห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง และเด็กหรือ เยาวชนนั้นยินยอมที่จะ อยู่ในความควบคุมของสถานพินิจด้วยแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ แจ้งความเห็นไปยังพนักงาน อัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วย ให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็ก หรือเยาวชนนั้น คำสั่งไม่ฟ้อง ของพนักงานอัยการนั้นให้เป็นที่สุด

การควบคุมเด็กหรือเยาวชนในสถานพินิจตามวรรคหนึ่ง ให้มีกำหนดเวลาตามที่ ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินสองปี

บทบัญญัติมาตรานี้มิให้ใช้บังคับแก่การกระทำความผิดอาญาที่มีอัตราโทษ อย่างสูง ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินกว่าห้าปีขึ้นไป”

ในปัจจุบัน มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ได้ถูกนำมาใช้เป็นมาตรการในการเบี่ยงเบนคดีสำหรับเด็ก โดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน (Family and Community Group Conferencing) ตามอย่างของต่างประเทศ โดยที่ผู้ต้องหาร่วมกับผู้เสียหาย ครอบครัว และชุมชนจะได้ ร่วมประชุมกันเพื่อกำหนดวิธีการเยียวยาภายใต้การดูแลของรัฐ โดยปรับให้เหมาะสมกับสภาพ สังคมของไทย เพื่อให้ชุมชนและสมาชิกในครอบครัวของเด็กผู้กระทำความผิดได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบ ในการกระทำของเด็กในการจัดการแก้ไขฟื้นฟูความเสียหาย โดยอาจกำหนดให้มีเงื่อนไขสำหรับเด็กในการปฏิบัติตามเพื่อแก้ไขชดเชยด้วยการทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ หรือเพื่อชดใช้ความเสียหายประการอื่นจากผู้เสียหายพอใจและให้อภัย เช่น การทำงานบริการสังคม หรือใช้มาตรการ แก้ไขฟื้นฟูในชุมชนอื่นๆ เช่น การถูกคุมประพฤติแบบเข้มงวด การถูกควบคุมโดยเครื่องมือ อิเล็กทรอนิกส์ ผสมผสานกันไปพร้อมกันก็ได้เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาที่น่าพิจารณาอีกประการหนึ่ง กล่าวคือ แม้ว่าอัยการจะสั่งไม่ฟ้องเพื่อป้องกันไม่ให้เด็กเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีแล้วก็ตาม แต่ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาล

เยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 63 ไม่ได้ระบุชัดเจนว่า การให้เด็กหรือเยาวชนอยู่ในการควบคุมของสถานพินิจนั้นหมายถึงการควบคุมเฉพาะในสถานพินิจเท่านั้น หรือรวมถึงการแก้ไขฟื้นฟูที่กระทำในชุมชน สถานอื่นๆ นอกเหนือจากสถานพินิจ

4.2.2 การให้รอการลงโทษโดยมีเงื่อนไขการคุมประพฤติแบบปกติ (Basic Probation)

การคุมประพฤติเป็นวิธีการที่เปลี่ยนแนวความคิดจากวิธีการลงโทษมาเป็นวิธีการบำบัดฟื้นฟู และจากการลงโทษจำคุกมาเป็นการเลี้ยงโทษกักขังหรือจำคุก โดยมีพนักงานคุมประพฤติคอยดูแลช่วยเหลือให้บุคคลดังกล่าวสามารถแก้ไขปรับปรุงนิสัยและความประพฤติของตน ภายใต้การช่วยเหลือของชุมชน เฉพาะอย่างยิ่งการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการป้องกันอาชญากรรมและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ซึ่งมาตรการดังกล่าวนี้สามารถลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติได้อย่างชัดเจน

ลักษณะการดำเนินการคุมประพฤติของแต่ละประเทศนั้นมีความคล้ายคลึงกัน โดยเด็กที่รับการคุมประพฤติจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขเกี่ยวกับคำสั่งหรือข้อบังคับตามที่ศาลสั่ง เงื่อนไขเกี่ยวกับคำสั่งหรือข้อบังคับสำหรับเด็กเหล่านี้ โดยมากก็คือ การรักษาความประพฤติตัวให้สงบเรียบร้อย และจะต้องปรากฏก่อนที่ศาลต้องการจะพิจารณา เช่นเดียวกับการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนของผู้ใหญ่ อำนาจในการกำหนดขอบเขตของเงื่อนไขในการเลือกใช้มาตรการนี้เป็นของศาล และการรายงานตัวไปยังเจ้าหน้าที่คุมประพฤติเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับมาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชน โดยการคุมประพฤติ

จากการศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายในประเทศไทยแล้วพบว่า วิธีการคุมประพฤติเด็กของประเทศไทยนั้นมีหลักเกณฑ์ที่กำหนดตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้ ในการดำเนินคดีอาญาของเด็กหรือเยาวชนนั้น เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวพิจารณาคดีที่เด็กและเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญาแล้ว เห็นว่าเด็กและเยาวชนนั้นมีความผิด แต่เห็นว่ายังไม่สมควรที่จะตัดอิสรภาพ โดยส่งตัวไปรับการฝึกอบรมยังสถานฝึกและอบรมสถานพินิจหรือจำคุกยังเรือนจำ เพราะยังพอแก้ไขความประพฤติโดยวิธีไม่ตัดอิสรภาพได้ ศาลจะพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดและศาลจะมอบตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นให้แก่บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง โดยศาลสามารถกำหนดเงื่อนไขเพื่อควบคุมความประพฤติบางประการให้เด็กหรือเยาวชนนั้นปฏิบัติตาม โดยมีพนักงานคุมประพฤติ

(Probation Officer) คอยสอดส่องดูแล ให้เด็กหรือเยาวชนนั้นปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าว¹ เงื่อนไขนี้ศาลอาจกำหนดข้อเดียวหรือหลายข้อก็ได้ เงื่อนไขดังกล่าวคือ²

1. ห้ามมิให้เข้าไปในสถานที่หรือท้องที่ใด อันจะจงใจให้เด็กหรือเยาวชนนั้นประพฤติชั่ว
  2. ห้ามมิให้ออกนอกสถานที่อยู่อาศัยในเวลากลางคืน เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นหรือได้รับอนุญาตจากบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่อาศัยด้วยกัน
  3. ห้ามมิให้คบหาสมาคมกับบุคคลหรือประเภทบุคคลที่ศาลเห็นไม่สมควร
  4. ห้ามมิให้กระทำการใดอันจงใจให้ประพฤติชั่ว
  5. ให้ไปรายงานตัวต่อศาลหรือพนักงานคุมประพฤติ หรือพนักงานสังคมสงเคราะห์ที่ผู้อำนวยการสถานพินิจมอบหมาย
  6. ให้ไปศึกษา หรือประกอบอาชีพเป็นกิจจะลักษณะ
- โดยเงื่อนไขต่างๆเหล่านี้ ศาลอาจสั่งให้เพิกถอนหรือเพิ่มเติมได้ ขึ้นอยู่กับความประพฤติของเด็กและเยาวชนที่เปลี่ยนแปลงไป

การคุมประพฤตินั้นถือได้ว่าเป็นส่วนประกอบที่ใหญ่ที่สุดของการควบคุมดูแลการแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำผิดโดยที่เดียว การคุมประพฤติเด็กที่กระทำผิดมีข้อดีหลายประการ คือ

1. เป็นวิธีการแก้ไขบำบัดที่มีมนุษยธรรม โดยคำนึงถึงการแก้ไขบำบัดผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลและในชุมชนที่เขาอาศัยอยู่
2. เป็นวิธีการส่งเสริมให้ผู้กระทำผิดยังคงมีความสัมพันธ์กับครอบครัวของเขาตามธรรมชาติ
3. เป็นวิธีการไม่ตัดศิสรภาพ ทำให้ผู้กระทำผิดสามารถประกอบอาชีพการงานต่อไปได้ เพื่อเลี้ยงตัวเอง เลี้ยงครอบครัว
4. เป็นวิธีการที่จะช่วยให้ผู้กระทำผิดสามารถหารายได้อย่างสุจริต และนำไปชดใช้แก่ผู้เสียหายได้ด้วย

¹ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 (3)

²บุญเพราะ แสงเทียน, คำบรรยายกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน, หน้า 27.

5. เป็นวิธีการประหยัดค่าใช้จ่ายได้มาก เพราะผู้กระทำผิดยังคงอยู่กับครอบครัวในชุมชน และใช้พนักงานคุมประพฤติคอยสอดส่องจำนวนไม่มากนัก ซึ่งถ้าจะเปรียบกับการจำคุกแล้ว ค่าใช้จ่ายในการคุมประพฤติถูกกว่ามาก คือ ประมาณ 1 ใน 11 ส่วนของค่าใช้จ่ายในการจำคุก

6. เป็นวิธีที่ได้ผลดีกว่าการจำคุก ที่ว่าผู้ถูกคุมประพฤติจะไม่ได้สมญาว่า "คนจี้คุก" และไม่ได้เรียนรู้สิ่งไม่ดีต่างๆ จากอาชญากรที่ควบคุมหรือกักขังในคุก และดังนั้นจึงมีส่วนช่วยให้ผู้ถูกคุมประพฤติไม่มีนิสัยเป็นอาชญากร หรือกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

7. เป็นการลดความแน่นแออัดขัดเคียดในคุกลงได้มาก และดังนั้นจะทำให้การช่วยเหลือผู้ที่จำเป็นต้องได้รับวิธีการจำคุกได้ผลดียิ่งขึ้น

8. เป็นการลดภาระของสังคมที่จะต้องคอยช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ผู้กระทำผิดและครอบครัว

จากการศึกษากฎหมายของประเทศแคนาดา และสหรัฐอเมริกา พบว่า คำสั่งให้คุมประพฤตินั้นสามารถเป็นคำพิพากษาแบบเฉพาะในตัวเอง (Stand alone) หรือจะใช้แบบแยกส่วน (Spilt Sentence) ร่วมกับการควบคุมตัวในสถานกักกันแบบเปิด การควบคุมตัวในสถานกักกันแบบปิด มาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนอื่นๆ หรือคำตัดสินพิพากษาในรูปแบบอื่นๆก็ได้ ซึ่งแตกต่างจากคำสั่งคุมประพฤติของประเทศไทยซึ่งไม่สามารถทำเป็นคำพิพากษาแบบแยกส่วน (Spilt Sentence) ร่วมกับการควบคุมตัวในสถานกักกันแบบเปิด การควบคุมตัวในสถานกักกันแบบปิด มาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนอื่นๆ หรือคำตัดสินพิพากษาในรูปแบบอื่นๆได้ เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติกฎหมายกำหนดโดยเฉพาะให้กระทำได้ โดยศาลอาจจะต้องใช้ดุลยพินิจในการตัดสินพิพากษาเอง

4.2.3 การทำงานบริการสังคม (Community Service)

การทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่ยอมรับและใช้กันอย่างแพร่หลายในหลายประเทศ การทำงานบริการสังคมมีลักษณะเป็นการทำงานตามคำสั่งศาลและตามที่ผู้กระทำผิดยินยอมทำงานให้แก่สังคมโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน เป็นการชดเชยความผิดที่ได้กระทำการล่วงละเมิดแก่สังคมที่มีผลงานเป็นรูปธรรมวิธีหนึ่ง สำหรับในประเทศไทย ได้มีการเริ่มต้นใช้วิธีการทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน ในการคุมประพฤติผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 โดยอาศัยข้อเสนอแนะของพนักงานคุมประพฤติ ที่ทำความเข้าใจในรายงานสืบเสาะและพินิจเสนอต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้จำเลยทำงาน “บำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือสาธารณะเพื่อชุมชน” ต่อมาภายหลังการกำหนดให้ผู้กระทำผิดทำงานบริการสังคมจึงเป็นที่รู้จักและยอมรับอย่างแพร่หลาย จนกระทั่งได้มีตรากฎหมายรองรับโดยการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 วรรคสอง ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2532 ให้ศาลสามารถกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติให้

ผู้กระทำผิด “กระทำกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์” เป็นเงื่อนไขหนึ่งด้วย หลังจากนั้นการจัดให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคมจึงกลายเป็นภารกิจของพนักงานคุมประพฤติและกรมคุมประพฤติควบคู่กับงานคุมประพฤติเรื่อยมา

จากการศึกษาทบทวนฎีกฎหมายของไทยที่เกี่ยวข้องพบว่า มาตรการทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชนที่สามารถนำมาปรับใช้กับการแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำผิดได้มาตรการหนึ่ง โดยอาจใช้เป็นเงื่อนไขในการคุมประพฤติแบบหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 74 (3) แล้วปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไป หรืออาจใช้เป็นเงื่อนไขในการคุมประพฤติตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 100 โดยจะต้องแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติให้การทำงานบริการสังคมเป็นเงื่อนไขในการการคุมประพฤติสำหรับเด็กที่กระทำความผิดอีกรูปแบบหนึ่ง

สำหรับในทางปฏิบัติของการจัดให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคมของประเทศไทยนั้น ด้วยปริมาณคดีที่ศาลมีคำสั่งทำงานบริการสังคมเพิ่มสูงขึ้น กรมคุมประพฤติจึงพัฒนารูปแบบการทำงานบริการสังคม จากเดิมที่พนักงานคุมประพฤติจะเป็นผู้จัดและควบคุมดูแลให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคมไปสู่การส่งต่อให้ผู้ถูกคุมความประพฤติไปการทำงานบริการสังคมยังหน่วยงานภาคีการทำงานบริการสังคม ซึ่งมีทั้งหน่วยงานของภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่นที่ไม่แสวงผลกำไร รวมทั้งการส่งเสริมให้อาสาสมัครคุมประพฤติในฐานะของชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือการจัดกิจกรรมการทำงานบริการสังคมของพนักงานคุมประพฤติเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ มาตรการทำงานบริการสังคมยังสามารถนำไปใช้ในอีกหลายวัตถุประสงค์ และได้พัฒนาไปตามสภาพปัญหาของสังคม เช่น มีการกำหนดให้ทำงานบริการสังคมตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 และการนำมาใช้เป็นมาตรการหนึ่งในการป้องกันอุบัติเหตุจรรยาจร โดยศาลส่วนใหญ่มักมีคำสั่งให้คุมความประพฤติจำเลยในคดีขับรถขณะเมาสุราและต้องทำงานบริการสังคมควบคู่ไปด้วย ในปัจจุบันในการร่างแก้ไขกฎหมายหรือบัญญัติกฎหมายใหม่ ได้มีการนำแนวคิดการทำงานบริการสังคมเป็นวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอย่างหนึ่ง ได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติจราจร ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีจราจร และร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น

จากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศพบว่า ในประเทศแคนาดา พระราชบัญญัติยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน (The Youth Criminal Justice Act) ได้ระบุแนวทางการทำงานแทนโทษปรับ (Fine option programs) ว่าเมื่อเด็กที่ถูกกำหนดให้โดนปรับเด็กสามารถเลือกที่จะเข้าสู่โปรแกรมใช้การทำงานแทนโทษปรับได้ โดยโปรแกรมนี้อาจช่วยให้ทางเลือกสำหรับเด็กแทนที่การกักขังหรือจำคุก ในกรณีที่ไม่สามารถจ่ายค่าปรับได้ โดยจะกำหนด

เงื่อนไขที่เด็กและเยาวชนอาจชำระโทษปรับ โดยการสะสมหน่วย (คิดตามเวลาหรือวิธีอื่นๆ) จากการทำงานได้ นอกจากนี้ เด็กที่กระทำผิดยังสามารถเข้าสู่โปรแกรมนี้ในขั้นตอนที่แตกต่างกันของกระบวนการยุติธรรมก็ได้ เช่น ในช่วงการสิ้นสุดของระยะเวลาที่ให้ชำระเงิน ในช่วงออกคำสั่งรับรองการให้คำสัญญา หรือในขั้นตอนสุดท้ายก่อนที่จะนำไปกักขังหรือจำคุก เป็นต้น ส่วนในกรณีของประเทศไทย จะไม่มีมาตรการเช่นนี้เพราะตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 104 (3) กำหนดให้ในกรณีที่มีโทษปรับ ศาลมีอำนาจเปลี่ยนโทษปรับเป็นการคุมประพฤติเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ เพื่อเป็นการเลี่ยงโทษจำคุกหรือควบคุมตัวไว้ในสถานพินิจ

มาตรการทำงานบริการสังคมมีข้อดี คือ

1. กระตุ้นให้ผู้กระทำผิดตระหนักถึงความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคมมากยิ่งขึ้น เกิดความภาคภูมิใจว่ายังมีคุณค่าและสังคมยอมรับว่าผู้กระทำผิดมีความสำคัญต่อสังคมและยังทำคุณประโยชน์ต่อสังคม
2. ผู้กระทำผิดได้พัฒนาตนเองในด้านความรู้ ทักษะ ความสนใจ ความมีวินัย ตลอดจนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
3. ผู้กระทำผิดได้ชดเชยความเสียหายที่ก่อขึ้นด้วยการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม
4. เป็นการนำมาตรการทางเลือกอื่นมาใช้แทนวิธีการลงโทษ จำคุก หรือโทษปรับ โดยการจำกัดเสรีภาพ จำกัดเวลาพักผ่อนส่วนตัว และให้ทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งถือเป็นวิธีตอบแทนการละเมิดกฎหมายวิธีหนึ่ง

4.2.4 การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับรักษา (Compulsory Treatment)

จากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศพบว่า ศูนย์บำบัดฟื้นฟูแบบให้ที่พักอาศัย (Residential Treatment Centers) ของประเทศสหรัฐอเมริกามีความคล้ายคลึงกับมาตรการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับรักษาของประเทศไทยอย่างมาก โดย Residential Treatment Centers จะเป็นศูนย์บำบัดแบบให้ที่อยู่อาศัย มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้เข้าร่วมโครงสร้างการคุมประพฤติแบบระยะยาว และสนับสนุนการดูแลบำบัดสำหรับปัญหาเกี่ยวกับการใช้สารเสพติดหรือแอลกอฮอล์ ศูนย์นี้จะให้การดูแลและบริการแบบพิเศษ และการบำบัดรักษาการติดยาเสพติดและยาเสพติดแก่ผู้กระทำผิดที่รุนแรงและลหุโทษ การเลิกยา การฟื้นฟูสภาพจิตใจ และปัญหาเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึก เจ้าหน้าที่ของศูนย์จะประเมินพฤติกรรมทัศนคติและความก้าวหน้าของผู้กระทำผิดเป็นประจำ การประเมินทั้งหมดจะนำไปใช้กับการพิพากษา

ตัดสินใจต่อไป ผู้กระทำผิดอาจถูกพิพากษาให้มาตรวจเพื่อแก้ไขฟื้นฟูเป็นระยะเวลา 1 เดือนถึง 24 เดือน นอกจากนี้ ผู้พิพากษายังสามารถสั่งให้ผู้กระทำความผิดเข้ารับการแก้ไขฟื้นฟูในศูนย์บำบัด โดยเป็นเงื่อนไขของการปล่อยในช่วงก่อนการพิจารณาก็ได้ มาตรการ Residential Treatment Centers มักจะถูกใช้เป็นมาตรการเสริมแทนที่การคุมประพฤติปกติตามโปรแกรมของศาลยาเสพติด และผู้กระทำความผิดที่ล้มเหลวจากมาตรการนี้ โดยปกติจะถูกส่งกลับไปจำคุกยังเรือนจำตามคำพิพากษาต่อไป

มาตรการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับรักษา (Compulsory Treatment) เป็นมาตรการที่จัดขึ้นตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 โดยนำหลักการผู้เสพ (Drug User) คือ ผู้ป่วยมิใช่อาชญากรปกติมาใช้ เช่นเดียวกับกรณีที่ว่า ผู้ติดยาเสพติด (Drug Addict) เป็นผู้ป่วยที่ต้องรับการบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยนำหลักการชะลอการฟ้องมาใช้เพื่อให้ระบบแทนการดำเนินคดีอาญา (Diversion) มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ยังได้ขยายขอบเขตการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้ครอบคลุมถึงกลุ่มผู้เสพยาเสพติดต่อไป

- 1) ผู้เสพและมีไว้ในครอบครองยาเสพติดจำนวนเล็กน้อย
- 2) ผู้เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายยาเสพติดจำนวนเล็กน้อย และ
- 3) ผู้เสพและจำหน่ายยาเสพติดจำนวนเล็กน้อย

ซึ่งตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มีการขยายสถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์การเสพหรือติดยาเสพติดและสถานที่เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น โดยไม่จำกัดแต่เฉพาะหน่วยงานของกระทรวง ยุติธรรมเท่านั้น โดยมีการจัดตั้ง “ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด” ซึ่งถือเป็นรูปแบบหนึ่งของศูนย์กักขังผู้ถูกคุมประพฤติ (Probation Detention Center) ตามมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน ซึ่งศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนี้จะให้ที่พักสำหรับผู้ถูกคุมประพฤติในชุมชน แต่มีระดับการควบคุมค่อนข้างแน่นหนาว่าศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก และในระหว่างที่รับการฟื้นฟูและควบคุมนั้นผู้ถูกคุมประพฤติจะต้องทำงานบริการสังคมอีกด้วย โดยอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่อย่างใกล้ชิดตลอดเวลา ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดผู้รับการบำบัดรักษาจะถูกจำกัดเสรีภาพในศูนย์ ซึ่งคล้ายกับที่กักกันตัวชั่วคราวที่ไม่ใช่คุก เพราะมีสภาพความเป็นอยู่สะดวกสบายพอควร แต่ใช้ระบบรักษาความมั่นคงปลอดภัยขั้นต่ำแบบเรือนจำ (Minimum Security) ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ผู้เข้ารับการบำบัดต้องอยู่รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เป็นเวลาไม่เกิน 6 เดือน นับแต่วันถูกส่งตัวเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และหากผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดยังไม่เป็นที่

พอใจ คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดสามารถขยายเวลาออกไปได้อีก ก็ครั้งก็ได้ โดยครั้งหนึ่งไม่เกิน 6 เดือน และรวมกันทั้งหมดแล้วต้องไม่เกิน 3 ปี นับแต่วันที่ถูกส่งตัวเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

มาตรการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับรักษา (Compulsory Treatment) สามารถนำมาใช้กับเด็กที่กระทำผิดได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด ทั้งในฐานะที่เด็กเป็นผู้เสพและมีไว้ครอบครองเป็นจำนวนเล็กน้อย ทำให้เด็กและเยาวชนที่หลงผิดมีโอกาสดูแลตัวเองและพัฒนาตนเองได้โดยไม่ต้องรับโทษจำคุก ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อในแง่ลบมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งยังไม่มีประวัติทางคดีติดตัว ซึ่งจะทำให้เด็กสามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติ เช่น เรียนหนังสือ หรือทำงานหาเลี้ยงชีพ หลังจากที่ผ่านมาการบำบัดอย่างสมบูรณ์แล้ว และเป็นการป้องกันไม่ให้เด็กกลับไปเสพยาเสพติดและกระทำผิดซ้ำอีกในอนาคต โดยการนำมาตรการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับรักษา (Compulsory Treatment) มาใช้แทนการลงโทษจำคุกนั้นมีผลดีหลายประการ ดังนี้

ผลดีต่อตัวเด็กผู้ติดยาเสพติด

1. เป็นการบังคับให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพอยู่รับการฟื้นฟูสมรรถภาพจนครบทุกขั้นตอน ได้มีโอกาสพัฒนาตนเองให้สามารถเลิกเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้อย่างครบวงจร จนสามารถออกไปดำรงชีพอยู่ในสังคมได้ตามปกติ
2. เด็กผู้ติดยาเสพติดที่ผ่านการบำบัดสมบูรณ์แล้วไม่ต้องมีประวัติทางคดีติดตัว
3. เด็กผู้ติดยาเสพติดไม่ต้องถูกควบคุมร่วมกับอาชญากรอาชีพ

ผลดีต่อสังคมส่วนรวม

1. ลดปัญหาอาชญากรรมอันสืบเนื่องมาจากปัญหายาเสพติด ซึ่งจะเป็นผลกระทบต่อความสงบสุขของประชาชนและความมั่นคงของประเทศ
2. เป็นการหันเห (Diversion) เด็กผู้ติดยาเสพติดออกจากกระบวนการยุติธรรม และช่วยลดปริมาณผู้ต้องขังเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษในเรือนจำและสถานพินิจ
3. สนับสนุนนโยบายของรัฐในการแก้ไขปัญหายาเสพติด

4.2.5 การพักการลงโทษ (Parole)

การพักการลงโทษเป็นวิธีการในการเลี่ยงโทษจำคุกอีกวิธีหนึ่ง โดยการหันมาปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชนแทนการจำคุก แต่มาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการผสม คือ มีการใช้โทษจำคุกและต่อมาจึงปลดปล่อยออก หันมาปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชนแทนการจำคุกส่วนที่เหลือ

การพักการลงโทษ หมายถึง กรณีที่นักโทษเด็ดขาดที่ต้องโทษจำคุกในเรือนจำมาแล้วระยะหนึ่ง ได้รับการพิจารณาคัดเลือกให้ได้รับการปลดปล่อยก่อนครบกำหนด ตามคำพิพากษาภายใต้เงื่อนไขการสอดส่องดูแลควบคุมประพฤติ ไปจนกว่าจะครบกำหนดโทษตามคำพิพากษา ซึ่งหากกว่ามิได้มีการกระทำผิดคดีอื่นๆ ขึ้นอีก ภายในระยะเวลาดังกล่าว ผู้ได้รับการพักการลงโทษก็จะได้รับการปลดปล่อยเป็นอิสระ ไม่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขการควบคุมประพฤติอีกต่อไป

สำหรับการพักการลงโทษสำหรับเด็กและเยาวชน หมายถึงการปลดปล่อยเด็กหรือเยาวชนที่ศาลสั่งให้รับการฝึกและอบรมออกจากสถานฝึกและอบรม หลังจากที่เด็กหรือเยาวชนที่ศาลสั่งให้รับการฝึกและอบรมออกจากสถานฝึกและอบรมมาแล้วชั่วระยะเวลาหนึ่ง และมีความประพฤติดีขึ้นมาพอที่จะให้ออกมาอยู่ในสังคมภายนอกได้ โดยในต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ทางสถานฝึกและอบรมเป็นผู้เสนอความเห็นต่อหน่วยงานที่มีอำนาจ เช่น Juvenile Parole Board ในรัฐ Colorado หรือ Youth Commission ในรัฐ Illinois เป็นต้น ให้พิจารณาและมีคำสั่งให้พักการลงโทษแก่เด็กและเยาวชนเป็นรายบุคคล ส่วนในบางรัฐ เช่น รัฐ New York หัวหน้าสถานฝึกและอบรมเองมีอำนาจออกคำสั่งให้พักการลงโทษได้ ทั้งนี้ไม่เป็นหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัวที่จะพิจารณาออกคำสั่งอนุมัติแต่อย่างใด

ในระหว่างพักการลงโทษจะมีเจ้าพนักงานคุมประพฤติสำหรับผู้ที่ได้รับการลงโทษ หรือพนักงานพักการลงโทษ (Parole Officer) เป็นผู้ควบคุมดูแล สอดส่องความประพฤติและแนะนำช่วยเหลือให้ผู้ได้รับพักการลงโทษ (Parolee) สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ ขณะเดียวกันก็ช่วยหาโรงเรียนให้เรียน หางานให้ทำ และกระทำตนเป็นเสมือนเพื่อนและพี่เลี้ยง จนกว่าเด็กและเยาวชนจะมีอายุบรรลุนิติภาวะ หรือตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด อนึ่ง ระหว่างพักการลงโทษ ผู้มีอำนาจสั่งพักการลงโทษจะกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติ หรือทำทัณฑ์บนแก่ผู้ได้รับพักการลงโทษด้วยก็ได้

จากการศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายไทย พบว่า การพักการลงโทษสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทยนั้นไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดไว้โดยตรงอย่างชัดเจน แต่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการพักการลงโทษสำหรับนักโทษในเรือนจำตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ในส่วนของมาตรา 32(5) ซึ่งอาจนำมาปรับใช้กับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนซึ่งถูกควบคุมตัวในสถานฝึกและอบรม โดยปลดปล่อยเด็กหรือเยาวชนออกจากสถานฝึกและอบรม หลังจากที่เด็กหรือเยาวชนรับการฝึกและอบรมจากสถานฝึกและอบรมมาแล้วชั่วระยะเวลาหนึ่ง และมีความประพฤติดีขึ้นมาพอที่จะให้ออกมาอยู่ในสังคมภายนอกได้ โดยจะต้องมีคณะกรรมการซึ่งอาจมาจากสถาน

ฝึกและอบรมเองหรือหน่วยงานอื่นๆที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่พิจารณาว่าใครเป็นผู้มีความเหมาะสมจะได้พักการลงโทษ โดยพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นรายๆไป

4.3 วิเคราะห์มาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนของต่างประเทศที่สามารถนำมาปรับใช้กับการกระทำ ความผิดโดยเด็กในประเทศไทย

นอกจากมาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนของประเทศไทยที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ในประเทศต่างๆยังมีมาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนอีกหลายรูปแบบที่ใช้กันอยู่ในหลายประเทศ ที่สามารถนำมาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้อีก โดยมีดังต่อไปนี้

4.3.1 การกักขังในที่พักอาศัย (House Arrest, Home Confinement, Home Detention)

จากการศึกษารูปแบบมาตรการแก้ไขฟื้นฟูของสหรัฐอเมริกา พบว่า มาตรการกักขังที่บ้าน และการควบคุมตัวในที่พักอาศัย (House Arrest and Home Confinement) เป็นมาตรการหนึ่งที่หลายรัฐยอมรับและนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยอาจใช้เป็นองค์ประกอบหนึ่งของคำพิพากษาแบบ แยกส่วน (Spilt Sentence) เช่น การห้ามออกนอกบ้านในระยะเวลาที่กำหนด (curfew) ที่เป็นเงื่อนไข ของโปรแกรมคุมประพฤติแบบเข้ม หรืออาจเป็นการพิพากษาลงโทษแบบเฉพาะอย่างเดียว (Stand-Alone) ก็ได้ ตามมาตรการนี้ผู้กระทำความผิดจะได้รับอนุญาตให้ออกจากบ้านของพวกเขาในกรณี ไปประกอบอาชีพ ไปพบแพทย์ ทำงานบริการชุมชนตามที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ผู้กระทำความผิดไม่จำเป็นต้องอยู่ที่บ้านตลอดเวลา โดยความเคลื่อนไหวตลอดทั้งวันจะถูกจัดไว้ เป็นอย่างดี กำหนดการต่างๆจะต้องได้รับการอนุมัติล่วงหน้าจากเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ ซึ่ง มาตรการนี้มักจะใช้ควบคู่กับ โปรแกรมบำบัดรักษาหรือเงื่อนไขอื่นๆ ซึ่งในหลายกรณีมักใช้กับ มาตรการควบคุมโดยอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring)

จากการศึกษา พบว่า มาตรการกักขังในที่พักอาศัย เป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชน ที่เหมาะสมในการนำมาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด เนื่องจากการกักขังเด็กและเยาวชนที่บ้าน หรือที่พักอาศัยนั้นจะทำให้ผู้ปกครองหรือพ่อแม่สามารถควบคุมดูแลเอาใจใส่เด็กและเยาวชนได้ อย่างใกล้ชิด และเป็นการไม่แยกเด็กเยาวชนออกจากสังคม ครอบครัวและชุมชนของคนอีกด้วย ทำให้ไม่มีปัญหาในเรื่องปรับตัวให้เข้ากับสังคมเมื่อพ้นโทษ นอกจากนี้ ยังช่วยลดปัญหาเรื่องรอย มลทินหรือตราบาปจากการติดคุก ลดความเสี่ยงที่เด็กเยาวชนจะเรียนรู้อาชญากรรมจากอาชญากร

อาชีพในคุก ทำให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสกลับตัวเป็นคนดีมีมากขึ้น นอกจากนี้ มาตรการกักขังในที่พักอาศัยนั้นสามารถนำมามาตรการควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ร่วมกันได้

4.3.2 การควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring หรือ Electronic Surveillance)

มาตรการควบคุมโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์เป็นรูปแบบการควบคุมที่ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดแนบไปกับร่างกายของผู้กระทำผิด เพื่อเป็นการเตือนว่าการกระทำต่างๆของตนนั้นถูกเฝ้าดูอยู่ตลอดเวลา อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์จะช่วยให้สามารถติดตามตรวจตราผู้กระทำผิดความผิดได้ในระยะไกล โดยอาจเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ได้ทั้งสองทางหรือทางเดียว อุปกรณ์ที่ใช้ทางเดียวก็คือกำไลข้อมือหรือข้อเท้าที่ทำงานโดยการส่งคลื่นวิทยุออกมาเพื่อบอกตำแหน่ง อุปกรณ์ที่ใช้แบบสองทางก็เช่น การใช้อุปกรณ์โทรศัพท์ ใช้ระบบคอมพิวเตอร์ส้อมโทรศัพท์ไปเช็คยังที่พักอาศัยของผู้กระทำผิด เป็นต้น

จากการศึกษารูปแบบมาตรฐานแก้ไขฟื้นฟูของสหรัฐอเมริกา พบว่า มาตรการควบคุมโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) มักถูกใช้เป็นส่วนเสริมของมาตรการกักขังในที่พักอาศัย (House Arrest and Home Confinement Offenders) และมาตรการคุมประพฤติแบบเข้ม (Intensive Supervision Program) ในบางกรณี ผู้กระทำผิดอาจถูกพิพากษาให้ใช้มาตรการควบคุมโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์โดยตรง และอื่นๆเช่น ใช้มาตรการนี้หลังจากมีการฝ่าฝืนการคุมประพฤติที่ต้องโทษก่อนหน้านี้ ระยะเวลาโดยเฉลี่ยในการใช้มาตรการนี้อยู่ระหว่าง 45 และ 60 วัน โดยมีค่าธรรมเนียมสำหรับการควบคุมอยู่ในช่วง 7 ถึง 10 ดอลลาร์ต่อวัน

การนำมาตรการควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาปรับใช้ในประเทศไทยนั้นสามารถนำมาใช้กับผู้กระทำผิดทั้งที่เป็นเด็กได้เป็นอย่างดี เพราะจะไม่มีสร้างรอยมลทินให้แก่เด็ก ไม่ต้องควบคุมตัวเด็กไว้ในสถานพินิจ และยังสามารถควบคุมดูแลเด็กที่กระทำผิดได้อย่างใกล้ชิดอีกด้วย มาตรการควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์อาจกระทำได้โดยอาศัยบทบัญญัติมาตรา 26 แห่งประมวลกฎหมายอาญาที่ให้อำนาจศาลในการกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องโทษกักขังปฏิบัติตาม โดยต้องอยู่ในความดูแลของพนักงานคุมประพฤติด้วยเพื่อให้การบังคับใช้วิธีการนี้ได้ผล นอกจากนี้ยังอาจใช้มาตรการนี้กับผู้ที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวจากการประกันตัวในกรณีที่ไม่แน่ใจว่าผู้ต้องหาอาจหลบหนีหรือไปก่ออันตรายกับผู้อื่น

จากการศึกษาแนวทางในการนำวิธีการควบคุมผู้กระทำผิดโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทย พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่ากระทรวงยุติธรรมควรเป็นหน่วยงานหลักที่จะรับผิดชอบวิธีดังกล่าว โดยใช้เป็นเงื่อนไขของการคุมประพฤติ ซึ่งจะทำให้งานคุมประพฤติมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และเห็นว่าควรใช้กับผู้กระทำผิดที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน และความผิดนั้นต้องเป็นความผิดครั้งแรกเพราะมีโอกาสกลับตนเป็นคนดีมากกว่า

แต่ก็มีบางส่วนเห็นว่ามาตรการควบคุมผู้กระทำผิดโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์จำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการจัดหาเครื่องอุปกรณ์และจัดทำระบบควบคุมที่สมบูรณ์ ทำให้อาจมีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้กระทำผิดในราคาแพง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อเด็กกระทำความผิดและครอบครัวที่มีฐานะยากจนไม่สามารถรับภาระค่าใช้จ่ายได้ กลายเป็นไม่สามารถเข้าถึงความยุติธรรมเพราะความยากจน ซึ่งปัญหานี้รัฐควรเข้ามาช่วยเหลือโดยการรับภาระค่าใช้จ่ายแทนเด็กผู้กระทำผิด ในกรณีที่เด็กหรือครอบครัวมีฐานะยากจน แต่ทั้งนี้ควรพิจารณาเป็นรายบุคคลโดยดูจากรายงานการสืบเสาะพินิจของเจ้าพนักงานคุมประพฤติว่า ถ้าหากมีกำลังทรัพย์ในการรับภาระค่าใช้จ่ายได้ก็ควรให้เด็กหรือครอบครัวเป็นผู้รับผิดชอบ แต่ถ้าไม่มีรัฐจะเป็นผู้รับผิดชอบแทนโดยถือเป็นการให้สวัสดิการสังคมแก่เด็ก

นอกจากนี้ ถึงแม้จะยังไม่สามารถจัดสรรเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ไว้ใช้และจัดทำระบบที่สมบูรณ์ได้ แต่ในปัจจุบันก็สามารถใช้อุปกรณ์เท่าที่มีอยู่ เช่น โทรศัพท์บ้าน โทรศัพท์เคลื่อนที่ และกล้องดิจิทัลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มาใช้แทนเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ได้ไปพลางก่อนเช่นกัน

โดยสรุปแล้ว ประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยต่อวิธีการควบคุมผู้กระทำผิดโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทย โดยเห็นว่าเป็นผลดีต่อผู้กระทำผิด สังคมและชุมชน เป็นการหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกระยะสั้นและแบ่งเบา ภาระของความแออัดขังขังในเรือนจำมีประโยชน์มากกว่าการใช้วิธีการรอลงอาญาด้วยการคุมประพฤติ และหากนำมาใช้ประกอบกับเงื่อนไขการคุมประพฤติก็จะทำให้งานคุมประพฤติมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะช่วยให้ศาลมีความมั่นใจมากขึ้นในการใช้วิธีการรอลงอาญาด้วยการคุมประพฤติ

การจะนำมาตรการควบคุมผู้กระทำผิดโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการพิจารณา 3 ประการ คือ

---

³ อรรถพ สุจริตจันทร์, “ทัศนคติของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมต่อการนำวิธีการควบคุม ผู้กระทำผิดโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทย,” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533), หน้า 107.

ประการแรก นำมาทดลองปฏิบัติโดยใช้เป็นมาตรการเสริมการคุมประพฤติผู้กระทำผิดโดยใช้เป็นเงื่อนไขพิเศษในการคุมประพฤติ โดยให้กระทรวงยุติธรรมเป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบ และทดลองปฏิบัติในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีข้อจำกัดที่จะต้องเลือกปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่มีโทรศัพท์เพื่อตรวจสอบได้เท่านั้นเป็นการประยุกต์ใช้โดยให้พนักงานคุมประพฤติคอยตรวจสอบทางโทรศัพท์ประกอบการเยี่ยมบ้านผู้กระทำผิด โดยทดลองปฏิบัติ 1-2 ปี แล้วนำมาประเมินผลและจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ประการที่สอง นำมาตรการควบคุมผู้กระทำผิดโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้แทนการลงโทษจำคุกระยะสั้นซึ่งเป็นการลงโทษแนวใหม่ มีโทษลงโทษน้อยลงแต่เป็นการเปลี่ยนวิธีการให้เหมาะสมโดยมีหลักเกณฑ์เบื้องต้น ในการคัดเลือกผู้กระทำผิดที่ศาลอนุญาตให้ใช้มาตรการควบคุมโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้การเทียบเคียงหลักเกณฑ์ตามมาตรา 56 แห่งประมวลกฎหมายอาญาอันเป็นบทบัญญัติที่ศาลจะต้องใช้ดุลพินิจในการรอกำหนดโทษหรือรอการลงอาญาโดยพิจารณาเกณฑ์ โทษจำคุกที่ได้รับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำผิด และเหตุอันควรปราณีประกอบ

ประการสุดท้าย คือ นำมาตรการควบคุมผู้กระทำผิดโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้แทนการลงโทษกักขังโดยยกเลิกบัญญัติของกฎหมาย มาตรา 29 วรรค 2 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบัญญัติว่าการกักขังแทนค่าปรับจะต้องถูกกักขังในสถานที่ที่กักขังเฉพาะในสถานที่ที่ทางราชการกำหนดเท่านั้น ซึ่ง เมื่อยกเลิกบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวจะทำให้โทษกักขังทุกประเภทสามารถจะกักขังผู้กระทำผิดที่ใดก็ได้ที่มีใบเรือนจำ และสามารถนำวิธีการควบคุม ผู้กระทำผิดโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้แทนโทษกักขังได้ทุกประเภทซึ่ง สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่จะหลีกเลี่ยงโทษจำคุกระยะสั้น

4.3.3 การคุมประพฤติแบบเข้มงวด (Intensive Probation / Intensive Supervision Program)

การคุมประพฤติแบบเข้มงวดเป็นการปล่อยผู้กระทำผิดออกไปอยู่ในชุมชนภายใต้การควบคุมและสอดส่องอย่างเคร่งครัด ที่เพิ่มระดับของความเข้มงวดกวดขันให้มากขึ้นไปกว่าการควบคุมและสอดส่องในการคุมประพฤติปกติ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการจำคุกและลดการกระทำผิดที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต รวมทั้งลดข้อโต้แย้งด้านประสิทธิภาพของการคุมประพฤติที่เกิดจากการควบคุมดูแลที่ผ่อนปรนไม่เคร่งครัดเท่าที่ควรสำหรับผู้กระทำผิดบางประเภท ซึ่งทำให้เกิดความไม่มั่นใจในมาตรการคุมประพฤติ ประเด็นสำคัญของการนำวิธีการนี้ไปใช้ก็คือ ต้องใช้ให้เหมาะสมกับความผิด โดยที่ประสิทธิภาพของวิธีการดำเนินการจะขึ้นอยู่กับเพิ่มความถี่ของการปฏิสัมพันธ์ในการควบคุมดูแลระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้กระทำผิด โดยเน้นที่การ

ติดตามตรวจตราและควบคุมเพิ่มขึ้นจากให้การบริการด้านการแก้ไขฟื้นฟูเช่นที่ปฏิบัติอยู่ในการคุมประพฤติปกติ

การนำมาตรการคุมประพฤติแบบเข้มงวดมาปรับใช้เป็นมาตรการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชนสำหรับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนนั้นสามารถกระทำได้ และจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในด้านต่างๆ เช่น การแก้ไขฟื้นฟูพฤตินิสัย การควบคุมดูแลสอดส่อง และเพิ่มความเชื่อมั่นของสังคมได้ดีกว่าการคุมประพฤติปกติ แต่จะต้องมีการแก้ไขกฎหมายและระเบียบต่างๆ ให้มีรูปแบบการคุมประพฤติแบบเข้มงวดที่ชัดเจน และกำหนดอำนาจและหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติให้สามารถปฏิบัติงานในกรณีนี้ได้อย่างแท้จริง

ข้อดีและข้อเสียของวิธีการคุมประพฤติแบบเข้มงวด จากการศึกษาตัวอย่างการใช้วิธีการคุมประพฤติแบบเข้มงวดในต่างประเทศของ อรนิติย์ บุญยรัตนพันธ์⁴ ได้วิเคราะห์ผลดีผลเสียของการใช้วิธีการดังกล่าวไว้ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของการควบคุมและสอดส่องที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากความถี่ขึ้นของการรายงานตัวในวิธีการนี้ทำให้พนักงานคุมประพฤติสามารถทราบความเคลื่อนไหวของผู้ถูกคุมความประพฤติทุกกระยะ ซึ่งยากแก่การปกปิดข้อมูลหรือรายงานเท็จ

2. การคุมประพฤติแบบเข้มงวด ก่อให้เกิดผลดีในแง่ที่เสมือนเป็นการลงโทษตามแนวทางใหม่ที่สามารถปรับใช้กับผู้กระทำผิดแต่ละรายได้อย่างได้ผล เพราะเป็นทั้งการแก้ไขปัญหาลเฉพาะรายบุคคลและสามารถควบคุมผู้กระทำผิดได้ด้วย

3. ข้อจำกัดของมาตรการคุมความประพฤติแบบเข้มงวด คือ เมื่อมีข้อกำหนดเงื่อนไขที่มีความเคร่งครัดและเข้มงวดมากขึ้นเพียงใด การละเมิดกฎเกณฑ์ต่างๆ ก็เกิดขึ้นได้ง่ายกว่าการคุมประพฤติแบบปกติทำให้มีโอกาสถูกเพิกถอนได้มาก ประกอบกับการออกสอดส่องและการรายงานตัวที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้พนักงานคุมประพฤติพบการกระทำผิดของผู้ถูกคุมความประพฤติมากขึ้น

4. มาตรการคุมประพฤติแบบเข้ม มีความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับใช้กับวิธีการเพื่อความปลอดภัยหรือคำสั่งรอกการลงโทษ โดยกำหนดเงื่อนไขการคุมความประพฤติแทนการลงโทษจำคุก นอกจากนี้ยังสามารถใช้กับขั้นตอนภายหลังการจำคุก คือ ผู้กระทำผิดที่ได้รับการพักการลงโทษซึ่งเป็นผู้ที่มีความเสี่ยงสูงในการที่จะกระทำผิดซ้ำ

---

⁴อรนิติย์ บุญยรัตนพันธ์, “มาตรการคุมประพฤติแบบเข้ม,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต นิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 79-82.

5. ค่าใช้จ่าย หากพิจารณาเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในเรือนจำแล้วพบว่ามาตรการคุมประพฤติแบบเข้มมีค่าใช้จ่ายน้อยกว่าค่าใช้จ่ายภายในเรือนจำ

6. ผู้กระทำผิดที่ได้รับการคุมประพฤติแบบเข้มจะได้รับการแก้ไขฟื้นฟูและบำบัดรักษาตามสภาพปัญหาเฉพาะราย ย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อผู้กระทำผิดภายหลังพ้นโทษ คือมีทัศนคติที่ดีต่อการดำรงอยู่ในสังคมได้รับโอกาสในการปรับตัวเข้ากับสังคมได้รับการยอมรับจากสังคมมากกว่าผู้กระทำผิดที่ต้องโทษจำคุก

7. ผลดีของการออกสอดส่องอย่างเข้มงวดประชาชนในสังคมมีความมั่นใจในความปลอดภัยของตนเองและชุมชนมากขึ้น ทำให้เกิดการยอมรับในการกำวิธีการดังกล่าวไปใช้

4.3.4 การใช้ศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก (Probation Diversion Center)

การใช้ศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก เป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดรูปแบบหนึ่ง ซึ่งสามารถกระทำได้ในลักษณะของบ้านกึ่งวิถี (Half-way House) โดยเป็นการร่วมมือระหว่างกรมคุมประพฤติกับกรมราชทัณฑ์และอาจใช้ทัศนสถานแบบเปิด วัด หรือองค์กรเอกชนที่สามารถจัดสรรสถานที่ดำเนินการได้ โดยมีกรมคุมประพฤติเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการและดำเนินงานแก้ไขฟื้นฟู หรือจะกระทำในรูปแบบศูนย์รายงานตัวตอนกลางวัน (Day report Centre) ก็ได้

จากการศึกษารูปแบบมาตรฐานแก้ไขฟื้นฟูของสหรัฐอเมริกา พบว่า สามารถกำหนดให้มาตรการนี้เป็นเงื่อนไขหนึ่งในการคุมประพฤติได้ และในบางกรณี มาตรการศูนย์รายงานตัวกลางวัน (Day Reporting Centers) อาจกำหนดเป็นการลงโทษสำหรับการฝ่าฝืนขณะถูกคุมประพฤติก็ได้ โดยใช้เป็นมาตรการแทนที่การส่งกลับไปยังเรือนจำหรือสถานพินิจ ในบางเขตพื้นที่ มาตรการศูนย์รายงานตัวกลางวัน (Day Reporting Centers) เป็นขั้นตอนที่นำมาใช้ถัดมาจากมาตรการพักการลงโทษ บ้านกึ่งวิถี (half-way house) หรือใช้เป็นรูปแบบของการปล่อยในช่วงควบคุมตัวก่อนพิจารณา (supervised pre-trial release)

ส่วน “บ้านกึ่งวิถี” หมายถึง ที่พักของบุคคลที่เพิ่งพ้นโทษหรือบ้านพิเศษของเด็กหรือเยาวชนที่ได้รับการพักการลงโทษ หรือได้รับการปลดปล่อยจากสถานฝึกและอบรม บุคคลเหล่านี้จะออกไปศึกษาเล่าเรียนหรือประกอบอาชีพในชุมชน แล้วกลับมาพักอาศัยอยู่ในบ้านนี้ กล่าวคือเสมือนบ้านทดลอง หรือบ้านครึ่งทางระหว่างสถานฝึกและอบรมและบ้านของตนเอง ในบ้านกึ่งวิถีนี้มีที่ปรึกษา (Counselor) คอยให้การดูแลช่วยเหลือในปัญหาต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนเหล่านี้ค่อยๆ ปรับตัวเข้ากับสังคมทีละน้อยๆ และเมื่อเข้าสังคมได้ดีแล้วก็จะกลับไปอยู่กับบิดามารดา หรือผู้ปกครองยังบ้านของตน หรือหาบ้านอยู่เองโดยลำพังต่อไป ในสหรัฐอเมริกา บ้านกึ่งวิถีนี้มักจะเป็นส่วนหนึ่งของสมาคม Y.M.C.A หรือ Y.W.C.A

ในรัฐ Colorado มีบ้านกึ่งวิถีอีกแบบหนึ่งเป็นสถานที่กึ่งบ้านของเด็กและเยาวชนและกึ่งสถานฝึกและอบรม กล่าวคือเป็นบ้านที่พักของเด็กและเยาวชนที่ถูกศาลเยาวชนและครอบครัวสั่งคุมประพฤติ และศาลเห็นว่าเด็กและเยาวชนนั้นไม่สมควรที่จะอยู่ในบ้านของตนเองกับบิดามารดาหรือผู้ปกครองเพราะสิ่งแวดล้อมทางบ้านไม่ดี แต่ก็ยังไม่สมควรส่งเด็กหรือเยาวชนนั้นไปฝึกอบรมยังสถานฝึกและอบรม เด็กและเยาวชนที่อยู่ในบ้านกึ่งวิถีประเภทนี้จะออกไปศึกษาเล่าเรียน หรือประกอบอาชีพ เวลากลางวัน ตอนเย็นก็จะกลับมาพักค้างคืน ณ บ้านกึ่งวิถีนี้ โดยมีปรึกษา (Counselor) เป็นผู้คอยดูแลอบรม เรื่องความประพฤติ และช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้

สำหรับในประเทศไทยได้มีการดำเนินการ “บ้านกึ่งวิถี” อยู่เช่นกัน โดยมีการจัดตั้งบ้านกึ่งวิถี “ออก” ขึ้นสำหรับผู้ป่วยจากโรงพยาบาลโรคจิตและสำหรับผู้พ้นโทษ สำหรับบ้านกึ่งวิถีของผู้พ้นโทษนั้น มีชื่อเรียกว่า “บ้านสวัสดิ์” ตั้งอยู่บริเวณหน้าเรือนจำกลางคลองเปรม โดยมีกรมคุมประพฤติเป็นหน่วยงานผู้รับผิดชอบ แต่อาจมีความแตกต่างจากประเทศสหรัฐอเมริกาตรงที่ในบางรัฐ เช่น ในรัฐ Colorado ศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก (Probation Diversion Center) อาจดำเนินการโดยแปรรูปให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมดก็ได้

ในปัจจุบันประเทศไทยมีการดำเนินการ “บ้านกึ่งวิถี” อยู่หลายแห่ง เช่น

1. บ้านร่มเย็น จังหวัดนครสวรรค์

สถานที่ตั้ง เลขที่ 4 หมู่ที่ 1 ตำบลหนองบัว อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์

กลุ่มผู้รับการสงเคราะห์ ผู้ถูกคุมความประพฤติ และผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด
กิจกรรม การใช้ธรรมะบำบัด และการฝึกอาชีพ

2. ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต จังหวัดอำนาจเจริญ

สถานที่ตั้ง วัดเทพมงคล และวัดบ้านลาดคำ ตำบลบุง อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ

กลุ่มผู้รับการสงเคราะห์ ผู้ถูกคุมความประพฤติ ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ผู้ได้รับการพักการลงโทษหรือลดวันต้องโทษ และผู้พ้นโทษ
กิจกรรม การใช้ธรรมะบำบัด และการฝึกอาชีพ

3. บ้านพลังธรรมนำชีวิต จังหวัดชัยภูมิ

สถานที่ตั้ง วัดป่าบ้านพลัง ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

กลุ่มผู้รับการสงเคราะห์ ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด
กิจกรรม การให้ความรู้ด้านคุณธรรม/จริยธรรม และการฝึกอาชีพ

4. ศูนย์ช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้กระทำผิด (บ้านกึ่งวิถี) จังหวัดชัยภูมิ
สถานที่ตั้ง วัดป่าหนองคินคำ ตำบลบ้านแก่ง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ
กลุ่มผู้ขอรับการสงเคราะห์ ผู้พ้นจากการคุมความประพฤติ และผู้พ้นโทษ
กิจกรรม การให้ความรู้ทางด้านคุณธรรม/จริยธรรม และการทำงานสาธารณประโยชน์

5. บ้านกึ่งวิถี จังหวัดมหาสารคาม
สถานที่ตั้ง วัดป่าบึงวังยาว ตำบลแก้ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
กลุ่มผู้ขอรับการสงเคราะห์ ผู้พ้นโทษ ผู้ถูกคุมความประพฤติ
กิจกรรม การอบรมกล่อมเกล่าจิตใจโดยใช้กระบวนการธรรมะบำบัด และการศึกษาดูงาน

6. บ้านกึ่งวิถี จังหวัดกำแพงเพชร
สถานที่ตั้ง บ้านลำมะโกรก ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร
กลุ่มผู้ขอรับการสงเคราะห์ ผู้ถูกคุมความประพฤติ
กิจกรรม การจัดให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคมแบบกลุ่ม และการฝึกอาชีพ

7. บ้านกึ่งวิถี จังหวัดพัทลุง
สถานที่ตั้ง วัดโคกนคลาน ตำบลบ้านพร้าว อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง
กลุ่มผู้ขอรับการสงเคราะห์ ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด
กิจกรรม การบำบัด การฝึกอาชีพ และการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

4.3.5 การควบคุมในวันหยุดหรือควบคุมเป็นระยะๆ (Periodic Detention or Weekend Imprisonment)

จากการศึกษารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูของสหรัฐอเมริกา พบว่า การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดแบบนี้ เป็นมาตรการกึ่งควบคุมอย่างเข้ม กล่าวคือ เป็นวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่ยังไม่อยู่ชายที่จะได้รับการพิจารณาให้ได้รับการลงโทษและปล่อยไปโดยมีการควบคุมการประพฤติ และในขณะเดียวกันก็ยังไม่สมควรที่จะได้รับโทษจำคุก จึงใช้มาตรการกึ่งควบคุม โดยมีทั้งมาตรการการควบคุมและการปล่อยอย่างมีเงื่อนไขพร้อมๆ กัน

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยวิธีนี้ ผู้กระทำผิดจะถูกควบคุมไว้ในสถานควบคุม (Periodic Detention Centre) เฉพาะในวันเสาร์อาทิตย์ โดยผู้กระทำผิดจะต้องมารายงานตัวต่อสถานควบคุม เวลา 19.00 น. ของวันศุกร์ และจะได้รับการปล่อยกลับบ้านในเย็นวันอาทิตย์ เพื่อผู้กระทำผิดจะได้กลับไปใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวและทำงานเพื่อเลี้ยงชีพตามปกติ และเมื่อถึงวันศุกร์สุด

สัปดาห์ก็กลับมาประจำที่ศูนย์ควบคุมอีกชั้นหนึ่ง เช่นนี้ไปจนกว่าจะครบกำหนดโทษ ซึ่งปกติจะไม่ น้อยกว่า 3 เดือน และไม่มากกว่า 12 เดือน

ในระหว่างวันเสาร์ - อาทิตย์ ผู้กระทำผิดที่ศาลพิพากษาให้ถูกควบคุมในวันหยุด จะต้องทำงานภายในและภายนอกสถานควบคุม แต่งานส่วนใหญ่จะเป็นงานภายนอกซึ่งเป็นงานที่ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน โดยออกไปทำความสะอาด ปรับปรุงสถานที่ ทาสี ตกแต่ง ตัดหญ้า และซ่อมแซม ตาม โรงพยาบาล สถานสงเคราะห์คนชรา โรงเรียน หรือสาธารณะสถานต่างๆ สำหรับงานในสถานควบคุมนั้น เป็นงานเกี่ยวกับการฝึกวิชาชีพบางอย่าง การประชุมกลุ่มสัมมนา การสนทนา การเรียนในชั้นเรียนและทำความสะอาดสถานควบคุมแล้วแต่ความเหมาะสม ทั้งนี้ ในบางแห่งจะมีกิจกรรมเพิ่มเติมในคืนวันพุธหรือพฤหัสบดี โดยมีประชุมกลุ่มสัมมนาเกี่ยวกับ พฤติกรรมในการกระทำผิด และความประพฤติของแต่ละบุคคล ผู้ต้องโทษนี้จะต้องปฏิบัติตาม ระเบียบและกฎเกณฑ์ของสถานควบคุม โดยเคร่งครัด เช่น จะต้องมารายงานตัวภายในกำหนด ห้าม หลบหนีเที่ยว คืมสุรา หรือสิ่งมีนเมา ยาเสพติด ตลอดจนวิวาท หากมีการฝ่าฝืนเมื่อได้การตักเตือน แล้วยังมีการปฏิบัติอีก ก็จะถูกส่งตัวกลับไปให้ศาลมีคำพิพากษาใหม่ ซึ่งอาจมีผลให้ต้องได้รับโทษ จำคุกในเรือนจำต่อไป

จากการศึกษาบทบัญญัติกฎหมายของไทยแล้วพบว่า มาตรการควบคุมในวันหยุดหรือ ควบคุมเป็นระยะๆ นั้นสามารถนำมาปรับใช้กับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนที่เป็นเด็กได้ แต่ ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายกำหนดชัดเจนว่าให้สามารถควบคุมตัวเด็กเป็นระยะๆ หรือเฉพาะวันหยุดได้ จึงต้องมีการดำเนินการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น ระเบียบการควบคุมตัวของเด็กที่กระทำผิด ให้เปิดช่องให้กระทำได้เสียก่อน นอกจากนี้ ปัจจุบันก็ยังไม่มีศูนย์ควบคุมในวันหยุดหรือควบคุม เป็นระยะๆ โดยเฉพาะรองรับ และไม่มีหน่วยงานใดที่กำหนดให้ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบชัดเจน โดยตรง ทำให้การดำเนินงานอาจประสบปัญหาในขั้นตอนต่างๆ ได้ ซึ่งหน่วยงานที่มีหน้าที่ เกี่ยวข้องปัจจุบันก็คือ กรมคุมประพฤติ ดังนั้นในอนาคต อาจกำหนดให้เป็นหน้าที่อีกประการหนึ่ง ของกรมคุมประพฤติก็ได้

4.3.6 ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมประพฤติ (Probation Detention Centre)

จากการศึกษารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูของสหรัฐอเมริกา พบว่า เป็นมาตรการซึ่งให้ที่ พักอาศัยสำหรับผู้ถูกคุมประพฤติในชุมชน แต่มีระดับการควบคุมค่อนข้างแน่นหนาว่าศูนย์เลี้ยง โทษจำคุก ในระหว่างที่รับการฟื้นฟูและควบคุมนั้นผู้ถูกคุมประพฤติจะต้องทำงานบริการสังคมอีก ด้วย โดยอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่อย่างใกล้ชิดตลอดเวลา ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมประพฤตินี้ ผู้กระทำผิดจะถูกจำกัดเสรีภาพในศูนย์ ซึ่งคล้ายกับที่กักกันตัวชั่วคราวที่ไม่ใช่คุก เพราะมีสภาพ

ความเป็นอยู่สะดวกสบายพอควร แต่ใช้ระบบรักษาความมั่นคงปลอดภัยขั้นต่ำแบบเรือนจำ (Minimum Security)

จากการศึกษาบทบัญญัติกฎหมายของไทยแล้วพบว่า หากจะนำมาตรการศูนย์กักขังผู้ถูกคุมประพฤติมาใช้ในประเทศไทย ก็สามารถนำมาปรับใช้ในส่วน of ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 โดยกำหนดตั้งเป็นศูนย์กักขังนี้ได้ หรือจะใช้แดนพิเศษที่แยกต่างหากในเรือนจำก็สามารถเป็นไปได้

4.3.7 การควบคุมประพฤติแบบฝึกค่ายทหาร (Boot Camp Program)

จากการรูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูของสหรัฐอเมริกา พบว่า มาตรการคุมประพฤติแบบค่ายฝึกทหารเป็นมาตรการที่ใช้กับผู้กระทำความผิดอุกฉกรรจ์ซึ่งมีอายุระหว่าง 17-30 ปีแทนการลงโทษระยะยาว วิธีการที่ใช้จะเป็นการฝึกโดยใช้วิธีแบบทหาร ทั้งด้านสภาพร่างกายและสภาพจิตใจ โปรแกรมนี้เน้นสร้างการเรียนรู้ระเบียบวินัยอย่างยิ่ง รวมไปถึงให้การฝึกอบรมความรู้ให้การศึกษา อบรมอาชีพต่างๆด้วย หลังจากผู้กระทำความผิดออกจากโปรแกรมแล้วจะถูกคุมความประพฤติต่อไปอีกระยะเวลาหนึ่ง การคุมความประพฤติแบบค่ายฝึกทหารจัดอยู่ในระดับความเข้มงวดสูงสุดของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน โดยเป็นรองจากการจำคุกเท่านั้น

จากการศึกษาบทบัญญัติกฎหมายของไทยแล้ว พบว่า ในปัจจุบันได้มีการนำแนวคิดการควบคุมประพฤติแบบฝึกค่ายทหาร (Boot Camp Program) นี้มาปรับใช้ในส่วนของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในรูปแบบ “ค่ายวิวัฒน์พลเมือง” อยู่แล้ว หากแต่เมื่อนำมาใช้เป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก ผู้ปฏิบัติงานที่เป็นครูฝึกควรต้องมีความรู้ ทักษะ และทักษะในการแก้ไขฟื้นฟูชนิดเข้มสำหรับเด็กอย่างแท้จริง

4.4 ปัญหาและอุปสรรคในการนำมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้ในการกระทำความผิดโดยเด็กในประเทศไทย

การดำเนินการเพื่อนำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดชุมชนหลายรูปแบบมาใช้ปฏิบัติในระบบงานยุติธรรมสำหรับเด็กในประเทศไทย ยังมีปัญหาและอุปสรรคที่เป็นตัวแปรสำคัญอีกหลายประการ ดังที่จะได้กล่าวดังต่อไปนี้

4.4.1 ปัญหาด้านการบังคับใช้

ในส่วนการบังคับใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย มีมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนบางอย่างที่มีกฎหมายรองรับอยู่แล้ว และเอื้ออำนวยให้มีการบังคับใช้ได้ แต่ไม่ได้มีการบังคับใช้มาตรการเหล่านั้นอย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงควรบังคับใช้ให้ครอบคลุมกว้างขวาง และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การกักขังที่บ้านหรือที่พักอาศัย

จากการศึกษากฎหมายของประเทศไทยแล้ว เห็นว่า มาตรการกักขังที่บ้านไม่ใช่เรื่องใหม่ของประเทศไทย เพียงแต่ไม่เคยนำมาปรับใช้ให้จริงจังเท่านั้น เนื่องจากในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 24⁵ ให้อำนาจศาลในการสั่งกักขังผู้กระทำผิดไว้ในที่อาศัยของผู้นั้นเอง หรือของผู้อื่นที่ยินยอมรับผู้นั้นไว้ หรือสถานที่อื่นที่อาจกักขังได้ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ถูกกักขัง นอกจากนี้ มาตรา 26⁶ ของกฎหมายอาญายังให้ผู้ต้องโทษกักขังสามารถประกอบอาชีพของตนในสถานที่นั้นก็ได้ โดยที่ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องโทษกักขังกระทำอย่างใดหรือไม่ก็ได้

⁵ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 24 บัญญัติว่า

“ผู้ใดต้องโทษกักขัง ให้กักตัวไว้ในสถานที่กักขังซึ่งกำหนดไว้อันมิใช่เรือนจำ สถานีดำรวจ หรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน”

ถ้าศาลเห็นเป็นการสมควร จะสั่งในคำพิพากษาให้กักขังผู้กระทำผิดไว้ในที่อาศัยของผู้นั้นเองหรือของผู้อื่นที่ยินยอมรับผู้นั้นไว้ หรือสถานที่อื่นที่อาจกักขังได้ เพื่อให้เหมาะสมกับประเภทหรือสภาพของผู้ถูกกักขังก็ได้”

ถ้าความปรากฏแก่ศาลว่า การกักขังผู้ต้องโทษกักขังไว้ในสถานกักขังตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้นั้น หรือทำให้ผู้ซึ่งต้องพึ่งพาผู้ต้องโทษกักขังในการดำรงชีพได้รับความเดือดร้อนเกินสมควร หรือมีพฤติการณ์พิเศษประการอื่นที่แสดงให้เห็นว่าไม่สมควรกักขังผู้ต้องโทษกักขังในสถานที่ดังกล่าว ศาลจะมีคำสั่งให้กักขังผู้ต้องโทษกักขังในสถานที่อื่นซึ่งมิใช่ที่อาศัยของผู้นั้นเอง โดยได้รับความยินยอมจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่อื่นก็ได้ กรณีเช่นนี้ให้ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งให้ผู้ต้องโทษกักขังปฏิบัติ และหากเจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ดังกล่าวยินยอม ศาลอาจมีคำสั่งแต่งตั้งผู้นั้นเป็นผู้ควบคุมดูแล และให้ถือว่าผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายนี้”

⁶ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 26 บัญญัติว่า

ดังนั้นเพื่อให้มีการใช้มาตรการกักขังที่บ้านเป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กมากขึ้น ศาลจะต้องใช้ดุลยพินิจพิจารณาให้มีการบังคับใช้ประมวลกฎหมายมาตรา 24 และมาตรา 26 เพื่อใช้โทษกักขังที่บ้านแทนการกักขังในเรือนจำหรือสถานพินิจอย่างจริงจัง

2. การทำงานบริการสังคม

ในประเทศไทยมีการนำการทำงานบริการสังคม ซึ่งเป็น “วิธีการชดเชยค่าเสียหายแก่ชุมชน” มาใช้แทน “มาตรการแทนโทษจำคุกระยะสั้น” ประการหนึ่ง และใช้แทน “มาตรการแทนการกักขังแทนโทษปรับ” ที่ผู้กระทำผิดต้องถูกลงโทษแก่อิสรภาพ (โทษกักขัง) และถูกลงโทษทางเศรษฐกิจ (โทษปรับ) อีกประการหนึ่งโดยรัฐ เมื่อครบทัศนะ และแนวคิดที่นำการทำงานบริการสังคมมาใช้ในสังคมไทยมีความสับสนจากหลายแนวทางเช่นนี้ จึงส่งผลให้เกิดแนวทางการปฏิบัติที่คาบเกี่ยวและไม่ชัดเจนตามมา หน่วยงานที่ปฏิบัติจึงไม่สามารถบริหารจัดการรวมทั้งจัดรูปแบบการทำงานบริการสังคมไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ กรณีที่จะนำการทำงานบริการสังคมมาใช้เป็น “วิธีการชดเชยค่าเสียหายแก่เหยื่อหรือชุมชน” ตามปรัชญาดั้งเดิมก็จะต้องบริหารจัดการให้รูปแบบการทำงานบริการสังคมให้เป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำประชาชาติว่าด้วย มาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดนอกเรือนจำ (UN Standard Minimum Rules for Non-Custodial Measures) (The Tokyo Rules) หรืออย่างน้อยควรมีการกำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงานให้สูงเพียงพอจะใช้ชดเชยค่าเสียหายหรือเหมาะสมกับความผิดที่กระทำต่อชุมชน คือระหว่าง 40 – 240 ชั่วโมงภายในระยะเวลา 12 เดือน

ในขณะที่กรณีที่จะนำมาใช้แทน “มาตรการแทนโทษจำคุกระยะสั้น” โดยผนวกเป็นส่วนหนึ่งของเงื่อนไขการคุมความประพฤติ เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 กำหนดไว้เช่นนั้น ผลที่ปรากฏตามมาก็คือ ศาลนิยมสั่งให้งานบริการสังคมเป็นจำนวนมากแต่สั่งจำนวนชั่วโมงไม่สูงนัก คือประมาณ 12 ชั่วโมง แม้ว่าจะกำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงานไว้ไม่สูงนักแต่

“ถ้าผู้ต้องโทษกักขังถูกกักขังในที่อาศัยของผู้นั่นเอง หรือของผู้อื่นที่ยินยอมรับผู้นั้นไว้ ผู้ต้องโทษกักขังนั้นมีสิทธิที่จะดำเนินการในวิชาชีพของตนในสถานที่ดังกล่าวได้ ในการนี้ศาลจะกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องโทษกักขังปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดหรือไม่ก็ได้ แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร”

กระบวนการของเจ้าหน้าที่ซึ่งเกิดจากการอนุมัติให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่ศาลสั่งแต่ละรายไม่แตกต่างจากการสั่งทำงาน 250 ชั่วโมงประการหนึ่ง

อีกประการหนึ่งเมื่อมีปริมาณคดีที่ต้องเข้าคิวรอทำงานบริการสังคมจำนวนมาก เจ้าหน้าที่จึงมักใช้วิธีการทำงานบริการสังคมแบบกลุ่มแทน เพื่อผู้ถูกคุมความประพฤติจะได้ทำงานแล้วเสร็จได้จำนวนมากๆ ในคราวเดียวผลที่ตามมาคือ มาตรการดังกล่าวไม่ได้สร้างสรรค์ให้เกิดมรรคผลใด ๆ ตามมาเท่าที่ควร ทั้งแก่ผู้ถูกคุมความประพฤติ แก่เหยื่อ และแก่ชุมชน นอกจากการบรรลุผลสำเร็จในการประชาสัมพันธ์ผลงานของการคุมประพฤติ และได้ชื่อที่สามารถรักษาและปฏิบัติตามคำสั่งศาลได้อย่างครบถ้วนอันเป็นการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายไว้ได้ จึงไม่น่าแปลกใจที่ผลวิจัยเกี่ยวกับการทำงานบริการสังคมโดยมากพบว่า จำนวนชั่วโมงในการทำงานไม่มีนัยสำคัญทางสถิติใด ๆ กับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่ทำงานบริการสังคม

ในช่วงที่ผ่านมา ส่วนในกรณีที่จะนำมาใช้แทน “มาตรการแทนการกักขังแทนโทษปรับ” นั้นเป็นวิธีการที่มีเป้าหมายเพื่อลดความแออัดในเรือนจำอัน เนื่องจากคนยากจนไม่มีเงินเสียค่าปรับซึ่งแต่เดิมจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับทำให้เกิดความคับคั่งในเรือนจำขึ้น การใช้งานบริการสังคมเพื่อการนี้จึงสนองต่อวัตถุประสงค์แห่งการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมให้มีความสะดวกคล่องตัวยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกวิธีหนึ่ง วิธีการดังกล่าวจึงน่าจะช่วยแก้ปัญหาหนักโทษล้นลูกได้ประการหนึ่งและช่วยเพิ่มทางเลือกให้แก่คนจนที่ถูกลงโทษปรับอีกประการหนึ่ง แต่หน่วยงานปฏิบัติจะต้องมีมาตรการรองรับที่เหมาะสมต่อไป ซึ่งในกรณีนี้เป็นเรื่องของ “รัฐ” กับการจัดบริการต่อ “คนจน” โดยตรงเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดย “เหยื่ออาชญากรรม” ไม่ได้มีส่วนได้เสียต่อการชดใช้เหยียวายาใด ๆ

อย่างไรก็ตามแม้ว่ารัฐและสังคมไทยจะมีการใช้การทำงานบริการสังคมเพื่อสนองต่อวัตถุประสงค์หลายประการที่ขัดแย้งกันในตัวเองก็ตาม แต่หากรัฐและสังคมประสงค์จะใช้วิธีการเช่นนี้ก็ย่อมสามารถกระทำได้เพียงแต่หน่วยปฏิบัติต้องมีความชัดเจนต่อการจัดจำแนกประเภทคดี การเสนอเงื่อนไขต่อศาลที่เหมาะสมกับประเภทคดีและเป้าหมายแห่งการใช้งานว่าควรเข้าข่ายช่องทางการทำงานแบบใดมิใช่เสนอตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ตายตัวดังที่เป็นอยู่ ซึ่งก่อให้เกิดภาระงานล้นมือ เสียเวลาดำเนินการอย่างสูญเปล่าโดยไม่ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายใดๆ อย่างชัดเจน รวมทั้งเป้าหมายในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลตามวัตถุประสงค์หลักของการคุมประพฤติอีกด้วย

นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตว่า การทำงานบริการสังคมในประเทศไทยมีความแตกต่างในวิธีปฏิบัติที่อาจก่อให้เกิดปัญหา เช่น การกำหนดชั่วโมงการทำงานที่เหมาะสม การตรวจสอบการทำงานบริการสังคม และการกำหนดประเภทของงานซึ่งในส่วนของประเภทงานนี้ ในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา จะให้เป็นดุลพินิจของพนักงานคุมประพฤติเพราะพนักงานคุมประพฤติจะมีข้อมูลและมีการจำแนกผู้ถูกคุมความประพฤติ (Probation Classification) อย่างเป็นระบบ จึงสามารถวางลักษณะงานที่เหมาะสมกับผู้ถูกคุมความประพฤติได้ค่อนข้างดี อีกทั้งยังมีงบประมาณเพียงพอในการจัดเจ้าหน้าที่ออกดูแลตรวจสอบการทำงานบริการสังคม ณ หน่วยงานรองรับ

สำหรับในกรณีของเด็กและเยาวชน การกักขังแทนค่าปรับจะกระทำไม่ได้เพราะมาตรา 107 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2534 กำหนดให้กระทำมิได้ โดยจะต้องเปลี่ยนวิธีการไปเป็นควบคุมตัวเพื่อฝึกไว้ในสถานพินิจ สถานศึกษา หรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานแนะนำทางจิต ตามเวลาที่ศาลกำหนดแต่ต้องไม่เกินหนึ่งปี โดยไม่ต้องคำนึงว่าค่าปรับจะมากน้อยเพียงใด ดังนั้นจึงควรแก้ไขกฎหมายให้การทำงานบริการสังคมเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ศาลจะพิจารณาให้นำมาใช้กับเด็กและเยาวชนได้นอกเหนือจากการควบคุมตัวเพื่อฝึกไว้ในสถานพินิจ สถานศึกษา หรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานแนะนำทางจิต ทั้งนี้เพื่อให้เด็กและเยาวชนนั้นสามารถดำรงชีวิตตามปกติ เช่น เรียนหนังสือหรือประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองต่อไปได้ โดยอาจใช้เป็นมาตรการแทนการกักขังแทนค่าปรับหรือจะใช้ควบคู่กันไปกับการเข้ารับการฝึกอบรมในสถานฝึกอบรมต่างๆแบบไม่ควบคุมตัวก็ได้

3. การพักการลงโทษ

จากการศึกษาพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 แล้วพบว่า ระบบพักการลงโทษมีปัญหาในเรื่องระบบกลั่นกรองผู้กระทำความผิดที่สมควรได้รับการพักการลงโทษที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และยังไม่สร้างความมั่นใจให้แก่สังคมได้เท่าที่ควร โดยปกติแล้วระบบการพักการลงโทษจะต้องประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. การคัดเลือกผู้รับการพักการลงโทษ
2. การเตรียมการปลดปล่อยผู้ได้รับการพักการลงโทษ

โดยปกติแล้ว จะมีระบบคณะกรรมการ เพื่อพิจารณาคัดเลือกผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษ คณะกรรมการดังกล่าวนี้ ประกอบด้วยบุคคลจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกระบวนการ

ยุติธรรม และสมาชิกคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ประจำในคณะกรรมการพักการลงโทษดังกล่าว โดยคณะกรรมการจะทำหน้าที่ในการพิจารณากลับกรองรายงานการขอพักการลงโทษที่เสนอขึ้นมา รายงานนี้จะถูกจัดทำโดยเจ้าหน้าที่ของเรือนจำ เสนอต่อคณะกรรมการพิจารณาการพักการลงโทษ ชุดเล็ก เพื่อกลับกรองและสัมภาษณ์ผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษทุกรายแล้วจึงทำรายงานเสนอ คณะกรรมการพักการลงโทษชุดใหญ่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจะเป็นผู้ตัดสินว่าใครควรจะได้รับการพักการลงโทษ

ดังนั้นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคม คณะกรรมการพิจารณาทั้งชุดเล็กและชุดใหญ่จึงควรประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่หรือตัวแทนของชุมชน เช่น เจ้าหน้าที่กรปกครองส่วนท้องถิ่น อบต. อบจ. หรือองค์กรภาคเอกชนอื่นๆ เพื่อให้เกิดความมีส่วนร่วมของภาคชุมชนในการตัดสินใจว่าจะให้ผู้กระทำผิดสมควรได้รับการพักการลงโทษและปล่อยกลับคืนสู่ชุมชนหรือไม่ เพราะชุมชนเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการพักการลงโทษนี้ และจะช่วยลดปัญหาการไม่ยอมรับผู้กระทำผิดของชุมชนลงได้ในระดับหนึ่ง โดยเจ้าหน้าที่หรือตัวแทนของชุมชนจะต้องได้รับการสรรหาและคัดเลือกมาจากประชาชนในชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆอย่างแท้จริง

ในด้านเตรียมการปลดปล่อยจะต้องให้หน่วยงานภาคเอกชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกอบรมผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษให้ทราบแนวทางการแก้ไขปัญหากับการปรับตัวให้เข้ากับสังคม และด้านอื่นๆเช่น ติดต่อหางาน

ประเด็นในส่วนการดูแลสอดส่องคุมประพฤติผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษจะต้องได้รับการดูแลสอดส่องดูแลคุมประพฤติโดยพนักงานคุมประพฤติซึ่งจะต้องทำหน้าที่หลายประการ คือ

1. การเยี่ยมบ้าน เพื่อสร้างความสัมพันธ์และดูแลทุกข์สุข ตลอดจนเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษ
2. แนะนำดูแล และให้คำปรึกษาผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษในเรื่องต่างๆ
3. เขียนรายงานเกี่ยวกับผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษ

แต่ในส่วนอำนาจของเจ้าพนักงานคุมประพฤดียังมีข้อจำกัดหลายประการในการบังคับใช้กฎหมาย โดยให้อำนาจให้แก่เจ้าพนักงานคุมประพฤติในการเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิด หรือบุคคลอื่นๆที่รู้ข้อมูลมารายงานตัวและให้ข้อมูล เพื่อให้การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผู้ได้รับ

การพักการลงโทษได้รับข้อมูลที่ถูกต้องกฎหมายให้อ่านเอาไว้แต่ไม่ได้กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามไว้อย่างชัดเจน ทำให้ในทางปฏิบัติไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเต็มที่

นอกจากนั้น ในการพักการลงโทษ หน่วยงานรัฐควรจะต้องศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ ติดต่อกับผู้นำชุมชนในท้องถิ่น จัดหาหรือติดต่อบ้านกึ่งวิถี หรือศูนย์พักพิงผู้พ้นโทษ หรือสมาคม สงเคราะห์ผู้พ้นโทษต่างๆ ให้แก่ผู้รับการพักการลงโทษ โดยอาจทำเป็นข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างหน่วยงานของรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานเอกชนอื่นๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรการกุศล องค์กรสังคมสงเคราะห์ต่างๆ เพื่อกำหนดแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชนต่อไป

4.4.2 ปัญหาด้านกฎหมาย

การนำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนมาใช้กับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนมีประเด็นปัญหาในด้านกฎหมายดังต่อไปนี้

1. มาตรการใช้ดุลยพินิจสั่งไม่ฟ้องของอัยการตามมาตรา 63 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2534

ควรแก้ไขกฎหมายเพื่อเพิ่มอำนาจให้แก่ศาลในการพิจารณาใช้ดุลยพินิจด้วยโดยไม่ต้องรออัยการสั่งฟ้องอย่างเดียว และควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนในส่วนการดำเนินคดีอาญาของเด็กและเยาวชน มาตรา 63 วรรคสอง วรรคสาม โดยแก้ไขจำนวนโทษสูงสุด เพื่อเปิดช่องให้สามารถนำมาตรการแก้ไขในชุมชนมาใช้กับคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิดได้ทุกกรณี (ยกเว้นในกรณีเป็นความผิดรุนแรงมาก เช่น ฆ่าคนตายโดยเจตนา) โดยพิจารณาพิเคราะห์เป็นรายบุคคลไปจากรายงานสืบเสาะข้อเท็จจริงต่างๆของเจ้าหน้าที่ของกรมคุมประพฤติ

2. การคุมประพฤติแบบเข้มงวด

ในปัจจุบันประเทศไทยมีการใช้มาตรการคุมประพฤติแบบปกติอยู่แล้ว ดังนั้น หากจะพัฒนาขึ้นเพื่อใช้เป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชน ก็สามารถเพิ่มระดับของความเข้มงวดให้มากขึ้น และดำเนินการรองรับด้านกฎหมายด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง คือ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 32(5) ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 และ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.

2534 มาตรา 104 (3) โดยให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ใช้มาตรการคุมประพฤติแบบเข้มงวดได้โดยตรงใน
ทุกกรณี หรือสั่งให้ใช้ร่วมกับมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนอื่นๆก็ได้ รวมไปถึงต้อง
ปรับปรุงแก้ไขระเบียบปฏิบัติ รวมถึงวิธีการคุมประพฤติให้มีความเข้มงวดมากขึ้น โดยอาศัยแนว
ทางการคุมประพฤติแบบเข้มงวดของต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

3. การควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์

การนำวิธีการควบคุมผู้กระทำผิดโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้แทนการ
ลงโทษกักขังสามารถกระทำได้โดยยกเลิกบัญญัติของกฎหมาย มาตรา 29 วรรค 2 แห่ง ประมวล
กฎหมายอาญา ซึ่งบัญญัติว่าการกักขังแทนค่าปรับจะต้องถูกกักขังในสถานที่กักขังเฉพาะในสถานที่
ที่ทางราชการกำหนดเท่านั้น ซึ่ง เมื่อยกเลิกบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวจะทำให้โทษกักขังทุก
ประเภทสามารถจะกักขังผู้กระทำผิดที่ใดก็ได้ที่มีใบเรือนจำ และสามารถนำวิธีการควบคุมผู้กระทำ
ผิดโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้แทนโทษกักขังได้ทุกประเภทซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์
ของกฎหมายที่จะหลีกเลี่ยงโทษจำคุกกระยะสั้น

สำหรับเด็กและเยาวชนนั้นจะไม่ใช้หลักเดียวกันตามประมวลกฎหมายอาญา
มาตรา 29-30 เช่นเดียวกับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ กล่าวคือ ในกรณีที่มีคำพิพากษาให้รับโทษปรับ
และเด็กหรือเยาวชนนั้นไม่จ่ายหรือไม่สามารถจ่ายค่าปรับได้ ศาลจะเปลี่ยนโทษกักขังแทนค่าปรับ
เป็นการควบคุมเพื่อและอบรมในสถานพินิจ หรือ สถานฝึกและอบรม ดังนั้นจึงควรแก้ไขเพิ่มเติม
บทบัญญัติให้สามารถควบคุมตัวไว้ในสถานที่อื่นนอกเหนือจากสถานพินิจหรือสถานฝึกและ
อบรม เช่น ที่พักอาศัย หรือสถานที่อื่นๆในชุมชน เพื่อให้สามารถนำมาตรการควบคุมโดยเครื่องมือ
อิเล็กทรอนิกส์มาปรับใช้ได้

4. ศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก - การควบคุมในวันหยุดหรือควบคุมเป็นระยะ ๆ - ศูนย์ กักขังผู้ถูกคุมประพฤติ - การควบคุมประพฤติแบบฝึกค่ายทหาร

มาตรการเหล่านี้เป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนซึ่งยอมรับและใช้
กันแพร่หลายอยู่ในต่างประเทศ แต่จากการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมาย
รองรับมาตรการเหล่านี้อย่างชัดเจน อีกทั้งไม่มีหน่วยงานใดที่ทำหน้าที่รับผิดชอบโดยเฉพาะ ดังนั้น
การดำเนินการศูนย์ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชนเหล่านี้จึงอาจประสบปัญหาในการจัดตั้ง การ
ดำเนินการ งบประมาณ ขอบเขตและอำนาจหน้าที่ได้

4.4.3 ปัญหาด้านองค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ได้แก่ ศาล อัยการ กรมคุมประพฤติ กรมพินิจและคุ้มครองเด็ก กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม และสุดท้าย คือ ชุมชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานเอกชนที่มีความเกี่ยวข้อง จากการศึกษาพบว่า ปัญหาด้านองค์กรหรือหน่วยงานที่เป็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินมาตรการแก้ไข ผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ได้แก่

4.3.3.1 โครงสร้าง การบริการ ขององค์กรที่เกี่ยวข้อง

ลักษณะงานและภารกิจเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมี เกี่ยวเนื่องกับหลายองค์กรหลายหน่วยงาน บางภารกิจมีความทับซ้อนกันเองระหว่างหน่วยงาน ทำให้เกิดความสับสนในการปฏิบัติหน้าที่และให้บริการ

4.4.3.2 งบประมาณ

การเพิ่มภาระงานนำไปสู่รายจ่ายในด้านต่างๆที่มากขึ้น งบประมาณปกติที่ได้รับ อาจจะไม่เพียงพอ ควรหางบประมาณมาสนับสนุนนอกจากงบกลางจากทางรัฐบาล โดยอาจหา งบประมาณสนับสนุนจากภาคเอกชน หน่วยงานการกุศลที่ไม่แสวงหากำไร หรือใช้งบประมาณ บางส่วนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล องค์กรบริหารส่วนจังหวัด โดยต้องมีการกำหนดรับรองตามกฎหมายว่าสามารถกระทำได้ หรืออาจจะมอบหมายกิจการ บางอย่างตามมาตรการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในชุมชน เช่น ศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก บ้านกึ่งวิถี ศูนย์บำบัดรักษาเสพติดแบบบังคับ ศูนย์คุมประพฤติโดยการฝึกแบบทหาร ให้แก่หน่วยงานหรือ องค์กรของเอกชน องค์กรส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อมรับไปดูแลเพื่อลดค่าใช้จ่ายของรัฐลง นอกจากนี้ความร่วมมือของชุมชน เช่น หมู่บ้าน วัด โรงเรียน ก็เป็นอีกทางหนึ่งซึ่งสามารถช่วย สนับสนุนและลดค่าใช้จ่ายลงได้

นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมคุมประพฤติจะต้องแก้ไขปัญหาพื้นฐาน ที่สำคัญ คือ การลดภาระคดีที่เกินความสามารถของอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ในปัจจุบันเสียก่อน เพราะ ในปัจจุบันกำลังอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่ ก็ไม่เพียงพออยู่แล้ว หากมีการเพิ่มอัตรากำลังให้มากขึ้น กว่าเดิม ในระยะสั้นอาจประสบปัญหาขาดแคลนเจ้าหน้าที่ได้ นอกจากนั้น ความเชี่ยวชาญเฉพาะ ด้านของเจ้าหน้าที่ยังมีความสำคัญอย่างมาก เพราะมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก หรือเยาวชนในชุมชนหลายรูปแบบ เช่น ต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความเข้าใจเฉพาะด้าน และมีความชำนาญเป็นพิเศษ เข้าใจสภาพของเด็กและเยาวชน ทั้งยังต้องมีจิตใจในการสงเคราะห์ ผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนอีกด้วย

4.4.4 ปัญหาด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาพบว่า โครงสร้างของหน่วยงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูเด็กเยาวชนที่กระทำผิดของไทยยังมีการทับซ้อนกัน เช่น กรมคุมประพฤติ กรมพินิจและคุ้มครองเด็ก กรมราชทัณฑ์ต่างก็มีหน้าที่ในส่วนต่างๆ ในขั้นตอนการแก้ไขฟื้นฟู ควรมีการจัดระเบียบอำนาจหน้าที่ของแต่ละองค์กรใหม่ เพื่อให้มีความชัดเจนว่าหน่วยงานใดจะรับหน้าที่เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน ทั้งในส่วนที่เป็นของผู้ใหญ่และเด็กเยาวชน โดยอาจจะโอนให้เป็นภารกิจของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง หรืออาจจัดตั้งหน่วยงานใหม่ขึ้นเพื่อรองรับภารกิจการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนนี้โดยเฉพาะ ดังเช่นในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ซึ่งในแต่ละรัฐก็มีหน่วยงานที่รับผิดชอบงานแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนโดยเฉพาะ และมี “คณะกรรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนแห่งชาติ” เป็นหน่วยงานกลางทำหน้าที่คอยกำกับดูแลหน่วยงานเหล่านั้นอีกที เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ คือ การแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมนิสัยของผู้กระทำผิดนั่นเอง

4.4.5 ปัญหาอันเกิดจากทัศนคติของสังคมและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อเด็กผู้กระทำผิด

ทัศนคติของสังคมเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่จัดได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญ เนื่องจากในอดีตมาตรการที่นำมาใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในชุมชนมีเพียงอย่างเดียว คือ การคุมประพฤติแบบปกติ ซึ่งสังคมมองว่ามีระดับความเข้มงวดน้อยเกินไปไม่เหมาะสมกับการกระทำผิดบางประเภท เช่น ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับเพศ เป็นต้น ทำให้เกิดความไม่เชื่อมั่นในมาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนว่าจะสร้างความปลอดภัยให้เกิดขึ้นกับสังคมได้ และสังคมยังคงยึดติดกับแนวคิดในการลงโทษแบบเดิมอยู่ คือมองว่าผู้กระทำความผิดเป็นอาชญากร ไม่ได้มองว่าเป็นผู้ป่วยผู้บกพร่องทางร่างกายและจิตใจ ทั้งที่มีผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและจำนวนมากที่ไม่ได้เป็นอาชญากรโดยสันดาน แต่ได้กระทำความผิดโดยพลั้งเผลอ ไม่มีเจตนา หรือได้กระทำความผิดเป็นครั้งแรก แต่เนื่องจากเป็นความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงจึงต้องรับโทษตามวิธีการปกติ ปัญหาที่ตามมาก็คือ จำนวนผู้กระทำผิดล้นสถานพินิจและเรือนจำ การปะปนกันระหว่างผู้ถูกคุมขังปกติกับอาชญากรมีอาชญากรรมก่อให้เกิดการเรียนรู้อาชญากรรมใหม่ๆ ปัญหาเรื่องรอยมลทินติดตัว ซึ่งสุดท้ายก็นำไปสู่การกระทำความผิดซ้ำอีก จากการศึกษาผลงานวิจัยเกี่ยวกับมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนต่างๆ เช่น การควบคุมขังอิเล็กทรอนิกส์ การทำงานบริการสังคม บ้านถึงวิถี ซึ่งได้ทำการวิจัยในประเทศไทย พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยอมรับได้ในบางมาตรการ

เช่น การทำงานบริการสังคม การบังคับรักษาเยาเสพติด การควบคุมอิเล็กทรอนิกส์ บ้านกึ่งวิถี แต่จะต้องนำมาใช้กับความผิดที่ไม่รุนแรง หรือได้กระทำความผิดเป็นครั้งแรก เช่น คดีจราจร คดียาเสพติดในฐานะผู้เสพ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ลักทรัพย์ นื้อ โกง หรือความผิดลหุโทษอื่นๆที่สามารถยอมความกันได้ ฯลฯ เท่านั้น และส่วนใหญ่เห็นว่า ควรนำเอามาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนมาใช้ผสมผสานด้วยกันจะมีประสิทธิภาพมากกว่าใช้มาตรการใดมาตรการหนึ่งเพียงอย่างเดียว

ส่วนในด้านทัศนคติของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กนั้น ถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างมากประการหนึ่ง เพราะถึงแม้ว่าจะมีนโยบาย และมาตรการที่ดียังไงแต่ผู้ปฏิบัติไม่มีความรู้ความเข้าใจ ความชำนาญ หรือมิได้ปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกันแล้ว การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กย่อมไม่เกิดผลดีเต็มประสิทธิภาพ เช่น หากเจ้าหน้าที่มองว่า ผู้กระทำผิดไม่มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เทียบเท่าบุคคลทั่วไป มองว่าเป็นคนร้ายคนชั่วที่ไม่มีทางแก้ไขได้ การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีต่อผู้กระทำผิดเหล่านั้นย่อมเบี่ยงเบนไปจากหลักการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยอย่างแน่นอน

4.5 วิเคราะห์แนวทางการนำมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้กับการกระทำความผิดโดยเด็กในประเทศไทย

จากการศึกษาพบว่า ในขั้นแรกสุด ควรส่งเสริมให้มีการบังคับใช้หรือประยุกต์ใช้กฎหมายที่มีอยู่แล้วในปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพและจริงจังมากกว่าเดิม เพื่อนำเอามาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนบางอย่าง เช่น การใช้คุลยพินิจสั่งไม่ฟ้องของอัยการตามมาตรา 63 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 การให้รอการลงโทษโดยมีเงื่อนไขการคุมประพฤติแบบปกติ (Basic Probation) การทำงานบริการสังคม (Community Service) การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับรักษา (Compulsory Treatment) และการพักการลงโทษ (Parole) มาใช้กับการกระทำความผิดโดยเด็กไปพลางก่อน เนื่องจากสามารถกระทำได้ทันที ไม่ต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการนานในการแก้ไขหรือร่างกฎหมายใหม่ ส่วนในขั้นตอนต่อมา จึงค่อยพัฒนามาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนรูปแบบอื่นๆ เช่น มาตรการกักขังในที่พักอาศัย (House Arrest, Home Confinement, Home Detention) การควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring หรือ Electronic Surveillance) การคุมประพฤติแบบเข้มงวด (Intensive Probation / Intensive Supervision Program) การใช้ศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก (Probation Diversion Center) การควบคุมในวันหยุดหรือควบคุมเป็นระยะๆ (Periodic Detention or Weekend Imprisonment) ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมประพฤติ (Probation Detention Centre)

การควบคุมประพฤติดแบบฝึกค่ายทหาร (Boot Camp Program) ขึ้นมา ทั้งนี้ เนื่องจากมาตรการเหล่านี้ ถือเป็นเรื่องใหม่สำหรับสังคมไทยอยู่มาก บางมาตรการอาจจะไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม บางส่วนซึ่งจะก่อให้เกิดความไม่เชื่อมั่นในความปลอดภัยหรือกระแสต่อต้านตามมาได้ นอกจากนี้ มาตรการเหล่านี้ยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่รองรับหรือกำหนดรายละเอียด ขั้นตอนต่างๆ ชัดเจน การดำเนินการอาจจะเกิดปัญหาในด้านต่างๆ เช่น งบประมาณ เจ้าหน้าที่ ขอบเขตอำนาจหน้าที่ ฯลฯ ขึ้นได้ ดังนั้นการดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไปอาจเป็นวิธีที่ดีกว่า

นอกจากนี้ ขอบเขตของมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนมาใช้กับเด็กที่กระทำผิดนั้นควรมีการกำหนดให้ชัดเจนว่าสามารถนำมาใช้กับความผิดในลักษณะใดบ้าง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า แนวทางสำหรับประเทศไทยนั้นควรกำหนดให้สามารถนำมาใช้กับมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนมาใช้กับเด็กที่กระทำผิดในคดีที่ไม่รุนแรง ได้กระทำความผิดเป็นครั้งแรก การกระทำผิดนั้นเป็นไปโดยสาเหตุอันน่าเห็นใจ การกระทำผิดเป็นไปด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือเป็นความผิดที่กฎหมายห้าม (Mala Prohibita) ความผิดเล็กน้อยที่เป็นลหุโทษ เนื่องจากเป็นความผิดที่ไม่สมควรได้รับการลงโทษด้วยการควบคุมตัวในสถานพินิจหรือจำคุกในเรือนจำ และจะส่งผลกระทบต่อตัวเด็กมากกว่า ทำให้เด็กมีโอกาสกลับตัวเป็นคนดีได้ยาก

ส่วนความผิดที่มีลักษณะรุนแรง เช่น ฆ่าผู้อื่น โดยเจตนา ฯลฯ สังคมยังไม่สามารถยอมรับให้ใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนได้ เนื่องจากเห็นว่า สมควรได้รับการแก้ไขฟื้นฟูที่หนักกว่าและควรลงโทษให้เหมาะสมกับความผิดที่ได้กระทำลงไป ซึ่งแนวทางนี้สอดคล้องกับหลักการในหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา และแคนาดา

การใช้มาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้กับเด็กที่กระทำผิดที่อยู่ในเรือนจำ ได้รับการรอลงอาญา หรือถูกคุมความประพฤติ นั้น จะต้องดำเนินการบังคับใช้อย่างเคร่งครัด ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนเงื่อนไขต่อมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนดังกล่าว เจ้าหน้าที่ฝ่ายสอดส่องและผู้พิพากษาที่เป็นเจ้าของคดีจะต้องเข้าจัดการอย่างจริงจังเพื่อให้มาตรการนี้ได้รับความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้มีข้อควรพิจารณาอีก กล่าวคือ ควรใช้วิธีการให้ทำงานบริการสังคม (Community Service) มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำผิดที่ยากจนหรือมีฐานะดี ในขณะที่การคุมความประพฤติแบบเข้มงวด (Intensive Probation) ก็เป็นกลไกสำคัญที่สามารถนำไปใช้ควบคู่กับมาตรการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชนแบบอื่นๆ ได้ เช่น ใช้กับการกักขังไว้ที่บ้าน (Home Arrest) คำสั่งให้ไปบำบัดรักษา อันจะเป็นการควบคุมเด็กผู้กระทำผิดในชุมชน ขณะเดียวกันก็ช่วยให้บุคคลเหล่านี้มีชีวิตที่ปราศจากอาชญากรรม ทั้งนี้ควรมีการกำหนดแนวทางการพิพากษาคดี (Sentencing

Guidelines) สำหรับผู้พิพากษาในการใช้มาตรการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชนกับเด็กที่กระทำ ความผิดนี้ด้วย

สรุป

จากที่กล่าวมาข้างต้น หากได้มีการเตรียมการรองรับด้านกฎหมายและพัฒนา โครงสร้างและรูปแบบวิธีการของการดำเนินงานให้สอดคล้องเหมาะสมกับปรัชญาแนวคิดและ เป้าประสงค์ที่แท้จริงของมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนดังที่ประมวลมาแล้วข้างต้นนั้น การนำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนมาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด จะเป็นอีก ทางเลือกหนึ่งในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำและไม่ควบคุมตัว ที่น่าจะเกิด ประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยให้ก้าวหน้าได้ในอนาคต

4.5.1 ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย

การดำเนินการเพื่อให้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนสำหรับเด็กและ เยาวชนสามารถใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการดำเนินการทางกฎหมายโดยมี ข้อเสนอแนะต่างๆดังนี้

4.5.1.1 การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายหรือบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง

1. เห็นสมควรแก้ไขกฎหมายเพื่อขยายโอกาสให้ศาลสั่งรอกการลงโทษหรือรอ การกำหนดโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ในฐานความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกสูงกว่า สามปี เพื่อจะได้ไม่ต้องนำผู้กระทำผิดคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือไม่มีสันดานเป็นอาชญากร กระทำ ความผิดและความประมาทพลั้งเผลอหรือมีความจำเป็นอย่างแสนสาหัสไปคุมขังปะปนกับพวกคดี อุกฉกรรจ์ในเรือนจำอันจะนำไปสู่การเรียนรู้พฤติกรรมกระทำความผิดและกระทำความผิดซ้ำ

2. การใช้วิธีการทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชน แทนการจำคุกนั้น จะต้องมีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1 –30/3 และระเบียบ ราชการฝ่ายตุลาการ ศาลยุติธรรม เพื่อพิจารณาการกำหนดจำนวนชั่วโมงและประเภทการทำงาน บริการสังคมให้เหมาะสมและมีความเข้มข้นมากกว่า ที่ใช้อยู่ในงานคุมประพฤติปัจจุบัน หรือหา ช่องทางลดปริมาณคดีให้สอดคล้องกับความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานคุมประพฤติ เพื่อให้เป็นแนวทางเดียวกับการใช้มาตรการการทำงานบริการสังคมเป็นโทษ

3. การนำมาตรการคุมประพฤติแบบเข้มงวดมาปรับใช้จะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงระเบียบการคุมประพฤติปกติให้มีความเข้มงวดและการรายงานตัวติดต่อกันระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้ถูกคุมประพฤตินับจำนวนถี่ขึ้น

4. มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนในรูปแบบของศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก การควบคุมในวันหยุดหรือควบคุมเป็นระยะ ๆ ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมประพฤติ และการควบคุมประพฤติแบบฝึกค่ายทหาร ยังไม่มีกฎหมายรองรับมาตรการเหล่านี้อย่างชัดเจน จึงต้องมีการดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2534 หมวด 9 เรื่องการเปลี่ยน และการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน มาตรา 104 105 106 107 โดยแก้ไขเพิ่มเติมให้เป็นวิธีการสำหรับสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างหนึ่งนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในมาตรา 104 ทั้งสามอนุมาตรา โดยต้องเปิดโอกาสให้หน่วยงานเอกชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการสถานฝึกและอบรม สถานกักขังและอบรม โดยอาศัยช่องทางตามมาตรา 20 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชน ซึ่งจะช่วยประหยัดงบประมาณของรัฐในการลงทุนทั้งยังเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและรวดเร็วมากขึ้นเพราะไม่ต้องกังวลกับระเบียบปฏิบัติของราชการ

5. ควรให้อำนาจศาลมีอำนาจในสั่งใช้มาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนได้โดยตรง ไม่จำเป็นต้องผ่านมาตรา 56 เนื่องจากบางกรณีต้องใช้การลงโทษที่ผสมผสาน เช่น การใช้คำพิพากษาแบบแยกส่วน (spilt sentence) ทั้งที่มีการจำคุกระยะสั้นส่วนหนึ่งแล้วตามด้วยการคุมความประพฤติ หรือการสั่งให้กักขังที่บ้านผสมกับการคุมความประพฤติแบบเข้มงวด เป็นต้น

6. ควรแก้ไขกฎหมายเพื่อเปิดช่องให้อำนาจศาลกว้างขวางขึ้นในการสั่งคุมความประพฤติ ไม่ถูกจำกัดด้วยประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ที่ให้ศาลรอลงอาญาในคดีที่ศาลรอลงอาญาในคดีที่ศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปีเท่านั้น โดยแก้ไขจำนวนโทษขั้นสูงให้กว้างกว่าเดิม เพื่อรองรับผู้กระทำความผิดในทุกกรณี แต่ต้องมีการคัดกรองผู้กระทำผิดผ่านกระบวนการสืบเสาะ ให้ใช้มาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนเฉพาะกับเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้กระทำผิดร้ายแรงโดยสันดานหรือกระทำผิดคดีฉ้อโกง

7. ควรแก้ไขกฎหมายให้สามารถใช้วิธีการคุมประพฤติแบบเข้มงวดและการทำงานบริการสังคมในฐานะของมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชน เป็นทางเลือกหนึ่งแทน

การเพิกถอนการคุมความประพฤติปกติ (Alternative to Revocation) ทั้งในชั้นรอลงอาญา หรือชั้นการพักการลงโทษ

8. จะต้องแก้ไขกฎหมายให้มีข้อกำหนดที่ชัดเจนรัดกุมเกี่ยวกับบทบังคับ แนวปฏิบัติ และบทลงโทษในกรณีที่มีการฝ่าฝืนการปฏิบัติตามเงื่อนไขการคุมประพฤติแบบเข้มงวด การทำงานบริการสังคม การควบคุมอิเล็กทรอนิกส์ หรือตามมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนอื่นๆ

4.5.1.2 ร่างกฎหมายหรือบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง

นอกจากแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติที่มีอยู่แล้ว ยังมีการเสนอร่างกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนสำหรับเด็กและเยาวชน อันจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นต่อมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของสังคมเพิ่มขึ้น วางหลักการและขอบเขตของมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนตลอดจนอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ได้แก่

1. ร่างพระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. ...

เนื่องจากปัจจุบัน กรมคุมประพฤติเป็นหน่วยงานหลักเกี่ยวกับการคุมประพฤติ ทั้งในชั้นการพิจารณาคดี และชั้นหลังการพิพากษาคดีของศาลซึ่งเป็นภารกิจที่เพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้น ยังมีภารกิจใหม่ในการคุมประพฤติผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน ผู้ได้รับการพักการลงโทษ และการลดวันต้องโทษจำคุก การตรวจพิสูจน์และการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามกฎหมาย ว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด การจัดให้มีการทำงานบริการสังคม การดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การให้การสงเคราะห์ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม และแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดและจะมีการคุมประพฤติขึ้นก่อนการพิจารณาคดีของศาลอีกด้วย ดังนั้น จึงมีการเสนอร่างพระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. ... เพื่อให้การปฏิบัติการของกรมคุมประพฤติมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและมีกฎหมายรองรับ ภารกิจใหม่นั้น

ร่างพระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. ... มีสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนโดยสรุปดังนี้

1.1 บทบัญญัติในส่วนของการจัดตั้งคณะกรรมการคุมประพฤติและอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคุมประพฤติและกรมประพฤติ

1) จัดตั้งคณะกรรมการคุมประพฤติ

โดยกำหนดให้มีคณะกรรมการคุมประพฤติประกอบด้วยปลัดกระทรวงยุติธรรม เป็นประธานกรรมการ รองปลัดกระทรวงยุติธรรมซึ่งปลัดกระทรวงยุติธรรมมอบหมาย เป็น รองประธานกรรมการ อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ อธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน อธิบดีกรมราชทัณฑ์ ผู้แทนกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ ผู้แทนกรมการจัดหางาน ผู้แทนกรมการแพทย์ ผู้แทนกรมพระธรรมนูญ ผู้แทนกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ผู้แทนกรมสุขภาพจิต ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรม ผู้แทนกรุงเทพมหานคร และผู้ทรงคุณวุฒิอีกไม่เกินหกคน ซึ่งปลัดกระทรวงยุติธรรมแต่งตั้งจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ในการทำงาน ด้านกฎหมาย ด้านอาชีววิทยา ด้านทฤษฎีหรืองานยุติธรรม ด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ด้านสังคมสงเคราะห์ ด้านจิตวิทยา หรือด้านอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่องานคุมประพฤติ เป็นกรรมการ และให้อธิบดีเป็นกรรมการและเลขานุการ (มาตรา 5)

โดยคณะกรรมการคุมประพฤติมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (มาตรา 6)

(1) เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบาย แผนงาน งบประมาณและมาตรการต่างๆ ในการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้

(2) เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีในการออกกฎกระทรวง ระเบียบและประกาศ เพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

(3) กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

(4) กำหนดนโยบายเกี่ยวกับกองทุนป้องกันอาชญากรรมและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

(5) ให้คำปรึกษา ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะแก่ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และองค์กรต่างๆ เกี่ยวกับการบริหารและการดำเนินงานคุมประพฤติ

(6) อำนาจหน้าที่อื่นตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามที่รัฐมนตรีมอบหมาย

2) เพิ่มเติมอำนาจและหน้าที่บางประการของเจ้าพนักงานคุมประพฤติ นอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยวิธีดำเนินการคุมความประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา และกฎหมายอื่น

โดยให้พนักงานคุมประพฤติดีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (มาตรา 11)

(1) สืบเสาะและพินิจผู้ถูกสืบเสาะและพินิจเรื่องอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม สภาพความผิด เหตุอันควรปรานี รวมถึงการทำรายงานและความเห็นเกี่ยวกับความสามารถในการแก้ไขปรับปรุงตนเอง ตลอดจนความต้องการของบุคคลเกี่ยวกับวิธีการคุมความประพฤติ ๕

(2) สอดส่อง ติดตาม สอบถาม แนะนำ ช่วยเหลือ ตักเตือน ผู้ถูกคุมความประพฤติ ให้ปฏิบัติตามเงื่อนไข และสามารถแก้ไขปรับปรุงตนเองได้เพื่อประโยชน์ในการป้องกันอาชญากรรมและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

(3) แสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ได้รับการสงเคราะห์ เพื่อให้การสงเคราะห์ตามพระราชบัญญัตินี้

(4) กำหนดรายละเอียดในการปฏิบัติตามเงื่อนไขตามที่ได้ตกลงกับ ผู้ถูกคุมความประพฤติ เพื่อประโยชน์ในการคุมความประพฤติ

(5) พิจารณาส่งตัวผู้ถูกสืบเสาะและพินิจ ผู้ถูกคุมความประพฤติ และ ผู้ได้รับการสงเคราะห์ ให้แพทย์ตรวจสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ หรือส่งตัวไปบำบัดรักษาการติดยาเสพติด ความบกพร่องทางกายหรือจิตใจ หรือความเจ็บป่วยอย่างอื่น

(6) จัดการหรือดำเนินการเกี่ยวกับตัวผู้ถูกสืบเสาะและพินิจ ผู้ถูกคุมความประพฤติ เช่น ถ่ายภาพ พิมพ์ลายนิ้วมือ ตรวจร่างกาย รวมทั้งสั่งหรือจัดให้ผู้ถูกสืบเสาะและพินิจ หรือ ผู้ถูกคุมความประพฤติในคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด หรือในกรณีที่มีหลักฐานอันควรเชื่อว่าบุคคลดังกล่าวเกี่ยวข้องกับยาเสพติด รับการตรวจหรือทดสอบว่ามียาเสพติดอยู่ในร่างกายหรือไม่ ทั้งนี้ การตรวจหรือทดสอบเกี่ยวกับยาเสพติดให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(7) เรียกผู้ถูกคุมความประพฤติ ผู้ได้รับการสงเคราะห์ เข้ารับการอบรมความรู้ และทักษะต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขฟื้นฟูและป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ ทั้งนี้ อาจเชิญบุคคลในครอบครัวของบุคคลดังกล่าวเข้าร่วมฟังการอบรมด้วยก็ได้

(8) ในกรณีที่ผู้ถูกสืบเสาะและพินิจ ผู้ถูกคุมความประพฤติ หรือผู้ได้รับการสงเคราะห์ที่เป็นเด็กหรือเยาวชนให้มีการให้คำแนะนำแก่บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนดังกล่าวพักอาศัยอยู่ด้วย เกี่ยวกับการเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และการใดๆ ที่จำเป็นและ

เหมาะสม รวมถึงตลอดถึงการปรับปรุงตนเองของบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนดังกล่าวพักอาศัยอยู่ด้วย

(9) มอบหมายและกำกับดูแลให้อาสาสมัครคุมประพฤติ ดำเนินการให้ เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด

(10) รายงานให้คณะกรรมการพักการลงโทษหรือคณะกรรมการลดวัน ต้องโทษจำคุกที่มีคำสั่งทราบเมื่อนักโทษเด็ดขาดไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อคณะกรรมการดังกล่าว ดำเนินการต่อไป

(11) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามที่รัฐมนตรีหรืออธิบดี มอบหมาย

นอกจากนี้ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ พนักงาน คุมประพฤติ มีอำนาจดังต่อไปนี้ด้วย (มาตรา 12)

(1) เข้าไปในเคหสถาน หรือสถานที่ใดๆ ที่ผู้ถูกสืบเสาะและพินิจ หรือผู้ถูก คุมความประพฤติอาศัยหรือทำงาน และสอบถามบุคคลซึ่งอยู่ในสถานที่นั้นเกี่ยวกับกรณีที่จะระบุไว้ ในมาตรา 11 (1) และ (2) เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานในระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและตก

(2) เรียกบุคคลที่สามารถให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกรณีที่จะระบุไว้ในมาตรา 11 (1) และ (2) มาพบและให้ถ้อยคำ

(3) สั่งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองส่งวัตถุหรือเอกสารอันจะใช้เป็น พยานหลักฐานเกี่ยวกับกรณีที่จะระบุไว้ในมาตรา 11 (1) และ (2)

3) พนักงานคุมประพฤติต้องดำเนินการหรือประสานงานเพื่อให้หน่วยงานของ รัฐ องค์กรภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานในการสร้าง เครื่องข่ายชุมชนเพื่อป้องกันอาชญากรรม ทั้งนี้ ตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด (มาตรา 13)

4) กรมคุมประพฤติดำเนินการที่จำแนกผู้ถูกสืบเสาะและพินิจ ผู้ถูกคุมความ ประพฤติและบุคคลที่ศาล พนักงานอัยการ หรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมายมีคำสั่งให้อยู่ใน ความรับผิดชอบของพนักงานคุมประพฤติ เพื่อแก้ไขฟื้นฟูให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดแต่ละราย โดยให้คำนึงถึงความเสี่ยงในการกระทำความผิดซ้ำ (มาตรา 14)

1.2 บทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

มาตรา 23 บัญญัติว่า

“ในกรณีที่ศาล พนักงานอัยการ หรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจมีคำสั่งให้ดำเนินการคุ้มครองความประพฤติ ให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบของหน่วยงานนั้นส่งคำสั่งและเอกสารที่เกี่ยวข้องไปยังสำนักงานคุ้มครองความประพฤติโดยเร็ว

ให้พนักงานคุ้มครองความประพฤติชี้แจงให้ผู้ถูกคุ้มครองความประพฤติทราบถึงเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติพร้อมกับสิทธิของผู้ถูกคุ้มครองความประพฤติด้วยวาจาและลายลักษณ์อักษร รวมทั้งแจ้งผลที่จะได้รับการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขให้ทราบด้วย

ในกรณีที่ผู้ถูกคุ้มครองความประพฤติตามวรรคสองเป็นเด็กหรือเยาวชนจะต้องมีบิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลที่เด็กหรือเยาวชนพักอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนร้องขอเข้าร่วมรับฟังการชี้แจงด้วย

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการคุ้มครองความประพฤติให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด”

มาตรา 24 บัญญัติว่า

“ให้พนักงานคุ้มครองความประพฤติจัดทำแผนการคุ้มครองความประพฤติและแผนการแก้ไขฟื้นฟูให้เหมาะสมกับผู้ถูกคุ้มครองความประพฤติแต่ละราย โดยให้ผู้ถูกคุ้มครองความประพฤติ มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนด้วย

ในกรณีที่ผู้ถูกคุ้มครองความประพฤติเป็นเด็กหรือเยาวชน ให้บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนพักอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนร้องขอมีส่วนร่วม ในการจัดทำแผนด้วย

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับแผนตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามระเบียบ ที่รัฐมนตรีกำหนด”

1.3 บทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับการทำงานบริการสังคม

มาตรา 27 บัญญัติว่า

“ในกรณีที่ศาล พนักงานอัยการ หรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจมีคำสั่ง ให้ผู้ถูกคุ้มครองความประพฤติทำงานบริการสังคม หรือกรณีที่พนักงานคุ้มครองความประพฤติเห็นควรให้ ผู้ถูกคุ้มครองความประพฤติทำงานบริการสังคม ให้พนักงานคุ้มครองความประพฤติจัดให้บุคคลดังกล่าวทำงานบริการสังคม เป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม

การจัดให้ผู้ถูกคุ้มครองความประพฤติทำงานบริการสังคมอย่างหนึ่งอย่างใดตามวรรคหนึ่ง ให้พนักงานคุ้มครองความประพฤติพิจารณาจากฐานความผิด พฤติกรรม ความร้ายแรงแห่งการกระทำผิด และเงื่อนไขการคุ้มครองความประพฤติที่กำหนด โดยคำนึงถึงเพศ อายุ ประวัติ ความประพฤติ

สติปัญญา สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ความรู้ และความสามารถของผู้ถูกคุมความประพฤติ ทั้งนี้ งานที่จัดให้ทำจะต้องไม่ขัดหรือแย้งกับขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น ความเชื่อทางศาสนา ตลอดจนปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

การจัดให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคมอยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยงาน องค์กร หรือบุคคลอื่นใด ต้องคำนึงถึงความเหมาะสม ความสะดวก และระยะเวลาเดินทางระหว่างที่พักอาศัยของผู้ทำงานบริการสังคมกับสถานที่ทำงานบริการสังคม หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการดำเนินการตามวรรคสองและวรรคสาม ให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด”

มาตรา 28 บัญญัติว่า

“องค์กรเอกชน หรือบุคคลผู้ควบคุมดูแลการทำงานบริการสังคมของผู้ถูกคุมความประพฤติไม่ต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัวในบรรดาความเสียหายที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจาก การควบคุมการทำงานบริการสังคมนั้น เว้นแต่เป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำโดยจงใจ หรือโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง แต่ไม่ตัดสิทธิผู้ได้รับความเสียหายที่จะเรียกร้องค่าเสียหายจากกรมคุมประพฤติ”

1.4 บทบัญญัติเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

มาตรา 29 บัญญัติว่า

“กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ให้ความสำคัญกับการบรรเทาผลร้าย หรือการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากการทำความผิดโดยการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายและชุมชน การสร้างความสำนึกผิดและ ความรับผิดชอบของผู้กระทำผิดในการกระทำของตน และการให้ผู้เสียหาย ผู้ถูกสืบทายและพินิจ ผู้ถูกคุมความประพฤติ และสมาชิกของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมได้ร่วมกัน หาวิธีการในการแก้ไขปัญหา ให้สำนักงานคุมประพฤติมีหน้าที่ดำเนินการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในหมวดนี้”

มาตรา 30 บัญญัติว่า

“ในระหว่างการคุมประพฤติเมื่อผู้เสียหาย หรือผู้ถูกสืบทายและพินิจหรือผู้ถูกคุมความประพฤติ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอให้มีการดำเนินการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์และอีกฝ่ายหนึ่งยินยอม ให้ผู้ประสานงานพิจารณาจัดให้มีกระบวนการดังกล่าว”

มาตรา 31 บัญญัติว่า

“ให้ผู้ประสานงานเป็นผู้ทำหน้าที่จัดให้มีการประชุม กำหนดตัวบุคคลที่จะเข้าร่วมประชุม ดำเนินการประชุม และดำเนินการอื่นใดตามกระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์ ผู้

ประสานงานที่ไม่ได้เป็นเจ้าของที่สังกัดกรมคุมประพฤติ และบุคคลที่เข้าร่วมประชุมให้ได้รับค่าตอบแทนตามที่กำหนดในกฎกระทรวง”

มาตรา 32 บัญญัติว่า

“ให้ผู้ประสานงานมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือผู้เสียหาย ผู้ถูกสืบเสาะและพินิจ ผู้ถูกคุมความประพฤติ และสมาชิกของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม ในการประชุมเพื่อทำความเข้าใจ การกำหนดมาตรการที่เกี่ยวข้อง การตกลงกันเกี่ยวกับการขอใช้ความเสียหาย การสร้างความสัมพันธ์ปรองดองกันในครอบครัวและชุมชน การส่งเสริมให้มีการแก้ไขปัญหามุขมน หรือหน้าที่อื่นที่จำเป็นเพื่อก่อให้เกิดความสมานฉันท์

ในกรณีที่สามารรถตกลงกันได้ ให้จัดทำบันทึกข้อตกลงไว้เป็นหลักฐานแล้ว อ่านให้ผู้เข้าร่วมประชุมตามวรรคหนึ่งฟัง และลงชื่อไว้เป็นหลักฐาน หากไม่สามารถตกลงกันได้ ให้บันทึกไว้เป็นหลักฐานและแจ้งให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ”

มาตรา 33 บัญญัติว่า

“ในกรณีที่มีการทำข้อตกลงกันและพนักงานคุมประพฤติเห็นสมควร จะเสนอให้ศาล พนักงานอัยการ หรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ กำหนดเป็นส่วนหนึ่งของเงื่อนไข การคุมความประพฤติก็ได้”

มาตรา 34 บัญญัติว่า

“ในระหว่างการคุมประพฤติ หากผู้เสียหาย หรือผู้ถูกสืบเสาะและพินิจหรือผู้ถูกคุมความประพฤติไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงตามมาตรา 33 หรือมีพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป ผู้ประสานงานอาจจัดให้มีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อีกได้ เมื่อได้รับการร้องขอ”

1.5 บทบัญญัติเกี่ยวกับสถานที่ให้สงเคราะห์ผู้กระทำผิด

มาตรา 37 บัญญัติว่า

“เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขฟื้นฟูและสงเคราะห์ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้รัฐมนตรีมีอำนาจจัดตั้งและยุบเลิกบ้านสงเคราะห์ผู้กระทำผิดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ให้บ้านสงเคราะห์ผู้กระทำผิดที่ได้จัดตั้งขึ้นตามวรรคหนึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม

มาตรา 38 บัญญัติว่า

“ในกรณีที่เห็นสมควรให้รัฐมนตรีมีอำนาจประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา กำหนดให้สถานที่อื่นใดเป็นสถานที่เพื่อให้การสงเคราะห์ผู้กระทำผิดนอกเหนือจากบ้านสงเคราะห์ผู้กระทำ

ผิดได้ และให้สำนักงานคุมประพฤติมีหน้าที่ให้การสนับสนุนการปฏิบัติงานตามความเหมาะสมกับสถานที่ดังกล่าว”

1.6 บทกำหนดโทษสำหรับผู้ขัดขวางการปฏิบัติงานหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานคุมประพฤติในการปฏิบัติหน้าที่

มาตรา 50 บัญญัติว่า

“ผู้ใดขัดขวางมิให้พนักงานคุมประพฤติปฏิบัติหน้าที่ตาม มาตรา 12 (1) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ”

มาตรา 51 บัญญัติว่า

“ผู้ใดโดยปราศจากเหตุอันสมควร ไม่ยอมให้ปล่อยคำตามที่พนักงานคุมประพฤติสอบถามตามมาตรา 12 (1) หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งเรียกของพนักงานคุมประพฤติ โดยไม่มาพบ หรือไม่ยอมให้ปล่อยคำตามมาตรา 12 (2) หรือไม่ยอมส่งพยานหลักฐานตาม มาตรา 12 (3) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือ ทั้งจำทั้งปรับ”

2. ร่างมาตรฐานแห่งชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน (National Standards for Treatment of Offenders in the Community)

เนื่องด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติเรื่องการใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของประชาชน ซึ่งรวมถึงการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาที่ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำผิดมิได้ รวมทั้งการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ควรกระทำเท่าที่จำเป็นเท่านั้น โดยสนับสนุนให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในทุกระดับ และข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ มีหน้าที่ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม อำนวยความสะดวก และให้บริการประชาชน สำหรับระบบงานของกระบวนการยุติธรรมต้องจัดการให้มีประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและเท่าเทียมกัน

นอกจากบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญดังกล่าวแล้ว ประเทศไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง ระบบราชการไทยก็จะต้องมีการพัฒนา โดยยึดหลักนิติธรรมและการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โดยใช้วิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) ซึ่งมีเป้าหมายหนึ่งคือ การยกระดับขีดความสามารถและมาตรฐานการทำงานให้อยู่ในระดับสูงเทียบเท่าสากล (High

performance) มุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนะความคิดเห็นร่วมปฏิบัติงาน และตรวจสอบผลการดำเนินงานในส่วนของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอาญา ที่มีบทบาทหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ประชาชน การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยมาตรการที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด และคุ้มครองป้องกันสังคมจากอาชญากรรม ตลอดจนการดูแลช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีความ จึงควรจะต้องมีการกำหนดมาตรฐานการทำงานให้ผู้เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไปได้รับทราบ เพื่อให้มีความโปร่งใส พร้อมรับการตรวจสอบ ซึ่งในเรื่องนี้ องค์การสหประชาชาติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้มีการประกาศมาตรฐานในเรื่องต่าง ๆ ไว้ โดยมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นผู้ถูกกล่าวหา ผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และพยาน รวมทั้งการคำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพของประชาชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมของชุมชน และความสงบสุข ปลอดภัยของสังคม ซึ่งการกำหนดมาตรฐานหรือแนวปฏิบัตินั้น จะต้องจัดทำขึ้นจากการยอมรับและเห็นพ้องต้องกันขององค์กรที่เกี่ยวข้องโดยคำนึงถึงคุณภาพและประสิทธิภาพในกระบวนการทำงานทั้งระบบของงานยุติธรรม

ดังนั้นหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและองค์กรที่เกี่ยวข้องต่างๆ จึงได้ร่วมมือกันจัดทำร่างมาตรฐานนี้ขึ้น เพื่อเป็นแนวทางพื้นฐานในการปฏิบัติหน้าที่ การใช้อำนาจและการใช้ดุลพินิจของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อมาตรการไม่ควบคุมตัว เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคมในการบังคับใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนและประชาสัมพันธ์ให้บุคคลทั่วไปได้รับรู้ โดยได้จัดทำเป็น “ร่างมาตรฐานแห่งชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน (National Standards for Treatment of Offenders in the Community)” ขึ้น โดยขณะนี้อยู่ในระหว่างเสนอให้กระทรวงยุติธรรมพิจารณาร่างมาตรฐานนี้เพื่อประกาศใช้ต่อไป

ร่างมาตรฐานแห่งชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชนมีสาระสำคัญที่สามารถนำมาปรับใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้ โดยสรุป ดังนี้

1. หลักการทั่วไป

1.1 ที่มาและหลักการของการจัดทำมาตรฐานฯ

1.1.1 ภายใต้หลักการแห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติสำหรับมาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำผิด อนุสัญญา และหลักการทั้งหลายอันเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่ประเทศไทยได้ร่วมเป็นรัฐภาคี รวมถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและองค์กรที่เกี่ยวข้องได้ร่วมมือกัน จัดทำ

มาตรฐานนี้ขึ้นเพื่อเป็นแนวทางพื้นฐานในการปฏิบัติหน้าที่ การใช้อำนาจและการใช้ดุลพินิจของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อมาตรการไม่ควบคุมตัว

1.1.2 นอกเหนือจากหลักสิทธิมนุษยชน มาตรฐานนี้มีแนวคิดและแนวปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักนิติธรรม หลักจริยธรรม หลักการแก้ไขฟื้นฟู และสงเคราะห์ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด โดยมีเป้าหมายที่จะอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่เน้นมาตรการไม่ควบคุมตัว เพื่อดูแลและส่งเสริมให้ผู้กระทำความผิดได้ตระหนักถึง ความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม

1.1.3 มาตรฐานนี้พึงได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้ได้รับการนำไปใช้เพื่อเป็นทางเลือกแทนการจำกัดอิสรภาพหรือลดการจำกัดอิสรภาพ โดยพิจารณาถึงคุณภาพของสิทธิของผู้กระทำความผิดผู้เสียหายและความปลอดภัยของสังคม

1.2 คำจำกัดความ

1.2.1 มาตรฐานนี้ได้วางแนวหลักเกณฑ์ที่ใช้กับ “ผู้กระทำความผิด” ซึ่งหมายถึง ผู้ต้องหาจำเลย ผู้ต้องโทษ รวมถึง บุคคลทั้งหลายที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมหรือกระบวนการอื่นใด ในฐานะที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดต่อกฎหมาย หรือกฎหมายที่มีโทษทางอาญา

1.2.2 คำว่า “มาตรการไม่ควบคุมตัว” หมายถึง มาตรการใด ๆ ซึ่งองค์กรที่มีอำนาจใช้เป็นทางเลือกอื่นแทนการคุมขัง การจำคุกหรือการจำกัดอิสรภาพโดยไม่จำเป็น ซึ่งอาจกระทำได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม

1.3 ขอบเขตของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน

1.3.1 มาตรฐานในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดนี้พึงนำไปใช้โดยปราศจากอคติและการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเชื้อชาติ สัญชาติ สีผิว เพศ อายุ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง หรือความคิดเห็นอื่นๆ หรือพื้นฐานทางสังคม สถานะทางเศรษฐกิจ หรือสถานภาพอื่นๆ

1.3.2 หน่วยงานยุติธรรมทางอาญาควรสร้างทางเลือกให้มีการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัว อย่างมีความหลากหลายและมีขอบเขตที่กว้างขวางตั้งแต่ขั้นตอนก่อนการฟ้องไป จนถึงขั้นตอนหลังมีคำพิพากษาลงโทษแล้ว โดยพิจารณาถึงความรุนแรงของฐานความผิด ตลอดจนภูมิหลังและบุคลิกภาพ ทั้งทางร่างกายและจิตใจของบุคคล ผู้กระทำความผิด อีกทั้งต้องคำนึงถึงสิทธิประโยชน์ของผู้เสียหายด้วย

1.3.3 การใช้มาตรฐานนี้พึงเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือการใช้ชุมชนเป็นฐานในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ควบคู่ไปกับการคำนึงถึงสิทธิประโยชน์ของผู้เสียหายด้วย

1.3.4 ในการบริหารจัดการเพื่อให้เป็นไปตาม มาตรฐานนี้พึงมีการบริหารงาน ในเชิงสหวิทยาการและบูรณาการของหน่วยงาน ทั้งหลายในกระบวนการยุติธรรม และนอก กระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง

1.4 การคุ้มครองผู้กระทำความผิด

1.4.1 ก่อนการเลือกใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวอาจมีการประเมินลักษณะและ ระดับความร้ายแรงของความผิด บุคลิกภาพและภูมิหลังของผู้กระทำความผิดที่มีหลักเกณฑ์และ เชื้อถือได้

1.4.2 การใช้มาตรการทั้งหลายต่อ ผู้กระทำความผิดในทุกขั้นตอนพึงตั้งอยู่บน การใช้ดุลพินิจที่เหมาะสมเป็นธรรมและมีความรับผิดชอบ โดยเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

1.4.3 ในการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวที่ก่อให้เกิดการระงับการฟ้องต่อผู้กระทำความผิดในขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีหรือใช้เพื่อแทนการดำเนินคดีในศาลตามปกตินั้นพึงได้รับความยินยอมจากผู้กระทำความผิดหรือผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน

1.4.4 คำสั่งหรือคำพิพากษาที่ให้ใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวอาจถูกตรวจสอบได้ และให้ผู้กระทำความผิดมีสิทธิอุทธรณ์ได้

2. การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดี

2.1 ภายใต้ปัญญา อนุสัญญา กฎมาตรฐานหรือ หลักการทั้งหลายขององค์การ สหประชาชาติที่ประเทศไทยร่วมเป็นรัฐภาคี ระบบกฎหมายไทยและจรรยาบรรณขององค์กร ตำรวจ อัยการหรือหน่วยงานที่มีอำนาจในการดำเนินคดีอาญาควรมีอำนาจที่จะยุติการดำเนิน คดีอาญากับผู้กระทำความผิดได้หากพิจารณาแล้วเห็นว่า การดำเนินคดีดังกล่าวอาจไม่จำเป็น เมื่อได้ พิจารณาถึงการคุ้มครองสังคม การป้องกันอาชญากรรม การส่งเสริมการเคารพต่อกฎหมาย บ้านเมืองและสิทธิของผู้เสียหาย โดยมีการวางหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อพิจารณาถึงเหตุผลอัน สมควรที่จะยุติการดำเนินคดีนั้น

2.2 ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในขั้นตอนก่อนชั้นพิจารณาคดีควรใช้การคุม ขังเป็นทางเลือกสุดท้ายหากเห็นว่าไม่มีวิธีการอื่นที่เหมาะสมกว่าโดยในการจะใช้การควบคุมหรือ ขังพึงคำนึงถึง ความจำเป็นต่อการสอบสวนความผิดตามข้อกล่าวหาตลอดจนการคุ้มครองสังคม และผู้เสียหายเป็นสำคัญ

2.3 ควรพิจารณาใช้วิธีการหรือทางเลือกอื่น ๆ ที่อาจนำมาใช้แทนการคุมขังใน ขั้นตอนก่อนชั้นพิจารณาคดีเท่าที่สามารถจะกระทำได้โดยรวดเร็ว ส่วนการนำเอาการควบคุมหรือ ขังในขั้นตอนก่อนชั้นพิจารณาคดีมาใช้นั้นจะต้องไม่เกิน ไปกว่าความจำเป็นและพฤติการณ์แห่งคดี

3. ขั้นตอนการพิจารณาคดี และการมีคำสั่งหรือมีคำพิพากษา

3.1 ศาลควรพิจารณารายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงและความประพฤติหรือรายงานทางสังคมสงเคราะห์ รายงานทางจิตวิทยาของผู้กระทำความผิดที่เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ดังกล่าวได้จัดทำขึ้น รายงานดังกล่าวควรประกอบด้วยข้อมูลภูมิหลังทางสังคมเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด ทั้งในเรื่องประวัติการกระทำความผิด และพฤติกรรมแห่งคดีตลอดจนข้อมูล และความเห็นเกี่ยวกับวิธีการลงโทษหรือมาตรการแทนการลงโทษที่เหมาะสมกับบุคคลนั้น ทั้งนี้รายงานดังกล่าวจะต้องตั้งอยู่บนฐานแห่งข้อเท็จจริง มีความเป็นกลางปราศจากอคติ และต้องแสดงความเห็นที่เกี่ยวข้องดังกล่าวอย่างสุจริตและชัดเจน

3.2 ภายใต้กฎหมายมาตรฐานหรือระเบียบการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดของศาล หากศาลจะพิจารณาใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวกับผู้กระทำความผิดว่าสมควรจะใช้มาตรการหรือทางเลือกอื่นใดที่มีอยู่ในขณะนั้น ศาลพึงคำนึงถึง การบำบัดแก้ไข พื้นฟูบุคคลนั้น รวมถึงการคุ้มครองสังคม และสิทธิประโยชน์ของผู้เสียหาย ซึ่งศาลควรที่จะสอบถามความเห็นของผู้เสียหายตามสมควรด้วย

3.3 หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่จะใช้มาตรการทางอาญาหรือวิธีการอื่นแทนมาตรการทางอาญาพึงพิจารณานำเอามาตรการดังต่อไปนี้มาใช้

- (1) มาตรการตกเตือนด้วยวาจา หรือโดยทำเป็นหนังสือ
- (2) การยุติการดำเนินคดีโดยมีเงื่อนไข
- (3) การทำทัณฑ์บน หรือการตัดสิทธิบางประการ
- (4) มาตรการลงโทษทางเศรษฐกิจและการเงิน เช่น โทษปรับ และค่าปรับที่คำนวณตามรายได้ต่อวัน
- (5) การยึด หรือริบทรัพย์สิน
- (6) การสั่งให้ชดใช้เยียวยาหรือจ่ายค่าสินไหม ทดแทนแก่ผู้เสียหาย
- (7) การรอกำหนดโทษ หรือรอกำหนดโทษ
- (8) การคุมความประพฤติและการติดตามดูแลโดยคำสั่งศาล
- (9) การให้ทำกิจกรรมบริการสังคม
- (10) การให้ไปรับการฝึกอบรมที่สถานฝึกอบรมพิเศษที่กำหนด
- (11) การควบคุมตัวไว้ที่บ้านของผู้นั้น
- (12) การดูแลด้วยวิธีการอื่นที่ไม่ต้องคุมขังผู้นั้นไว้
- (13) การผสมผสานระหว่างมาตรการดังกล่าวข้างต้น
- (14) การใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ในส่วนที่สามารถดำเนินการได้

4. ขั้นตอนหลังจากมีคำพิพากษา

4.1 หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายในการลงโทษตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลนั้น พึงพิจารณาใช้มาตรการทางเลือกอื่น ๆ มาแทนหรือลด การนำตัวผู้กระทำความผิดไปคุมขังหรือจำคุกให้มีความสำคัญในลำดับต้น และพึงช่วยเหลือแก้ไขฟื้นฟูสงเคราะห์บุคคลดังกล่าวให้สามารถกลับคืนสู่สังคมอย่างปกติสุข โดยมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน มีความน่าเชื่อถือที่สังคมยอมรับได้และไม่ใช้เวลานานเกินสมควรในการให้ความช่วยเหลือ

4.2 ควรให้การช่วยเหลือแก้ไขฟื้นฟูสงเคราะห์บุคคลดังกล่าว ให้สามารถกลับคืนสู่สังคมอย่างปกติสุข มีการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โดยการให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือทางศึกษา การฝึกวิชาชีพตามความถนัดและความต้องการของตลาด ตลอดจนการสงเคราะห์ ช่วยเหลือเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนกลับคืนสู่สังคม เพื่อป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ

4.3 มาตรการดังกล่าว ได้แก่

- (1) รูปแบบที่หลากหลายของการปล่อยตัวโดยมีทัณฑ์บน
- (2) การพระราชทานอภัยโทษ
- (3) การพักการลงโทษ
- (4) การจัดให้มีบ้านกึ่งวิถี
- (5) การลดหย่อนผ่อนโทษ การลดวันต้องโทษจำคุก
- (6) การอนุญาตให้ออกไปเรียนหนังสือหรือทำงานเป็นเวลา
- (7) มาตรการอื่น ๆ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

4.4 คำสั่งของหน่วยงานที่ใช้มาตรการทางเลือกต่าง ๆ ดังกล่าวในข้อ 4.3 ยกเว้นกรณีของการพระราชทานอภัยโทษ อาจถูกตรวจสอบได้โดยศาลหรือองค์กรอื่นที่มีอำนาจหน้าที่โดยเฉพาะ ทั้งนี้โดยการร้องขอหรืออุทธรณ์ของผู้กระทำความผิด

5. การควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด

5.1 ด้านการบริหารจัดการ

5.1.1 ในมาตรการต่าง ๆ ที่ใช้พึงมีการวางเงื่อนไขอย่างชัดเจนและกระทำโดยหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ ให้มีการติดตามดูแลอย่างเหมาะสมตาม ความจำเป็น เพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ทั้งนี้ผู้กระทำความผิด พึงได้รับการช่วยเหลือสงเคราะห์ทางจิตวิทยาสังคมและวัตถุสิ่งของตามสมควร เพื่อประโยชน์ต่อการกลับใช้ชีวิตในสังคม

5.1.2 ระยะเวลาของการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวจะต้องไม่เกินกว่าระยะเวลาที่

หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่นั้นได้กำหนดไว้ในบทบัญญัติแห่งกฎหมาย การลดระยะเวลาลงเพื่อให้การบังคับโทษนั้นเสร็จสิ้นเร็วขึ้นก่อนระยะเวลาตามคำพิพากษา เนื่องจากการปฏิบัติตามเงื่อนไขเป็นอย่างดีนั้นสามารถกระทำได้ หากมีกฎหมายกำหนดไว้

5.1.3 การกำหนดเงื่อนไขของการใช้มาตรการต่าง ๆ ดังกล่าวพึงคำนึงถึงความสามารถในการปฏิบัติตามของผู้กระทำความผิด และจะต้องพิจารณาถึงความต้องการของสังคมพร้อม ๆ กับการจัดให้ผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสเสริมสร้างความสัมพันธ์ใหม่ที่ดีกับสังคม ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความต้องการของผู้เสียหายประกอบด้วย

5.1.4 เงื่อนไขดังกล่าวจะต้องมีความชัดเจน จำนวนเงื่อนไขไม่มากเกินไป ความสามารถของผู้ปฏิบัติและหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่จะต้องอธิบายให้ผู้กระทำความผิดทราบ ทั้งทางวาจาและโดยลายลักษณ์อักษร

5.1.5 เงื่อนไขต่าง ๆ นั้นอาจมีการปรับปรุงแก้ไขใหม่ได้โดยหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแล โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและการปฏิบัติตามเงื่อนไขของผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย

5.1.6 ในการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัว ควรมีโครงการหรือกิจกรรมที่มีความหลากหลายมาสนับสนุนตามความเหมาะสมด้วย เช่น การสงเคราะห์เป็นรายบุคคล แบบกลุ่ม การจัดหาที่พักอาศัยให้และการดูแลเยียวยาเป็นพิเศษให้แก่ผู้กระทำความผิดแต่ละประเภท ซึ่งโครงการหรือกิจกรรมเหล่านี้ควรมีการพัฒนาให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้กระทำความผิดนั้นและกระทำโดยผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ

5.1.7 ควรมีการกำหนดปริมาณคดีในระดับที่เหมาะสมเพื่อให้บุคลากรสามารถจัดการตามมาตรการนี้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาจแสวงความร่วมมือจากชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ

5.1.8 กรณีที่ผู้กระทำความผิดทำผิดเงื่อนไขหรือไม่ทำตามมาตรการนั้น ๆ จะมีผลให้มาตรการดังกล่าวอาจถูกยกเลิก เพิกถอนหรือแก้ไข โดยหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ แต่ต้องมีการตรวจสอบข้อเท็จจริงเสียก่อน และการยกเลิก เพิกถอน หรือแก้ไขมาตรการดังกล่าว ผู้กระทำความผิดมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ต่อศาลหรือองค์กรอื่นที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคำอุทธรณ์นั้นได้

5.1.9 การทำผิดเงื่อนไขหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรการ ดังกล่าวนั้นมิใช่ นำไปสู่การเปลี่ยนเป็นโทษ จำคุกหรือจำกัดอิสรภาพโดยอัตโนมัติ แต่หน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้องพยายามพิจารณาถึงรูปแบบอื่น ๆ ของการใช้มาตรการลงโทษที่ไม่ควบคุมตัวนั้นมาใช้แทนพึงใช้โทษจำคุกหรือจำกัดอิสรภาพต่อเมื่อไม่มีรูปแบบอื่น ๆ ของมาตรการดังกล่าวที่เหมาะสมหรือรูปแบบอื่น ๆ ดังกล่าวใช้ไม่ได้ผลแล้วเท่านั้น

5.1.10 การจับกุมหรือควบคุมตัวผู้กระทำความผิดในกรณีที่ทำผิดเงื่อนไข หรือไม่ยอมทำตามมาตรการดังกล่าวนั้นจะต้องมีบัญชีผู้ติไว้ในกฎหมายเท่านั้น

5.1.11 หน่วยงานกระบวนการยุติธรรมทางอาญาควรมีระบบเชื่อมต่อและแลกเปลี่ยนข้อมูลทางคดีได้อย่างครบวงจรเช่น ตำเนาคำพิพากษา ทะเบียนประวัติอาชญากร เป็นต้น

5.1.12 การกำหนดนโยบาย แผนงาน และการศึกษาวิจัยด้านการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวทั้งที่มีอยู่ในปัจจุบันและที่จะพัฒนาต่อไป ควรดำเนินการแบบบูรณาการ เพื่อให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

5.1.13 ต้องมีการวางระบบและกลไกการประสานงานและการส่งต่อระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานด้านสวัสดิการสังคม การสงเคราะห์ การศึกษา และการประกอบอาชีพตลอดจน หน่วยงานท้องถิ่น รวมทั้งมีมาตรการกำกับดูแลและติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานตามที่กำหนดหรือวางระบบไว้

5.1.14 ทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงานต้องสามารถตรวจสอบได้ทั้งโดยองค์กรของรัฐเอกชน และประชาชน

5.2 การสรรหาและพัฒนาบุคลากร

5.2.1 การคัดเลือกบุคลากรที่จะปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการใช้มาตรการ ไม่ควบคุมตัวควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์คุณสมบัติความรู้พื้นฐานที่จำเป็น และการมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อการบังคับใช้กฎหมายเพื่อความสงบและปลอดภัยของสังคม การบำบัด แก้ไขฟื้นฟูและสงเคราะห์ โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การไม่เลือกปฏิบัติและหลักสิทธิมนุษยชนของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับคดี

5.2.2 ควรมีการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานวิชาชีพและต้องมีการพัฒนาเสริมศักยภาพ ทักษะและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านอย่างสม่ำเสมอตามความจำเป็น

5.2.3 บุคลากรทุกสายงานควรได้รับเงินเดือน ค่าตอบแทน และสวัสดิการที่เหมาะสมและเสมอภาคในสถานภาพของผู้รับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่อำนวยความสะดวกและดูแล ป้องกันรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม

6. การใช้อาสาสมัครและทรัพยากรในชุมชน

6.1 ควรให้ชุมชนได้รับรู้และมีส่วนร่วมในกระบวนการไม่ควบคุมตัวอย่างเต็มที่ เพื่อพัฒนาในเรื่องการยอมรับผู้กระทำความผิดกลับสู่สังคม และความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันในการคุ้มครองป้องกันชุมชนจากอาชญากรรม

6.2 สนับสนุนให้มีอาสาสมัครและเครือข่ายชุมชนในทุกพื้นที่ โดยให้เข้าร่วมในกระบวนการช่วยเหลือ ดูแลและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่ใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวเท่าที่สามารถดำเนินการได้ ทั้งนี้ทุกหน่วยงานทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่มีความจำเป็นต้องใช้อาสาสมัคร หรือเครือข่ายชุมชนต้องมีการประสานงานในการสรรหา คัดเลือก และฝึกอบรมอย่างมีคุณภาพเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนหรือซ้ำซ้อนน้อยที่สุด

6.3 ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้สาธารณชนรับทราบถึงบทบาทหน้าที่และผลงานของอาสาสมัครและเครือข่ายที่ได้ร่วมดำเนินงานเพื่อขยายฐานการมีส่วนร่วมไปสู่กระบวนการยุติธรรมชุมชน

7. มาตรการการกำกับดูแลตามมาตรฐาน

7.1 ควรกำหนดคณะบุคคล (National Board) หรือ คณะกรรมการระดับชาติ (National Committee) ซึ่งมาจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ และภาคประชาชน เพื่อร่วมกันกำกับดูแลให้การปฏิบัติเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด โดยต้องมีมาตรการสนับสนุนทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษ

7.2 ทุกหน่วยงานต้องมีการวางระบบควบคุมภายใน และมีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

7.3 ควรมีการทบทวนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ บทบาท ภาระหน้าที่ วิธีปฏิบัติและประสิทธิภาพของการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวเป็นระยะ ๆ

8. การติดตามและประเมินผลการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในขั้นตอนต่าง ๆ

8.1 ควรมีการติดตามและดำเนินการวิจัยประเมินผลการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวดังกล่าวในขั้นตอนต่างๆ อย่างสม่ำเสมอและเที่ยงตรงจากหน่วยงานทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน

8.2 ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานวิจัยและวางระบบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวที่เชื่อมโยงกันได้ในระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

9. การกำหนด ทบทวนนโยบายและแผนงานเกี่ยวกับมาตรการไม่ควบคุมตัวในคดีอาญา

9.1 ในระดับหน่วยงานควรมีการวางแผนการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวอย่างเป็นระบบและในระดับชาติควรมีนโยบายและมีการพัฒนาให้เป็นงานสำคัญส่วนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

9.2 ควรมีจัดประชุม สัมมนาหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและรับฟังความคิดเห็นของชุมชนเพื่อทบทวนนโยบายและแผนงานการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัว รวมถึงการทบทวน วัตถุประสงค์ บทบาท ภาระหน้าที่เกี่ยวกับการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัว

10. ส่งเสริมความร่วมมือระดับชาติและระหว่างประเทศเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด

10.1 ควรส่งเสริมให้มีการประสานงาน การแลกเปลี่ยนความรู้ การวิจัย การฝึกอบรมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการและการประชุมระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับการจัดมาตรการไม่ควบคุมตัว

10.2 ควรส่งเสริมการประสานงาน การแลกเปลี่ยนความรู้ การศึกษาเปรียบเทียบ การวิจัย การฝึกอบรม การแลกเปลี่ยนบุคลากรหรือผู้เชี่ยวชาญและการประชุมระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัว

4.5.2 ข้อเสนอแนะด้านบริหาร

(1) ควรจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะเพื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการควบคุมดูแล และส่งเสริมเกี่ยวกับมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนเหมือนดั่งเช่น คณะกรรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนแห่งชาติ (The National Committee on Community Corrections) (NCCC) ของสหรัฐอเมริกา หน่วยงาน “The Correctional Service Canada (CSC)” และ “Federal community corrections” ของแคนาดา หรือกระทรวงพัฒนาชุมชนและหน่วยงานคุมประพฤติโดยชุมชนของสิงคโปร์

(2) ควรให้กรมคุมประพฤติเป็นหน่วยงานหลักเกี่ยวกับการคุมความประพฤติชั้นพิจารณาคดีและหลังการพิจารณาคดีของศาลทั้งผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กเยาวชนและผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่

(3) ควรให้กรมคุมประพฤติเป็นหน่วยงานหลักเกี่ยวกับการคุมประพฤติผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษ และลดวันต้องโทษ

(4) ควรให้กรมคุมประพฤติเป็นหน่วยงานหลักเกี่ยวกับการสงเคราะห์ผู้กระทำความผิดภายหลังพ้นจากการคุมประพฤติ หรือผู้กระทำความผิดหลังปล่อยจากกรมราชทัณฑ์ (AFTERCARE)

(5) ควรกำหนดให้มีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการควบคุมตามมาตรการแก้ไขพื้นที่ในชุมชนต่างๆ เพื่อเป็นรายได้สนับสนุนมาตรการนี้ต่อไป

(6) เห็นสมควรให้กรมคุมประพฤติดำเนินการจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 โดยให้ทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในลักษณะพหุภาคี พร้อมให้สำนักงานประมาณพิจารณาสนับสนุนเงินงบประมาณเป็นกรณีพิเศษ นอกจากกรอบวงเงินงบประมาณที่ได้รับตามปกติของกรมคุมประพฤติ และให้กรมคุมประพฤติร่วมกับสำนักงาน ก.พ. และคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ (ค.ป.ร.) พิจารณากรอบอัตรากำลังของศูนย์ ที่เหมาะสมและสนับสนุน

(7) ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นศาลชำนาญพิเศษ เนื่องจากกระบวนการพิจารณาคดีและคุณสมบัติของตุลาการ มีความเหมาะสมแตกต่างจากผู้พิพากษาทั่วไป

(8) ให้รัฐสนับสนุนการเปิดศาลเยาวชนหรือแผนกคดีเยาวชน และสถานแรกรับให้ครบทุกจังหวัดและให้มีสถานฝึกและอบรมเด็ก เยาวชน และครอบครัวทุกภาค อย่างน้อยภาคละ 2 แห่ง เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างจากผู้ใหญ่กระทำคามผิด เพื่อหลีกเลี่ยงการนำผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและฝากขังไว้ในเรือนจำ เพราะจะก่อให้เกิดผลลบในเรื่องการลอกเลียนแบบพฤติกรรมอาชญากรจากผู้ร้ายโดยสันดาน หากยังไม่สามารถทำได้ สมควรเร่งรัดการพิจารณาคดีในศาลของผู้ใหญ่ให้แล้วเสร็จโดยเร็ว หรือจัดหาสถานที่ไว้สำหรับฝากเด็กที่กระทำผิด โดยไม่ต้องฝากขังในเรือนจำ

(9) ให้กรมราชทัณฑ์ทำประชาสัมพันธ์ภารกิจและกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในระหว่างการต้องโทษจำคุกอยู่ในเรือนจำให้สังคมได้ทราบอย่างต่อเนื่อง จนเกิดความมั่นใจและมีการยอมรับการคืนกลับสู่สังคมของผู้พ้นโทษ จะต้องสร้างความมั่นใจแก่สังคมว่ากรมราชทัณฑ์ได้มีการแก้ไขคนผิดให้กับคนเป็นคนดีไม่เป็นภัยอันตรายแก่สังคมภายหลังพ้นโทษ พร้อมให้มีการจัดเก็บประวัติข้อมูลผู้ต้องขังเฉพาะรายให้เป็นระบบและติดตามได้

(10) ให้สำนักงาน ก.พ. ร่วมกับกรมราชทัณฑ์วิเคราะห์ถึงเหตุผลและความจำเป็นเกี่ยวกับกรอบอัตรากำลังด้านวิชาชีพเฉพาะที่จำเป็นต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในระหว่าง

ต้องโทษ เช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา เนื่องจากท้ายสุดกรมราชทัณฑ์ต้องส่งมอบผู้ต้องโทษคืนสู่สังคมและพิจารณาให้การสนับสนุนอัตรากำลังตามความจำเป็นต่อไป

(11) ให้นำหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการตามมาตรา 241 ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กรณีให้การสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรมนั้น ควรเร่งดำเนินการตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ เพราะจะสามารถลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำ อันเนื่องมาจากสภาพแออัดไม่มีสถานที่แยกคุมขังผู้ต้องขังระหว่างคดีออกจากผู้ต้องขังคดีเด็ดขาด ไม่สามารถแยกผู้กระทำผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ออกจากคดีอุกฉกรรจ์ได้ ทำให้ต้องขังรวมกัน เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมกระทำความผิด เกิดสภาพความกดดันทางจิตใจที่มีผลต่อการพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษแล้ว และอาจนำไปสู่การกระทำผิดซ้ำ

4.5.3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

(1) การนำมาใช้ควรใช้วิธีการต่างๆ ในมาตรการนี้อย่างผสมผสานกัน และต้องดำเนินการโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบเป็นการเฉพาะต่างหาก

(2) ควรจัดให้มีการวิจัยหรือสำรวจความคิดเห็นของสังคมต่อมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนรูปแบบต่างๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ปัจจุบันรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทย ยังคงเป็นกระบวนการที่เน้นในอำนาจของรัฐ (Power of State) ในการเข้าไปแทรกแซงการปกครองของบิดามารดา เมื่อเห็นว่าบิดามารดาไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์เป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนกระทำผิด รวมทั้งการควบคุมพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน โดยรัฐจะมีอำนาจในการเข้าไปแทรกแซงการปกครองและทำหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นผู้ปกครอง (Parents Patriae) ของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด และมีหน้าที่ในการควบคุมดูแล อบรมป้อนนิสัยให้เด็กและเยาวชนกลับตนเป็นคนดี สามารถพัฒนากลับคืนสู่สังคมได้อย่างราบรื่น ซึ่งในการดำเนินงานและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดทั้งในอดีตและปัจจุบันจะเห็นได้ว่ารัฐจะรับภาระหน้าที่ทั้งหมดในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและดำเนินการบำบัดแก้ไข ฟื้นฟู ป้องกันและพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยแยกเด็กและเยาวชนออกจากครอบครัวและชุมชนและตัดครอบครัวและชุมชนออกจากกระบวนการดังกล่าว เนื่องจากภาครัฐมีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรที่เกี่ยวข้องในการดูแลเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ส่งผลให้ไม่สามารถอำนวยความสะดวกได้อย่างทั่วถึงและเสมอภาคกัน ไม่สามารถดำเนินงานด้านการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู และพัฒนาเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เด็กและเยาวชนไม่สามารถปรับเปลี่ยนนิสัย ความประพฤติ และกลับตนเป็นพลเมืองดีได้ ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคม และได้หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

นอกจากนี้กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนยังทำให้การดำเนินชีวิตตามปกติของเด็กและเยาวชนชะงัก ทำให้ขาดโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนหรือการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เด็กและเยาวชนถูกควบคุมตัวไว้หรือต้องเข้ารับการฝึกอบรม กระบวนการดังกล่าวอาจทำให้เด็กและเยาวชนต้องถูกคัดชื่อออกจากโรงเรียนไม่สามารถกลับไปเรียนต่อได้หรือต้องขาดจากการศึกษาแบบถาวร หรือต้องออกจากงานและไม่สามารถหางานใหม่ได้เมื่อเสร็จสิ้นคดีแล้ว หรืออาจถูกสังคมกีดกันหรือไม่ให้โอกาส เช่น ไม่ยอมรับเด็กและเยาวชนเข้าเรียน หรือเข้าทำงานเนื่องจากไม่ไว้ใจเด็ก เห็นว่าเด็กมีมลทินติดตัว โดยมีความคิดและความเข้าใจหรือหวาดระแวงว่าเด็กและเยาวชนเหล่านี้อาจจะเรียนรู้สิ่งเลวร้ายต่าง ๆ มาจากเพื่อนเด็กและเยาวชนที่อยู่ในสถานควบคุมหรืออยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมด้วยกัน

เด็กและเยาวชนที่ต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิดจะมีสภาพทางร่างกาย สภาพทางจิตใจ และสภาวะทางสังคมของเด็กและเยาวชนเปลี่ยนไป เด็กและเยาวชนจะหมด ความภาคภูมิใจในตัวเอง และมองว่าตนเองเป็นผู้ด้อยค่าเป็นผู้ต้องหาหรือผู้ต้องขัง ถูกสังคม รังเกียจ และผลักไสออกจากแนวทางการใช้ชีวิตของเด็กและเยาวชน จะหยุดชะงักไม่ได้พัฒนาตาม วัย ทำให้เด็กและเยาวชนมีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดซ้ำได้ง่ายขึ้น การที่เด็กและเยาวชนต้องเข้าสู่ กระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ยังเยาว์วัยทำให้อายุของเด็กและเยาวชนเหล่านี้ต้องสะดุดหยุดลงและ ถูกสังคมผลักไสให้ “ตกขอบสังคม” และกลายเป็นบุคคลด้อยโอกาส หรือไม่ได้รับโอกาสในการ พัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของสังคม

ในปัจจุบันเมื่อแนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดได้เปลี่ยนไปจากการลงโทษ เป็นการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูมากขึ้นและจากกระแสของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ แนวทาง ในการปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดจึงได้เริ่มปรับเปลี่ยนไป โดยวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้ เรือนจำ (Non-Institution Treatment) ภายใต้มติการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน (Community-Based Correction) นับเป็นมาตรการหนึ่งที่ได้รับการยอมรับว่า มีประสิทธิภาพในการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของผู้กระทำความผิด โดยการให้โอกาสแก่ผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่อาชญากร โดย สันดานให้ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และปรับตัวให้สอดคล้องกับ สภาพสังคม กฎเกณฑ์และเงื่อนไขต่างๆของสังคม จนสามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ อย่างเป็นปกติสุข และไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการใช้เรือนจำ หรือวิธีควบคุมตัว

ดังนั้น หากเด็กได้กระทำความผิดในคดีที่ไม่รุนแรง หรือได้กระทำความผิดเป็นครั้ง แรก การกระทำผิดนั้นเป็นไปโดยสาเหตุอันน่าเห็นใจ หรือการกระทำผิดเป็นไปด้วยความ รู้เท่าไม่ถึงการณ์ เด็กเหล่านี้อาจยังสามารถแก้ไขฟื้นฟูให้เป็นพลเมืองดีในสังคมได้ การลงโทษด้วย การส่งเข้าสถานพินิจ อาจเกิดผลเสียที่กระทบทั้งตัวเด็กผู้กระทำความผิดเองและสังคมมากกว่าผลดีที่ จะได้รับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กที่อายุกว่า 7 ปี แต่ไม่เกิน 14 ปี หากได้กระทำการอันกฎหมาย บัญญัติว่าเป็นความผิด แม้เด็กจะไม่ต้องรับโทษก็ตาม แต่ก็ต้องผ่านกระบวนการทางอาญา ซึ่งใน การปฏิบัติต่อเด็กไม่มีการแยกปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดในลักษณะที่แตกต่างกัน คือ การกระทำ ความผิดที่เป็นความผิดในตัวเอง (Mala Inse) และความผิดที่กฎหมายห้าม (Mala Prohibita) ความผิดในสองลักษณะนี้มีความแตกต่างกันอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดที่กฎหมายห้าม เด็กผู้กระทำความผิดอาจไม่ได้เป็นผู้มีเจตนาชั่วร้าย หรือมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน แต่เป็นเพราะความลึ กะนอนง รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ซึ่งหากมีการปฏิบัติต่อเด็กทั้งสองกลุ่มนี้เหมือนกัน อาจมีผลกระทบต่อตัว

เด็กเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ถ่ายทอดพฤติกรรมอาชญากรรม เกิดความเคยชินต่อกุศตารางและไม่เกรงกลัวต่อไป ซ้ำร้ายไปกว่านั้น ยังถูกสังคมนำหน้าว่าเป็น คนไม่ดี ดังนั้น จึงสมควรใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน (community-based correction) ต่อเด็กเหล่านี้จึงจะมีความเหมาะสมกว่า

มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนถือเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่พัฒนาขึ้นสำหรับผู้กระทำผิดซึ่งหากจะใช้วิธีการลงโทษจำคุกก็จะมีผลรุนแรงเกินไป แต่หากจะใช้วิธีการคุมประพฤติก็จะเบาเกินไป แนวคิดนี้มีที่มาจากส่วนหนึ่งจากสภาพปัญหานักโทษล้นเรือนจำของประเทศสหรัฐอเมริกา ต่อมาในปี ค.ศ.1990 กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหรัฐอเมริกาจึงได้เริ่มหามาตรการในการลงโทษที่เหมาะสมและเพียงพอต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดออกจากการจัดการในเรือนจำ จึงทำให้เกิดการพัฒนาวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมกับผู้กระทำผิดกลุ่มนี้ขึ้น

จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยสามารถนำมาตราการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน มาปรับใช้สำหรับการกระทำผิดโดยเด็กได้ โดยอาศัยบทบัญญัติกฎหมายที่มีอยู่แล้วในปัจจุบัน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. มาตรการใช้ดุลยพินิจสั่งไม่ฟ้องของอัยการตามมาตรา 63 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 โดยอัยการมีอำนาจใช้ดุลยพินิจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้นได้โดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี และไม่ถือเป็นผู้กระทำความผิด คล้ายคลึงกับการชะลอฟ้องในการดำเนินคดีอาญาของผู้ใหญ่และมาตรการทางเลือกของประเทศแคนาดา โดยการนำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนมาปรับใช้นั้น สามารถกระทำผ่านกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ซึ่งเป็นเงื่อนไขหนึ่งในการสั่งไม่ฟ้องของอัยการ โดยอาจกำหนดให้เป็นเงื่อนไขข้อบังคับให้เด็กผู้กระทำความผิดปฏิบัติตาม เพื่อแก้ไขชดเชยเยียวยาให้กับผู้เสียหาย หรือเพื่อชดใช้ความเสียหายประการอื่นๆจนผู้เสียหายพอใจและให้อภัย เช่น การทำงานบริการสังคม การถูกคุมประพฤติแบบเข้มงวด การถูกควบคุมโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ การชดใช้ค่าเสียหายแก่เหยื่อ เป็นต้น

2. มาตรการให้รอการลงโทษโดยมีเงื่อนไขการคุมประพฤติแบบปกติ (Basic Probation) เป็นวิธีการเลี้ยงโทษกักขังหรือจำคุก โดยมีพนักงานคุมประพฤติคอยดูแลช่วยเหลือให้บุคคลดังกล่าวสามารถแก้ไขปรับปรุงนิสัยและความประพฤติของตน ภายใต้การช่วยเหลือของชุมชน เฉพาะอย่างยิ่งการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการป้องกันอาชญากรรมและ

การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด การคุมประพฤติเป็นวิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนที่ใช้อยู่ในประเทศไทยมาช้านานแล้ว ซึ่งหากจะนำมาปรับใช้กับการกระทำผิดของเด็กก็สามารถทำได้ทันที เพียงแต่จะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายให้อำนาจของเจ้าพนักงานคุมประพฤติมีขอบเขตและความสำคัญมากกว่าเดิม รวมไปถึงการกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนเงื่อนไขข้อบังคับในการคุมประพฤติ และผู้ที่ขัดขวางไม่ให้ความร่วมมือในการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานคุมประพฤติในการสืบเสาะและพินิจผู้กระทำผิดให้ชัดเจน เพื่อให้การปฏิบัติงานคุมประพฤติเป็นไปอย่างเต็มประสิทธิภาพ

3. การทำงานบริการสังคม (Community Service) เป็นการทำงานตามคำสั่งศาล และตามที่ผู้กระทำผิดยินยอมทำงานให้แก่สังคมโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน เป็นการชดเชยความผิดที่ได้กระทำการล่วงละเมิดแก่สังคมที่มีผลงานเป็นรูปธรรมวิธีหนึ่ง การทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการที่นำมาใช้แทนการลงโทษจำคุก และเป็นเงื่อนไขคุมประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 (1) อย่างหนึ่ง และตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2546 ได้กำหนดให้ผู้ต้องกักขังแทนค่าปรับไม่เกินแปดหมื่นบาทหรือขอต่อศาลเพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณะประโยชน์แทนค่าปรับได้ นอกจากนี้ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดยังสามารถกำหนดให้การทำงานบริการสังคมเป็นวิธีหนึ่งในระหว่างฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้เช่นกัน

มาตรการทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชนรูปแบบหนึ่งซึ่งสามารถนำมาปรับใช้กับการแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำผิดได้ โดยอาจใช้เป็นเงื่อนไขในการคุมประพฤติแบบหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 (3) แล้วปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปหรืออาจใช้เป็นเงื่อนไขในการคุมประพฤติตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 100 โดยจะต้องแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติให้การทำงานบริการสังคมเป็นเงื่อนไขในการการคุมประพฤติสำหรับเด็กที่กระทำผิดอีกรูปแบบหนึ่ง

4. การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับรักษา (Compulsory Treatment) เป็นมาตรการที่จัดขึ้นตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 โดยนำหลักการผู้เสพ (Drug User) คือ ผู้ป่วยมิใช่อาชญากรปกติมาใช้ และนำหลักการชะลอการฟ้องมาใช้เพื่อให้ระบบแทนการดำเนินคดีอาญา (Diversion) มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ได้ขยายขอบเขตการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้

ครอบคลุมถึงกลุ่มผู้เสพ ได้แก่ 1) ผู้เสพและมีไว้ในครอบครองยาเสพติดจำนวนเล็กน้อย 2) ผู้เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายยาเสพติดจำนวนเล็กน้อย และ 3) ผู้เสพและจำหน่ายยาเสพติดจำนวนเล็กน้อย อีกด้วย

จากการศึกษาพบว่า มาตรการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับรักษา (Compulsory Treatment) สามารถนำมาใช้กับเด็กที่กระทำผิดในคดียาเสพติดได้เป็นอย่างดีทั้งในฐานะผู้เสพและมีไว้ในครอบครองเป็นจำนวนเล็กน้อย ทำให้เด็กและเยาวชนที่หลงผิดมีโอกาสได้กลับตัวและพัฒนาตนเองได้โดยไม่ต้องรับโทษจำคุกซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อในแง่ลบมากกว่าเดิม ทั้งยังไม่มีประวัติทางคดีติดตัว ซึ่งจะทำให้เด็กและเยาวชนสามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติ เช่น เรียนหนังสือ หรือทำงานหาเลี้ยงชีพ หลังจากที่ผ่านมาการบำบัดอย่างสมบูรณ์แล้ว

นอกจากนี้การจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับรักษาขึ้นตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เป็นการเปิดช่องทางให้ภาคเอกชนหรือหน่วยงานอื่นๆ และชุมชนมีโอกาสในการร่วมกันแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่ติดยาเสพติดได้ด้วย เพราะตามพระราชบัญญัติกำหนดให้สามารถจัดตั้งศูนย์ขึ้นได้ในทุกพื้นที่โดยไม่จำเป็นต้องเป็นหน่วยงานราชการเท่านั้น ซึ่งในปัจจุบันมีการดำเนินงานศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับรักษาโดยกองทัพเรือเป็นโครงการนำร่อง

5. การพักการลงโทษ (Parole) เป็นวิธีการในการเล็งโทษจำคุกอีกวิธีหนึ่ง โดยการหันมาปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชนแทนการจำคุก แต่มาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการผสม คือ มีการใช้โทษจำคุกและต่อมาจึงปลดปล่อยออก หันมาปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชนแทนการจำคุกส่วนที่เหลือ จากการศึกษพบว่า การพักการลงโทษสำหรับเด็กและเยาวชนนั้น ไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน แต่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการพักการลงโทษสำหรับนักโทษในเรือนจำตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ในส่วนของมาตรา 32(5) ซึ่งอาจนำมาปรับใช้กับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนซึ่งถูกควบคุมตัวในสถานฝึกและอบรม โดยปลดปล่อยเด็กหรือเยาวชนออกจากสถานฝึกและอบรม หลังจากที่เด็กหรือเยาวชนรับการฝึกและอบรมจากสถานฝึกและอบรมมาแล้วชั่วระยะเวลาหนึ่ง และมีความประพฤติดีขึ้นมากพอที่จะให้ออกมาอยู่ในสังคมภายนอกได้ โดยจะต้องมีคณะกรรมการซึ่งอาจมาจากสถานฝึกและอบรมเอง หน่วยงานอื่นๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือตัวแทนของภาคชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ เป็นผู้ทำหน้าที่พิจารณาว่าใครเป็นผู้มีความเหมาะสมจะได้พักการลงโทษ โดยพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นรายๆ ไป

นอกเหนือจากมาตรการแก้ไขในชุมชนที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีมาตรการแก้ไขในชุมชนอีกหลายรูปแบบที่ใช้กันอยู่ในหลายๆประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา สิงคโปร์ ที่สามารถนำมาปรับใช้กับเด็กที่กระทำความผิดได้อีก ดังต่อไปนี้

1. การกักขังในที่พักอาศัย (House Arrest, Home Confinement, Home Detention) จากการศึกษาพบว่า เป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนที่เหมาะสมในการนำมาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เนื่องจากการกักขังเด็กและเยาวชนที่บ้านหรือที่พักอาศัยนั้นจะทำให้ผู้ปกครองหรือพ่อแม่สามารถควบคุมดูแลเอาใจใส่เด็กและเยาวชนได้อย่างใกล้ชิด และเป็นการไม่แยกเด็กเยาวชนออกจากสังคม ครอบครัวและชุมชนของตนอีกด้วย ทำให้ไม่มีปัญหาในเรื่องปรับตัวให้เข้ากับสังคมเมื่อพ้นโทษ นอกจากนี้ ยังช่วยลดปัญหาเรื่องรอยมลทินหรือตราบาปจากการติดคุก ลดความเสี่ยงที่เด็กเยาวชนจะเรียนรู้อาชญากรรมจากอาชญากรอาชีพในคุก ทำให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสกลับตัวเป็นคนดีมีมากขึ้น

2. การควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring หรือ Electronic Surveillance) จากการศึกษาพบว่า การจะนำมาตรการควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยนั้น อาจทำได้โดยอาศัยมาตรา 26 แห่งประมวลกฎหมายอาญาที่ให้อำนาจศาลในการกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องโทษกักขังปฏิบัติตามโดยต้องอยู่ในความดูแลของพนักงานคุมประพฤติด้วยเพื่อให้การบังคับใช้วิธีการนี้ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนประเด็นเกี่ยวกับการเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้กระทำความผิดซึ่งอาจมีราคาแพง จนส่งผลกระทบต่อเด็กกระทำความผิดและครอบครัวที่มีฐานะยากจนไม่สามารถรับภาระค่าใช้จ่ายได้ ปัญหานี้รัฐควรเข้ามาช่วยเหลือโดยการรับภาระค่าใช้จ่ายแทนเด็กผู้กระทำความผิดในกรณีของเด็กหรือครอบครัวที่มีฐานะยากจน แต่ทั้งนี้ควรพิจารณาเป็นรายบุคคล โดยดูจากรายงานการสืบเสาะพินิจของเจ้าพนักงานคุมประพฤติว่า ถ้าหากมีกำลังทรัพย์ในการรับภาระค่าใช้จ่ายได้ก็ควรให้เด็กหรือครอบครัวเป็นผู้รับผิดชอบ แต่ถ้าไม่มีรัฐจะเป็นผู้รับผิดชอบแทนโดยถือเป็นการให้สวัสดิการสังคมแก่เด็ก

3. การคุมประพฤติแบบเข้มงวด (Intensive Probation / Intensive Supervision Program) เป็นการปล่อยผู้กระทำความผิดออกไปอยู่ในชุมชนภายใต้การควบคุมและสอดส่องอย่างเคร่งครัด ที่เพิ่มระดับของความเข้มงวดมากขึ้นไปกว่าการควบคุมและสอดส่องในการคุมประพฤติปกติ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการจำคุกและลดการกระทำความผิดที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต รวมทั้งลดข้อโต้แย้งด้านประสิทธิภาพของการคุมประพฤติที่เกิดจากการควบคุมดูแลที่ผ่อนปรนไม่

เครื่องรัดเท้าที่ควรสำหรับผู้กระทำผิดบางประเภท ซึ่งทำให้สังคมเกิดความไม่มั่นใจในมาตรการคุมประพฤติการนำมาตรการคุมประพฤติแบบเข้มงวดมาปรับใช้เป็นมาตรการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชนสำหรับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนนั้นสามารถกระทำได้ และจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในด้านต่างๆ เช่น การแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรม การควบคุมดูแลสอดส่อง และเพิ่มความเชื่อมั่นของสังคมได้ดีกว่าการคุมประพฤติปกติ แต่จะต้องมีการแก้ไขกฎหมายและระเบียบต่างๆให้มีรูปแบบการคุมประพฤติแบบเข้มงวดที่ชัดเจน และกำหนดอำนาจและหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติให้สามารถปฏิบัติงานในกรณีนี้ได้อย่างแท้จริง

4. การใช้ศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก (Probation Diversion Center) เป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดรูปแบบหนึ่ง ซึ่งสามารถกระทำได้ในลักษณะของบ้านกึ่งวิถี (Half-way House) โดยเป็นการร่วมมือระหว่างกรมคุมประพฤติกับกรมราชทัณฑ์ หรืออาจใช้ทัณฑสถานแบบเปิด วัด หรือองค์กรเอกชนที่สามารถจัดสรรสถานที่ดำเนินการได้ โดยมีกรมคุมประพฤติเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการและดำเนินงานแก้ไขฟื้นฟู หรือจะกระทำในรูปแบบศูนย์รายงานตัวตอนกลางวัน (Day report centre) ก็ได้ บ้านกึ่งวิถี (Half-way House) เป็นสถานที่ที่ทั้งบ้านของเด็กและเยาวชนและกึ่งสถานฝึกและอบรม กล่าวคือ เป็นบ้านที่พักของเด็กและเยาวชนที่ถูกศาลเยาวชนและครอบครัวสั่งคุมประพฤติ และศาลเห็นว่าเด็กและเยาวชนนั้นไม่สมควรที่จะอยู่ในบ้านของตนเองกับบิดามารดาหรือผู้ปกครองเพราะสิ่งแวดล้อมทางบ้านไม่ดี แต่ก็ยังไม่สมควรส่งเด็กหรือเยาวชนนั้นไปฝึกอบรมยังสถานฝึกและอบรม เด็กและเยาวชนที่อยู่ในบ้านกึ่งวิถีประเภทนี้จะออกไปศึกษาเล่าเรียน หรือประกอบอาชีพ เวลากลางวัน ตอนเย็นก็จะกลับมาพักค้างคืน ณ บ้านกึ่งวิถีนี้ โดยมีปรึกษา(Counselor) เป็นผู้คอยดูแลอบรม เรื่องความประพฤติ และช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้

5. การควบคุมในวันหยุดหรือควบคุมเป็นระยะๆ (Periodic Detention or Weekend Imprisonment) ตามมาตรการนี้ผู้กระทำผิดจะถูกควบคุมไว้ในสถานควบคุมเฉพาะในวันเสาร์อาทิตย์ โดยผู้กระทำผิดจะต้องมารายงานตัวต่อสถานควบคุม เวลา 19.00 น. ของวันศุกร์ และจะได้รับการปล่อยกลับบ้านในเย็นวันอาทิตย์ เพื่อผู้กระทำผิดจะได้กลับไปใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวและทำงานเพื่อเลี้ยงชีพตามปกติ และเมื่อถึงวันศุกร์สุดสัปดาห์ก็กลับมาประจำที่ศูนย์ควบคุมอีกชั้นหนึ่ง เช่นนี้ไปจนกว่าจะครบกำหนดโทษ จากการศึกษาแล้วพบว่า มาตรการควบคุมในวันหยุดหรือควบคุมเป็นระยะๆนั้นสามารถนำมาปรับใช้กับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนที่เป็นเด็กและเยาวชนได้ แต่ปัจจุบันยังไม่มีศูนย์ควบคุมในวันหยุดหรือควบคุมเป็นระยะๆ โดยเฉพาะรองรับและไม่มีหน่วยงานซึ่งทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบโดยตรง รวมถึงบทบัญญัติกฎหมายที่รองรับอย่าง

ชัดเจน ทำให้การดำเนินงานอาจประสบปัญหาในขั้นตอนต่างๆได้ ซึ่งหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ปัจจุบันก็คือ กรมคุมประพฤติ ดังนั้นในอนาคต อาจกำหนดให้เป็นหน้าที่อีกประการหนึ่งของกรมคุมประพฤติก็ได้

6. ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมประพฤติ (Probation Detention Centre) เป็นมาตรการซึ่งให้ที่พักอาศัยสำหรับผู้ถูกคุมประพฤติในชุมชน แต่มีระดับการควบคุมค่อนข้างแน่นหนากว่าศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก ในระหว่างที่รับการฟื้นฟูและควบคุมนี้ผู้ถูกคุมประพฤติจะต้องทำงานบริการสังคมอีกด้วย โดยอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่อย่างใกล้ชิดตลอดเวลา ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมประพฤตินี้ผู้กระทำผิดจะถูกจำกัดเสรีภาพในศูนย์ ซึ่งคล้ายกับที่กักกันตัวชั่วคราวที่ไม่ใช่คุก เพราะมีสภาพความเป็นอยู่ สะดวกสบายพอควร แต่ใช้ระบบรักษาความมั่นคงปลอดภัยขั้นต่ำแบบเรือนจำ (Minimum Security) จากการศึกษาพบว่า หากจะนำมาตรการศูนย์กักขังผู้ถูกคุมประพฤติมาใช้ในประเทศไทย ก็สามารถนำมาปรับใช้ในส่วน of ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เป็นศูนย์กักขังนี้ได้ หรือจะใช้แดนพิเศษที่แยกต่างหากในเรือนจำก็เป็นไปได้

7. การควบคุมประพฤติแบบฝึกค่ายทหาร (Boot Camp Program) เป็นมาตรการที่ใช้กับผู้กระทำความผิดออกจากรั้วซึ่งมีอายุระหว่าง 17-30 ปี แทนการลงโทษระยะยาว วิธีการที่ใช้จะเป็นการฝึกโดยใช้วิธีแบบทหาร ทั้งด้านสภาพร่างกายและสภาพจิตใจ โปรแกรมนี้เน้นสร้างการเรียนรู้ระเบียบวินัยอย่างยิ่ง รวมไปถึงให้การฝึกอบรมความรู้ ให้การศึกษา อบรมอาชีพต่างๆด้วย หลังจากผู้กระทำความผิดออกจาก โปรแกรมแล้วจะถูกคุมความประพฤติแบบเข้มงวดต่อไปอีกระยะเวลาหนึ่ง การคุมความประพฤติแบบค่ายฝึกทหารจัดอยู่ในระดับความเข้มงวดสูงสุดของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน โดยเป็นรองจากการจำคุกเท่านั้น จากการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันนี้ ได้มีการนำแนวคิดนี้มาปรับใช้ในส่วนของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในรูปแบบ “ค่ายวิวัฒน์พลเมือง” อยู่แล้ว หากแต่เมื่อนำมาใช้เป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็ก ผู้ปฏิบัติงานที่เป็นครูฝึก ควรต้องมีความรู้ ทักษะ และทักษะในการแก้ไขฟื้นฟูสำหรับเด็กอย่างแท้จริง โดยจะต้องมีการฝึกอบรม ให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่อย่างเต็มที่ประกอบกันด้วย

การนำมาตรการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้กับการกระทำความผิดโดยเด็กในประเทศไทย มีปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ในส่วนของการบังคับใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย มีมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ในชุมชนบางอย่างที่มีกฎหมายรองรับอยู่แล้ว และเอื้ออำนวยให้มีการบังคับใช้ได้ แต่ไม่ได้มีการ บังคับใช้มาตรการเหล่านั้นอย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การกักขังที่บ้านหรือที่พักอาศัย การทำงานบริการสังคม และการพักการลงโทษ ดังนั้นจึงควรบังคับใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มี อยู่ให้ครอบคลุมกว้างขวางและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ประเด็นปัญหาในด้านกฎหมาย มีดังต่อไปนี้

1) ควรแก้ไขกฎหมายเพื่อเพิ่มอำนาจให้แก่ศาลในการพิจารณาใช้ดุลพินิจด้วย โดย ไม่ต้องรออัยการสั่งเพียงอย่างเดียว และควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาล เยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนในส่วนการดำเนินคดีอาญาของเด็ก และเยาวชน มาตรา 63 วรรคสอง วรรคสาม โดยแก้ไขจำนวนโทษสูงสุด เพื่อเปิดช่องให้สามารถนำ มาตรการแก้ไขในชุมชนมาใช้กับคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำได้ทุกกรณี (ยกเว้นในกรณีเป็น ความผิดรุนแรงมาก เช่นฆ่าคนตายโดยเจตนา) โดยพิจารณาพิเคราะห์เป็นรายบุคคลไปจากรายงาน สืบเสาะข้อเท็จจริงต่างๆของเจ้าหน้าที่ของกรมคุมประพฤติ

2) ในปัจจุบันประเทศไทยมีการใช้มาตรการคุมประพฤติแบบปิดอยู่แล้ว ดังนั้น หากจะพัฒนาขึ้นเพื่อใช้เป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชน ก็สามารถเพิ่มระดับของความเข้มงวดให้ มากขึ้น และดำเนินการรองรับด้านกฎหมายด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง คือ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 32(5) ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 และ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 104 (3) โดยให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ใช้มาตรการคุมประพฤติแบบเข้มงวดได้โดยตรงใน ทุกกรณี หรือสั่งให้ใช้ร่วมกับมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนอื่นๆก็ได้ รวมไปถึงต้อง ปรับปรุงแก้ไขระเบียบปฏิบัติ รวมถึงวิธีการคุมประพฤติให้มีความเข้มงวดมากขึ้น โดยอาศัยแนว ทางการคุมประพฤติแบบเข้มงวดของต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

3) ในกรณีที่มีคำพิพากษาให้เด็กหรือเยาวชนรับโทษปรับ และเด็กหรือเยาวชนนั้น ไม่จ่ายหรือไม่สามารถจ่ายค่าปรับได้ ศาลจะเปลี่ยนโทษกักขังแทนค่าปรับเป็นการควบคุมเพื่อและ อบรมในสถานพินิจ หรือ สถานฝึกและอบรม ดังนั้นจึงควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติให้สามารถ ควบคุมตัวไว้ในสถานที่อื่นนอกเหนือจากสถานพินิจหรือสถานฝึกและอบรม เช่น ที่พักอาศัย หรือ สถานที่อื่นๆในชุมชน เพื่อให้สามารถนำมาตราการควบคุมโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ได้

4) การใช้มาตรการศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก - การควบคุมในวันหยุดหรือควบคุมเป็น ระยะๆ - ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมประพฤติ - การควบคุมประพฤติแบบฝึกค่ายทหาร ในปัจจุบันยังไม่มี กฎหมายรองรับมาตรการเหล่านี้อย่างชัดเจน ดังนั้นการดำเนินการศูนย์ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดใน

ชุมชนเหล่านี้จึงอาจประสบปัญหาในการจัดตั้ง การดำเนินการ งบประมาณ ขอบเขตและอำนาจหน้าที่ของศูนย์และเจ้าหน้าที่ได้

3. ปัญหาโครงสร้าง การบริการ ขององค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้วยเหตุที่ลักษณะงานและภารกิจเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมีความเกี่ยวเนื่องกับหลายองค์กรและหลายหน่วยงาน บางภารกิจมีความทับซ้อนกันเองระหว่างหน่วยงาน ทำให้เกิดความสับสนในการปฏิบัติหน้าที่และให้บริการ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาในด้านงบประมาณอีก เพราะการเพิ่มภาระงานนำไปสู่รายจ่ายในด้านต่างๆที่มากขึ้น งบประมาณปกติที่ได้รับอาจจะไม่เพียงพอ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมคุมประพฤติจะต้องแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายพื้นฐานที่สำคัญ คือ การลดภาระคดีที่เกินความสามารถของอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ในปัจจุบันเสียก่อน เพราะในปัจจุบันกำลังอัตราน้ำเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่ ก็ไม่เพียงพออยู่แล้ว หากมีการเพิ่มอำนาจหน้าที่ให้มากขึ้นกว่าเดิม ในระยะสั้นอาจประสบปัญหาขาดแคลนเจ้าหน้าที่ได้ นอกจากนั้น ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของเจ้าหน้าที่ยังมีความสำคัญอย่างมาก เพราะมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนในชุมชนหลายรูปแบบ เช่น ต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความเข้าใจเฉพาะด้าน และมีความชำนาญเป็นพิเศษ เข้าใจสภาพของเด็กและเยาวชน ทั้งยังต้องมีจิตใจในการสงเคราะห์ผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนอีกด้วย

4. ทศนคติของสังคมเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่จัดได้ว่าเป็นอุปสรรคสำคัญมาก เนื่องจากในอดีต มาตรการที่นำมาใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในชุมชนมีเพียงอย่างเดียว คือ การคุมประพฤติแบบปกติ ซึ่งสังคมมองว่ามีระดับความเข้มงวดน้อยเกินไปไม่เหมาะสมกับการกระทำผิดบางประเภท เช่น ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับเพศ เป็นต้น ทำให้สังคมเกิดความไม่เชื่อมั่นในมาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนว่าจะสร้างความปลอดภัยให้เกิดขึ้นกับสังคมได้ และสังคมยังคงยึดติดกับแนวคิดในการลงโทษแบบเดิมอยู่ คือมองว่าผู้กระทำผิดเป็นอาชญากร ไม่ได้มองว่าเป็นผู้ป่วยผู้บกพร่องทางร่างกายและจิตใจ ทั้งที่มีผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนจำนวนมากที่ไม่ได้เป็นอาชญากรโดยสันดาน แต่ได้กระทำความผิดโดยพลั้งเผลอ ไม่มีเจตนา หรือได้กระทำความผิดเป็นครั้งแรก แต่เนื่องจากเป็นความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงจึงต้องรับโทษตามวิธีการปกติ

นอกจากนี้ ในด้านทัศนคติของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กนั้น ก็ถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างมากประการหนึ่ง เพราะถึงแม้ว่าจะมีนโยบาย และมาตรการที่คืออะไรแต่ผู้ปฏิบัติไม่มีความรู้ความเข้าใจ ความชำนาญ หรือมิได้ปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกันแล้ว การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กย่อมไม่เกิดผลดีเต็มประสิทธิภาพ

5.2 ข้อเสนอแนะ

การนำเอามาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนมาใช้เป็นอีกทางเลือกในการปฏิบัติต่อเด็กผู้กระทำผิด เป็นกระบวนการที่สามารถนำมาใช้ได้สำหรับประเทศไทย โดยจะต้องมีการแก้ไขกฎหมายและบทบัญญัติต่างๆที่เกี่ยวข้องให้เอื้อต่อการนำมาตรการดังกล่าวในอนาคต รวมถึงการดำเนินการในด้านอื่นๆ เช่น การวางแผนนโยบายบริหารงาน งบประมาณ และอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆอีกด้วย ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวมีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ก่อนที่จะมีการนำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนใดๆ มาใช้ กรมคุมประพฤติซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการคุมประพฤติปกติอยู่แล้ว จะต้องแก้ปัญหาคือพื้นฐานของหน่วยงานเสียก่อน คือ ลดภาระคดีสอดส่องที่เกินขีดความสามารถของพนักงานคุมประพฤติในปัจจุบัน โดยอาจจะต้องแก้กฎหมายให้พนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ทำหน้าที่กำหนดความถี่และวิธีการรายงานตัว หลังจากศาลกำหนดระยะเวลาของการคุมประพฤติ โดยใช้การจำแนกผู้ถูกคุมความประพฤติ เพื่อแยกกลุ่มที่จะสอดส่องตามความเหมาะสม เพราะบางคดีอาจใช้การรายงานตัวทางจดหมาย ทางโทรศัพท์หรือแม้แต่ทางอีเมล

2. ควรให้อำนาจศาลสั่งใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนได้โดยตรง ไม่จำเป็นต้องผ่านประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 เนื่องจากบางกรณีต้องใช้การลงโทษที่ผสมผสาน เช่น การใช้คำพิพากษาแบบแยกส่วน (Spilt Sentence) ทั้งที่มีการจำคุกระยะสั้นส่วนหนึ่งแล้วตามด้วยการคุมความประพฤติ หรือการสั่งให้กักขังที่บ้านผสมกับการคุมความประพฤติแบบเข้ม เป็นต้น

3. ต้องมีการสืบเสาะและพินิจก่อนจะมีคำสั่งให้คุมประพฤติแบบเข้มงวดทุกคดี เว้นแต่จำเลยขอสิทธิการรับการคุมประพฤติแบบเข้มงวดและศาลให้ความเห็นชอบ

4. ควรเปิดช่องให้อำนาจศาลกว้างขวางขึ้นในการสั่งคุมความประพฤติ ไม่ถูกจำกัดด้วยประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ที่ให้ศาลลงอาญาในคดีที่ศาลลงอาญาในคดีที่ศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปีเท่านั้น โดยอาจแก้ไขเพิ่มอัตราโทษขั้นสูงให้มากขึ้น แต่ทั้งนี้จะต้องมีการคัดกรองผู้กระทำผิดผ่านกระบวนการพิจารณาสืบเสาะและพินิจ โดยจะอนุญาตให้ใช้การลงโทษในชุมชนเฉพาะกับบุคคลที่ไม่ได้กระทำผิดร้ายแรงโดยสันดานหรือกระทำผิดคดีนิสสัยเท่านั้น ซึ่งใน

ต่างประเทศ ศาลมีอำนาจสั่งคุมความประพฤติได้แทบทุกคดี เว้นแต่ต้องโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกเกิน 25 ปี หรือมีกฎหมายกำหนดห้ามคุมความประพฤติ

5. วิธีการคุมประพฤติแบบเข้มงวดและการทำงานบริการสังคมในฐานะของมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน สามารถใช้เป็นทางเลือกหนึ่งแทนการเพิกถอนการคุมความประพฤติปกติ (Alternative to Revocation) ทั้งในชั้นรอลงอาญา หรือชั้นการพักการลงโทษ โดยศาลต้องใช้อำนาจในการใช้ดุลยพินิจพิจารณาออกคำสั่ง

6. ควรใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนเหล่านี้อย่างผสมผสาน เช่น ใช้การทำงานบริการสังคมควบคู่กับการคุมความประพฤติแบบเข้มงวด หรือใช้การกักขังในที่พักอาศัย ร่วมกับการควบคุมโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น เพื่อให้การแก้ไขฟื้นฟูเป็นไปอย่างเต็มประสิทธิภาพและเหมาะสมกับโทษที่ผู้กระทำผิดแต่ละคนควรได้รับ ทั้งยังสามารถสร้างความเชื่อมั่นในความปลอดภัยให้แก่สังคมได้อีกด้วย

7. ควรมีการเก็บค่าธรรมเนียมของมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนรูปแบบต่างๆ เช่น การคุมประพฤติแบบเข้มงวด การควบคุมโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ และค่าธรรมเนียมการเข้าโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูต่างๆจากผู้ถูกคุมความประพฤติที่เข้าสู่ระบบการลงโทษในชุมชน โดยพิจารณาจากรายได้และความสามารถในการจ่ายของผู้กระทำผิดแต่ละคน เหมาะสมตามฐานะรายได้ โดยสามารถชำระทั้งหมดหรือผ่อนชำระ หรือจ่ายโดยใช้บัตรเครดิต เพื่อนำไปสนับสนุนมาตรการเหล่านี้ต่อไป

8. การใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนควรจะได้คำนึงถึงการให้โอกาสผู้กระทำผิดได้เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย อันเป็นส่วนหนึ่งของการให้บริการแก่ผู้เสียหาย (Victim Service) อีกด้วย

9. จะต้องมีข้อกำหนดที่ชัดเจนรัดกุมเกี่ยวกับบทบังคับและแนวปฏิบัติ ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนข้อบังคับหรือเงื่อนไขของมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนรูปแบบต่างๆ

10. ควรมีการจัดระเบียบอำนาจหน้าที่ของแต่ละองค์กรใหม่ เพื่อให้มีความชัดเจนว่าหน่วยงานใดจะรับหน้าที่เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน ทั้งในส่วนที่เป็นของผู้ใหญ่และเด็กเยาวชน โดยอาจจะโอนให้เป็นภารกิจของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง หรืออาจจัดตั้ง

หน่วยงานใหม่ขึ้นเพื่อรองรับภารกิจการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนนี้โดยเฉพาะ ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางคอยกำกับดูแลหน่วยงานเหล่านั้นอีกที เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

11. ควรมีการแก้ไขปรับเปลี่ยนทัศนคติในแง่ลบของสังคมที่มีต่อวิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน โดยต้องสร้างความเชื่อมั่นในระบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนให้แก่สังคม โดยอาจกระทำผ่านการกำหนดวิธีการลงโทษในชุมชนให้เหมาะสมกับลักษณะความผิดที่ได้กระทำ (เพื่อให้สังคมรู้สึกว่าเป็นการลงโทษที่เหมาะสมแล้ว) การจัดตั้งมาตรฐานการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนแห่งชาติ หรือด้วยวิธีประชาสัมพันธ์อื่นๆ เพื่อให้สังคมรับรู้ เข้าใจและยอมรับมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนเหล่านี้ว่าเป็นการลงโทษอย่างหนึ่งไม่ใช่การปล่อยตัวไปโดยไม่มีการลงโทษ

12. เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการลงโทษผู้กระทำผิดในชุมชนจะต้องไม่มีทัศนคติในแง่ลบต่อเด็กที่กระทำผิด โดยต้องยึดถือการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมนิสัยของเด็กเป็นเป้าหมายสำคัญที่สุด อีกทั้งยังต้องมีความรู้ความเข้าใจและความชำนาญเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูเด็กเป็นพิเศษอีกด้วย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

13. การแก้ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ อาจทำได้โดยหางบสนับสนุนจากภาคเอกชน หน่วยงานการกุศลที่ไม่แสวงหากำไร หรือใช้งบประมาณบางส่วนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล องค์กรบริหารส่วนจังหวัด โดยต้องมีการกำหนดรับรองตามกฎหมายว่าสามารถกระทำได้ หรืออาจจะมอบหมายกิจการบางอย่างตามมาตรการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในชุมชน เช่น ศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก บ้านกึ่งวิถี ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดแบบบังคับ ศูนย์คุมประพฤติโดยการฝึกแบบทหาร ให้แก่หน่วยงานหรือองค์กรของเอกชน องค์กรส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อมรับไปดูแลเพื่อลดค่าใช้จ่ายของรัฐลง นอกจากนี้ความร่วมมือของชุมชน เช่น หมู่บ้าน วัด โรงเรียน ก็เป็นอีกทางหนึ่งซึ่งสามารถช่วยสนับสนุนและลดค่าใช้จ่ายลงได้

โดยสรุปแล้ว หากได้มีการเตรียมการรองรับด้านกฎหมาย พัฒนาโครงสร้างและรูปแบบวิธีการของการดำเนินงานให้สอดคล้องเหมาะสมกับปรัชญาแนวคิดและเป้าประสงค์ที่แท้จริงคือการมุ่งแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของเด็กดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น การนำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนมาใช้เป็นมาตรการทางเลือกในการปฏิบัติต่อเด็กผู้กระทำผิด ก็

เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทาง
อาญาสำหรับเด็กของประเทศไทยให้ก้าวหน้าต่อไปในอนาคต

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กระบวนทัศน์ใหม่ของกระบวนกรยูติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด. ใน, เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยูติธรรม ครั้งที่ 1 ณ ศูนย์ประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี. นนทบุรี: กระทรวงยูติธรรม, 2546. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. กระบวนกรยูติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนกรยูติธรรมไทย. โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2545.

กนกพรรณ กัลป์ยานุสุต และคณะ. แนวทางการใช้มาตรการทำงานบริการสังคมของไทยในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด. กรุงเทพฯ: กรมคุมประพฤติ, 2547.

จรัส บูรณพันธุ์ศรี. การคุมประพฤติกับความมั่นคงของชาติ. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.).

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. การปรับกระบวนทัศน์กระบวนกรยูติธรรมไทย: จากการแก้แค้นทดแทนสู่การสมานฉันท์. ใน, เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องกระบวนกรยูติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนกรยูติธรรมไทย ณ ดิگสันติไมตรีทำเนียบรัฐบาล โครงการสัมมนาความร่วมมือระหว่างกระทรวงยูติธรรมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, หน้า 10. กรุงเทพฯ : กระทรวงยูติธรรม, 2545.

ทศพล กฤตยพิสิฐ. การมีส่วนร่วมของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เขตหนองจอก ที่มีส่วนต่อโครงการกิจกรรมพัฒนาตามแนวทาง “บรม” และ “บวร” เพื่อสร้างสรรค์อุดมการณ์แผ่นดินทองหนองจอก. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538.

นัทธี จิตสว่าง. โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด. กรุงเทพมหานคร: วัฒนพงศ์การพิมพ์, 2546.

นัทธี จิตสว่าง. หลักทัณฑ์วิทยา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ราชทัณฑ์, 2541.

บุญเพราะ แสงเทียน. คำบรรยายกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน. (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.).

ประธาน วัฒนวาณิชย์. การปฏิรูประบบการลงโทษ แนวทางสหวิทยาการ โดยเน้นทางอาชญาวิทยาการ. บทบัญญัติ 54 ตอน 4 (ธันวาคม 2541): หน้า 17.

ประธาน วัฒนวาณิชย์. กฎหมายเกี่ยวกับความผิดของเด็กและกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประกายพริก, 2530

ประกาศน์ อวยชัย. บทบาทศาลคดีเด็กและเยาวชนกับความมั่นคงของชาติ. ใน, เอกสารวิจัยส่วนบุคคลในลักษณะวิชาสังคมวิทยา หน้า 5. พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517.

ประมวลกฎหมายอาญา

พิสุทธิ วรรณฉัตรสิริ. การศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและผู้บริหารโรงเรียนต่อการจัดระเบียบสังคมในชุมชนกลุ่มรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

ไพรัตน์ เดชะรินทร์. นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบันในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.

พลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา. กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญกิจ, 2525.

ราชทัณฑ์, กรม. สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์. ศูนย์วิจัยและพัฒนาด้านอาชญาวิทยา. โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง " การรับรองมาตรฐานเรือนจำกับประสิทธิผลของงานราชทัณฑ์ไทย ". กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2548. (อัดสำเนา)

รายงานผลการพิจารณาศึกษาของคณะทำงานพิจารณาศึกษากฎหมายและพัฒนากระบวนการยุติธรรม กรุงเทพฯ: คณะกรรมการการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน วุฒิสภา, 2545. อ้างถึงใน วันชัย รุจนวงศ์. คู่มือการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน (ม.ป.ท.), 2547.

รศ.ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และคณะ. รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง "การศึกษาแนวทางและความเป็นไปได้ในการนำมาตราการลงโทษระดับกลางมาใช้เพื่อเป็นมาตรการทางเลือกในการลงโทษผู้กระทำผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย". กรุงเทพฯ: กรมคุมประพฤติ, 2551.

ลือชัย ศรีเงินยวง และผาสุก อเนกวานิช. เอกสารประกอบการเสวนาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน : ยุทธศาสตร์ใหม่ของการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข, 2526. (อัดสำเนา)

วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. รายงานวิจัยการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมเยาวชนและครอบครัว : เพื่อตอบสนองการคุ้มครองเด็กเยาวชนและครอบครัว. กรุงเทพฯ: องค์การยูนิเซฟประจำประเทศไทย, 2545.

วิชา มหาคุณ. บทบาทและแนวทางพัฒนาผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว. วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่20 เล่ม 1 (ตุลาคม 2543): หน้า 205-206.

วิชา มหาคุณ. เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง บทบาทสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด และกฎแห่งกรุงปักกิ่ง. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, 2538.

วันชัย รุจนวงศ์ และคณะผู้วิจัย. รายงานการศึกษาวิเคราะห์ เรื่อง กฎหมายและแนวปฏิบัติในประเทศไทยเฉพาะกรณีที่ไม่สอดคล้องตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สถาบันกฎหมายอาญา, 2543.

วิชา มหาคุณ. วงการกฎหมายทั่วไป: รายงานการเดินทางไปประชุมและศึกษาคูงานด้านกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวเด็กและเยาวชน ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา. คุณภาพ ปีที่ 43 เล่ม 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2539): 150.

วันชัย รุจนวงศ์. คู่มือการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน (ม.ป.ท.), 2547.

วันชัย รุจนวงศ์. สถานการณ์ และปัญหากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กกระทำผิดในประเทศไทย. ใน, เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก” จัดโดยคณะกรรมการการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน วุฒิสภา เสนอที่ห้องประชุมคณะกรรมการ หมายเลข 213-216 ชั้น 2 อาคารรัฐสภา 2, หน้า 29. (ม.ป.ท.), 2546.

วิวิทย์ จตุปาริสุทธิ. เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารงานราชทัณฑ์ Correctional administration / สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2540.

สง่า ลีนะสมิต. กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2517.

สมคิด ศรีสังคม. วิชาอาชญาวิทยา เรื่อง การคุมประพฤติเด็ก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ศ. ศิลปการพิมพ์, 2504.

สุพจน์ สุโรจน์. พฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย. วารสารสุโขทัยธรรมาธิราช 3 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2523): 62.

เสริน ปุณณะหิตานนท์. การกระทำผิดในสังคม: สังคมวิทยาอาชญากรรมและพฤติกรรมเบี่ยงเบน. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

สุรศักดิ์ ศรีรัตนศิริกุล. ความสำคัญของการพิการทางจิตของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และการคุมประพฤติหลังจากศาลพิพากษา. ใน คู่มือผู้พิพากษาสมทบศาลจังหวัดปทุมธานี แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว. (ม.ป.ท.,ม.ป.พ.), 2542.

เสน่ห์ จามริก. การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

สุวิทย์ นิ่มน้อย. กฎหมายอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.).

สมคิด ศรีสังคม. วิชาอาชญาวิทยา เรื่อง การคุมประพฤติเด็ก. (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.).

ศิริศักดิ์ ดิยะพรรณ. มาตรการแทนการดำเนินคดีอาญา. วารสารอัยการ 14 (สิงหาคม 2534): 45.

อรัญ สุวรรณบุบผา. หลักอาชญาวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2518.

อकिन รพีพัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. รายงานการประชุมเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชน: นโยบายและกลวิธี จัดโดยศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข ณ โรงแรมสวนสามพราน จังหวัดนครปฐม 10-12 กุมภาพันธ์ 2527. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

เอกสารการศึกษาคูงานของนักศึกษาปริญญาเอก สาขาอาชญาวิทยา การบริหารงานยุติธรรมและสังคม รุ่นที่ 7 มหาวิทยาลัยมหิดล ณ ประเทศสิงคโปร์ ระหว่างวันที่ 16-18 มกราคม 2551. นครปฐม: สาขาอาชญาวิทยา การบริหารงานยุติธรรมและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2551. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

องค์การสหประชาชาติ คณะกรรมาธิการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม. กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง). แปลโดย ศูนย์เครือข่ายสิทธิเด็กเอเชียเนืท. บทบัญญัติ 53 ตอน 4 (ธันวาคม 2540): 126-127.

องค์การสหประชาชาติ คณะกรรมาธิการการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม. กฎของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ. แปลโดย สุจิต

เจนนพกาญจน์ ตรวจแก้โดย วิชา มหาคุณ. เอกสารในการสัมมนา เรื่อง อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กฎเกณฑ์และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายสำหรับเด็ก จัดโดยสำนักงานอัยการสูงสุด โดยการสนับสนุนจากคณะกรรมการยุโรปแห่งสหภาพยุโรป เสนอที่โรงแรมแมนดาริน ถนนพระราม 4 กรุงเทพมหานคร 1-2 พฤศจิกายน 2538. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

องค์การสหประชาชาติ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. พิมพ์ครั้งที่ 6. แปลโดย กระทรวงการต่างประเทศ จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ โดยได้รับการอนุเคราะห์ค่าจัดพิมพ์จากกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แสงเทียนการพิมพ์, 2542.

อรนิตย์ บุญยรัตนพันธ์. มาตรการคุมประพฤติแบบเข้ม. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, นิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

อรรถพ สุจริตพันธ์. ทักษะของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมต่อการนำวิธีการควบคุม ผู้กระทำผิดโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.

ภาษาอังกฤษ

Baird, Christopher, and Decomo, Bob. Evaluation of the Effectiveness of Supervision and Community Rehabilitation Programs in Oregon. National Council on Crime and Delinquency, 1994.

Barton, C, R and Barton, A,M. Delinquency and justice : a philosocial approach. New Jersey: Prentice Hall, 1998.

Bourque, Blair, Han, B, Hill, Mei, and Sarah, M., U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs. An Inventory of Aftercare Provisions for 52 Boot Camp Programs. NCJ 157104. Washington, DC. January, 1996.

Brieland, D and Lemmon, J, A. Social work and the law. Minnesota: West Publishing, 1987.

Canada Criminal Law

Champion, D, J. The juvenile justice system : delinquency, process, and the law. 2nd ed. New Jersey: Prentice Hall, 1998.

Code of Georgia Annotated

Extracts of European Rules on Community Sanctions and Measures

Fabelo, Tony. Treatment Alternatives to Incarceration Program: An Analysis of Retention in Treatment and Outcome Evaluation. Prepared for the Criminal Justice Council, State of Texas, March 1, 1995.

Friday, Paul and Wertkin, Robert,. Residential Probation Centers: The Impact of Programming and Race on Recidivism. Presented at the annual meeting of the Academy of Criminal Justice Science. Kansas City, Missouri. March, 1993.

Gustavsson, N, S, Segal, E. A Critical issues in child welfare. California: Sage publications, 1994.

http://app.mcys.gov.sg/web/corp_orgstruc.asp#3.

<http://www.library.ca.gov/crb/96/08/>.

<http://www.probation.co.th>.

<http://www.singstat.gov.sg/stats/latestdata.html>.

<http://www.thaicvs.org/bkk.html>.

J. Ortiz-Smykla and W. Selke. Intermediate Sanctions; Sentencing in the 1990's. Anderson Criminal Justice Series. Anderson Publishing Co., 1995.

Kamal, Chomil. The Probation Service in Singapore. Resource Material Series No.67. Japan: UNAFEI, 2005.

Nidorf, Barry, Chief Probation Officer, Los Angeles County. Los Angeles County, Varied Uses of Electronic Monitoring: The Los Angeles Experience. Edited by John Ortiz and William Selke. Intermediate Sanctions: Sentencing in the 1990's. Anderson Publishing Company, 1995.

Nieto, Marcus, California Research Bureau. Community Correction Punishments: An Alternative to Incarceration for Nonviolent Offenders. Sacramento, CA., February, 1996.

Nieto, Marcus, California Research Bureau. The Changing Role Probation In California's Criminal Justice System. April, 1996.

Rubin, H, T. Juvenile justice: policy, practice and law. California: Good year Publishing Company, 1980.

Singapore Probation Services, Branch. National Standards for the Probation of Offenders and their Rehabilitation in the Community 2000. (n.p.,n.d.).

Shiff, Mara, F. "Restorative justice interventions for juvenile offenders : a research agenda for the next decade," Western Criminology Review 1,1 Available from : <http://wcr.sonoma.edu/v1n1/Schiff.html>, p.1 14 Jan 2004

The Youth Criminal Justice Act

The Young Offenders Act

UNICEF Innocenti Research Centre. International Criminal Justice and Children. Rome, September 2002.

UNICEF, Implementation of Handbook for the Convention on the Rights of the Child. Geneva, January 1998.

UNICEF International Child Development Centre. Juvenile Justice. Innocenti Digest 3 (January 1998): 5.

United Nations The Economic and Social Council resolution 1997/30 of 21 July 1997 on the administration of juvenile justice, annex.

U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs. A Survey of Intermediate Sanctions. Washington, D.C. September, 1990,

U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs. A Survey of Intermediate Sanctions. Washington, D.C. September, 1990.

United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures (The Tokyo Rules)

Vito, G, F and Wilson, D, G. The American juvenile justice system. California: Sage Publication, 1995.

Walgrave, L. "Not punishing children, but committing them to restore," in punishing juveniles : principle and critique. (ed) Weijers I and Duff, A. Oxford: Hart Publishing, 2002.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นาย กฤษ จิรภาสพงศา เกิดเมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2525 ที่กรุงเทพมหานคร เป็นบุตรของนาย สุภาพ ลายนอก และนางสุภาวดี จิรภาสพงศา สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายจากโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย นนทบุรี ในปีการศึกษา 2542 สำเร็จการศึกษานิติศาสตรบัณฑิต จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2546 และได้ศึกษาต่อหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต (กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2549 ปัจจุบันทำงานที่ศูนย์อาชญากรรมทางธุรกิจและการฟอกเงิน คณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในตำแหน่งผู้ช่วยวิจัยของ ศาสตราจารย์ วีระพงษ์ บุญโญภาส

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย